

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ”
Θ.Ε. “ΓΛΩΣΣΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ”

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η αξία της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου: απόψεις και στάσεις των διδασκόντων στη Γ Λυκείου φιλολόγων του νομού Μαγνησίας»

ΒΕΛΛΗ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ

ΑΜ: 121650

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Βόλος, Αύγουστος 2021

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η αξία της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου: απόψεις και στάσεις των διδασκόντων στη Γ' Λυκείου φιλολόγων του νομού Μαγνησίας».

Βελαλή Χαρίκλεια

ΑΜ: 121650

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Κωνσταντίνα Ηλιοπούλου
Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:
Θεόδωρος Κόκκινος
Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ από καρδιάς και είμαι ευγνώμων στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία Ηλιοπούλου Κωνσταντίνα για την καταλυτική βοήθεια και ενθάρρυνση, που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας.

Επίσης, ευχαριστώ ολόψυχα τον συνεπιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Θεόδωρο Κόκκινο για τις εύστοχες παρατηρήσεις, τα δημιουργικά σχόλιά του και τις ουσιαστικές αλλαγές που πρότεινε στην εργασία μου, ώστε να ολοκληρωθεί με επιτυχία.

Επιπρόσθετα, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμότατα τον καθηγητή Ντίνα Κωνσταντίνο, γιατί η έμπνευση και η επιλογή του θέματος της συγκεκριμένης διπλωματικής προέκυψε ως αποτέλεσμα της προβληματικής και του διαλόγου, που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της θεματικής ενότητας Γλώσσα, Κοινωνία και Εκπαίδευση.

Επιπλέον, ευχαριστώ βαθύτατα τον καθηγητή Σπαντιδάκη Ιωάννη για τη βοήθειά του σχετικά με τη βιβλιογραφική αναζήτηση στο θέμα της μεταγνωστικής ικανότητας των εφήβων μαθητών.

Θα ήταν παράλειψη από μέρους μου να μην αναφερθώ στη συμβολή των καθηγητών και καθηγητριών των προηγούμενων θεματικών ενοτήτων στο συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Συγκεκριμένα, ευχαριστώ τις καθηγήτριες Μπότσογλου Καφένια, Κουτίδου Ευαγγελία και τον καθηγητή Γκόβαρη Χρήστο.

Ακόμη, ευχαριστώ θερμά τους δεκαοκτώ διδάσκοντες και διδάσκουσες φιλολόγους, που αποδέχτηκαν τη συμμετοχή τους στην έρευνα και που για λόγους ερευνητικής δεοντολογίας δεν μπορώ να τους αναφέρω ονομαστικά, γιατί χωρίς τη δική τους συμβολή θα ήταν αδύνατη η εκπόνηση της συγκεκριμένης εμπειρικής μελέτης.

Τέλος, είναι αυτονόητες οι ευχαριστίες στην οικογένειά μου για την πολύτιμη στήριξη, ανοχή και συμπαράστασή της και αφιερώνω αυτή την εργασία στον Απόστολο και στα παιδιά μου Κωνσταντίνο και Σοφία.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εμπειρικής μελέτης είναι να διερευνήσει τις απόψεις και τις στάσεις των διδασκόντων φιλολόγων της Γ Λυκείου του νομού Μαγνησίας για την αξία της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, τόσο στη διδασκαλία της γλώσσας, όσο και στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών¹ του Λυκείου. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού διενεργήθηκαν δεκαοκτώ τηλεφωνικές ημιδομημένες συνεντεύξεις σύμφωνες με την ποιοτική μεθοδολογία. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν τη θετική στάση, όπως επίσης τις εμπειριστατωμένες και διεξοδικές απόψεις των διδασκόντων φιλολόγων σχετικά με την εφαρμογή των διδακτικών πρακτικών της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης. Οι ενστάσεις των φιλολόγων ως προς την εφαρμογή της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, αφορούν τον περιορισμό της αναλυτικής ικανότητας των μαθητών, την ανάγκη για βαθύτερη και ουσιαστικότερη επιμόρφωση, καθώς και τον εξετασιοκεντρικό χαρακτήρα της Γ Λυκείου. Η εφαρμογή της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στη διδασκαλία δίνει έμφαση στον λόγο χειραφέτησης, που αποτελεί έναν από τους βασικότερους στόχους της γλωσσοδιδακτικής μεθόδου της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης εστιάζοντας στις σχέσεις ιδεολογίας, εξουσίας και κοινωνικής ανισότητας, που μεταφέρονται μέσω της γλώσσας και στοχεύει στη δημιουργία ελεύθερων, δημοκρατικών και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών. Όσον αφορά τη σύνδεση της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης με τη γνωστική συγκρότηση των εφήβων μαθητών του Λυκείου και συγκεκριμένα με τον επιστημονικό συλλογισμό, την αφηρημένη σκέψη και τη μεταγνωστική ικανότητα, τα αποτελέσματα υπογράμμισαν την ενίσχυση των παραπάνω νοητικών διεργασιών μέσω της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, αλλά κατέδειξαν την ανάγκη βαθύτερης κατανόησης από την πλευρά των εκπαιδευτικών για τον τρόπο, που η κριτική γλωσσική επίγνωση συνδέεται με τη νόηση.

Λέξεις Κλειδιά: κριτική γλωσσική επίγνωση, διδασκαλία της γλώσσας, λόγος χειραφέτησης, γνωστική συγκρότηση, επιστημονικός συλλογισμός, μεταγνωστική ικανότητα

¹ Για λόγους οικονομίας στην παρούσα μελέτη θα αξιοποιηθεί το αρσενικό γένος

“The value of critical language awareness in language teaching and in wider cognitive structure of Lyceum students: views and attitudes of the teaching philologists of the 3rd year of Lyceum of the prefecture of Magnesia”.

Charikleia Velali

Abstract

The purpose of this empirical study is to investigate the views and attitudes of the teaching philologists of the 3rd Year of Lyceum of the prefecture of Magnesia assessing the value of critical language awareness, both in language teaching and in the wider cognitive structure of Lyceum students. To achieve this goal, eighteen semi-structured telephone interviews were conducted in accordance with qualitative methodology. The results of the research showed the positive attitude, as well as the thorough and comprehensive views of the teaching philologists on the application of teaching practices of critical language awareness. The objections of the philologists regarding the application of the critical language awareness, concern the limitations in the analytical ability of the students, the need for deeper and more substantial training, as well as the examination-centered character of the 3rd Year of Lyceum. The application of critical language awareness in teaching emphasizes emancipation, which is one of the main goals of the language teaching method of critical language awareness, focusing on the relationships of ideology, power and social inequality, which are transmitted through language and aims at creating democratic and critically-minded citizens. Regarding the connection of critical language awareness with the cognitive structure of adolescent high school students and specifically with scientific reasoning, abstract thinking and metacognitive ability, the results emphasized the strengthening of the above mental processes through critical language awareness, but showed the need for a deeper understanding on the part of teachers of how critical language awareness is linked to intellect.

Keywords: critical language awareness, language teaching, emancipation reasoning, cognitive structure, scientific reasoning, metacognitive ability

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	iv
Περίληψη.....	v
Abstract.....	vi
Συντομογραφίες και ακρωνύμια.....	xi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
A ΜΕΡΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	
1.1 Γλωσσική επίγνωση.....	5
1.2 Κριτική γλωσσική επίγνωση.....	6
1.3 Κριτική ανάλυση του λόγου.....	8
1.4 Κριτικός γραμματισμός.....	10
2. ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	
2.1 Σκοποί της ΚΓΕ στη διδασκαλία της γλώσσας.....	13
2.2 Πρακτικές της ΚΓΕ στη διδασκαλία της γλώσσας.....	14
2.3 Παράγοντες που αποτελούν τροχοπέδη για την εφαρμογή της ΚΓΕ.....	16
2.4 Γνωστικές πτυχές της ΚΓΕ.....	17
3. ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΓΕ ΜΕ ΤΗ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ	
3.1 Η γλώσσα που διατρέχει το αναλυτικό πρόγραμμα (Language across the curriculum).....	19
3.2 Η σχέση της ΚΓΕ με τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών υπό το πρίσμα της γνωστικής ψυχολογίας.....	21
3.3 Η γνωστική ανάπτυξη στην εφηβική ηλικία.....	22
3.4 Η μεταγνωστική ικανότητα βασική στη γνωστική συγκρότηση των εφήβων μαθητών.....	24
4. ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ	
4.1 Απόψεις.....	29
4.2 Η έννοια των στάσεων.....	30
4.3 Η δομή των στάσεων.....	31
4.4 Η μέτρηση των στάσεων.....	32
4.5 Η αλλαγή των στάσεων.....	33
B ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
5. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ- ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	
5.1 Ερευνητικός στόχος.....	36
5.2 Λειτουργικός ορισμός.....	36
5.3 Ερευνητικά ερωτήματα.....	37
6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	
6.1 Συμμετέχοντες.....	39
6.2 Ερευνητική διαδικασία.....	41
6.3 Ερευνητικό εργαλείο.....	42
6.4 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας.....	43
6.5 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων.....	44
7. ΕΚΘΕΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ	
7.1. Απόψεις και στάσεις των φιλολόγων για την ΚΓΕ.....	45

7.1.1 Σημασία της επιμόρφωσης για την κατανόηση και τη διδακτική εφαρμογή της ΚΓΕ.....	45
7.1.2 Απόψεις των διδασκόντων φιλολόγων για την ΚΓΕ.....	47
7.1.3 Στάσεις των διδασκόντων φιλολόγων για τη γλωσσοδιδασκτική μέθοδο της ΚΓΕ.....	50
7.1.4 Απόψεις για τους διδακτικούς στόχους σύμφωνα με την ΚΓΕ.....	54
7.1.5 Πρακτικές διδασκαλίας σύμφωνα με τις επιταγές της ΚΓΕ.....	56
7.1.6 Λόγος Χειραφέτησης- κείμενα.....	60
7.1.7 Η γλώσσα συστατικό και πόρος μάθησης και γνώσης	62
7.2 Η συμβολή της ΚΓΕ στη γνωστική συγκρότηση των μαθητών της Γ Λυκείου.....	66
7.2.1 Μεταγνωστική ικανότητα και ΚΓΕ.....	69
7.2.2 Απόψεις των φιλολόγων για τη μεταγνωστική ικανότητα και τη σύνδεσή της με τη δια βίου μάθηση.....	71
7.2.3 Δυσκολίες στη διδασκαλία με βάση την ΚΓΕ.....	73
8. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	
8.1 Απόψεις και στάσεις των φιλολόγων για την ΚΓΕ.....	76
8.1.1 Στάσεις των φιλολόγων για την ΚΓΕ.....	77
8.1.2 Στόχοι του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με την ΚΓΕ.....	79
8.1.3 Πρακτικές διδασκαλίας για την εφαρμογή της ΚΓΕ.....	81
8.1.4 Λόγος χειραφέτησης- Κείμενα.....	82
8.1.5 Απόψεις και στάσεις για τη γλώσσα ως συστατικό και πόρο μάθησης.....	83
8.2 Συμβολή της ΚΓΕ στη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου.....	85
9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	88
10. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Πρωτόκολλο Συνέντευξης-Έντυπο Συναίνεσης.....	99
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Πίνακες.....	103
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: Απομαγνητοφωνήσεις.....	115

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Πίνακας 1. Σημασία της επιμόρφωσης για την κατανόηση και την εφαρμογή της ΚΓΕ.....	103
Πίνακας 2. Απόψεις των φιλολόγων για τη σημασία της ΚΓΕ.....	104
Πίνακας 3. Στάσεις φιλολόγων για την ΚΓΕ.....	105
Πίνακας 4. Στόχοι του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με την ΚΓΕ.....	106
Πίνακας 5. Πρακτικές διδασκαλίας για την ΚΓΕ.....	107
Πίνακας 6. Λόγος χειραφέτησης- κείμενα.....	108
Πίνακας 7. Γλώσσα συστατικό κάθε μαθήματος.....	109
Διάγραμμα 1. ΚΓΕ και γνωστική συγκρότηση των εφήβων μαθητών.....	110
Πίνακας 8. Μεταγνωστική ικανότητα και ΚΓΕ.....	111
Πίνακας 9. Μεταγνωστική ικανότητα και δια βίου μάθηση.....	111
Πίνακας 10. Δυσκολίες στη διδασκαλία με βάση την ΚΓΕ.....	112
Πίνακας 11. Εκπροσώπηση των συμμετεχόντων ως προς το φύλο.....	112
Διάγραμμα 2. Μεταγνωστική ικανότητα και δια βίου μάθηση.....	113
Πίνακας 12. Εκπροσώπηση των συμμετεχόντων ως προς το Λύκειο του νομού Μαγνησίας.....	114
Πίνακας 13. Προφίλ φιλολόγων ως προς τα χρόνια διδασκαλίας στη Γ Λυκείου.....	114
Διάγραμμα 3. Μεταγνωστική ικανότητα.....	27
Διάγραμμα 4. Γνωστικές, συναισθηματικές και συμπεριφορικές διεργασίες και αντιδράσεις και η σχέση τους με τη στάση.....	32
Γράφημα Πίτας 1. Εκπροσώπηση συμμετεχόντων ως προς το φύλο.....	39
Γράφημα Πίτας 2. Εκπροσώπηση των συμμετεχόντων ως προς το Λύκειο του νομού Μαγνησίας.....	40
Γράφημα Πίτας 3. Χρόνια διδασκαλίας.....	40

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΑΠΣ Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

ΓΕ Γλωσσική Επίγνωση

ΔΕΠΠΣ Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών

ΚΓΕ Κριτική Γλωσσική Επίγνωση

ΚΑΛ Κριτική Ανάλυση του λόγου

ΚΓ Κριτικός Γραμματισμός

ΜΜΕ Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΝΠΣ Νέο Πρόγραμμα Σπουδών

Εισαγωγή

Η διδασκαλία της γλώσσας στο Λύκειο τα τελευταία χρόνια απομακρύνθηκε από τα παρωχημένα δασκαλοκεντρικά, φορμαλιστικά πρότυπα και υιοθέτησε μια πιο κριτική, κοινωνιοκεντρική, μαθητοκεντρική και σε μερικές περιπτώσεις ανατρεπτική οπτική. Το νεωτεριστικό αυτό πνεύμα αποτυπώνεται και στα σύγχρονα προγράμματα σπουδών, όπου γίνεται προσπάθεια να εισαχθούν καινοτόμες πρακτικές. Στόχος είναι η ενδυνάμωση, τόσο της κριτικής ικανότητας των μαθητών, όσο και της αλληλεπίδρασής τους με τα σύγχρονα οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικοπολιτισμικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα (Ξυδόπουλος, Αναγνωστοπούλου, Γούτσος, Χατζησαββίδης & Τσάκωνα, 2013).

Μια τέτοια σύγχρονη τάση στη διδασκαλία της γλώσσας είναι η γλωσσική επίγνωση (*language awareness*), η συνειδητή δηλαδή γνώση για τη φύση και τον ρόλο της γλώσσας στην ανθρώπινη ζωή και η εξέλιξή της, η κριτική γλωσσική επίγνωση (*critical language awareness*). Η ΚΓΕ έχει πιο κοινωνιοκεντρικό προσανατολισμό, και διερευνά την ιδεολογία που κρύβεται πίσω από τα κείμενα. Παράλληλα, οι καταγιγιστικές αλλαγές στις σύγχρονες κοινωνίες της πολυπολιτισμικότητας και των ατόμων με μεταναστευτικό υπόβαθρο καθιστούν τη διδασκαλία μια «διαπραγμάτευση» ταυτοτήτων ανάμεσα σε δασκάλους και μαθητές. Λόγω των σύγχρονων κοινωνικών αλλαγών, που επηρεάζουν τον ρόλο της γλώσσας και την κοινωνική ζωή η κριτική γλωσσική επίγνωση είναι προϋπόθεση για τη δημοκρατική διαπαιδαγώγηση των πολιτών, ιδιαίτερα των εφήβων, οι οποίοι θα αποτελέσουν τους αυριανούς πολίτες (Fairclough, 1999).

Παρόλη, όμως, τη θετική πρόθεση της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής, (Οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας για το γλωσσικό μάθημα στο Λύκειο, 2018-2019) η εφαρμογή του κριτικού γραμματισμού, της κριτικής ανάλυσης του λόγου και της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στην πράξη δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί. Απαιτεί πρωτίστως καλά επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς, αφού οι γνώσεις, οι απόψεις τους και συνακόλουθα οι στάσεις τους ως απόρροια των γνώσεων και των απόψεών τους για τη νέα παιδαγωγική φιλοσοφία είναι καίριας σημασίας. Οι φιλόλογοι είναι αυτοί που θα μετατρέψουν τη νέα κριτική προσέγγιση στο γλωσσικό μάθημα σε διδακτικούς στόχους και μεθόδους διδασκαλίας. Άλλωστε η κριτική προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος είναι απαιτητική,

γιατί δεν επιδιώκει μόνο την κατάκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά αλλαγή στάσεων και πρακτικών.

Η παρούσα ερευνητική μελέτη εστιάζει στις απόψεις και στάσεις των φιλολόγων της Γ Λυκείου για τη σημασία της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, αλλά και στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών. Αφόρμηση για αυτή την έρευνα αποτέλεσε η κατά κοινή ομολογία υποτίμηση του γλωσσικού μαθήματος και η ευκαιριακή αντιμετώπισή του από τους περισσότερους μαθητές του Λυκείου μόνο για τις εξετάσεις με σκοπό την είσοδό τους σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Συγκεκριμένα, επιχειρείται να διερευνηθεί η σύνδεση της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης με την ενδυνάμωση και καλλιέργεια του επιστημονικού συλλογισμού, της αφηρημένης σκέψης και των γνωστικών νοητικών διεργασιών (μνήμη, προσοχή, γλώσσα, μεταγνώση, επίλυση προβλημάτων) που απαιτούνται κάθε φορά που οι μαθητές αποκτούν, αποθηκεύουν και μετασχηματίζουν νέες πληροφορίες, αλλά και ερμηνεύουν τις σκέψεις, τις εμπειρίες κι όλες τις όψεις της ζωής τους (Farmer & Martin, 2019). Παράλληλα, με δεδομένη την παραδοχή ότι η γλωσσική διδασκαλία δεν είναι ξεχωριστό μάθημα, αλλά βασικό συστατικό κάθε μαθήματος, επιχειρείται να συνεξεταστεί η σύνδεση της γλώσσας με τα ποικίλα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο.

Στο πλαίσιο του ανωτέρω θεωρητικού πλαισίου έχει δομηθεί η παρούσα εργασία, η οποία αποτελείται συνολικά από δέκα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει το θεωρητικό κεφάλαιο αφόρμησης της έρευνας, καθώς και τη σχετική βιβλιογραφική ανασκόπηση. Σκιαγραφεί τις βασικές απόψεις της γλωσσικής επίγνωσης, της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης και πραγματεύεται το θέμα της κριτικής ανάλυσης του λόγου και του κριτικού γραμματισμού. Προχωρώντας παραγωγικά το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην εφαρμογή της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στη διδασκαλία της γλώσσας (σκοποί και στόχοι στη διδασκαλία της γλώσσας, πρακτικές της ΚΓΕ, και παράγοντες που αποτελούν τροχοπέδη στην εφαρμογή της). Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και συσχετίζει την ΚΓΕ με την ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου. Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στις απόψεις, στην έννοια και τη δομή των στάσεων, καθώς και στον τρόπο, με τον οποίο επηρεάζουν τη συμπεριφορά μας και μπορούν να την αλλάξουν. Το πέμπτο κεφάλαιο αναλύει τον στόχο, τον λειτουργικό ορισμό της γνωστικής συγκρότησης των μαθητών του Λυκείου και τα ερευνητικά ερωτήματα. Το έκτο κεφάλαιο καθορίζει τη μεθοδολογία της έρευνας, το δείγμα, την ερευνητική διαδικασία, το ερευνητικό εργαλείο κι ασχολείται με θέματα αξιοπιστίας και εγκυρότητας της έρευνας, καθώς και τη μέθοδο

ανάλυσης των δεδομένων. Το έβδομο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως προέκυψαν από τη θεματική ανάλυση περιεχομένου, ενώ, το όγδοο κεφάλαιο περιέχει τη συζήτηση των αποτελεσμάτων με αντίστοιχες αναφορές σε προγενέστερες έρευνες που έρχονται να επιβεβαιώσουν ή όχι τα συμπεράσματα της παρούσας. Στο ένατο κεφάλαιο αναφέρονται τα συμπεράσματα και τέλος, στο δέκατο κεφάλαιο αναφέρονται οι περιορισμοί της έρευνας και οι προτάσεις για περαιτέρω μελέτη. Ακολουθούν οι βιβλιογραφικές αναφορές και τα παραρτήματα του πρωτοκόλλου συνέντευξης, των απομαγνητοφωνήσεων, καθώς και ο κατάλογος των πινάκων και γραφημάτων.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1.1 Γλωσσική επίγνωση

Η γλωσσική επίγνωση (*language awareness*), παρουσιάζεται με τους συνώνυμους όρους «γλωσσική ενημερότητα» και «γλωσσική συνείδηση» κι εμφανίστηκε για πρώτη φορά από έναν κύκλο εκπαιδευτικών στην Αγγλία, (δεκαετία 1980), οι οποίοι διαπίστωσαν πως, για να μπορέσουν οι μαθητές να χειρίζονται αποτελεσματικά τη γλώσσα, θα πρέπει να αποκτήσουν επίγνωση όχι μόνο του συστήματός της, αλλά και των δυνατοτήτων που έχει ως εργαλείο σκέψης και ως μέσο επικοινωνίας (Ξυδόπουλος και συν., 2013, σελ.323). Στην ελληνική επιστημονική κοινότητα η έννοια εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1990, αλλά παραμένει όρος αρκετά άγνωστος στο ευρύ επιστημονικό κοινό που ασχολείται με τη γλώσσα και τη γλωσσική διδασκαλία (Ξυδόπουλος και συν., 2013, σελ.323).

Η θεωρητική κάλυψη της γλωσσικής επίγνωσης είναι εκτενής. Το Εθνικό Συμβούλιο για τη Γλώσσα στην Εκπαίδευση της Αγγλίας (NCLE) όρισε το 1985 ότι «η γλωσσική επίγνωση είναι η ευαισθησία ενός ατόμου και η συνειδητή επίγνωση του ρόλου της γλώσσας στην ανθρώπινη ζωή» (Svalberg, 2007, σελ.288). Η Ένωση Γλωσσικής Επίγνωσης (ALA) με τη σειρά της ορίζει τη ΓΕ ως ρητή γνώση για τη γλώσσα, συνειδητή πρόσληψη και ευαισθησία κατά τη διδασκαλία και τη χρήση της γλώσσας. Αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε από τους παραπάνω ορισμούς είναι πως η ΓΕ δεν αφορά μόνο τη σχέση του ομιλητή μιας γλώσσας με τη γλώσσα, αλλά και την εκπαιδευτική πράξη (υλικό, μεθοδολογία, στόχους), (Κουφάκη, 2009, σελ.36).

Το πεδίο εφαρμογής της ΓΕ περιγράφεται από τους James & Garret (1991) και καλύπτει πέντε τομείς: συναισθηματικό, (δημιουργικότητα μαθητών, ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, κινητοποίηση για έρευνα και πρωτοβουλία) κοινωνικό, (εξάρτηση του λόγου από τα κοινωνικά συμφραζόμενα) γνωστικό, (μορφοσυντακτικά φαινόμενα και ανάλυση της γλώσσας), σχέσεις δύναμης και εκτελεστικό τομέα (εμβάθυνση στην υπάρχουσα γνώση των μαθητών με στόχο την κατάκτηση όσο το δυνατό περισσότερων χρήσεων της γλώσσας, ενίσχυση της επικοινωνιακής και κριτικής ικανότητας των μαθητών). Οι παραπάνω τομείς υποδηλώνουν ότι η γλωσσική επίγνωση μεταδίδει μια γνωστική και κοινωνικοπολιτισμική

ματιά και περιλαμβάνει ξεχωριστές περιοχές έρευνας και πρακτικής, όπως η γνωστική γλωσσολογία (προσοχή και αφύπνιση, εκμάθηση της γλώσσας), η γλωσσική διδασκαλία, η χρήση της γλώσσας και η διαπολιτισμική επικοινωνία (Svalberg, 2007). Οι βασικές αρχές της θα μπορούσαν να συνοψιστούν στις εξής: καλλιέργεια προσωπικότητας και κριτικής ικανότητας των μαθητών, επιστημονικά και παιδαγωγικά ορθή διδασκαλία, διδασκαλία που να αποκαλύπτει τις κοινωνικές σχέσεις που κατασκευάζονται μέσω της γλώσσας, αλλά και τις σχέσεις εξουσίας και χειραγώγησης που υποκρύπτονται μέσω του λόγου (Κουφάκη, 2009).

Η γλωσσική επίγνωση ως κίνημα επεξεργάστηκε και πρότεινε τρόπους, για να μπορέσουν οι μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες, ώστε να χρησιμοποιούν τη γλώσσα αποτελεσματικά στην επικοινωνία με τους άλλους. Σε αυτή την πρακτική οδηγήθηκε ύστερα από τη διαπίστωση ότι η παραδοσιακή διδασκαλία της γραμματικής δεν ήταν ικανοποιητικός όρος για την αποτελεσματική διδασκαλία της γλώσσας. Η γλωσσική επίγνωση δεν αναφέρεται μόνο στην εκμάθηση της γλώσσας σε διδακτικό πλαίσιο, αλλά και σε άλλες καταστάσεις όπως το σχολείο, η κοινωνία ή ο χώρος εργασίας. Ο εισηγητής της γλωσσικής επίγνωσης στην Αγγλία Eric Hawkins υποστήριξε ότι η γλωσσική επίγνωση προέκυψε από την ανησυχία για τα επίπεδα αναλφαριθμητισμού στην μητρική γλώσσα, αλλά και την κακή επίδοση στην εκμάθηση ξένων γλωσσών (Hawkins, 1999). Επομένως, η γλωσσική επίγνωση ήταν μια αντίδραση στην προκατάληψη κυρίως απέναντι στις μειονοτικές ομάδες που μιλούσαν διαφορετικές γλώσσες από την πρότυπη κι είχε ως σημείο εκκίνησης την άρση των φραγμών (Svalberg, 2007).

Αν θέλαμε να επισημάνουμε μια ενοποιητική γραμμή ανάμεσα στις ποικίλες εκφάνσεις της ΓΕ, θα λέγαμε πως η διδασκαλία της γλώσσας σύμφωνα με τη ΓΕ οφείλει να προσαρμόζεται στις ανάγκες των ομιλητών ή και της κοινωνίας ολόκληρης.

1.2 Κριτική γλωσσική επίγνωση

Η διερευνητική προσέγγιση στην οποία γλώσσα είναι ένα δυναμικό φαινόμενο, παρά ένα σταθερό σώμα τεκμηριωμένων γεγονότων (Borg, 1994) αξιοποιείται πλήρως στην ΚΓΕ, η οποία ασχολείται με τη γλώσσα ως λόγο (*discourse*). Η λεκτική αλληλεπίδραση εκλαμβάνει το λόγο ως «κοινωνική πρακτική». Η διαπίστωση ότι η γλώσσα λειτουργεί ως κοινωνική πρακτική διαφαίνεται στους τρόπους, με τους οποίους η γλώσσα αναπαράγει θεσμούς και

βάσεις εξουσίας. Ταυτόχρονα, οι τρόποι και οι ιδεολογίες μεταφέρονται μέσω της γλώσσας. Η σχέση είναι αμφίδρομη (Baynham, 2002).

Οι Clark et.al. (1991) εξετάζουν τον λόγο από τρεις προοπτικές: 1) κοινωνικό πλαίσιο, θεσμοί κοινωνίας, 2) κοινωνιογνωστικές διεργασίες (παραγωγή-ερμηνεία κειμένου) και 3) κείμενο, προφορικό και γραπτό. Αντί για απλή, συνειδητή γνώση, η επίγνωση που επιδιώκει να προκαλέσει η ΚΓΕ είναι η κοινωνικά εντοπισμένη διαδικασία την οποία Freire ονομάζει «συνειδητοποίηση» (*consientisation*), (Svalberg, 2007, σελ.296). Κάθε γλωσσική αλληλεπίδραση, όσο προσωπική κι αν είναι, φέρει τα ίχνη της εκάστοτε κοινωνικής δομής, δηλαδή ο λόγος διαμορφώνεται από την κοινωνία, αλλά και τη διαμορφώνει.

Όσον αφορά την πρότυπη γλώσσα, οι θεωρητικοί της ΚΓΕ σε σχέση με τους εκπροσώπους της ΓΕ υποστηρίζουν πως δεν είναι ουδέτερη διδακτική πρακτική, αλλά αντίθετα νομιμοποιεί τη δύναμη που έχει η κοινωνικά και οικονομικά κυρίαρχη τάξη. Ο Fairclough προτείνει συνειδητά τη διδασκαλία της πρότυπης γλώσσας, γιατί αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση της κοινωνικής και επαγγελματικής ανέλιξης, αλλά δε θεωρεί ότι η διδασκαλία των ποικιλιών της γλώσσας εξασφαλίζει και την αποδοχή τους και την εξάλειψη των προκαταλήψεων απέναντί τους (Fairclough, 1992, σελ.33-56). Στην ουσία η διδασκαλία της πρότυπης γλώσσας, στο πλαίσιο των αρχών της ΚΓΕ, δημιουργεί το πρότυπο του πολίτη, που ανταποκρίνεται στα συμφέροντά της και ενισχύει την εκπαιδευτική ανισότητα συναρτώντας την με κοινωνικά αίτια.

Το θέμα της διδασκαλίας της πρότυπης γλώσσας σχετίζεται με τον λόγο «χειραφέτησης», που αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της ΚΓΕ. Ο λόγος «χειραφέτησης» υποδηλώνει πως κάποιες κατηγορίες ανθρώπων καταπιέζονται, γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης κι έχουν ανάγκη από την απελευθερωτική δύναμη του λόγου (Janks & Ivanic, 1992). Η χειραφέτηση επιτυγχάνεται μέσα από τη συνειδητοποίηση του εξουσιαστικού λόγου και την εφαρμογή πρακτικών για την απαλοιφή του. Η ΚΓΕ στοχεύει να αποκαλύψει τρόπους με τους οποίους η γλώσσα περιθωριοποιεί, προσβάλλει, υποτιμά και χειραγωγεί άτομα και κοινωνικές ομάδες. Ένα παράδειγμα είναι ο τρόπος που μπορεί ο λόγος να περιθωριοποιήσει τους μαθητές σε μια πολυπολιτισμική τάξη. Αν δεν δοθεί ιστορική και κοινωνική διάσταση σε ορισμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, ελλοχεύει ο κίνδυνος να παρουσιαστούν οι γλώσσες ως κάτι απόμακρο κι εξωτικό (Svalberg, 2007). Συμπερασματικά, ο λόγος που είναι απαλλαγμένος από ρατσιστικές, σεξιστικές, υποτιμητικές εκφράσεις αποδεικνύει τον σεβασμό του ατόμου που τον εκφέρει, αλλά ταυτόχρονα και τον σεβασμό απέναντι σε όλες

τις κοινωνικές ομάδες. Με τον τρόπο αυτό προωθείται η κοινωνική δικαιοσύνη και η ισότητα (Μπουτουλούση, 2020).

Επιπρόσθετα, ένα από τα βασικά θέματα της ΚΓΕ είναι η σχέση της γλώσσας με τη δύναμη και την εξουσία. Πώς, όμως, συνδέεται η γλώσσα με την εξουσία; Η σχέση αυτή μπορεί να εξεταστεί από τη σκοπιά των ατόμων που τη χρησιμοποιούν, που αντιμετωπίζουν ή κρίνουν τους άλλους ή από τον τρόπο που τα ίδια τα άτομα αντιμετωπίζονται εξαιτίας της γλώσσας που χρησιμοποιούν. Όπως αναφέρει ο Freire η γλώσσα μπορεί να ενισχύσει την κυριαρχία της μιας ομάδας πάνω στην άλλη ή να αμφισβητήσει τις υπάρχουσες σχέσεις εξουσίας (Freire, όπ. αναφ. στο Auerbach, 2003). Η σχέση γλώσσας και εξουσίας στηρίζεται σε τρεις προοπτικές διδασκαλίας: 1) την προοπτική της «πολυφωνίας», που πρεσβεύει ότι η δύναμη προκύπτει από την πολλαπλότητα των φωνών κι όχι από την επικράτηση της κυρίαρχης γλώσσας και κουλτούρας, 2) «φωνές εξουσίας» προοπτική κατά την οποία η δύναμη πηγάζει από το να μπορεί κανείς να αναλύει τη γλώσσα των κειμένων, 3) προοπτική της «κοινωνικής αλλαγής». Αυτή η προοπτική είναι εμπνευσμένη από το έργο του Freire και χρησιμοποιεί τη γλώσσα, για να αλλάξει τις συνθήκες που καταπιέζουν τους ανθρώπους (Janks, 2003).

Συνοψίζοντας, επισημαίνουμε πως η ΚΓΕ εντάσσεται σε μια κριτική κατεύθυνση μελέτης της γλώσσας, «την κριτική γλωσσολογία» πρόδρομοι της οποίας θεωρούνται ο Voloshinov, ο Freire, ο Bourdieu, ο Habermas και M.A.K Halliday. Μεγάλη επίδραση στην ΚΓΕ άσκησε η κριτική ανάλυση του λόγου (ΚΑΛ), η οποία είναι μια αναλυτική έρευνα του λόγου, που μελετά κυρίως τον τρόπο κατάχρησης, αναπαραγωγής και νομιμοποίησης της ανισότητας της εξουσίας μέσω των κειμένων (Van Dijk, 1995). Η κριτική γλωσσολογία θεωρεί τη γλώσσα ένα δίκτυο επιλογών, η οποία αντικατοπτρίζει την ιδεολογία και τη διαφορετική πρόσληψη της πραγματικότητας ανάλογα με τον αποδέκτη του κειμένου (Ξυδόπουλος και συν., 2013, σελ.329).

1.3 Κριτική Ανάλυση του λόγου

Η κριτική ανάλυση του λόγου (ΚΑΛ), όπως προαναφέρθηκε, είναι μια σύγχρονη προσέγγιση ανάλυσης της σχέσης της γλώσσας και του λόγου με τους κοινωνικούς θεσμούς. Θεμελιωτής και σημαντικότερος εκπρόσωπος της ΚΑΛ είναι ο γλωσσολόγος, Norman Fairclough με το έργο του Language and Power (Ανδρουλάκης & Ξυδόπουλος, 2008, σελ.51). Η προσέγγιση της ΚΑΛ βασίζεται στην άποψη ότι ο κατάλληλος χειρισμός του προφορικού και γραπτού

λόγου συμβάλλει σημαντικά στη διατήρηση και νομιμοποίηση της κοινωνικής ανισότητας και της καταπίεσης των μελών μιας κοινωνίας. Ανάμεσα στους διερευνητικούς και πρακτικούς σκοπούς της ΚΑΛ είναι να αποκαλύψει ό,τι είναι κρυμμένο και σχετίζεται με την κυριαρχία των ιδεολογιών και τους έμμεσους τρόπους διανοητικού ελέγχου των ατόμων προς όφελος των ισχυρών. Επιπλέον, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της η εφαρμογή της ΚΑΛ στα εκπαιδευτικά προγράμματα συμβάλλει στη δημιουργία αυτόνομων προσωπικοτήτων με οξύ και κριτικό νου, υπεύθυνους, ικανούς να διαμορφώσουν την ταυτότητά τους και να συνδιαμορφώσουν την κοινωνία. Συγκεκριμένα, η ΚΑΛ, όταν μελετάει τον ρόλο του λόγου στην κοινωνία εστιάζει στις σχέσεις δύναμης, κυριαρχίας και ανισότητας και στους τρόπους, που αυτοί αναπαράγονται και διαιώνίζονται από τα μέλη των κοινωνικών ομάδων μέσω του προφορικού και του γραπτού λόγου (Van Dijk, 1995).

Σύμφωνα με τον Fairclough (1992) η ΚΑΛ αντιλαμβάνεται τον λόγο ως τρισδιάστατο γεγονός:

- α) λόγος είναι ένα προφορικό ή γραπτό κείμενο
- β) λόγος είναι η αλληλεπίδραση ανάμεσα στον πομπό και το δέκτη
- γ) λόγος αποτελεί μέρος μιας κοινωνικής διαδικασίας.

Το βασικό συστατικό της ΚΑΛ είναι το κείμενο. Συγκεκριμένα είδη κειμένων (έντυπα, επιστολές, λειτουργικά κείμενα) επιτελούν συγκεκριμένες κοινωνικές πράξεις, εμπεριέχουν συγκεκριμένη δομή λόγου και στοχεύουν στη διάδοση συγκεκριμένων απόψεων. Το κείμενο προς ανάλυση δεν είναι στατικό, αλλά αποτελεί «προϊόν» πολύπλοκων διαδικασιών γνωστικών, πολιτισμικών και κοινωνικών, προκειμένου να αναλυθεί και να ερμηνευτεί (Ανδρουλάκης & Ξυδόπουλος, 2008).

Επειδή η ΚΑΛ δεν διαθέτει συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο, υπάρχουν πολλοί τύποι ΚΑΛ κι αυτοί είναι θεωρητικά διαφορετικοί. Η κριτική ανάλυση της συνομιλίας είναι διαφορετική από την ανάλυση των ειδήσεων στον Τύπο ή των μαθημάτων και της διδασκαλίας στο σχολείο ή άλλων σημειωτικών συστημάτων (εικόνες, μουσική, ήχος). Ωστόσο, υπάρχουν μεταξύ των διαφορετικών τύπων ΚΑΛ κοινοί στόχοι και εννοιολογικά πλαίσια που συνδέονται στενά. Τα περισσότερα είδη της ΚΑΛ εστιάζουν σε ερωτήσεις σχετικά με τους τρόπους, που αναπτύσσονται οι συγκεκριμένες δομές λόγου, με αποτέλεσμα να συμβάλλουν στην αναπαραγωγή της κοινωνικής ιεραρχίας. Οι παραπάνω δομές λόγου μπορεί να αποτελούν μέρος μιας συνομιλίας, μιας έκθεσης ειδήσεων είτε άλλων πλαισίων. Έτσι, το λεξιλόγιο που αναφέρεται στην ΚΑΛ περιλαμβάνει έννοιες όπως δύναμη, κυριαρχία, ηγεμονία, ιδεολογία,,

φυλή, θεςμοί, αναπαραγωγή, κοινωνική τάξη (Van Dijk, 2015). Ένας τεράστιος τομέας της ΚΑΛ είναι αυτός του φύλου και της ανισότητας ανάμεσα στις διαφυλικές σχέσεις. Σε όλες τις περιπτώσεις η εξουσία σχετίζεται με συγκεκριμένους κοινωνικούς τομείς, όπως η πολιτική, τα ΜΜΕ, το δίκαιο, η εκπαίδευση, η επιστήμη. Σε όλους τους παραπάνω τομείς τα θύματα και οι στόχοι αυτής της εξουσίας είναι το «κοινό», οι πολίτες, οι μαθητές, οι μάζες και άλλες ομάδες. Για τον λόγο αυτό τονίζεται στο πλαίσιο της εν λόγω θεωρίας ότι χρειάζεται μεγάλη προσοχή, γιατί οι ισχυρές ομάδες μέσω της προπαγάνδας ελέγχουν το μυαλό των λιγότερο ισχυρών ομάδων (Van Dijk, 2015).

1.4 Κριτικός Γραμματισμός

Ο κριτικός γραμματισμός ως έννοια κι ως μέθοδος έχει δύο εκφάνσεις: Η πρώτη, η οποία συνδέεται με τον Paulo Freire και τους συνεργάτες του, έχει περισσότερο κοινωνιοκεντρικό προσανατολισμό, ενώ η δεύτερη ξεκίνησε από την Αυστραλία κι αργότερα μεταφέρθηκε στην Αγγλία έχοντας περισσότερο γλωσσιοκεντρική κατεύθυνση. Στόχος του Freire και των συνεργατών του είναι η βαθύτερη ερμηνεία των προφορικών και των γραπτών κειμένων με στόχο την αμφισβήτηση και την αλλαγή των κοινωνικών δομών. Σύμφωνα με τον ίδιο, «*η ανάγνωση του κόσμου προηγείται της ανάγνωσης της λέξης*» καταδεικνύοντας τον κοινωνικό προσανατολισμό κάθε γλωσσικής διαδικασίας, αλλά και την κριτική στάση του αναγνώστη απέναντι σε κάθε κείμενο ((Baynham, 2002). Από την άλλη, στο έργο του Halliday ο κριτικός γραμματισμός έχει αποκτήσει την έννοια της κριτικής ανάγνωσης, τόσο των κειμένων, όσο και του πολιτισμού με στόχο τη δημιουργία κριτικά σκεπτόμενων ανθρώπων, που θα συμμετέχουν δυναμικά στο «κοινωνικό γίγνεσθαι» (Ξυδόπουλος και συν., 2013).

Η εφαρμογή των απόψεων του Freire στην παιδαγωγική δημιούργησε την κριτική παιδαγωγική, που διαμορφώθηκε από διανοούμενους όπως ο Barton, ο Fairclough, ο Gee, ο Kress, αλλά κυρίως από την ομάδα του Λονδίνου (The New London Group), η οποία συγκρότησε το πλαίσιο των πολυγλωσσισμών (*multiliteracies*). Οι πολυγλωσσισμοί είναι ένα θεωρητικό πλαίσιο, με το οποίο επιχειρείται να διερευνηθεί η πολλαπλότητα των νοημάτων που περιέχουν τα πολιτισμικά προϊόντα στις πολυγλωσσικές και πολυφωνικές κοινωνίες των ημερών μας (Ξυδόπουλος και συν., 2013). Η παιδαγωγική των πολυγλωσσισμών αποτελεί ένα συνδυασμό από τέσσερις συνιστώσες:

- 1) *Τοποθετημένη πρακτική*: εμβύθιση στις εμπειρίες των μαθητών

- 2) *Ανοικτή Διδασκαλία*: αναλυτική κατανόηση του νοήματος
- 3) *Κριτική πλαισίωση* : ερμηνεία του κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος
- 4) *Μετασχηματισμένη πρακτική*: Εφαρμογή και επανεξέταση της γνώσης, μετασχηματισμός ή μεταφορά της σε άλλο πλαίσιο.

Τα παραπάνω τέσσερα στάδια, βέβαια, δεν αποτελούν μια γραμμική διαδικασία, αλλά μπορούν να διαπλέκονται και να εφαρμόζονται με διαφορετική σειρά ανάλογα με τις ανάγκες της διδακτικής πράξης (Kalantzis & Cope, 2000).

Επίσης, στις αρχές της δεκαετίας του 1980 αναπτύχθηκε στην Αυστραλία η παιδαγωγική του γραμματισμού με βάση τα «κειμενικά είδη». Με τον όρο «κειμενικό είδος» δεν εννοείται «τύπος κειμένου» ή «είδος λόγου». Στο πλαίσιο της εν λόγω παιδαγωγικής τα είδη λόγου εξαρτώνται από τον παράγοντα επικοινωνίας. Για παράδειγμα ο εκφραστικός λόγος στοχεύει στον πομπό της επικοινωνίας, τα κείμενα πειθούς εστιάζουν στο δέκτη, τα πληροφοριακά κείμενα αφορμώνται από την πραγματικότητα, ενώ η λογοτεχνία εστιάζει στο ίδιο το μήνυμα. Τα κειμενικά είδη πραγματώνονται μέσω διαφορετικών τύπων κειμένου. Για παράδειγμα το κειμενικό είδος της αυτοβιογραφικής διήγησης μπορεί να πραγματώνεται μέσω ποικίλων κειμενικών τύπων, όπως ένα άρθρο, ένα κεφάλαιο βιβλίου ιστορίας (Macken-Horarick, 2000· Πολίτης, 2000, όπ. αναφ. στο Κουφάκη, 2009). Άρα, σε αντίθεση με τα κείμενα, τα κειμενικά είδη συνιστούν μια δυναμική διαδικασία σε αλληλεξάρτηση με το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον κι εξελίσσονται με τον χρόνο, αφού αλλάζουν και οι κοινωνικοί στόχοι που τα υπηρετούν.

Στο ίδιο πλαίσιο σύμφωνα με τον Longacre (1976) υπάρχουν θεμελιώδη χαρακτηριστικά, με τα οποία μπορούν να ταξινομηθούν τα «κειμενικά είδη» με κριτήριο την παρουσία «χωροχρονικού» πλαισίου ή «εντολών» (αφηγηματικά, διαδικαστικά, εκθετικά, παραινετικά ή υβριδικά κείμενα), (Longacre, όπ. αναφ. στο Ξυδόπουλος και συν., 2013). Η παιδαγωγική του γραμματισμού με βάση τα «κειμενικά είδη» βασίζεται στη διδασκαλία με σταδιακή υποστήριξη (*scaffolding*) και απαιτεί τον συστηματικό σχεδιασμό του περιεχομένου, της μεθόδου και της αξιολόγησης της διδασκαλίας, ώστε όλες οι διαδικασίες της μάθησης να είναι προσιτές στους μαθητές. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές ελέγχουν οι ίδιοι την πορεία της εργασίας τους και αυτονομούνται από την καθοδήγηση του δασκάλου (Κουφάκη, 2009). Παράλληλα, το κείμενο σύμφωνα με την παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού πρέπει να εξετάζεται σε τέσσερις άξονες: α) ως πλαίσιο επικοινωνίας, β) ως γλωσσολογική δομή, γ) ως «κοινωνική πρακτική» (προθέσεις συντάκτη, ύφος, ιδεολογικό περιεχόμενο), δ) ως

αντικείμενο αξιολόγησης ως προς την επίτευξη του τελικού στόχου, αν κατάφερε δηλαδή να αλλάξει στάσεις και συμπεριφορές (Kokozidou, Goti & Dinas, 2020, σελ.186).

Συνοψίζοντας, επισημαίνουμε ότι ο κριτικός γραμματισμός είναι βασική δεξιότητα, για να επιβιώσει κανείς μέσα στον κυκεώνα των πληροφοριών της εποχής μας, αφού ο τρόπος που χρησιμοποιούμε τη γλώσσα δεν είναι ποτέ ουδέτερος και δεν μπορεί να διαχωριστεί από τις πολιτικές και κοινωνικές πρακτικές (Wray, 2006). Η διδακτική εφαρμογή της παιδαγωγικής του γραμματισμού απαιτεί την πολυεπίπεδη ανάγνωση κειμένων, που θα εδραιώσει στη συνείδηση των μαθητών τις δημοκρατικές αξίες, την ισονομία, την ισότητα, τον σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον, την ανθρώπινη αλληλεγγύη και την αποδοχή της διαφορετικότητας (Ντίνας και συν., 2013).

2. ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

2.1 Σκοποί της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στη διδασκαλία της γλώσσας

Η διδασκαλία με άξονα τον κριτικό γραμματισμό, τις αρχές της ΚΓΕ και των πολυγραμματισμών, που αναλύθηκε θεωρητικά στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι απαιτητική. Μάλιστα, μολονότι όπως επισημάνθηκε στην εισαγωγή, υπάρχει πλούσια θεωρητική τεκμηρίωση, δεν προσδιορίζονται με σαφήνεια αρκετές από τις παραμέτρους της γλωσσικής διδασκαλίας στην πράξη στα Προγράμματα Σπουδών. Συγχρόνως, οι φιλόλογοι που διδάσκουν το γλωσσικό μάθημα στο Λύκειο καλούνται να μετουσιώσουν τη νέα παιδαγωγική προσέγγιση της ΚΓΕ και του κριτικού γραμματισμού σε διδακτικούς σκοπούς και στόχους.

Σκιαγραφώντας αδρομερώς τους κυριότερους στόχους της ΚΓΕ στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος επισημαίνουμε τα παρακάτω: Σύμφωνα με τον Fairclough (2003) βασικός στόχος είναι η συνειδητοποίηση της δύναμης που κρύβει η γλώσσα, η σύνδεσή της με την ιδεολογία και την εξουσία. Επίσης, βασική είναι η συνειδητοποίηση από τους μαθητές πως η γλώσσα αντανακλά τις κοινωνικές σχέσεις, αλλά και τις διαμορφώνει. Γλώσσα και κοινωνία αλληλεξαρτώνται. Επιπλέον, τα κείμενα σύμφωνα με την ΚΓΕ είναι γλωσσικές κατασκευές, εμπεριέχουν γλωσσικές συμβάσεις κι η αποκωδικοποίηση αυτών των συμβάσεων και των υπόρρητων μηνυμάτων τους συντελεί στη χειραφέτηση του ατόμου από τους κυρίαρχους εξουσιαστικούς λόγους, δηλαδή στην αποτροπή της ιδεολογικής του χειραγώγησης. Συνάμα, σύμφωνα με τους McLaughlin και DeVogd (2005), βασικός στόχος της ΚΓΕ είναι η «ενεργός ενασχόληση» των μαθητών με τα κείμενα και η οικοδόμηση προσωπικού νοήματος.

Τέλος, επιχειρώντας μια συγκριτική προσέγγιση της ΓΕ και της ΚΓΕ θα λέγαμε ότι βασικός στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας της ΚΓΕ, που συνιστά και τη διαφορά της από τη ΓΕ είναι πως η γλωσσική εκπαίδευση μπορεί να διαμορφώσει υπεύθυνους πολίτες με κριτική σκέψη, ικανούς να αλλάξουν τα «κακώς κείμενα» και τη ζωή τους προς το καλύτερο. Σύμφωνα με τον Fairclough (1992), βασική διαφορά ανάμεσα στη ΓΕ και την ΚΓΕ είναι πως η πρώτη θεωρεί πως καθήκον της εκπαίδευσης είναι να συνεισφέρει στην κοινωνική αρμονία κι ενσωμάτωση και να υποβοηθά τις διεργασίες των κοινωνικών κατεστημένων, ενώ το έργο της παρουσιάζεται κατευθυνόμενο προς την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων. Αντίθετα,

κατά τον ίδιο, η ΚΓΕ θεωρεί πως η εκπαίδευση θα πρέπει να βοηθά τους μαθητές να κατανοούν τη φύση των κοινωνικών προβλημάτων και να τους προσφέρει τα απαραίτητα εφόδια, ώστε, αν το επιθυμούν, να τα λύσουν αγωνιζόμενοι σε διάφορους κοινωνικούς τομείς.

2.2 Πρακτικές της ΚΓΕ στη διδασκαλία της γλώσσας

Έγκριτοι ερευνητές και επιστήμονες έχουν επισημάνει και αναλύσει πρακτικές της ΚΓΕ στη διδασκαλία της γλώσσας (Janks, 1991· Mc Laughlin, 2005· De Voogd, 2005· Wray, 2006· Κουφάκη, 2009· Ξυδόπουλος και συν., 2013· Kokozidou, Goti & Dinas, 2020· Μπουτουλούση, 2020). Αναφέρουμε κάποιες χαρακτηριστικές διδακτικές πρακτικές με στόχο την εφαρμογή της ΚΓΕ. Σύμφωνα με τις McLaughlin & De Voogd (2005) βασικές ερωτήσεις που βοηθούν στην ανίχνευση της ιδεολογικής τοποθέτησης του κειμένου είναι οι ακόλουθες:

- 1) Ποια φωνή κυριαρχεί στο κείμενο;
- 2) Ποιες φωνές αποκλείονται ή περιθωριοποιούνται;
- 3) Τι θέλει ο συγγραφέας να σκεφτεί ο αναγνώστης;
- 4) Πώς ο αναγνώστης μπορεί να προωθήσει την ισότητα αξιοποιώντας αυτή την πληροφορία;

Άλλη στρατηγική είναι η προβολή με αφόρμηση το κείμενο αντίθετων οπτικών. Επίσης, η παραγωγή κειμένων από τους μαθητές, που περιγράφουν το ίδιο γεγονός από την οπτική διαφορετικών ηρώων ή εκπροσώπων κοινωνικών ή επαγγελματικών ομάδων. Αυτή η πρακτική οδηγεί στη συνειδητοποίηση ότι η πρόσληψη της πραγματικότητας είναι διαφορετική ανάλογα με τον επικοινωνιακό μας στόχο και τα κοινωνικοπολιτισμικά συμφραζόμενα του κάθε κειμένου. Επιπλέον, βοηθητική είναι η αποδόμηση του κειμένου σε επιμέρους γλωσσικές δομές, η επιλογή λέξεων σε σχέση με την ιδεολογική τοποθέτηση, η εστίαση της προσοχής των μαθητών σε κοινωνικά θέματα και θέματα εξουσίας. Γενικότερα, η γλωσσική διδασκαλία στο πλαίσιο της ΚΓΕ είναι μαθητοκεντρική, αφού οι μαθητές διαδραματίζουν ενεργό ρόλο, προσεγγίζουν σημεία του κειμένου που συνδέονται με τις εμπειρίες τους κι εκφράζουν τις απόψεις τους χωρίς να εξαρτώνται από την αυθεντία του δασκάλου.

Άλλες πρακτικές διδασκαλίας είναι η διεξαγωγή ερευνών από τους μαθητές, που υποδύονται τον ρόλο του ερευνητή και καταγράφουν τις προφορικές και γραπτές χρήσεις της γλώσσας (π.χ. συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, κοινωνιολέκτων, ιδιωμάτων, διαλέκτων), αναζήτηση στο διαδίκτυο πληροφοριών, συνθετική και κριτική παρουσίασή τους στην τάξη, συζητήσεις για κατασκευή της πραγματικότητας από μεγάλης κυκλοφορίας έντυπα ή τον ηλεκτρονικό τύπο, μελέτη προφορικών και γραπτών κειμένων με στόχο τον εντοπισμό στερεοτυπικών συμπεριφορών ή προκαταλήψεων (ρατσισμός, μειονοτικές γλώσσες, σχέσεις των φύλων), (Ξυδόπουλος και συν., 2013, σελ.331).

Ιδιαίτερα για την παραγωγή και σύνθεση κειμένων προτείνεται η ομαδική εργασία, η οποία καλλιεργεί τη συνεργασία, την αλληλεπίδραση, τον διάλογο και δίνει τη δυνατότητα στους αδύναμους μαθητές να βελτιωθούν. Η αξιολόγηση και η επεξεργασία του κειμένου ομαδικά κι όχι με μοναδικό στόχο την επισήμανση των λαθών ενισχύει την κριτική στάση και δίνει στον μαθητή κίνητρο για αυτοβελτίωση (Κουφάκη, 2009). Επιπλέον, ο Wray (2006) επισημαίνει την εκμάθηση των διαδικασιών της γραφής και την επίδειξη από τον ίδιο τον δάσκαλο. Από την επίδειξη, όμως, μέχρι την αυτονομία οι μαθητές χρειάζονται βοήθεια. Η διδασκαλία με σταδιακή υποστήριξη (*scaffolding*) εξασφαλίζει τη σταδιακή μύηση των μαθητών στη διδασκαλία των κειμενικών ειδών.

Άλλωστε η ανάγνωση και η γραφή είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Η εξοικείωση με το πλαίσιο της ΚΓΕ σημαίνει όχι μόνο σχεδιασμό ενός κειμένου, αλλά και αποκωδικοποίησή του. Επιπρόσθετα, η ΚΓΕ μπορεί να καλλιεργηθεί με την επισήμανση από τον δάσκαλο πως οι συγκεκριμένες γραμματικοσυντακτικές και γλωσσικές επιλογές έχουν αντίκτυπο στο νόημα. Για παράδειγμα, όταν ζητείται να αναδιατυπωθεί μια αρνητική κρίση για κάποιον σε θετική και το αντίστροφο. Η αποδόμηση, επίσης, των ευφημισμών είναι μια καλή άσκηση συνειδητοποίησης των «πρακτικών» του λόγου ανάλογα με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Τούτο, επειδή οι ευφημισμοί κρατούν στην αφάνεια τα αρνητικά σχόλια, εκφράζουν σχόλια αόριστα κι είναι ένας τρόπος διατήρησης του «status quo» χωρίς να προκληθούν δυσαρέσκειες ή αντιπάθειες (Huang, 2013). Τέλος, μια πιο καινοτόμος πρόταση διδακτικής προσέγγισης θα μπορούσε να είναι η ανάλυση πολυτροπικών κειμένων και έργων τέχνης (Μπουτουλούση, 2020). Ειδικά με την επιλογή ενός έργου τέχνης ενισχύεται η δυνατότητα των μαθητών να ανακαλύψουν ποικίλες συνδέσεις ανάμεσα στο έργο και το θέμα που τίθεται προς μελέτη. Η δυνατότητα ποικίλων ερμηνειών των έργων τέχνης δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για προφορική και γραπτή έκφραση, κριτική σκέψη κι ανάπτυξη επιχειρηματολογίας, αφαιρετικής σκέψης, πρωτοβουλίας κι ενεργού εμπλοκής των μαθητών στη γλωσσική

διδασκαλία. Αυτή η εμβάθυνση των νοημάτων, που επιχειρείται μέσα από την ανάλυση έργων τέχνης, αποκαλύπτει τις σχέσεις ιδεολογίας που κρύβονται πίσω από τα κείμενα, αλλά και τα έργα τέχνης και είναι σύμφωνη με τις αρχές της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης.

2.3 Παράγοντες που αποτελούν τροχοπέδη στην εφαρμογή της ΚΓΕ

Η εφαρμογή της ΚΓΕ στη γλωσσική διδασκαλία είναι μια πολυσύνθετη διαδικασία που απαιτεί την εφαρμογή νεωτεριστικών προσεγγίσεων. Παρά τις καλές προθέσεις, τόσο των διδασκόντων φιλολόγων, όσο και της εκπαιδευτικής πολιτικής αναφύονται προβλήματα. Σύμφωνα με τον Borg (2003), αναφέρονται τρεις κατηγορίες εμποδίων στη γλωσσική διδασκαλία.

- Η πρώτη σχετίζεται με τις πεποιθήσεις, τις γνώσεις και την εμπειρία του εκπαιδευτικού.
- Η δεύτερη κατηγορία εμποδίων αναφέρεται σε πρακτικά ζητήματα όπως η έλλειψη χρόνου, η πίεση του αναλυτικού προγράμματος, η απουσία βοηθητικού υλικού και τεχνολογικών μέσων.
- Η τρίτη κατηγορία εμποδίων στην εφαρμογή της ΚΓΕ στη διδασκαλία αφορά τις κοινωνικές αντιλήψεις για τη διδασκαλία της γλώσσας και το έργο του εκπαιδευτικού, τις πιέσεις των γονέων και των προϊσταμένων, αλλά και την αδιαφορία και ανωριμότητα των μαθητών που αρνούνται να συνεργαστούν και απαξιώνουν το μάθημα της γλώσσας.

Παράλληλα, επιπλέον εμπόδια, τα οποία επισημαίνουν οι μελετητές Svalberg (2007), James & Garrett (1991), και Van Den Broek et.al.(2018) είναι η απειρία στην αξιοποίηση των πρακτικών σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού, των πολυγραμματισμών και των κειμενικών ειδών και η έλλειψη πηγών για τη δημιουργία διδακτικού υλικού. Σε αυτά τα προβλήματα πρέπει να προστεθεί η έλλειψη ουσιαστικής επιμόρφωσης από καταρτισμένους και έμπειρους καθηγητές συμβούλους, καθώς, και οι περιορισμένες ασκήσεις στα σχολικά εγχειρίδια που να εστιάζουν στα κοινωνικά συμφραζόμενα και να εναρμονίζονται με τον κοινωνιοκεντρικό προσανατολισμό της ΚΓΕ. Τέλος, το εξεταστικό σύστημα λειτουργεί τις περισσότερες φορές δεσμευτικά στις εργασίες και τη διδακτέα ύλη στερώντας το δημιουργικό πλαίσιο από τις γλωσσικές ασκήσεις.

2.4 Γνωστικές πτυχές της ΚΓΕ

Επιχειρώντας να διασαφηνίσουμε τον όρο « γνωστική συγκρότηση» και τη σχέση της με τη γλωσσοδιδασκτική μέθοδο της ΚΓΕ θα πρέπει να αναφερθούμε σε κάποιες γνωστικές γλωσσολογικές έννοιες, όπως η προσοχή, (*attention*), η οποία αποτελείται από τρία στοιχεία: την εγρήγορση, (*alertness*), την ανίχνευση, (*detection*) και τον προσανατολισμό, (*orientation*). Πώς, όμως, σχετίζεται η προσοχή με την ικανότητα κάποιου να χειρίζεται αποτελεσματικά τη γλώσσα και να προσεγγίζει τη γνώση;

Σύμφωνα με την Svalberg (2007,σελ.289), κάποιος, ο οποίος παρακολουθεί κάτι, είναι εξ ορισμού σε εγρήγορση. Η προσοχή με την έννοια της ανίχνευσης, είναι προϋπόθεση για την επίγνωση (*awareness*). Επομένως, η επίγνωση σύμφωνα με τον Al-Hejin (2004) προκαλεί μια αλλαγή στη συμπεριφορά και τη γνωστική συγκρότηση του ατόμου και το άτομο καταλαβαίνει τι γνωρίζει. Η προσοχή, παρόλο που είναι μια ασαφής βιβλιογραφικά έννοια, απαιτείται για τη μάθηση σε αντίθεση με την επίγνωση που είναι απλώς βοηθητική. Ωστόσο, τόσο η προσοχή, όσο και η επίγνωση (*awareness*) απαιτούνται για την παρατήρηση (*noticing*). Ο Schmidt (1994) ορίζει την παρατήρηση ως την καταχώριση ενός ερεθίσματος στην συνειδητή επίγνωση και στη συνέχεια καταχώριση στη μακροπρόθεσμη μνήμη. Ο Schmidt θεωρεί ότι η παρατήρηση είναι απαραίτητη συνθήκη για την μετατροπή της εισόδου του ερεθίσματος σε πρόσληψη. Το συμπέρασμα που συνάγεται είναι πως και η προσοχή και η επίγνωση είναι απαραίτητες για τη μάθηση.

Σαφώς, οι παραπάνω έννοιες είναι σύνθετες και πολύπλοκες, γιατί αναφέρονται σε διαδικασίες που συμβαίνουν στο νου μας και μέσω αυτών χρησιμοποιούμε τη γλώσσα και τις δομές της και κατανοούμε τα ποικίλα συμφραζόμενα και τα μηνύματά της (Svalberg,2007). Εύλογα ανακύπτει στο σημείο αυτό το ερώτημα πώς μπορούν να καλλιεργηθούν, ώστε να αναδειχθεί ο ρόλος τους στη μαθησιακή διαδικασία.

Οι παραπάνω γνωστικές πτυχές της ΚΓΕ συνδέονται στενά με πρακτικές της ΚΓΕ στη διδασκαλία της γλώσσας κι έχουν στόχο να στρέψουν την προσοχή των μαθητών στις δομές της γλώσσας και στη σύνδεσή τους με το περιεχόμενο. Βασικές αρχές της ΚΓΕ είναι η μαθητοκεντρική διδασκαλία, η αλληλεπίδραση των μαθητών και η μεταξύ τους συνεργασία, η εξελισσόμενη διαδικασία της γνώσης, σύμφωνη με τις αρχές του «κονστрукτιβισμού», στην οποία συμμετέχουν ενεργά οι μαθητές χωρίς να είναι απλώς «παθητικοί υποδοχείς». Μέσα σε ένα τέτοιο διαδραστικό μαθησιακό περιβάλλον μπορεί να καλλιεργηθεί η προσοχή,

η παρατήρηση και η επίγνωση. Οι παραπάνω αρχές συνάδουν με την παραδοχή ότι η ΚΓΕ συμβάλλει στη γνωστική συγκρότηση των μαθητών. Σύμφωνα με την Svalberg (2007,σελ.302-303), ο σύνδεσμος ανάμεσα στη γνωστικές διαδικασίες της γλωσσικής επίγνωσης και στην απόκτηση της γνώσης δεν έχει ακόμη κατανοηθεί και διερευνηθεί πλήρως· επομένως χρειάζονται περισσότερες έρευνες για την ανάδειξη της ανωτέρω σχέσης.

3. Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3.1 Η γλώσσα που διατρέχει το αναλυτικό πρόγραμμα (Language across the curriculum)

Η κριτική θεώρηση του προφορικού και του γραπτού λόγου, η συνειδητοποίηση της δύναμης της γλώσσας και η ικανότητα των μαθητών να διαβάζουν «κάτω από τις γραμμές», πέρα και «πίσω από τις λέξεις» δεν αποτελεί ξεχωριστό μάθημα, αλλά αποτελεί συστατικό κάθε μαθήματος (Κουφάκη, 2009). Η γλώσσα είναι το μέσο με το οποίο προσεγγίζουμε , αλληλεπιδρούμε κι ερμηνεύουμε τον κόσμο που μας περιβάλλει. Συγκεκριμένα, στο σχολείο η γλώσσα είναι βασικό συστατικό των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων. Τα ποικίλα μαθήματα που διδάσκονται στο σχολείο αποτελούν ουσιαστικά διαφορετικούς γλωσσικούς κώδικες κι επομένως, διαφορετικές χρήσεις της γλώσσας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι μαθητές αποκωδικοποιώντας τις συμβάσεις των διαφορετικών μαθημάτων διευρύνουν το γνωστικό τους πεδίο δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα (Κουφάκη, 2009, σελ.125-126).

Παράλληλα, η συνειδητοποίηση ότι η γλώσσα μαθαίνεται μέσα από όλα τα μαθήματα κι όχι μόνο μέσω του γλωσσικού είναι η μέγιστη απόδειξη του καταλυτικού της ρόλου ως μέσου για τη μετάδοση ιδεών και πληροφοριών, αλλά και ως βασικού συστατικού για την τεκμηρίωση της σκέψης. Αντίστοιχα, οι αντιλήψεις και οι στάσεις απέναντι στη γλώσσα και τη διαδικασία της μάθησης εδραιώνονται μέσα από όλα τα μαθήματα. Αυτό σημαίνει για παράδειγμα ότι ο τρόπος που ο καθηγητής της Φυσικής εισάγει τους μαθητές του στην ορολογία της Φυσικής, η χρήση μαθητοκεντρικών μεθόδων διδασκαλίας, όπως ο διάλογος , οι ομαδικές εργασίες, η παρουσίαση και αξιολόγηση των εργασιών αυτών, η επιδίωξη της συνεργασίας, η αξιολόγηση της ποιότητας και όχι του εύρους της σκέψης των μαθητών, η έμφαση στην ακρίβεια και τη σαφήνεια της έκφρασης συμβάλλουν καθοριστικά όχι μόνο στην επιτυχία τους στο συγκεκριμένο μάθημα, αλλά και στη γνωστική τους ωρίμανση (Κουφάκη, 2009, σελ.14-15).

Εστιάζοντας στον καθοριστικό ρόλο του γλωσσικού μαθήματος στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών αξίζει να αναφερθεί ότι ο όρος «η γλώσσα που διατρέχει το αναλυτικό πρόγραμμα» ήταν μία από τις βασικότερες αρχές που εισηγήθηκε η Έκθεση της Επιτροπής Bullock στην Αγγλία (1975) για τη σημασία του γλωσσικού μαθήματος σε όλο το αναλυτικό πρόγραμμα. Στο πλαίσιο, μάλιστα, της γλωσσικής επίγνωσης προτάθηκε να διδάσκεται η γλώσσα μέσα από όλα τα σχολικά μαθήματα. Στην πράξη, όμως, αυτό αποδεικνύεται ιδιαίτερα δύσκολο, γιατί οι καθηγητές των άλλων ειδικοτήτων εύλογα δεν είναι ενημερωμένοι σε διδακτικά ζητήματα της γλώσσας. Για τον λόγο αυτό η διαθεματικότητα και η σύζευξή της με τους στόχους της ΚΓΕ δεν επιδιώκεται μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Οι εκπαιδευτικοί των άλλων ειδικοτήτων θεωρούν ότι ο προβληματισμός και η κριτική σκέψη για τις αξίες και την κοινωνική δικαιοσύνη δεν συμπεριλαμβάνεται στους διδακτικούς τους στόχους (Kyburz & Graber, 1999). Ωστόσο, στο πλαίσιο της ΚΓΕ θα έπρεπε να δίνεται έμφαση στη διδασκαλία της γλώσσας μέσω των γνωστικών αντικειμένων και παράλληλα να γίνεται προσπάθεια να εμποτιστούν τα γνωστικά αντικείμενα με γλωσσικούς στόχους. Αυτό σε πρακτικό επίπεδο συνεπάγεται τη συνεργασία των καθηγητών διαφορετικών ειδικοτήτων και τη χρήση γλωσσικών ασκήσεων ακόμη και στα Μαθηματικά, τη Φυσική, τη Βιολογία ή την Ιστορία (Ζάγκα, 2004).

Δεν θα πρέπει ακόμη, να παραλείψουμε ότι στα νέα ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ, που εισήχθησαν το 2003 στο Λύκειο έγινε προσπάθεια να συνδεθεί η γλωσσική έκφραση με τα υπόλοιπα μαθήματα και το επικοινωνιακό πλαίσιο μέσω των διαθεματικών εργασιών. Αλλά και στο Γυμνάσιο σύμφωνα με το ΝΠΣ, που ισχύει από το 2011 σε όλες τις ενότητες της γλωσσικής διδασκαλίας εκπονούνται ερευνητικές ομαδικές εργασίες ή ατομικές, που συνδυάζουν το επικοινωνιακό πλαίσιο (ποιος μιλάει, σε ποιον, με ποιο σκοπό) με το διαθεματικό πλαίσιο (κοινωνικό, ιστορικό, επιστημονικό κ.α). Ωστόσο, παρόλες τις καλές προθέσεις για τον προσανατολισμό στις σύγχρονες αντιλήψεις για τη γλώσσα και τον γραμματισμό, ο προγραμματισμός των διαθεματικών εργασιών προέβλεπε μόνο τρεις εργασίες, μία κάθε τρίμηνο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ακολουθηθεί σε μεγάλο βαθμό ο παραδοσιακός τρόπος διδασκαλίας. Επιπλέον, λειτούργησε αρνητικά και το γεγονός ότι η έννοια της διαθεματικότητας τις περισσότερες φορές ταυτίστηκε με τη συγκέντρωση πληροφοριών από διαφορετικούς επιστημονικούς τομείς. Όπως, όμως, εύστοχα επισημαίνει ο Gerard Furez «η διαθεματικότητα θα πρέπει να αναφέρεται σε διαφορετικούς επιστημονικούς τομείς με σκοπό να επιτύχουμε ένα πρωτότυπο αποτέλεσμα όχι τόσο με τους επιστημονικούς τομείς που χρησιμοποιήθηκαν, όσο σύμφωνα με τους στόχους που έχουμε» (Furez, όπως αναφ. στο Κουφάκη, 2009, σελ.132-134).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία στο τελευταίο Πρόγραμμα Σπουδών που εκπονήθηκε το 2019 από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) για το γλωσσικό μάθημα κι έχει ως αντικείμενο τη γλωσσική και λογοτεχνική εκπαίδευση των μαθητών της Γ Λυκείου. Η έρευνά μας, άλλωστε εστιάζει στην ελληνική πραγματικότητα και συγκεκριμένα στη γλωσσική διδασκαλία στη Γ Λυκείου. Στόχος του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η προσέγγιση και η ερμηνεία των κειμένων ως αποτέλεσμα ιδεολογικών και κοινωνικών διεργασιών, ώστε να ανακαλυφθούν τα ρητά, αλλά και τα υπόρρητα μηνύματά τους (Ξυδόπουλος κ. συν., 2013). Επομένως, στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το γλωσσικό μάθημα στο Λύκειο η προσέγγιση του κριτικού γραμματισμού, της διαθεματικότητας και της ΚΓΕ επιβάλλεται, προκειμένου να επιτευχθεί η χειραφέτηση των μαθητών μέσω της κριτικής σκέψης και η δημιουργία πολιτών ικανών να συμμετέχουν στα κοινωνικά δρώμενα και να τα αλλάζουν. Καταλυτικός, επομένως, στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών είναι ο ρόλος της γλώσσας και η ολιστική προσέγγισή της, καθώς τα κείμενα αντλούνται από ένα ευρύ πεδίο θεματικών αξόνων και προέρχονται από διάφορες πηγές (έντυπος, ψηφιακός, προφορικός, πολυτροπικός λόγος), (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, 2019,σελ.2-3).

3.2 Η σχέση της ΚΓΕ με τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών υπό το πρίσμα της γνωστικής ψυχολογίας

Το ερώτημα που καλούμαστε να διερευνήσουμε και να απαντήσουμε μέσα από τη συγκεκριμένη έρευνα είναι, όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, αν η ΚΓΕ επιδρά καταλυτικά στη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου. Τι σημαίνει γνωστική συγκρότηση; Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε να σκιαγραφήσουμε την έννοια επικαλούμενοι τα πορίσματα της γνωστικής ψυχολογίας, (*cognitive psychology*).

Η γνωστική ψυχολογία είναι ένα υποπεδίο της πειραματικής ψυχολογίας, το οποίο πραγματεύεται τις νοητικές διεργασίες που πυροδοτούν τις αντιλήψεις και τις ερμηνείες μας σχετικά με τον κόσμο που μας περιβάλλει. Με άλλα λόγια είναι η επιστήμη του νου (Farmer& Martin, 2019). Η νόηση (*cognition*) ή νοητική δραστηριότητα είναι όροι που περιγράφουν την απόκτηση, την αποθήκευση, τον μετασχηματισμό και τη χρήση της γνώσης.

Σύμφωνα με τους Farmer & Martin (2019), η γνωστική ψυχολογία έχει δύο ερμηνείες: α) άλλοτε αποτελεί συνώνυμο της λέξης «νόηση», οπότε αναφέρεται στην ποικιλία των νοητικών

δραστηριοτήτων και β) άλλοτε αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη γνωστική προσέγγιση στην ψυχολογία τη λεγόμενη «γνωστική προσέγγιση». Η γνωστική προσέγγιση είναι ένας προσανατολισμός που δίνει έμφαση στις διεργασίες της σκέψης και στη γνώση των ανθρώπων. Προσπαθώντας για παράδειγμα να ερμηνεύσουμε τα εθνοτικά, θρησκευτικά, φυλετικά στερεότυπα θα εστιάζαμε στις κρίσεις που κάνουμε για τα άτομα αυτών των ομάδων.

Η νόηση σύμφωνα πάντα με τους Farmer & Martin (2019) είναι αναπόδραστη και δεν υπάρχει διαφυγή από αυτήν. Οι γνωστικές μας διεργασίες εργάζονται και μας παρέχουν την ικανότητα να σκεπτόμαστε, να αναγνωρίζουμε και να ερμηνεύουμε το περιβάλλον, καθώς και να αντιδρούμε στρατηγικά στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος. Η νόηση λειτουργεί κάθε φορά που αποκτούμε πληροφορίες, τις αποθηκεύουμε, τις μετασχηματίζουμε και τις χρησιμοποιούμε. Επομένως, περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα νοητικών διεργασιών, όπως η αντίληψη, η μνήμη, η νοερή απεικόνιση, η επίλυση προβλημάτων, η γλώσσα, η συλλογιστική, η μεταγνωστική ικανότητα (metacognition), η λήψη αποφάσεων. Η νόηση μας δίνει τη δυνατότητα να δημιουργούμε, να αλληλεπιδρούμε με άλλα άτομα, όπως, επίσης, να επεξεργαζόμαστε τις σκέψεις, τις αισθήσεις και τα συναισθήματα μας σε καθημερινή βάση.

Υπάρχει, επομένως, συνεκτικός κρίκος ανάμεσα στη διδασκαλία με βάση τις αρχές της ΚΓΕ και στην καλλιέργεια και διεύρυνση της γνωστικής συγκρότησης των μαθητών της Γ Λυκείου; Πώς ερμηνεύονται οι παραπάνω επιστημονικοί ορισμοί της γνωστικής ψυχολογίας σε σχέση με τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών και τη διανοητική τους καλλιέργεια; Οι μαθητές κάθε φορά που καλούνται να επεξεργαστούν ένα κείμενο, να το αποδομήσουν, να εστιάσουν στην επιλογή λέξεων που υποκρύπτουν ιδεολογικές τοποθετήσεις, όταν αντιπαραβάλλουν κείμενα, όταν συνδέουν τις γνώσεις με τις εμπειρίες τους, θέτουν σε λειτουργία όλες τις παραπάνω διεργασίες της νόησης. Η «μνήμη» λειτουργεί και είναι ζωτικής σημασίας για την ανάκληση προηγούμενων εμπειριών και για την κατανόηση και ερμηνεία της νέας γνώσης ή πληροφορίας. Επίσης, η προσοχή και η παρατήρηση πρέπει γρήγορα να επικεντρωθούν σε συγκεκριμένα σημεία με στόχο την επεξεργασία των αισθητηριακών ερεθισμάτων και τον μετασχηματισμό της αποθηκευμένης μνήμης σε

γλωσσολογικό κώδικα. Με αυτόν τον τρόπο αποκτούμε αποθηκεύουμε μετασχηματίζουμε και χρησιμοποιούμε τις γνώσεις που αντλήσαμε από την εμπειρία μας.

3.3 Η γνωστική ανάπτυξη στην εφηβική ηλικία

Σε σύγκριση με τον τρόπο σκέψης των παιδιών στη σχολική ηλικία η σκέψη των εφήβων είναι πιο ανοιχτή, συστηματική και λογική. Η συστηματική έρευνα της γνωστικής ανάπτυξης των εφήβων ξεκίνησε εξετάζοντας τις απόψεις του Piaget. Παράλληλα, η μελέτη από τη σκοπιά της «επεξεργασίας των πληροφοριών» έχει βελτιώσει σημαντικά τον τρόπο που κατανοούμε τη γνωστική ανάπτυξη των εφήβων. Σύμφωνα με τον Piaget (Inhelder & Piaget, 1958), οι έφηβοι περνούν στο στάδιο των «τυπικών νοητικών λειτουργιών», κατά το οποίο αναπτύσσουν την ικανότητα αφηρημένης, συστηματικής και επιστημονικής σκέψης. Επίσης, ένα από τα χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου είναι ότι κατακτούν τον «υποθετικό-παραγωγικό συλλογισμό». Δηλαδή, όταν αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα ξεκινούν από μια υπόθεση- πρόβλεψη σχετικά με τις μεταβλητές που μπορεί να επηρεάσουν το αποτέλεσμα κι από αυτή την υπόθεση εξάγουν λογικά συμπεράσματα. Στη συνέχεια, απομονώνουν τις μεταβλητές και κάνουν συνδυασμούς, για να δουν ποιο από τα συμπεράσματα επιβεβαιώνεται από τον πραγματικό κόσμο.

Ο επιστημονικός συλλογισμός απαιτεί μεταγνωστική ικανότητα αξιολόγησης της αντικειμενικότητας κάποιου, ικανότητα που απαιτεί το να είμαστε δίκαιοι και όχι ιδιοτελείς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι έφηβοι να γίνονται πιο ανοιχτόμυαλοι, δίκαιοι στις αξιολογήσεις τους και ειλικρινείς απέναντι στις προσωπικές τους μεροληψίες, συνετοί στη διατύπωση κρίσεων, ικανοί να αμφισβητούν παγιωμένες αντιλήψεις και να επανεξετάζουν τις απόψεις τους (Berk, 2019, σελ. 536). Η ικανότητα αυτή του επιστημονικού συλλογισμού και η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη βελτιώνεται, καθώς οι έφηβοι μέσω της διδασκαλίας λύνουν όλο και πιο περίπλοκα προβλήματα.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό της περιόδου των «τυπικών νοητικών λειτουργιών» είναι η «προτασιακή σκέψη», δηλαδή η ικανότητα των εφήβων να αξιολογούν τη λογική των προτάσεων χωρίς να κάνουν αναγωγή στην πραγματικότητα. Επίσης, ο Piaget τόνισε τον ρόλο της γλώσσας για τη γνωστική ανάπτυξη στην εφηβεία (Keating, 2012· Kuhn, 2009). Οι τυπικές νοητικές ενέργειες απαιτούν συστήματα που βασίζονται στη γλώσσα και άλλα συμβολικά συστήματα, που δεν αντιπροσωπεύουν πραγματικά αντικείμενα, όπως τα ανώτερα μαθηματικά. Επιπλέον, η τυπική λειτουργική σκέψη περιλαμβάνει τον λεκτικό συλλογισμό σχετικά με αφηρημένες έννοιες, όπως ο χώρος, ο χρόνος, η δικαιοσύνη, η ελευθερία (Berk, 2019).

Εκτός από τη θεωρία του Piaget οι θεωρητικοί της «επεξεργασίας των πληροφοριών» πιστεύουν ότι μια πληθώρα συγκεκριμένων μηχανισμών αποτελούν τη βάση των γνωστικών επιτευγμάτων στην εφηβεία (Berk, 2019, σελ. 541):

- α) η μνήμη εργασίας ενισχύεται δίνοντας τη δυνατότητα διατήρησης περισσότερων πληροφοριών ταυτόχρονα,
- β) η αναχαίτιση άσχετων μεταξύ τους ερεθισμάτων επιφέρει οφέλη στην προσοχή και τον συλλογισμό,
- γ) η προσοχή γίνεται περισσότερο «επιλεκτική» (σχετικές πληροφορίες) και «ευέλικτη» (προσαρμόζεται καλύτερα στις απαιτήσεις κάθε έργου),
- δ) ο σχεδιασμός σε σύνθετες εργασίες βελτιώνεται,
- ε) οι στρατηγικές γίνονται πιο αποτελεσματικές,
- στ') η γνώση αυξάνεται διευκολύνοντας τη χρήση στρατηγικών,
- ζ) η μεταγνώση διευρύνεται οδηγώντας τη σκέψη σε νέες στρατηγικές για την απόκτηση πληροφοριών και την επίλυση προβλημάτων,
- η) η γνωστική αυτορρύθμιση βελτιώνεται οδηγώντας σε καλύτερη αυτοπαρατήρηση και αυτοαξιολόγηση.

Κάνοντας έναν πολύ σύντομο παραλληλισμό ανάμεσα στη θεωρία των «τυπικών νοητικών λειτουργιών» και τη θεωρία της «προτασιακής σκέψης» του Piaget (1958) με τις αρχές της ΚΓΕ, που αποτελεί τη βασική συνιστώσα της έρευνάς μας, διαπιστώνουμε πως η διδασκαλία της ΚΓΕ προϋποθέτει βασικά στοιχεία επιστημονικού λόγου. Ενδεικτικά, η αμφισβήτηση των προκαταλήψεων στη γλώσσα και την κοινωνία, η αποκάλυψη «αδιαφανών» ιδεολογιών που παίζουν ρόλο στην αναπαραγωγή και τη διαίωνιση της ανισότητας και της κυριαρχίας, ο λόγος «χειραφέτησης», που συμβάλλει στην απελευθέρωση και τον σεβασμό όλων των ατόμων και η σύνδεση της γλώσσας με την κοινωνία απαιτούν οξυδέρκεια, αφηρημένη μεταγνωστική σκέψη και εξαγωγή λογικών συμπερασμάτων.

3.4 Η μεταγνωστική ικανότητα βασική στη γνωστική συγκρότηση των εφήβων μαθητών

Ο Flavell το (1979) επινόησε τον όρο «μεταγνώση», για να περιγράψει τη γνώση των στρατηγικών για μάθηση και σκέψη. Η στρατηγική ορίζεται ως η διαδικασία για την ολοκλήρωση ενός ακαδημαϊκού έργου ή η διαδικασία κατά την οποία οι μαθητές αναφέρονται στη γνώση για τις δικές τους γνωστικές διαδικασίες. Ένα παράδειγμα τέτοιας

στρατηγικής αφορά τη στιγμή που ο μαθητής σκέφτεται δυνατά, η λεγόμενη στρατηγική *think aloud*, για την κατάκτηση ενός μαθησιακού στόχου. Επιπρόσθετα, άλλη πτυχή της μεταγνωστικής ικανότητας συνίσταται στη συνειδητή κατανόηση από τους μαθητές του στόχου του μαθήματος ή μιας δραστηριότητας, καθώς και πού, πότε και γιατί πρέπει να εφαρμοστούν οι συγκεκριμένες στρατηγικές. Τέλος, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε ότι η γνώση του εαυτού, η αυτογνωσία είναι σημαντικό στοιχείο της μεταγνωστικής γνώσης, γιατί οι μαθητές γνωρίζουν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία τους, καθώς και πότε να εφαρμόσουν μια στρατηγική ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο (Ellis, Denton, & Bond, 2013, σελ. 4016-4018).

Εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι οι μεταγνωστικές στρατηγικές είναι σπάνιες στις παραδοσιακές προσεγγίσεις διδασκαλίας. Ενδεικτικά, οι Kristner et al. (2010) επισήμαναν ότι οι μαθηματικοί στη Γερμανία σπάνια χρησιμοποιούν τις μεταγνωστικές στρατηγικές, για να διδάξουν στους μαθητές τους πώς θα μάθουν αποτελεσματικά. Αντίθετα, στα πιο κονστρουκτιβιστικά και στα πιο μαθητοκεντρικά προγράμματα σπουδών οι μαθητές ενθαρρύνονται να σκέφτονται τη σκέψη τους. Άλλες σημαντικές μεταγνωστικές στρατηγικές είναι η μοντελοποίηση και η εξήγηση της στρατηγικής με λόγια, και κάθε είδους οπτικοποίηση της γνώσης, οι εννοιολογικοί χάρτες, τα γραφήματα, τα διαγράμματα ροής. Επίσης, η συνεπής πρακτική, η σύνοψη-περίληψη, οι λίστες ελέγχου κι ο έλεγχος των απαντήσεων έχουν θετικό αντίκτυπο στην αποτελεσματική μάθηση και στην επίτευξη των μαθησιακών στόχων (Ellis, Denton, & Bond, 2013, σελ. 4018-4022).

Συναφείς όροι με τη μεταγνώση είναι η μεταγνωστική επίγνωση, η θεωρία του νου, της μνήμης και των εκτελεστικών δεξιοτήτων, η παρακολούθηση, οι στρατηγικές μάθησης και η αυτορρύθμιση. Επιπρόσθετα, κοινή διάκριση στη μεταγνώση είναι αυτή σε μεταγνωστική γνώση και δεξιότητες. Η πρώτη αναφέρεται σε μια δηλωτική γνώση του ατόμου για αλληλεπιδράσεις μεταξύ προσώπων, εργασιών και στρατηγικών χαρακτηριστικών (Flavell, 1979), ενώ η δεύτερη αναφέρεται σε διαδικαστικές γνώσεις του ατόμου για τη ρύθμιση της επίλυσης προβλημάτων. Οι μεταγνωστικές γνώσεις μπορεί να είναι σωστές ή εσφαλμένες. Για παράδειγμα ένας μαθητής που δεν παραδέχεται την αποτυχία του και πιστεύει ότι επένδυσε αρκετό χρόνο στη μελέτη. Από την άλλη πλευρά, οι μεταγνωστικές δεξιότητες περιλαμβάνουν ενσωματωμένο μηχανισμό ανατροφοδότησης. Είτε είμαστε ικανοί να προγραμματίσουμε την απόδοση των εργασιών μας είτε όχι είτε δεν είμαστε σίγουροι για τις μεταγνωστικές μας δεξιότητες (Veeman, Wolter & Afflerbach, 2006, σελ. 3-14).

Η εκλεπτυσμένη μεταγνωστική κατανόηση είναι πολύ σημαντική για τον επιστημονικό συλλογισμό. Οι μαθητές αντιπαραβάλλοντας τη θεωρία με τα δεδομένα πειραματίζονται με ποικίλες στρατηγικές, τις σκέφτονται, τις αναθεωρούν και κατανοούν τη φύση της λογικής. Στη συνέχεια, εφαρμόζουν τη δική τους λογική κατανόηση σε μια ποικιλία καταστάσεων (Berk, 2019, σελ. 540). Άλλωστε κάποια από τα χαρακτηριστικά της κριτικής γλωσσικής διδασκαλίας είναι να ενεργοποιήσει την πρωτοβουλία και την ευθύνη των μαθητών για τη μάθησή τους, τη συνεργατική υποστήριξη και τη στοχευμένη όχι τυχαία μάθηση, που καλλιεργεί δεξιότητες «δια βίου» μάθησης και μαθαίνει στους μαθητές «πώς να μαθαίνουν» (Grabinger & Dunlap, 1995).

Το σχολείο μπορεί να καλλιεργήσει στους μαθητές μεταγνωστικές γνώσεις και δεξιότητες συμβάλλοντας στην επίτευξη θετικών μαθησιακών αποτελεσμάτων. Υπάρχουν δραστηριότητες, που μπορούν να εφαρμοστούν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τα μαθήματα. Πριν από το μάθημα μπορεί να εξεταστεί το γνωστικό επίπεδο των μαθητών μέσα από «κάρτες ευρετηρίου», «κατευθυνόμενες παραφράσεις» και «κάρτες εφαρμογών». Στις κάρτες ευρετηρίου γράφουν τι γνωρίζουν για μία ιδέα, στις παραφράσεις ορίζουν με δικά τους λόγια μια ιδέα, και στις κάρτες εφαρμογών οι μαθητές προτείνουν δικές τους εφαρμογές και παραδείγματα, που πιστοποιούν πως η γνώση τους είναι καλά εμπεδωμένη και δεν περιορίζεται στην απλή απομνημόνευση. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος μπορούν να συμπληρώσουν ελλειπείς προτάσεις ή να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλουν ιδεολογικά κινήματα ή ιστορικά γεγονότα τεκμηριώνοντας την άποψή τους από αξιόπιστες πηγές. Μετά το μάθημα μπορούν να διατυπώσουν τον στόχο του μαθήματος, καθώς και τα ερωτήματα που δεν απαντήθηκαν ή δεν έγιναν πλήρως κατανοητά (Millis, 2016, σελ. 1-6).

Οι μεταγνωστικές δεξιότητες αναφέρονται στα βήματα, που λαμβάνουν οι άνθρωποι, για να ρυθμίσουν και να τροποποιήσουν την πρόοδο της γνωστικής τους δραστηριότητας. Η εκμάθηση τέτοιων δεξιοτήτων είναι η απόκτηση διαδικασιών, που ρυθμίζουν τις γνωστικές διεργασίες. Οι μεταγνωστικές δεξιότητες περιλαμβάνουν τη λήψη συνειδητού ελέγχου της μάθησης, διόρθωση των λαθών, ανάλυση της αποτελεσματικότητας των γνωστικών στρατηγικών, αλλαγή των μαθησιακών συμπεριφορών, όταν είναι απαραίτητο. Αυτές οι ικανότητες συνδέονται με την ωριμότητα της ανάπτυξης και την εμπειρία. Οι ανώριμοι μαθητές δεν μπορούν να τροποποιούν και να ρυθμίζουν τη γνωστική τους δραστηριότητα. Μπορεί να έχουν μάθει μία μόνο στρατηγική, όπως η απομνημόνευση κι αυτή να προσαρμόζουν σε όλες τις καταστάσεις (Grabinger & Dunlap, 1995).

Οι μεταγνωστικές δεξιότητες, λοιπόν, μπορούν να ενισχυθούν και να βελτιωθούν μέσα από κάποιες στρατηγικές, όπως να ρωτάμε τους μαθητές τι γνωρίζουν και τι όχι. Ακόμη, οι μαθητές μπορούν να διατηρούν περιοδικά αρχεία για την πρόοδο της μάθησής τους ή να ασκούνται στην αποτελεσματική διαχείριση του χρόνου, εκτιμώντας τη διάρκεια που απαιτείται για την ολοκλήρωση εργασιών και δραστηριοτήτων. Τέλος, οι μαθητές μαθαίνουν να αυτοαξιολογούν τον εαυτό τους χρησιμοποιώντας λίστες ελέγχου, που θα τους βοηθήσουν να επικεντρωθούν στη διαδικασία της σκέψης. Αυτές οι στρατηγικές ενθαρρύνουν την αυτορρύθμιση και συμπεριφορές παρακολούθησης (Grabinger& Dunlap,1995), (Διάγραμμα, 3).

Διάγραμμα 3. Μεταγνωστική ικανότητα

Όπως συνάγεται από τα παραπάνω στοιχεία, η μεταγνώση είναι πολύπλοκη και θεμελιώδης αρχή της γνώσης, που μπορεί να ενισχύσει τη μάθηση των μαθητών, καθώς και την αυτογνωσία τους. Η βιβλιογραφία περιγράφει τη μεταγνώση με πολύ γενικούς όρους, ενώ είναι καλύτερα κατανοητή μέσα από συγκεκριμένες πρακτικές και ως διαδικασία τριών βημάτων πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη μάθηση. Τέλος, η σύνδεση της μεταγνώσης με τη γλωσσοδιδασκτική μέθοδο της ΚΓΕ και του κριτικού γραμματισμού είναι εμφανής. Το μαθησιακό περιβάλλον της ΚΓΕ αντιμετωπίζει τη γνώση αλληλεπιδραστικά και όχι ως

στατικά τυποποιημένη οδηγία από το δάσκαλο. Η ρητή γνώση για τη φύση και τον ρόλο της γλώσσας και η κριτική επεξεργασία των κειμένων και των μηνυμάτων τους είναι συνυφασμένη με την κατάκτηση μεταγνωστικών δεξιοτήτων κι ενθαρρύνει τους μαθητές να σκέφτονται στοχαστικά (Millis, 2016).

Στο πλαίσιο αυτό στην παρούσα διπλωματική γίνεται κατανοητό ότι η μεταγνώση, δηλαδή η επίγνωση της σκέψης, διευρύνεται στην εφηβική ηλικία οδηγώντας σε νέες αποτελεσματικές στρατηγικές για την απόκτηση πληροφοριών και την επίλυση προβλημάτων. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι ερευνητές της *επεξεργασίας των πληροφοριών* (Keating, 2012· Kuhn, 2009) θεωρούν τη μεταγνώση ως ένα από τα σημαντικότερα γνωστικά οφέλη στην εφηβεία.

4. ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ

4.1 Απόψεις

Η λέξη άποψη προερχόμενη από την αρχαία ελληνική άποψις (από και όψις) σημαίνει την εικόνα ενός τοπίου όπως φαίνεται από ψηλά, από ένα συγκεκριμένο σημείο και κατ' επέκταση την οπτική γωνία από την οποία προσεγγίζει κάποιος ένα πράγμα, μια υπόθεση, ένα ζήτημα ή τη γνώμη που εκφέρει για αυτό. Επομένως, σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό η άποψη είναι η προσωπική εκτίμηση που έχει κάποιος για ένα θέμα και η οποία είναι και η προσωπική του εκδοχή και όχι αποδεκτή κατά κοινή ομολογία. Το αντίθετο της υποκειμενικής είναι η αντικειμενική άποψη, η οποία εκφέρεται από μια ουδέτερη οπτική γωνία (Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, ανακτήθηκε από <https://www.greek-language.gr/greekLang/portal/aboutus/index.html>).

Η αντικειμενική άποψη αναφέρεται στην πραγματικότητα όπως είναι και όχι όπως την αντιλαμβάνεται το υποκείμενο. Η διαφορά μεταξύ άποψης και αντικειμενικής πραγματικότητας είναι πως η άποψη δεν έχει καθολικό χαρακτήρα, συναρτάται ανάλογα με τα προσωπικά χαρακτηριστικά του καθενός και στην ουσία εκφράζει την πολυπρισματικότητα του κόσμου, που μας περιβάλλει.

Σύμφωνα με τον Robson (2010, σελ.32-33) η αποτύπωση των απόψεων στην ποιοτική, ερμηνευτική έρευνα είναι επιβεβλημένη, γιατί η πραγματικότητα σύμφωνα με αυτό το αξίωμα είναι κοινωνικά κατασκευασμένη. Συνακόλουθα, στην παρούσα μελέτη οι ενδιαφέρουσες, πολύπτυχες και τεκμηριωμένες απόψεις των ερωτωμένων όπως και η ερμηνεία τους θα βοηθήσουν στην κατανόηση του κεντρικού φαινομένου της ΚΓΕ και θα μας επιτρέψουν να κατανοήσουμε τις ποικίλες κοινωνικές κατασκευές του νοήματος στο υπό εξέταση θέμα της ΚΓΕ σε συνδυασμό με τη διδασκαλία της γλώσσας και την ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών.

Προς επίρρωση όσων αναφέρθηκαν για την κατανόηση των απόψεων επισημαίνουμε πως ο καθένας μας αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα μέσα από ένα σύστημα αντιλήψεων και απόψεων, που βασίζεται σε προηγούμενες εμπειρίες, αλλά και στην παιδεία και την ευρύτερη καλλιέργειά του. Με αυτόν τον τρόπο νοηματοδοτεί ο καθένας μας με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο την πραγματικότητα (Κόκκος & Λιοναράκης, 1998). Κατά συνέπεια, στην παρούσα

έρευνα εξετάζουμε τις απόψεις των διδασκόντων στη Γ Λυκείου φιλολόγων, οι οποίες είναι σίγουρα απόρροια του γνωστικού τους υπόβαθρου και οι οποίες σκιαγραφούν τις προσωπικές και υποκειμενικές τους γνώμες στο θέμα της ΚΓΕ και της διδακτικής εφαρμογής της. Στο πλαίσιο αυτό η μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την ΚΓΕ προβάλλει ως αναγκαία, γιατί αυτές μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τη διδακτική πρακτική και γιατί συνδέονται με τις στάσεις, αποτελούν μάλιστα δομικό στοιχείο των στάσεων. Συνεκδοχικά, οι στάσεις με τη σειρά τους υποκινούν τη συμπεριφορά και την ευμένεια ή όχι των ερωτωμένων σχετικά με τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος. Συνεπώς, κρίνεται καίριας σημασίας η διερεύνησή τους.

4.2 Η έννοια των στάσεων

Οι στάσεις, (*attitudes*), είναι ο τρόπος που αξιολογούμε πρόσωπα, συμπεριφορές, φυσικά αντικείμενα ή θεσμούς στο περιβάλλον μας και αποτελούν αντικείμενο της κοινωνικής ψυχολογίας (Ajzen, 2001). Ο λόγος που εξετάζουμε τις στάσεις στην παρούσα έρευνα οφείλεται, όπως προαναφέρθηκε στην εισαγωγή, στον καταλυτικό τους ρόλο όσον αφορά την υποκίνηση της κοινωνικής συμπεριφοράς. Κατά συνέπεια, η μελέτη των στάσεων μπορεί να οδηγήσει στην ερμηνεία, την πρόβλεψη ή και τον έλεγχο της κοινωνικής συμπεριφοράς. Ένα από παράδειγμα είναι πώς η στάση ενός καταναλωτή απέναντι σε ένα συγκεκριμένο προϊόν επηρεάζει και τις αγοραστικές του αποφάσεις. Αν αξιολογεί το προϊόν θετικά, τότε αυξάνεται η πιθανότητα να το αγοράσει (Κοκκινάκη, 2006, σελ. 92).

Όσον αφορά την παρούσα έρευνα, η διερεύνηση των στάσεων των διδασκόντων φιλολόγων της Γ Λυκείου απέναντι στη γλωσσική διδασκαλία σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ είναι πολύ σημαντική. Η θετική αξιολόγηση της ΚΓΕ από τους διδάσκοντες φιλολόγους μεταφράζεται σε εφαρμογή διδακτικών πρακτικών, οι οποίες προωθούν την κριτική αφύπνιση των μαθητών ως προς τη φύση και τον ρόλο της γλώσσας. Παράλληλα, η θετική στάση των διδασκόντων φιλολόγων υποδεικνύει την προθυμία τους να αλλάξουν προϋπάρχουσες παγιωμένες πρακτικές στη διδασκαλία της γλώσσας.

Προσπαθώντας να διασαφηνίσουμε το ακριβές νόημα του όρου στάση διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει ομοφωνία μεταξύ των ερευνητών. Παρά, όμως, την έλλειψη ομοφωνίας, οι ερευνητές τείνουν να δέχονται την αξιολόγηση ως το κεντρικό χαρακτηριστικό της έννοιας

των στάσεων. Στο πλαίσιο αυτό ευρύτερα αποδεκτή είναι η άποψη των Eagle & Chaiken (1993), σύμφωνα με τους οποίους οι στάσεις είναι μια « *ψυχολογική τάση που εκφράζεται με την αξιολόγηση ενός συγκεκριμένου αντικειμένου με κάποιον βαθμό εύνοιας ή δυσμένειας*».

4.3 Δομή των στάσεων

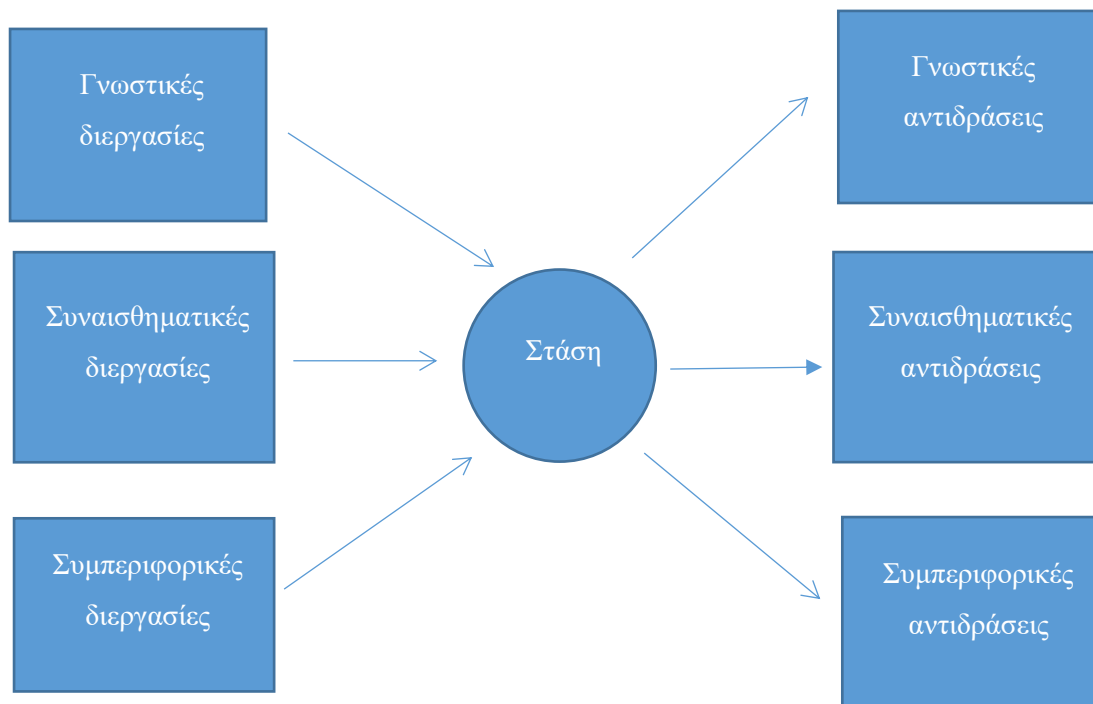
Οι στάσεις, δηλαδή η αξιολόγηση διαφορετικών αντικειμένων, μπορούν να σχετίζονται με τα συναισθήματα ή τις πεποιθήσεις μας και να επηρεάζουν ή να επηρεάζονται από τη συμπεριφορά μας. Αυτό ακριβώς το ζήτημα των διαφορετικών δομικών στοιχείων από τα οποία αποτελούνται οι στάσεις απασχόλησε από παλιά τους ερευνητές. Τη σημαντικότερη προσέγγιση σε αυτό το ζήτημα αποτελεί το Τρισδιάστατο μοντέλο των στάσεων (*Three Component model*), (Rosenberg & Hovland, 1960).

Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, κάθε στάση αποτελείται από τρία δομικά στοιχεία:

- το συναισθηματικό στοιχείο (συναισθήματα απέναντι στο αντικείμενο της στάσης)
- το γνωστικό στοιχείο (πληροφορίες, πεποιθήσεις σχετικές με το αντικείμενο)
- το συμπεριφορικό στοιχείο (προθέσεις ή πράξεις που απευθύνονται ή αφορούν το αντικείμενο).

Για παράδειγμα η στάση των φιλολόγων για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου με βάση τις αρχές της ΚΓΕ μπορεί να εμπεριέχει γνωστικά στοιχεία (π.χ. τις απόψεις των φιλολόγων ως προς τα θετικά ή τρωτά στοιχεία του κριτικού πλαισίου διδασκαλίας), συναισθηματικά στοιχεία (π.χ. αν η κριτική διδασκαλία και αξιολόγηση του μαθήματος προκαλεί αισθήματα ευχαρίστησης ή ανασφάλειας) και συμπεριφορικά στοιχεία (π.χ. ποιες είναι οι προθέσεις των φιλολόγων που διδάσκουν το γλωσσικό μάθημα στη Γ Λυκείου; Προτίθενται να υποστηρίξουν και να εφαρμόσουν την κριτική ματιά στη διδασκαλία τους ή να ακολουθήσουν την πεπατημένη οδό διδασκαλίας των προηγούμενων ετών;).

Το τρισδιάστατο μοντέλο της δομής των στάσεων αποτέλεσε την αφετηρία για την ανάπτυξη πιο σύγχρονων θεωριών, οι οποίες εξετάζουν το γνωστικό, το συναισθηματικό και το συμπεριφορικό στοιχείο της δομής των στάσεων κι από άλλη σκοπιά. Συγκεκριμένα, τα τρία παραπάνω δομικά στοιχεία των στάσεων νεότερες θεωρίες τα θεωρούν όχι μόνο ως αίτιο, δηλαδή παράγοντα, που καθορίζει τις στάσεις, αλλά και ως αιτιατό, δηλαδή ως αποτέλεσμα, ως αντίδραση που προκαλούν οι στάσεις (Διάγραμμα, 4).

Διάγραμμα 4. Γνωστικές, συναισθηματικές και συμπεριφορικές διεργασίες και αντιδράσεις και η σχέση τους με τη στάση (βασισμένο σε Eagly & Chaiken, 1993, βλ. Κοκκινάκη, 2006, σελ.94)

Εφαρμόζοντας την παραπάνω επιστημονική παραδοχή στην έρευνά μας για τις στάσεις των διδασκόντων φιλολόγων της Γ Λυκείου σχετικά με την ΚΓΕ επισημαίνουμε πως η θετική στάση τους μπορεί να οδηγεί σε συναισθηματικές αντιδράσεις (ευχάριστα ή δυσάρεστα συναισθήματα), σε γνωστικές αντιδράσεις (π.χ. οι διδάσκοντες σκέφτονται την προετοιμασία και την ουσιαστικότερη επιμόρφωση, που απαιτείται, για να τη διδακτική εφαρμογή της ΚΓΕ) ή σε συμπεριφορικές αντιδράσεις (π.χ. όταν οι φιλόλογοι σχεδιάζουν τη διδασκαλία, τους διδακτικούς στόχους, την αξιολόγηση σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ).

4.4 Η μέτρηση των στάσεων

Θα πρέπει να επισημάνουμε πως οι στάσεις, δηλαδή οι νοητές αξιολογήσεις των ατόμων για διαφορετικά αντικείμενα, δεν είναι δυνατόν να παρατηρηθούν άμεσα παρά μόνο να μετρηθούν

έμμεσα. Οι πιο συνηθισμένες μέθοδοι μέτρησης βασίζονται στην αυτοαναφορά, self-report. Αυτό σημαίνει πως τα άτομα εκφράζουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις πεποιθήσεις τους άμεσα με βάση συγκεκριμένες κλίμακες (Likert, Thurstone κ.ά.), (Κοκκινάκη, 2006, σελ.95).

Επιχειρώντας να διασαφηνίσουμε περισσότερο τη μέτρηση των στάσεων, επισημαίνουμε πως δεν μπορούμε να τις εξετάσουμε πειραματικά, αφού πρόκειται για νοητές αξιολογήσεις ατόμων, για αυτόν τον λόγο καταφεύγουμε σε μη πειραματικές μεθόδους, όπως η συναφειακή έρευνα (*correlation research*). Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της συναφειακής έρευνας ο ερευνητής παρατηρεί και καταγράφει τη μεταβολή παραγόντων, όπως αυτή εκδηλώνεται φυσικά και χωρίς την παρέμβαση πειραματικών χειρισμών. Στην περίπτωση της παρούσας έρευνας η μελέτη της σχέσης μεταξύ της θετικής στάσης των φιλολόγων και της εφαρμογής των αρχών της ΚΓΕ στη γλωσσική διδασκαλία θα πρέπει να εξεταστεί αν είναι αιτιώδης σχέση ή αν απλώς συνδέονται οι δύο μεταβλητές χωρίς να προκαλούν μεταβολές η μία στην άλλη. Ορισμένες φορές, πάλι, χρησιμοποιούνται άλλου τύπου μετρήσεις, όπως ο τρόπος αντίδρασης σε ένα ερέθισμα, αντικειμενικές μετρήσεις της συμπεριφοράς κ.τ.λ.

Ανεξάρτητα πάντως από τη φύση τους οι μετρήσεις είναι σημαντικό να είναι αξιόπιστες και έγκυρες. Η αξιοπιστία (*reliability*), αναφέρεται στη σταθερότητα της μέτρησης. Η ένδειξη από το ίδιο το άτομο θα πρέπει να παραμένει σταθερή, ανεξάρτητα από το ποιος, πότε ή πού πραγματοποιεί τη μέτρηση. Μια αξιόπιστη μέτρηση, όμως, δεν είναι κατά ανάγκη και έγκυρη. Η εγκυρότητα (*validity*) αφορά το κατά πόσο το εργαλείο της μέτρησης πραγματικά μετράει την έννοια που υποθέτουμε ότι μετράει. Επίσης, πολλές φορές οι αποκρίσεις των ατόμων που συμμετέχουν σε μια έρευνα με τη μέθοδο της αυτοαναφοράς είναι υποκείμενες σε παράγοντες κοινωνικής επιθυμητότητας (*social desirability*). Δηλαδή τα άτομα ενδέχεται να τείνουν να εκφράζουν απόψεις και να εκδηλώνουν συμπεριφορές που θεωρούνται κοινωνικά αποδεκτές. Ο παράγοντας αυτός θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων (Κοκκινάκη, 2006, σελ.35) και εύλογα προσμετράται και στην παρούσα έρευνα.

4.5 Η αλλαγή των στάσεων

Ο όρος αλλαγή των στάσεων αναφέρεται, τόσο στην αλλαγή υπαρκτών στάσεων, όσο και στη διαμόρφωση νέων. Οι στάσεις μπορούν να αλλάξουν κάτω από συνθήκες γνωστικής

ασυμφωνίας, όμως, αλλάζουν και μέσω διαφορετικών διαδικασιών. Η αλλαγή των στάσεων αποτελεί σημαντικό ζήτημα δεδομένου ότι οι στάσεις κατευθύνουν την συμπεριφορά κι επομένως η αλλαγή τους αποτελεί προϋπόθεση για την αλλαγή συμπεριφοράς. Γενικά, τα ευρήματα δείχνουν ότι οι στάσεις μπορούν να αλλάξουν μέσω της κλασικής, εξαρτημένης (Pavlov, 1927) και της συντελεστικής μάθησης (Skinner, 1963). Αλλάζουν, επίσης, μέσω της γνωστικής επεξεργασίας των πληροφοριών (Petty & Cacioppo, 1986).

Στην παρούσα έρευνα η αλλαγή των στάσεων αφορά τους διδάσκοντες στη Γ Λυκείου φιλολόγους, οι οποίοι ενδεχομένως είχαν συνηθίσει σε έναν συγκεκριμένο τρόπο διδασκαλίας κι αξιολόγησης κι ο νέος τρόπος διδασκαλίας κι αξιολόγησης σύμφωνα με την ΚΓΕ τους ωθεί προς την αλλαγή. Οι εκπαιδευτικοί, άλλωστε, είναι σημαντικοί φορείς στη διαδικασία της αλλαγής στον προσανατολισμό του γλωσσικού μαθήματος. Μερικές φορές, όμως, οι διδάσκοντες αναπτύσσουν μηχανισμούς άμυνας, προκειμένου να αντισταθούν στις αλλαγές και προσκολλώνται στις προϋπάρχουσες γνώσεις και απόψεις τους αντιστεκόμενοι στις αλλαγές (Κόκκος, 2005). Πώς, όμως, μπορούν να αλλάξουν ή να αναδιαμορφωθούν οι στάσεις των διδασκόντων και κατά πόσο είναι εφικτή αυτή η αλλαγή; Η σημαντικότερη προσέγγιση των γνωστικών διαδικασιών μέσω των οποίων αλλάζουν οι στάσεις είναι το Μοντέλο Πιθανότητας Λεπτομερούς Επεξεργασίας της αλλαγής των στάσεων (*Elaboration Likelihood Model of attitude change*, Petty & Cacioppo, 1986). Σύμφωνα με αυτό μία στάση μπορεί να αλλάξει είτε μέσω της λεπτομερούς επεξεργασίας και των πειστικών επιχειρημάτων ενός μηνύματος είτε μέσω των περιφερειακών χαρακτηριστικών της πηγής ενός μηνύματος, όπως για παράδειγμα η ελκυστικότητα και η αξιοπιστία της πηγής στον δέκτη και ανάλογα με τα κίνητρα, την προσωπική εμπλοκή και την ικανότητα επεξεργασίας του δέκτη (Κοκκινάκη, 2006, σελ.115).

Β' ΜΕΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

5. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ- ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

5.1 Ερευνητικός στόχος

Στόχος της έρευνάς μας είναι να διερευνήσει τις απόψεις και στάσεις των διδασκόντων φιλολόγων της Γ Λυκείου για την αξία της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, τόσο στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, όσο και στη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου. Άλλωστε, οι μαθητές είναι οι εν δυνάμει πολίτες μιας κοινωνίας κι επομένως, είναι πολύ σημαντικό να σφυρηλατήσουν μια προσωπικότητα με οξύ κριτικό νου, ικανή να παίζει ενεργό ρόλο στα κοινωνικά δρώμενα. Η διαπίστωση αυτή κρίνεται σημαντική για τους μαθητές της Γ Λυκείου, οι οποίοι βρίσκονται στο τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, από την οποία αποφοιτά η συντριπτική πλειοψηφία του μαθητικού πληθυσμού της Ελλάδας, συνεπώς η κριτική τους αφύπνιση, η γνωστική και πνευματική τους καλλιέργεια κρίνεται αναγκαία για την ομαλή και δυναμική ένταξή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Συνάμα, λίγες έρευνες (Ντίνας, Βαϊρινού, Μυλωνά & Πολατίδου, 2013 · Kyburz- Graber, 1999· Ζάγκα, 2004) πραγματεύονται την καλλιέργεια την ΚΓΕ μέσα σε όλα τα διδακτικά αντικείμενα και συνδέουν την ΚΓΕ με τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών, σύμφωνα με τη γνωστική ψυχολογία και υπό πρίσμα της επεξεργασίας των πληροφοριών, όπως προαναφέρθηκε στο θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας. Επομένως, η ανά χείρας εμπειρική μελέτη φιλοδοξεί να συμβάλλει από τη δική της οπτική στη διερεύνηση και αυτής της διάστασης της ΚΓΕ.

5.2 Λειτουργικός ορισμός

Επικαλούμενοι τα πορίσματα της γνωστικής ψυχολογίας (Farmer & Martin, 2019), αλλά και της αναπτυξιακής ψυχολογίας (Berk, 2019), με τον όρο *γνωστική συγκρότηση* εννοούμε όλες εκείνες τις νοητικές διεργασίες όπως είναι η αντίληψη, η μνήμη, η νοερή απεικόνιση, η επίλυση προβλημάτων, η μεταγνωστική ικανότητα, ο επιστημονικός συλλογισμός, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η αφηρημένη σκέψη, που μας επιτρέπουν να αλληλεπιδρούμε με το περιβάλλον μας και να το ερμηνεύουμε σε καθημερινή βάση. Παράλληλα, με την ενίσχυση

των παραπάνω νοητικών διεργασιών μπορούμε να προσεγγίζουμε όλους τους τομείς του επιστητού και να μετασχηματίζουμε δημιουργικά τις γνώσεις, που αντλήσαμε από την εμπειρία μας.

Ο παραπάνω ορισμός της γνωστικής συγκρότησης συνδέεται άμεσα με την έρευνά μας, η οποία συναρτά την ΚΓΕ με τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών της Γ Λυκείου. Επομένως, θεωρούμε πως ο όρος γνωστική συγκρότηση επιδέχεται επεξήγησης και διασάφησης, ώστε ο αναγνώστης της έρευνας να κατανοήσει πλήρως και απρόσκοπτα τις απαντήσεις των ερωτωμένων, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της έρευνάς μας.

5.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα και υποερωτήματα που απορρέουν από τον παραπάνω στόχο και εναρμονίζονται με την προηγηθείσα βιβλιογραφική τεκμηρίωση και μελέτη των σχετικών εμπειρικών μελετών (Ζάγκα, 2004· Kyburz & Graber, 2006· Huang, 2013· Svalberg & Askham, 2014· Svalberg, 2016· Van den Broek et.al., 2018· Mendoza, 2018· Click & Pfeifer, 2020· Suwarno, 2020· Kokozidou, Goti & Dinas, 2020) και επιστημονικών άρθρων είναι τα ακόλουθα:

1) Ποιες είναι οι απόψεις και, συνακόλουθα, οι στάσεις των διδασκόντων στη Γ' Λυκείου φιλολόγων για τη γλωσσική μέθοδο διδασκαλίας της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης;

Υποερωτήματα του 1^{ου} ερευνητικού ερωτήματος:

1ο) Την αξιοποιούν στην τάξη τους και, αν ναι, ποιες διδακτικές πρακτικές εφαρμόζουν, ώστε οι μαθητές τους να αποκτήσουν ρητή γνώση για τη φύση και τον ρόλο της γλώσσας στην ανθρώπινη ζωή;

2ο) Με δεδομένο ότι η Γ' Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική, μέσα από ποια κείμενα οι ερωτώμενοι ασκούν τους μαθητές τους παράλληλα με τις υπαγορεύσεις των ΠΣ, στον λόγο χειραφέτησης, που αποτελεί έναν από τους κυριότερους στόχους της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης;

3ο) Ποιες είναι οι απόψεις των διδασκόντων στη Γ' Λυκείου φιλολόγων για τη συνειδητοποίηση από την πλευρά των μαθητών τους ότι η γλώσσα είναι συστατικό κάθε μαθήματος;

2) Ποιες είναι οι απόψεις και οι στάσεις των διδασκόντων στη Γ Λυκείου φιλολόγων για το ότι η ΚΓΕ βοηθά στη γνωστική συγκρότηση των εφήβων, η οποία συνδέεται με τον επιστημονικό συλλογισμό, την επίλυση προβλημάτων, την αφαιρετική ικανότητα, τη μεταγνωστική ικανότητα;

6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.1 Συμμετέχοντες

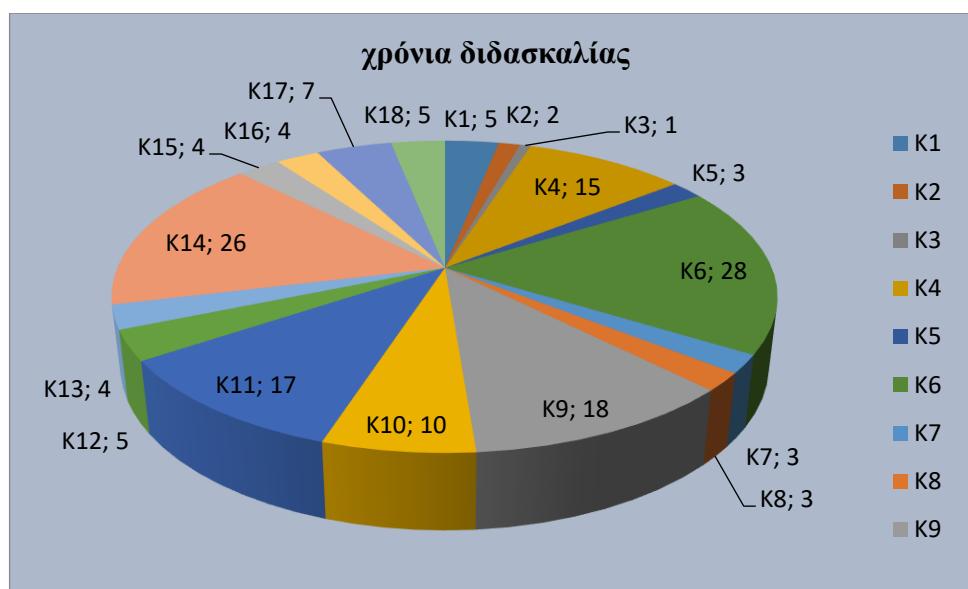
Οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι καθηγητές φιλόλογοι, που έχουν διδάξει την τελευταία πενταετία το γλωσσικό μάθημα στο Λύκειο και οπωσδήποτε στη Γ Λυκείου. Η επιλογή του δείγματος της έρευνάς μας έγινε με τη μέθοδο της βολικής- σκόπιμης δειγματοληψίας (*convenience sampling*), (Creswell, 2016), προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι σκοποί της έρευνας και να παραχθούν δεδομένα ικανά να δώσουν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα. Ακολουθήθηκε, επίσης, η δειγματοληψία χιονοστιβάδα (*snowball sampling*), για να προταθούν όσο το δυνατό περισσότερα άτομα για τηλεφωνικές συνεντεύξεις. Η εκπροσώπηση των συμμετεχόντων ως προς το φύλο είναι ισομερής (Γράφημα Πίτας 1) Συγκεκριμένα, από τους δεκαοκτώ φιλολόγους, που παραχώρησαν συνεντεύξεις εννέα ήταν άντρες και εννέα γυναίκες. Διαφοροποίηση υπήρχε ως προς τα χρόνια διδασκαλίας του μαθήματος (Γράφημα Πίτας 3), καθώς και ως προς την περιοχή του νομού Μαγνησίας στην οποία ανήκε το σχολείο (περιφέρεια ή στο αστικό κέντρο), (Γράφημα Πίτας 2).

Γράφημα Πίτας 1

Γράφημα Πίτας 2

Γράφημα Πίτας 3

Στο πλαίσιο αυτό το δείγμα επιλέχθηκε από τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Μαγνησίας και συγκεκριμένα από τα Γενικά και Επαγγελματικά Λύκεια του νομού. Ο

νομός διαθέτει εικοσιένα γενικά Λύκεια και δεκαπέντε επαγγελματικά Λύκεια (<https://dide.mag.sch.gr/>). Οι 17 από τους φιλολόγους της έρευνας ανήκαν σε γενικά Λύκεια και μία καθηγήτρια σε ΕΠΑΛ. Επίσης, 11 φιλόλογοι υπηρετούσαν σε Λύκεια της πόλης του Βόλου και 7 σε Λύκεια της περιφέρειας του νομού. Για λόγους δεοντολογίας της έρευνας και τήρησης της ανωνυμίας δεν αναφέρονται ονομαστικά τα συγκεκριμένα Λύκεια. Τα κριτήρια επιλογής του νομού Μαγνησίας ως δείγματος για την έρευνα έγιναν με βάση την προσβασιμότητα της ερευνήτριας σε αυτά, αφού είναι κάτοικος του συγκεκριμένου νομού. Επιπρόσθετα, η δύσκολη υγειονομική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα μας από τον Μάρτιο του 2020 έως σήμερα έκανε εξαιρετικά δύσκολη την πρόσβαση και την επικοινωνία με τους διδάσκοντες της έρευνας, για αυτόν τον λόγο η ολοκλήρωση της έρευνας ήταν εξαιρετικά χρονοβόρα.

6.2 Ερευνητική διαδικασία

Η ερευνητική μέθοδος που θεωρήθηκε κατάλληλη για την κατανόηση του κεντρικού φαινομένου της έρευνας, δηλαδή της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, αλλά και για την ερμηνεία των ερευνητικών ερωτημάτων είναι η ποιοτική ή κατά την ορολογία του Robson (2010) αυτή του ευέλικτου σχεδίου. Στόχος δεν είναι η αποκάλυψη γενικοτήτων και τάσεων, που διέπουν τα κοινωνικά φαινόμενα μέσα από τη διερεύνηση πολλών περιπτώσεων, αλλά η εκ των έndon κατανόηση της γλωσσοδιδακτικής μεθόδου της ΚΓΕ μέσα από την οπτική και τη διδακτική εμπειρία των φιλολόγων του Λυκείου. Η κεντρική, επομένως, έννοια της έρευνάς μας, η ΚΓΕ μελετάται στην πολυπλοκότητά της και υιοθετείται η ολιστική προσέγγιση και όχι ο κατακερματισμός της σε μεταβλητές (Τσιώλης, 2021). Σκοπός δεν είναι η επαλήθευση προδιατυπωμένων υποθέσεων, αλλά η ανακάλυψη νέων πτυχών και διαστάσεων της ΚΓΕ και η σύνδεσή τους με τη διδασκαλία της γλώσσας και τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να επισημάνουμε πως στην παρούσα έρευνα λόγω της ευελιξίας του σχεδιασμού της, στοιχείο, που απορρέει από την ποιοτική ερευνητική μεθοδολογία, δεν έγινε πρώτα η παραγωγή όλου του υλικού των τηλεφωνικών συνεντεύξεων και μετά η ανάλυσή τους. Αντίθετα, η παραγωγή δεδομένων και η ανάλυσή τους ήταν δύο διαδικασίες που κινήθηκαν παράλληλα και η μία τροφοδοτούσε την άλλη. Η επεξεργασία και ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων από τις συνεντεύξεις θα μπορούσε να παρομοιαστεί με μία σπειροειδή

διάταξη, όπου κάθε φορά από τις επιμέρους λεπτομέρειες οδηγούμαστε επαγωγικά σε γενικότερες εννοιολογικές κατηγορίες και συμπεράσματα (Τσιώλης, 2021).

Παράλληλα, οι συνεντεύξεις αποτελούν ένα μέσο παραγωγής ποιοτικών δεδομένων ελκυστικό, που μας επιτρέπει να αντλήσουμε πληροφορίες σε βάθος για τις στάσεις και τις απόψεις των διδασκόντων φιλολόγων του Λυκείου σχετικά με την ΚΓΕ και να κατανοήσουμε την κεντρική έννοια μέσα από την οπτική και την εμπειρία τους. Από την άλλη πλευρά, όμως, η διαδικασία των συνεντεύξεων ήταν χρονοβόρα ως προς την υλοποίησή της, απαιτεί επικοινωνιακά προσόντα από τον ερευνητή, ευελιξία, γνήσιο ενδιαφέρον, διερευνητικό και δημιουργικό πνεύμα, αφού δεν υπάρχει μία πεπατημένη οδός. Σίγουρα οι συνεντεύξεις ως μέσο συλλογής δεδομένων είναι μια δύσκολη διαδικασία, αλλά δημιουργική, που απαιτεί κριτική ικανότητα από την πλευρά του ερευνητή, καθώς και την ικανότητα να διαβάζεις και τις σιωπές των συμμετεχόντων, δηλαδή να συλλαμβάνεις τα λανθάνοντα μηνύματα των συνεντεύξεων (Robson, 2010).

6.3 Ερευνητικό εργαλείο

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα είναι η ημιδομημένη συνέντευξη (Creswell, 2016), η οποία έχει βέβαια προκαθορισμένες ερωτήσεις, αλλά δίνει μεγαλύτερη ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων και επιτρέπει την τροποποίηση του περιεχομένου ανάλογα με τον ερωτώμενο (Ιωσηφίδης, 2008). Το πρωτόκολλο της συνέντευξης περιλαμβάνει δέκα ερωτήσεις με ελέγχους (διασαφήνιση θεμάτων) και προτροπές (επέκταση, ανάλυση θεμάτων), (Cohen, Manion & Morrison, 2008). Οι ερωτήσεις της συνέντευξης ομαδοποιήθηκαν σε πέντε νοηματικούς άξονες σε πλήρη αντιστοιχία με τα ερευνητικά ερωτήματα και υποερωτήματα που προαναφέρθηκαν. Αξίζει να σημειωθεί πως δεν ζητήθηκαν δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων παρά μόνο στοιχεία που αφορούσαν τα χρόνια διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος και ερωτήσεις που αναφέρονταν στην ύπαρξη επιμόρφωσης σχετικά με θέματα ΚΓΕ. Επιπλέον, οι ερωτήσεις της συνέντευξης προέκυψαν ύστερα από επισταμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση επιστημονικών άρθρων και ερευνών ξενόγλωσσων και ελληνόγλωσσων σχετικά με το θέμα της ΚΓΕ και τη σύνδεσή της με τη διδασκαλία της γλώσσας και την ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών. Επιπλέον, οι ερωτήσεις της συνέντευξης επιδόθηκαν πιλοτικά, για να αποφευχθεί το ξάφνιασμα των ερωτωμένων και να διορθωθούν οποιεσδήποτε ασάφειες.

Επίσης, θα πρέπει να επισημανθεί πως ηχογραφήθηκαν συνολικά δεκαοκτώ τηλεφωνικές συνεντεύξεις με μέγιστη διάρκεια τριάντα λεπτά. Οι συνεντεύξεις έγιναν τηλεφωνικά λόγω της υγειονομικής κατάστασης που επικράτησε στη χώρα μας. Είχε προηγηθεί ενημέρωση των συμμετεχόντων για τους σκοπούς και στόχους της έρευνας, ενώ ταυτόχρονα διασφαλίστηκαν θέματα ανωνυμίας και δεοντολογίας της έρευνας με την αποστολή με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ενός εντύπου συναίνεσης.

6.4 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας

Σε μια ποιοτική έρευνα, όπως η παρούσα, οι έννοιες της εγκυρότητας (*validity*) και της αξιοπιστίας (*reliability*), αν και διαφέρουν σημαντικά από τον χαρακτήρα που έχουν στις ποσοτικές μεθόδους, έχουν μεγάλη αξία και είναι αναγκαίες, αφού ενισχύουν το κύρος της επιστημονικής μελέτης.

Η έννοια της εγκυρότητας (*validity*) αναφέρεται στο κατά πόσο τα δεδομένα που έχουν συλλεγεί από το πεδίο, καθώς και η ανάλυση και η ερμηνεία τους απαντούν με επαρκή τρόπο στα ερευνητικά ερωτήματα και ανταποκρίνονται στους σκοπούς και στόχους της έρευνας (Ιωσηφίδης, 2008).

Κατά συνέπεια, στην παρούσα εμπειρική μελέτη ακολουθήθηκαν οι ακόλουθες στρατηγικές για την εξασφάλιση της εγκυρότητας:

1. Επικύρωση από τους συμμετέχοντες (*respondent validation*), καθώς επιβεβαιώθηκαν τα ευρήματα και οι ερμηνείες των δεδομένων από τους ίδιους τους συμμετέχοντες στην έρευνα.
2. Περιεκτική επεξεργασία των δεδομένων (*comprehensive data treatment*): δηλαδή, συμπερίληψη του συνόλου των δεδομένων στην ανάλυση και όχι μόνο αυτών που οδηγούν σε επιθυμητές ερμηνείες.
3. Έλεγχος από άλλους ερευνητές (*peer examination*): έλεγχος, δηλαδή, τόσο των μεθόδων, όσο και της ανάλυσης των δεδομένων από άλλους ερευνητές ή ειδικούς. Για το σκοπό η έκθεση των αποτελεσμάτων και η ανάλυσή τους επιδόθηκαν σε δύο συναδέλφους φιλολόγους, που είχαν εκπονήσει διπλωματική εργασία στο ΕΑΠ, γι' αυτό και η γνώμη τους είχε βαρύνουσα σημασία κι ήταν τεκμηριωμένη και αξιόπιστη.

4. Έλεγχος των αδυναμιών και των προκαταλήψεων του ερευνητή (*researcher biases*): έγινε συνεχής προσπάθεια για εξάλειψη των προκαταλήψεων της ερευνήτριας, ώστε να εξαχθούν ικανοποιητικές ερμηνείες και συμπεράσματα (Ιωσηφίδης, 2008).

Επιπλέον, η έννοια της αξιοπιστίας (*reliability*) αναφέρεται στο βαθμό συνέπειας μιας ερευνητικής διαδικασίας και στο κατά πόσο, αν επαναληφθεί με τους ίδιους όρους θα δώσει τα ίδια ή παρόμοια αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, για να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία στην παρούσα έρευνα έγινε προσπάθεια να υπάρχει μια εξαιρετικά δομημένη συνέντευξη με ίδια δομή ερωτήσεων και λέξεων για κάθε συμμετέχοντα, να υπάρχει ακρίβεια και σαφήνεια στην έκφραση, αλλά και αποφυγή καθοδηγητικών ερωτήσεων, που οδηγούν σε στρεβλώσεις και λανθασμένα συμπεράσματα. Επίσης, μία ακόμη στρατηγική εξασφάλισης της αξιοπιστίας ήταν και η πιλοτική επίδοση των ερωτήσεων της συνέντευξης, η γνώση του θέματος από την ερευνήτρια-συνεντεύκτρια, η ευγένεια και η επικέντρωση στο θέμα, ώστε να διεξαχθεί μια ομαλή και εποικοδομητική συζήτηση (Cohen, Manion & Morrison, 2008).

6.5 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Τα δεδομένα, που παρήχθησαν από τις τηλεφωνικές συνεντεύξεις αναλύθηκαν με βάση τη θεματική ανάλυση περιεχομένου (Τσιώλης, 2017). Στην αρχή έγινε η μετεγγραφή-απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και αποθήκευσή τους σε αρχείο του word. Σύμφωνα με τους Huberman και Miles (1994) η συνεπής διαδικασία της συλλογής, αποθήκευσης και ανάκτησης του ποιοτικού υλικού διασφαλίζει την τεκμηρίωση όλων των αναλυτικών διαδικασιών που εφαρμόστηκαν. Στη συνέχεια, έγινε προσεκτική ανάγνωση όλου του υλικού και συγκέντρωση όλων των αποσπασμάτων που αντιστοιχούν στα ερευνητικά ερωτήματα με αντιγραφή-επικόλληση και αποθήκευσή τους σε ξεχωριστό αρχείο. Ακολούθησε η κωδικοποίηση, δηλαδή η απόδοση νοήματος ή πληροφορίας σε τμήματα των δεδομένων. Οι κωδικοί ήταν και περιγραφικοί, δηλαδή αντλούσαν από τα λόγια των συμμετεχόντων και ερμηνευτικοί αντλώντας από το εννοιολογικό και θεωρητικό πλαίσιο. Τέλος, μέσα από τη συγχώνευση, σύγκριση και επεξεργασία των κωδικών που αντιστοιχούσαν σε ένα επαναλαμβανόμενο νοηματικό μοτίβο έγινε η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα ή κατηγορίες, που είναι πιο αφηρημένες εννοιολογικές κατασκευές από τους κωδικούς. Παράλληλα, έγινε προσπάθεια από την ερευνήτρια να οπτικοποιηθούν τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων με τη μορφή πινάκων, γραφημάτων και νοηματικών διαγραμμάτων.

7. ΕΚΘΕΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

7.1 Απόψεις και στάσεις των φιλολόγων για την ΚΓΕ

Όσον αφορά το πρώτο ερευνητικό ερώτημα (Πρωτόκολλο Συνέντευξης, ερωτήσεις 1, 2, α, β, γ, 3) οι διδάσκοντες φιλόλογοι εξέφρασαν τις απόψεις και τις στάσεις τους σχετικά με τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου σύμφωνα με τις επιταγές της ΚΓΕ. Επιπρόσθετα, ρωτήθηκαν για τα χρόνια διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου και για την επιμόρφωσή τους σχετικά με τη νέα γλωσσοδιδασκτική μέθοδο, καθώς κρίθηκε ότι η σημασία της επιμόρφωσης είναι καταλυτική για την εφαρμογή της ΚΓΕ στη διδακτική πράξη.

7.1.1 Σημασία της επιμόρφωσης για την κατανόηση και τη διδακτική εφαρμογή της ΚΓΕ

Σχετικά με την παρακολούθηση επιμορφωτικών προγραμμάτων για την ΚΓΕ η γενικότερη τάση στις απαντήσεις ήταν θετική ως προς την πραγματοποίηση της επιμόρφωσης. Συγκεκριμένα, 9 συμμετέχοντες από τους 18 θεωρούν την επιμόρφωση για την ΚΓΕ ουσιαστική και στοχευμένη στον νέο προσανατολισμό του γλωσσικού μαθήματος (K1,K4,K5,K9,K10,K11,K14,K17,K18), 4 από τους συμμετέχοντες υπογράμμισαν την απουσία επιμόρφωσης (K2,K6,K7,K8) και 5 από τους 18 απάντησαν πως η επιμόρφωση ήταν σε επίπεδο απλοϊκό, όχι ουσιαστική και χωρίς εστίαση στη νέα μεθοδολογία (K3,K13,K15,K16,K12). Συνεπώς, ένα μικρό ποσοστό των απαντήσεων τοποθετήθηκε αρνητικά ως προς την ύπαρξη επιμόρφωσης σχετικά με την ΚΓΕ. Κατά συνέπεια, οι απαντήσεις των διδασκόντων φιλολόγων ομαδοποιήθηκαν σε τρεις κατηγορίες (Παράρτημα, Β, Πίνακας 1):

Α) Απουσία επιμόρφωσης και διδασκαλία με βάση την εμπειρία και την αυτόβουλη μελέτη του εκπαιδευτικού. Ενδεικτικά είναι τα αποσπάσματα των συνεντεύξεων :

K6: « Όχι, καμία δε μου έχει γίνει απλώς μέσα από την εμπειρία και την αντίληψη του ωρολογίου προγράμματος προχωράμε...».

K2: «Όχι δεν έγινε».

K8: «Όχι, όχι δεν έχω κάποια τέτοια ενημέρωση».

B) Επιμόρφωση σε επίπεδο απλοϊκό, όχι ουσιαστική , δυσκολία στην πράξη

K3: «Δε μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική η ενημέρωση κι επιμόρφωση που μας έχει γίνει. Νομίζω ότι είναι καθαρά σε επίπεδο απλοϊκό και θα ήθελα να ήτανε περισσότερο διαφωτιστική για όλους...».

K12: «Οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος έχουνε στείλει, αλλά πάνω σε αυτό το κομμάτι, όχι κάτι πιο εξειδικευμένο . Κυρίως για τη δημιουργική γραφή μας έχουν μιλήσει στο σεμινάριο, που έχω παρακολουθήσει. Δεν ξέρω, βέβαια, κατά πόσο σχετίζεται με αυτό , με την κριτική γλωσσική επίγνωση».

K13: «Εεε έχω παρακολουθήσει κάποια επιμορφωτικά προγράμματα, αλλά δεν μπορώ να πω ότι έχω κατανοήσει πλήρως τον νέο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης σύμφωνα με τις αρχές τις κριτικής γλωσσικής επίγνωσης και του κριτικού γραμματισμού».

Γ) Ικανοποιητική, ουσιαστική, στοχευμένη επιμόρφωση για τον νέο προσανατολισμό, τους στόχους, τη μεθοδολογία και την αξιολόγηση του μαθήματος

K4: «Έχει γίνει ενημέρωση, θα έλεγα ότι ήτανε και ουσιαστική. Κάποια στιγμή κληθήκαμε πέρυσι στην αρχή του έτους λίγο πριν από την έναρξη των μαθημάτων και κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους δύο φορές, για να ενημερωθούμε για τον καινούριο, αναφορικά με τον καινούριο προσανατολισμό του γλωσσικού μαθήματος. Μας ανέλυσαν δηλαδή τι σημαίνει πρακτικά η καινούρια γλωσσοδιδασκτική μέθοδος, εε η κριτική αφύπνιση, η συνειδητοποίηση των μαθητών εε, κι από την άλλη μεριά είχαμε μια πιο στοχευμένη ενημέρωση για το πώς θα γίνουν οι πανελλαδικές εεε και πώς θα μπορούσε να συνδεθεί , να συνδυαστεί και να συνδεθεί η γλώσσα με τη λογοτεχνία».

K4: «Ναι, ασφαλώς, έτσι είναι. Έχουνε σταλεί και μάλιστα χθες ήρθαν και καινούριες εμπλουτισμένες. Ο εμπλουτισμός αφορά την καινούρια προβληματική, ας το πούμε έτσι, που έχει ανακύψει με τον εγκλεισμό καθηγητών και μαθητών, με την καινούρια κατάσταση, που βιώνουμε και αφορά κυρίως εε στη συνωμοσιολογία, το πώς θα μπορούσαμε να ενεργήσουμε κριτικά σε σχέση με όλη αυτή την πλημμυρίδα και τον καταγιισμό , που μας περιζώνει. Και είναι κάποια κειμενάκια και πολυτροπικά, επίσης, κείμενα, κάποια κειμενάκια προβληματισμού, που νομίζω οδεύουν προς τη σωστή κατεύθυνση. Αυτό μόλις χθες».

K11: «Δύο φορές σεμινάρια κι επιμορφώσεις πάνω στον νέο τρόπο αντίληψης όσον αφορά τη διδασκαλία και στο τι, στον κριτικό γραμματισμό και στην κριτική γλωσσική επίγνωση, που

τέθηκε εδώ, με σκοπό να προσαρμοστούμε στο νέο σύστημα και να αντιληφθούμε την αλλαγή που χρειάζεται να γίνει» .

K11: « Έχουν σταλεί οδηγίες συμπληρωματικές στον τρόπο που διατυπώνουμε τις ερωτήσεις περισσότερο με κριτικό γραμματισμό εε, αλλά και πέρυσι είχαν σταλεί οδηγίες και δύο φορές διαζώσης. Ναι έχουνε σταλεί οδηγίες, ώστε να μπορέσουμε να αντιληφθούμε τον νέο τρόπο διδασκαλίας και το τι πρέπει να ζητούμε από τα παιδιά πλέον».

7.1.2 Απόψεις των διδασκόντων φιλολόγων για την κριτική γλωσσική επίγνωση

Ύστερα από προσεκτική ανάγνωση και ομαδοποίηση των απόψεων των συμμετεχόντων στην έρευνα φιλολόγων, αυτές συνοψίζονται στις εξής:

α) ενδυνάμωση και άσκηση της κριτικής σκέψης των μαθητών

Η πλειοψηφία των απαντήσεων των ερωτωμένων, 10 από τους 18 (K1, K2, K4, K7, K11, K12, K13, K14, K15, K18) προέκρινε την καλλιέργεια και την ενδυνάμωση της κριτικής σκέψης ως αποτέλεσμα της ΚΓΕ. Συγκεκριμένα:

K1: « Γενικά η άποψή μου είναι ότι η διδασκαλία με άξονα την ΚΓΕ δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να ενισχύσουν την κριτική τους σκέψη , που είναι και το ζητούμενο και δίνουν εε ένα διαφορετικό ενδιαφέρον στο μάθημα εε μιας κι αυτό το μάθημα είναι συνδεδεμένο πια στην Γ Λυκείου απόλυτα με τις εξετάσεις, οπότε δίνει και τη δυνατότητα στους μαθητές να το δουν κάπως διαφορετικά».

K2: «Ναι, η άποψή μου είναι πως πρόκειται για μια διαφορετική προσέγγιση, μια διαφορετική μέθοδο, μια διαφορετική εκπαιδευτική φιλοσοφία και πιστεύω ότι βοηθάει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών, διότι ακριβώς μπορούν να εντοπίσουν το κρυφό σημεινόμενο πίσω από τα κείμενα. Γιατί κάθε φορά και τι ενδεχομένως υπονοείται πίσω από ένα κείμενο».

K7: «Με αυτόν τον νέο τρόπο γλωσσικής διδασκαλίας αναπτύσσεται και η κριτική σκέψη των μαθητών, να καταλαβαίνουν δηλαδή τα βαθύτερα νοήματα , τι μπορεί να κρύβει κάποιος πίσω από αυτά , που τους λέει».

β) κριτική ανάγνωση και παραγωγή κειμένων, εντοπισμός κρυμμένων μηνυμάτων

Οι καθηγητές με τις απόψεις τους για την ΚΓΕ υπογράμμισαν τα οφέλη που προκύπτουν από την κριτική επεξεργασία και ανάλυση κειμένων, αλλά και τον εντοπισμό κρυφών

σημαιομένων και μηνυμάτων στα κείμενα (Κ2, Κ7, Κ4, Κ11, Κ15).Οι απόψεις που ακολουθούν το πιστοποιούν:

Κ4: «Κατ' αρχήν είμαι σύμφωνος και αγκάλιασα από την πρώτη στιγμή εε τις καινούριες εεε, την καινούρια στοχοθεσία, ας το πούμε έτσι. Τους καινούριους στόχους, που θέτει η διδασκαλία, γιατί πραγματικά είναι αλήθεια ότι ο προηγούμενος, ό,τι είχε προηγηθεί, τελικά είχε οδηγήσει σε ένα τέλμα, έναν παρωχημένο τρόπο διδασκαλίας και κυρίως σε έναν παρωχημένο τρόπο εξέτασης των μαθητών. Είναι αλήθεια ότι ο καινούριος τρόπος έχει ως στόχο να προωθήσει την κριτική ανάγνωση και την παραγωγή κειμένων..».

Κ15: «Μια τέτοια προσπάθεια ανανέωσης του γλωσσικού μαθήματος μόνο θετικά θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί. Ναι εεε είναι πολύ θετική η άποψη και η στάση μου σχετικά με τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος. Ξεφεύγει κάπως από τις τυποποιημένες ασκήσεις και απαιτεί από τον μαθητή άσκηση της κριτικής και συνθετικής του ικανότητας, εντοπισμό κρυμμένων μηνυμάτων».

γ) Σύνδεση της γλώσσας με την κοινωνία

Οι απόψεις των καθηγητών για την αλληλεπίδραση, που υφίσταται ανάμεσα στη γλώσσα και την κοινωνία απηχεί μία από τις βασικές απόψεις του κινήματος της ΚΓΕ, σύμφωνα με την οποία η γλώσσα επηρεάζεται, διαμορφώνεται από την κοινωνική πραγματικότητα, αλλά παίζει και σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωσή της, μεταφέρει θεσμούς, ιδεολογίες και βάσεις εξουσίας. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων σκιαγράφησαν με ανάγλυφο τρόπο αυτή τη σύνδεση γλώσσας και κοινωνίας (Κ8,Κ9,Κ14).

Κ14: « Ναι η άποψή μου για τη γλωσσοδιδασκτική μέθοδο της ΚΓΕ, ο νέος τρόπος τώρα, για να το ξεκαθαρίσουμε, είναι διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας στο γενικό Λύκειο εεε σε μια ενότητα λόγου, γλώσσας. Δηλαδή η γλώσσα και σαν όργανο σκέψης πια μετά το γυμνάσιο, κάτι πολύ πιο ώριμο και εποικοδομητικό, όπου μέσα από κύκλους θεματικούς εξειδικεύονται, διευρύνονται πάρα πολλά πράγματα κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά, για να προσανατολίσει τα παιδιά στον σύγχρονο κόσμο. Όλα αυτά είναι πάρα πολύ ωραία και όταν συνδυάζονται και με τη λογοτεχνία που είναι ένα απίστευτα ωραίο μάθημα , συναρπαστικό».

Κ8: «Κοίταξε η αλήθεια είναι ότι τα τελευταία χρόνια η άποψή μου είναι πως, επειδή έχει αλλάξει ο τρόπος διδασκαλίας της έκθεσης δίνοντας τέτοιου είδους κείμενα με θέματα κοινωνικού περιεχομένου εε τα παιδιά έχουνε τη δυνατότητα να έρθουνε σε επαφή με θέματα, που απασχολούν όλη τη σύγχρονη κοινωνία και νομίζω ότι είναι και πιο συνειδητοποιημένα και καταλαβαίνουν το τι τους συμβαίνει».

K9: «Οπότε, αν θέλετε την άποψή μου, ο νέος τρόπος διδασκαλίας, εεε είναι προσαρμοσμένος εεε στην εποχή, που έχει έτσι έντονα και κοινωνικά και οικονομικά και πολιτικά προβλήματα και εε η άποψή μου είναι εε ότι είμαι απόλυτα θετικός στο να εμπλουτίσω το δικό μου το μάθημα με τέτοιου είδους, ας πούμε εεε διδακτικές μεθόδους».

δ) Βιωματική γνώση, αλληλεπιδραστικός τρόπος διδασκαλίας περισσότερο μαθητοκεντρικός.

Επτά από τους 18 διδάσκοντες (K3,K4,K5,K9,K12,K13,K15) απάντησαν πως κατά την άποψή τους μόνο με τον μαθητοκεντρικό τρόπο διδασκαλίας, που αφορμάται από τις εμπειρίες και τα βιώματα των μαθητών μπορεί να εφαρμοστεί η ΚΓΕ. Στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές συνεργάζονται, διαλέγονται με τους συμμαθητές τους και τον δάσκαλο και οδηγούνται μόνοι τους στην επίτευξη των μαθησιακών τους στόχων κάθε φορά. Ακολουθούν τα αποσπάσματα:

K3: « Η άποψή μου είναι πως ο νέος τρόπος γλωσσικής διδασκαλίας είναι πιο ουσιαστικός και πιο αποτελεσματικός, γιατί δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους και να μπορούν να διατυπώνουν γενικότερα τον τρόπο σκέψης τους γύρω από διάφορα θέματα και να προβληματίζονται».

K9: « εεε Η άποψή μου είναι πως έπρεπε κάποια στιγμή εε η διδασκαλία της γλώσσας να ξεφύγει από αυτό το φορμαλιστικό πλαίσιο, το εξετασιοκεντρικό και εν πάση περιπτώσει προσαρμοσμένο στις πανελλαδικές εξετάσεις, εεε, γιατί περιόριζε πάρα πολύ, τόσο τον καθηγητή, όσο και τον μαθητή, που ζητούσε κάποιες φορές να ξεφύγουμε κάπως από εεε τα λεγόμενα του σχολικού βιβλίου και τη διδακτέα ύλη και να συζητήσουμε ορισμένα θέματα της εεε καθημερινότητας, γιατί η αλήθεια είναι ότι το μάθημα της έκθεσης δίνει αφορμές για τέτοιου είδους συζητήσεις».

K13: « Ο νέος τρόπος διδασκαλίας της γλώσσας σύμφωνα με την κριτική γλωσσική επίγνωση και τον κριτικό γραμματισμό, εμπλέκει ενεργά τους μαθητές. Είναι μαθητοκεντρικός και αλληλεπιδραστικός».

ε) Όχι μηχανιστική και στεία γνώση όσον αφορά το περιεχόμενο της γλωσσικής διδασκαλίας, αλλά παράλληλα, σύνδεση της γλώσσας με τη λογοτεχνία όσον αφορά την τεχνική της αξιολόγησης.

Η διδασκαλία της γλώσσας σύμφωνα με την ΚΓΕ απομακρύνεται από τη μηχανιστική συσσώρευση γνώσεων, οι οποίες δεν συνδέονται με τα κατάλληλα πολιτισμικά και κοινωνικά συμφραζόμενα. Σύμφωνα με αυτή την παραδοχή οι απόψεις των συμμετεχόντων επικεντρώθηκαν στη σύνδεση της γλώσσας με τη λογοτεχνία, η οποία συνιστά κατά την άποψή

τους πιο κατάλληλη, ολιστική και κριτική μέθοδο αξιολόγησης στο γλωσσικό μάθημα (K5,K8,K9,K11,K12,K14,K17). Ενδεικτικά είναι τα αποσπάσματα:

K12: « Εεε η άποψή μου είναι ότι η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας είναι επιβεβλημένη. Έπρεπε λίγο να ξεφύγουμε από τον μηχανιστικό τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος, ιδιαίτερα στη Γ Λυκείου, που το μόνο, που ενδιαφέρει τα παιδιά είναι οι πανελλήνιες εξετάσεις . Η άποψή μου είναι σαφέστατα θετική όσον αφορά τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος. Αισθάνομαι πιο άνετα, που μπορώ να επιλέξω από μία πλειάδα κειμένων και να τα διδάξω κριτικά εφαρμόζοντας πιο μαθητοκεντρικές πρακτικές διδασκαλίας».

K5 « Νομίζω εεε εμένα η άποψή μου είναι πως η νέα μέθοδος, εεε δεν είναι η παπαγαλία. , η στείρα γνώση. Μαθαίνω κάτι, ας πούμε και πάω και το γράφω. Νομίζω, όμως, χρειάζεται πολύ καλή προετοιμασία όσον αφορά τα παιδιά. Πιστεύω ας πούμε ότι τα παιδιά της θεωρητικής κατεύθυνσης, που έχουν περισσότερο ψάξει το λεξιλόγιο καιεε έχουν ασχοληθεί περισσότερο με τη γλώσσα και με τη σημασία των λέξεων, την παραγωγή, την ετυμολογία μπορούν πιο εύκολα να κατανοήσουν».

K11: «Εγώ έχω πολύ θετική άποψη απέναντι στον νέο τρόπο διδασκαλίας. Χρειαζόταν μια τέτοια ανανέωση, γιατί, επειδή βαθμολογώ κιόλας στις πανελλήνιες στο μάθημα της γλώσσας παρατηρούσαμε ότι γινόταν copy paste των σχεδιαγραμμάτων των φροντιστηρίων κι ακόμη μπορεί να διορθώναμε από μια περιοχή και να , τα παιδιά να είχανε και τον ίδιο πρόλογο και τον ίδιο επίλογο παρατηρούσαμε καιεε με το νέο αυτό σύστημα κάνει περισσότερη διείσδυση στην καλλιέργεια της κριτικής άποψης και της κριτικής στάσης και πάρα πολύ μου αρέσει το γεγονός ότι συνδυάζει και το λογοτεχνικό κείμενο, δηλαδή να καταλάβουμε την αντιληπτική ικανότητα των παιδιών και φέρνει αναγκαστικά σε εισαγωγικά σε επαφή τους νέους με τα κείμενα της λογοτεχνίας είτε πεζά είτε ποιητικά, που τόσο πολύ το χρειάζεται η νέα γενιά, γιατί έχει καθαρά απομακρυνθεί από τον κεντρικό τρόπο διδασκαλίας. Το βρίσκω πάρα πολύ θετικό και προσπαθώ να αντιληφθώ τις απαιτήσεις του νέου συστήματος».

7.1.3 Στάσεις των φιλολόγων για τη γλωσσοδιδασκτική μέθοδο της ΚΓΕ

Οι φιλόλογοι εξέφρασαν τις στάσεις τους απέναντι στη διδασκαλία της γλώσσας με βάση την ΚΓΕ. Οι στάσεις διερευνήθηκαν άμεσα με τη μέθοδο της αυτοαναφοράς, self-report (Κοκκινάκη, 2006). Στην πλειονότητά τους οι στάσεις των φιλολόγων ήταν θετικές και δηλώθηκαν άμεσα από τους ίδιους. Χαρακτηριστικό είναι πως και οι 18 φιλόλογοι δήλωσαν

οι ίδιοι τη θετική τους στάση. Βέβαια, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι πολλές φορές οι αποκρίσεις των ατόμων, που συμμετέχουν σε μια έρευνα είναι υποκείμενες σε παράγοντες κοινωνικής επιθυμητότητας (*social desirability*). Επομένως, οι ερωτώμενοι μπορεί επιφανειακά, για να γίνουν αρεστοί, να δήλωσαν θετική στάση απέναντι στην ΚΓΕ, αλλά οι απαντήσεις τους στην ουσία να υποκρύπτουν μια πιο ουδέτερη ή αρνητική στάση σχετικά με τον νέο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης του γλωσσικού μαθήματος. Αναλυτικότερα, χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα, που πιστοποιούν τη θετική στάση των διδασκόντων:

K8: «Γενικά η στάση μου σε αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας είναι θετική».

K7: «Είμαι θετική απέναντι σε αυτό. Εεε είμαι θετική με αυτό τον τρόπο διδασκαλίας».

K9: «καιεε η στάση μου είναι εε ότι είμαι απόλυτα θετικός στο να εμπλουτίσω το δικό μου το μάθημα με τέτοιου είδους, ας πούμε εεε διδακτικές μεθόδους».

K11: «Εγώ έχω πολύ θετική στάση απέναντι στον νέο τρόπο διδασκαλίας».

Ωστόσο τρωτά σημεία, που οι στάσεις τους μαρτυρούν για τον νέο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης επισημαίνονται από 7 από τους 18 φιλολόγους (K2, K4,K5,K6,K12,K14,K17) και είναι τα ακόλουθα:

1) Οι διδάσκοντες δεν μπορούν να προσελκύσουν εύκολα το ενδιαφέρον των παιδιών και να τα εμπλέξουν ενεργά στο γλωσσικό μάθημα σύμφωνα με την ΚΓΕ.

K6: Εεε αυτή η νέα προσέγγιση στο μάθημα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και εποικοδομητική, αρκεί να συνδυάζεται και με την προθυμία των μαθητών, παιδιών να εμπλακούν μέσα σε αυτή τη διαδικασία. Αλλά δυστυχώς δεν είναι ανάλογη και η επιθυμία των μαθητών να κοπιάσουν, να σκεφτούν και να μπουν μέσα σε αυτή τη λογική της κριτικής επεξεργασίας».

K14: «.....Φέτος, όμως, αυτό θέλω να τονίσω έχω ένα από τα χειρότερα τμήματα, γιατί έχω πάρα πολλά χρόνια, που κάνω έκθεση. Δεν μου 'χει ξανατύχει τέτοιο τμήμα. Ήταν παιδιά που τα ήξερα από την Α Λυκείου και γιαυτό τα πήρα, γιατί δεν τα αναλάμβανε κανένας συνάδελφος, παιδιά ζωηρά, αδιάφορα, παιδιά, τα οποία έχουν ξεφύγει, δεν τους ενδιαφέρει το σχολείο, δεν τους ενδιαφέρει η μάθηση, δεν τους ενδιαφέρει τίποτα.. Ένα κινητό εεε ερχόμαστε στο σχολείο μόνο για τις απουσίες, να τελειώσει η χρονιά να φύγουμε.....».

K17: « Εεε είναι λίγο ανάμεικτες μπορώ να πω οι στάσεις μου. Ε, θεωρώ ότι είναι κάτι πιο ενδιαφέρον από την παλαιά πεπατημένη οδό, που έπρεπε τα παιδιά να απομνημονεύσουν, είναι ένα άγνωστο και αρκετά ανεξερευνήτο μονοπάτι, αλλά πρέπει πρώτα να δώσουμε στα παιδιά να

καταλάβουν ποιες είναι οι απαιτήσεις του μαθήματος, να μπορέσουμε να προσελκύσουμε το ενδιαφέρον τους».

2) Δεν ενισχύεται η αναλυτική ικανότητα των μαθητών, η ικανότητα να αναλύουν σε εκτεταμένο γραπτό λόγο ένα γραπτό κείμενο με ολοκληρωμένα επιχειρήματα.

Πρόκειται στην ουσία για μια άποψη, που όμως, καθώς φαίνεται, δεν δηλώνει την απόλυτα θετική στάση των συμμετεχόντων σχετικά με τον νέο τρόπο γλωσσικής διδασκαλίας. Άλλωστε, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο θεωρητικό μέρος της έρευνάς μας (κεφ.4.3), οι στάσεις σύμφωνα με το Τρισδιάστατο Μοντέλο των στάσεων (*Three Component model*), μπορούν να εμπεριέχουν και γνωστικά στοιχεία, όπως είναι οι απόψεις των φιλολόγων για την ΚΓΕ, συναισθηματικά στοιχεία, αν δηλαδή η κριτική διδασκαλία προκαλεί στους καθηγητές αισθήματα ευχαρίστησης ή ανασφάλειας και συμπεριφορικά στοιχεία, αν δηλαδή οι ερωτώμενοι προτίθενται να εφαρμόσουν την ΚΓΕ στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος. Τα ακόλουθα αποσπάσματα είναι χαρακτηριστικά των στάσεων, που υποκρύπτονται πίσω από τις απόψεις των φιλολόγων:

K2: «Εεεε *Ισως*, εεε μπορώ να πω ότι περιορίζει λίγο εε τον πιο λίγο ελεύθερο και ανοικτό τρόπο προσέγγισης του κειμένου, διότι κατά κύριο λόγο στοχεύει μόνο στο κρυφό μήνυμα ας το πούμε, το λανθάνον μήνυμα, εεε και δεν έχει ίσως εεε τόσο ως στόχο την περαιτέρω ας το πούμε, εε την καλλιέργεια ας το πούμε της αναλυτικής λειτουργίας του λόγου, δηλαδή να προχωρήσουμε στην ανάλυση περαιτέρω θεμάτων, εε με στόχο ας το πούμε κυρίως την ανάπτυξη λόγου, την παραγωγή λόγου».

K4: «Η μόνη ένστασή μου είναι ότι με τον καινούριο τρόπο αξιολόγησης, μάλλον διδασκαλίας και αξιολόγησης, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα ενδεχομένως να αφυπνιστούν, να οξύνουν την κρίση τους, την κριτική, την διακριτική λειτουργία, αλλά, όμως, δεν τους δίνεται η δυνατότητα να συντάξουν ένα κείμενο εκτεταμένο και εδώ ίσως βρίσκεται το μικρό, κάποιο πρόβλημα και ο δικός μου προβληματισμός. Το βασικότερο πρόβλημα των παιδιών είναι ότι δεν μπορούν να αναλύσουν, να συνθέσουν αναλυτικό λόγο, να το πούμε έτσι, να αναλύσουν ένα θέμα...».

3) Αποτελέσματα στο γραπτό λόγο απογοητευτικά στις πανελλήνιες εξετάσεις, αν και το γλωσσικό μάθημα διδάσκεται κριτικά.

Πρόκειται για μία ακόμη άποψη των διδασκόντων, η οποία σύμφωνα με το Τρισδιάστατο Μοντέλο των στάσεων (κεφ.4.3) δηλώνει έμμεσα μία όχι απόλυτα θετική στάση των καθηγητών για την ΚΓΕ. Η άποψη αυτή παραπέμπει στο συναισθηματικό στοιχείο της δομής των στάσεων, δηλαδή στα συναισθήματα ανασφάλειας και απογοήτευσης που προκαλεί η εφαρμογή της νέας γλωσσοδιδασκτικής μεθόδου. Συγκεκριμένα:

K14: «... Τώρα θα πω κάτι πρακτικό ότι, επειδή τυχαίνει όλα αυτά τα χρόνια να είμαι και βαθμολογήτρια στο βαθμολογικό. Εεε έπιασα λίγο και αυτό που είπες για την αφαιρετική ικανότητα.. Δυστυχώς εεε , όταν διορθώνουμε μετά γραπτά κι αυτό είναι κι από μελέτη που γίνεται τα γραπτά της γλώσσας είναι τα πιο κακογραμμένα γραπτά έτσι; Έχουνε την πιο χαμηλή επίδοση τα παιδιά. Εεε και βλέπουμε πραγματικά ότι τα παιδιά εκεί γράφουνε χωρίς αφαιρετική ικανότητα και λέμε τι κάναμε; Δηλαδή πού φταίμε όλοι οι εκπαιδευτικοί, οι φιλόλογοι; Γιατί τα παιδιά προσπαθούν εκείνη τη στιγμή να γράψουν μέσα στο γραπτό τους ό,τι μάθανε, ό, τι παπαγαλίσανε, ό, τι τους είπε το φροντιστήριο ή το σχολείο, για να κάνουν εντύπωση και να πάρουν κανένα καλό βαθμό, πιστεύω. Άρα, τα παιδιά βλέπεις μπλέκονται και λίγο μέσα σε αυτό το παιχνίδι...».

K10: « Η άποψή μου και η στάση μου είναι θετική, αλλά πάντοτε κρίνουμε εκ του αποτελέσματος. Δυστυχώς τα αποτελέσματα κάθε χρόνο, που παίρνουμε μέσα από τις πανελλήνιες δεν είναι καλά. Δηλαδή τα παιδιά, οι μαθητές δυσκολεύονται πάρα πολύ. Το μάθημα της γλώσσας είναι το δυσκολότερο μάθημα».

4) Η επιτυχία της εφαρμογής της ΚΓΕ υπονομεύεται από την υποτίμηση του δημόσιου σχολείου, το εξετασιοκεντρικό σύστημα της Γ Λυκείου, την εστίαση των αναλυτικών προγραμμάτων στη θεωρία κι όχι στην εκπαιδευτική πράξη.

Πρόκειται για μία ακόμη άποψη για την εφαρμογή της ΚΓΕ στη διδασκαλία της γλώσσας κάτω από την οποία σίγουρα υπολανθάνει μια ουδέτερη ή επιφυλακτική στάση για τον νέο τρόπο γλωσσικής διδασκαλίας και αξιολόγησης. Σύμφωνα πάντα με το Τρισδιάστατο μοντέλο της δομής των στάσεων, που έχουμε αναλύσει στο θεωρητικό μέρος της έρευνάς μας το γνωστικό στοιχείο μπορεί να αποτελέσει το αίτιο που καθορίζει τις στάσεις. Ακολουθούν αποσπάσματα:

K14: «Εκεί σαν εκπαιδευτικός αρχίζεις και σπας και λες όλα αυτά τα καινούρια συστήματα, που έρχονται, έρχονται από ανθρώπους, που απλά τα τυπώνουν σε χαρτιά και δεν έχουν μπει ποτέ σε τάξεις να δουν ποια είναι η πραγματικότητα. Δε γίνεται, κάποια πράγματα που ζητάνε είναι απίστευτα. Και η ύλη είναι τεράστια, αλλά, για να κάνω εγώ όλα αυτά που λένε κι όλες αυτές τις

πρακτικές, που τις εφαρμόζω... . γιατί υπάρχει και αυτό το κακό που συνδέουμε ακόμη την Γ Λυκείου με τις εξετάσεις, έχουν τα φροντιστήριά τους, δεν είναι ελεύθερα τα παιδιά ,εε πιέζονται από αυτό εε και μπαίνει αυτό το εξετασιοκεντρικό και χαλάει αυτό που πάνε να φτιάξουν το καινούριο».

K10: «Όμως, επειδή έχουμε το θέμα αυτό των πανελλήνιων, με τις βάσεις κ.τ.λ. και πρέπει να γράψουν οι μαθητές καλά, δεν..... ειδικά στο Λύκειο από την Α Λυκείου μπαίνουν τα παιδιά σε αυτόν τον ζυγό, που είναι θεωρώ καταστροφικός. Δηλαδή δεν τους ενδιαφέρει, όπως είπα και πιο πριν εε να χειρίζονται καλά τον λόγο, δεν έχουν καταλάβει τη σημασία του να χειρίζεται κανείς καλά τον λόγο, για αυτό μετά, όταν περνάνε στα πανεπιστήμια, εε να χειρίζεται και να κατανοεί, γιατί, αν δεν κατανοεί, δεν χειρίζεται καλά, αυτά τα παιδιά, οι μαθητές ασκούνται και δυστυχώς από εμάς, όχι στο σχολείο, αλλά στα φροντιστήρια θεωρώ τα μεγάλα στον τρόπο, με τον οποίο να παπαγαλίσουν τα μαθήματα».

7.1.4 Απόψεις για τους στόχους του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με την ΚΓΕ

Η εφαρμογή της ΚΓΕ στη διδακτική πράξη είναι μία δύσκολη και απαιτητική διαδικασία, που προϋποθέτει επικέντρωση και σχεδιασμό της διδασκαλίας με βάση ορισμένους στόχους. Οι απόψεις των συμμετεχόντων για τους στόχους της ΚΓΕ αναφέρονται κυρίως στους βασικούς άξονες του κινήματος της ΚΓΕ, όπως είναι οι εξουσιαστικές σχέσεις, που μεταφέρονται μέσω της γλώσσας, η σύνδεση της γλώσσας με την κοινωνία, οι γλωσσικές συμβάσεις, που αποτυπώνουν την κοινωνική δομή και γενικότερα η κριτική θεώρηση των κειμένων και του κόσμου. Οι απαντήσεις των φιλολόγων για τους στόχους του γλωσσικού μαθήματος συγκλίνουν στα ακόλουθα σημεία:

α) Δημιουργία «υποψιασμένων πολιτών», ικανών να κατανοούν την προπαγάνδα, την πλάνη, το ψέμα, στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή.

K6: «...Να καταλαβαίνει τα συμφραζόμενα, αυτά ,τα οποία διαβάζονται ανάμεσα από τις γραμμές, αυτά , τα οποία γράφονται, αλλά δεν ομολογούνται. Δηλαδή να γίνει μια πιο κριτική προσέγγιση πάνω στο κείμενο εε, ώστε οι μαθητές, όταν βγουν από το σχολείο να καταλαβαίνουν την προπαγάνδα, να καταλαβαίνουν την πλάνη, να καταλαβαίνουν το ψέμα είτε στην ιδιωτική είτε στη δημόσια ζωή, είτε στον ιδιωτικό είτε στο δημόσιο λόγο. Αυτή είναι η άποψή μου. Δηλαδή να δημιουργηθούν υποψιασμένοι πολίτες...».

K1: «Εε οι στόχοι ενός τέτοιου μαθήματος εε είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε κάθε τάξη του σχολείου εε κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να είναι αρχικά η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και

η ενδυνάμωση εε της κριτικής ικανότητας των μαθητών, έτσι ώστε μέσα από το γλωσσικό αυτό μάθημα να μάθουν να διαβάζουν πίσω από τις λέξεις και να κατανοούν κάθε φορά ποιος είναι ο στόχος εεε του συγγραφέα οποιουδήποτε καμένου εε κι αν έχουν στη διάθεσή τους....».

β) Σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και την εξουσία

K13: «Σίγουρα οι στόχοι ενός τέτοιου σημαντικού μαθήματος είναι η ενδυνάμωση και η όξυνση της κριτικής ικανότητας των μαθητών, εε η σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και την εξουσία, η ενεργός ενασχόληση των μαθητών με τα κείμενα και η οικοδόμηση προσωπικού νοήματος και γενικά η ικανότητά τους να κατανοούν και να αναλύουν κείμενα».

K12: «Η γλώσσα δεν είναι καθόλου αθώα. Έχει δύναμη. Αυτό φαίνεται από τον τρόπο, που μας αντιμετωπίζουν οι άλλοι, μας επιπλήτουν, μας υποτιμούν, μας προσβάλουν, αλλά και από τον τρόπο, που εμείς αντιμετωπίζουμε τους άλλους. Σίγουρα συνδέεται με την εξουσία καιεε την προπαγάνδα».

γ) Τα κείμενα δεν είναι ουδέτερες κατασκευές, αλλά φορείς ιδεολογίας

K7: «Βασικός στόχος είναι η άσκηση και η ενδυνάμωση της κριτικής ικανότητας ή να καταλάβουν οι μαθητές ότι τα κείμενα δεν είναι ουδέτερες κατασκευές και ότι κάτι μπορεί να κρύβεται σε επίπεδο νοήματος».

K11: «Οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος είναι πρώτον να απεγκλωβιστούν τα παιδιά από τα τυποποιημένα σχεδιαγράμματα και τις τυποποιημένες φόρμες και να αντιληφθούν ότι δεν είναι απλώς ένα μαθησιακό αντικείμενο, που πρέπει να το προσέχουν με σκοπό την επιτυχία στις πανελλήνιες εξετάσεις, αλλά να αντιληφθούν την αξία του σχετικά με τη διαμόρφωση κριτικής ικανότητας, την εε διαπίστωση ότι μπορεί να υπάρχει προπαγάνδα και παραπληροφόρηση και να αντιλαμβάνονται τα κείμενα ως φορείς γνώσης και να κάνουν κριτικό γραμματισμό επάνω σε ένα πίνακα ζωγραφικής, πάνω σε μία αφίσα, σε μία διαφήμιση και να αντιλαμβάνονται ότι είναι κείμενα».

δ) Ελεύθερη έκφραση απόψεων, διαθεματικότητα

K9: «Στόχος του γλωσσικού μαθήματος και έτσι όπως εεε εμείς το βιώνουμε όλα αυτά τα χρόνια εεε πρέπει να είναι σίγουρα η ενθάρρυνση της ελεύθερης έκφρασης άποψης από την πλευρά του μαθητή πάνω στα θέματα, που συζητούνται. Επίσης, εεε να υπάρχει μία διαθεματικότητα, δηλαδή τα αντικείμενα, που ανήκουνε στη διδακτέα ύλη να συνδέονται και με άλλα διδακτικά αντικείμενα. Εεε, δηλαδή με άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος. Επίσης, πρέπει να δίνεται ευκαιρία στους εε μαθητές εεε χμμ να εε συγκροτούν ομάδες και να συζητούν μεταξύ τους

εεε τα συγκεκριμένα θέματα ή τουλάχιστον να γίνονται συζητήσεις, ας πούμε καταγισμού ιδεών πάνω στο κάθε ζήτημα, προκειμένου ελεύθερα οι μαθητές να εκφράζουν την άποψή τους. Αυτό πιστεύω ότι διεγείρει και περισσότερο το ενδιαφέρον τους, παρά να υπάρχει μία κάθετη, ας πούμε κατά μέτωπο παράδοση του καθηγητή εεε του συγκεκριμένου σχεδιαγράμματος, η οποία και βαρετή είναι για τους μαθητές, αλλά θα έλεγα και για τον ίδιο τον καθηγητή».

K7: «...Πιο πολύ με ερωτήσεις, τώρα, επειδή είναι και μάθημα πανελλαδικών δεν μπορώ να τους βάλω να δουλέψουν σε ομάδες, δε φτάνει ο χρόνος. Θα μπορούσε να γίνει κι αυτό να επεξεργαστούν ομαδικά κάποια κομμάτια, εεε να πουν ελεύθερα τη γνώμη τους, γίνεται διάλογος, όπου εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους χωρίς να υπάρχει επίκριση...».

ε) Ελεύθερη έκφραση απόψεων, ερμηνεία πολυτροπικών κειμένων

K8: «Είναι πρώτον τα παιδιά να πληροφορούνται, δεύτερον να μπορούν να αποκτήσουν κριτική ικανότητα, ώστε να μπορούν να αποδεχτούν ή να απορρίψουν ιδέες, που διαβάζουν μέσα σε ένα κείμενο, νομίζω ότι αυτό είναι».

K1: «Εεε ναι, λοιπόν, πρώτα από όλα τα κείμενα που χρησιμοποιούμε στη διδασκαλία είναι κατά αρχήν πολυτροπικά, δεν περιοριζόμαστε πια μόνο στον γραπτό λόγο, αλλά συνδυάζουμε εε εικόνα και λόγο. Επίσης, εεε χρησιμοποιούμε εεε κείμενα από παλιότερες εποχές, έτσι ώστε, εεε να γίνει μια προσπάθεια να συνδεθεί η γλώσσα εε με την ιστορία».

K2: «Εεε χρήση κειμένων, πολυτροπικών κειμένων, τη μέθοδο του καταγισμού ιδεών, ούτως ώστε νααα ενεργοποιηθεί, να ενεργοποιηθούν οι δυνάμεις οι νοητικές και τα ίδια τα παιδιά να δώσουν απαντήσεις στο θέμα που τίθεται, να ανακαλύπτουν ουσιαστικά και να βρουν ουσιαστικά μόνα τους την απάντηση..... κυρίως αυτά και τη χρήση κάποιων ασκήσεων γλωσσικών. Η διδασκαλία είναι περισσότερο μαθητοκεντρική, ζητούμε από τους μαθητές να μουν στη διαδικασία να σκεφτούν κάποια πράγματα και εε αντίστοιχα μετά να τα καταγράψουν».

7.1.5 Πρακτικές διδασκαλίας σύμφωνα με τις επιταγές της ΚΓΕ

Στο πρώτο ερευνητικό υποερώτημα (Πρωτόκολλο συνέντευξης, ερώτηση 4, α και β) οι διδάσκοντες αναφέρθηκαν στις διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζουν ως έκφραση των στάσεων και των απόψεών τους. Συνοπτικά είναι οι ακόλουθες:

Πολυτροπικά κείμενα, δοκίμια, άρθρα, πολιτικές ομιλίες, σκίτσα, κόμικς, που αναφέρονται στη σχέση γλώσσας και εξουσίας, εντοπισμός στερεοτυπικών αντιλήψεων.

Κ2: «Επίσης, μέσω ομιλιών και άρθρων, που έχουν γράψει πολιτικά πρόσωπα ή έργων ενδεχομένως που έχουν γράψει πολιτικά πρόσωπα ή γενικότερα κειμένων , δοκιμίων, που αναφέρονται στο πώς κινείται η γλώσσα της εξουσίας. Επίσης, και κάποια κείμενα πολυτροπικά , κάποια ας το πούμε εε σκίτσα κόμικς, που δείχνουν κι αυτά πώς κινείται η γλώσσα της εξουσίας και παλιότερων εποχών ακόμα που απεικονίζεται ο Μουσολίνι, ο Χίτλερ, που δείχνουν γενικώς μία νοοτροπία. Εντοπίζουμε και τα στερεότυπα, που μεταφέρονται μέσω της γλώσσας και των κειμένων, για να δούμε πώς η εξουσία θέλει να δημιουργεί κάποια στερεότυπα συγκεκριμένα».

Κ10: «Για να συνειδητοποιήσουν τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και την εξουσία έχει πολύ ωραία κείμενα το βιβλίο και από τον Ρινόκερο του Ιονέσκο και διάφορα άλλα, που τώρα δεν μπορώ να θυμηθώ και από τη Δίκη Των Έξι, Παπαναστασίου κ.τ.λ .Εε και με βάση αυτά πορευόμαστε εε και διαβάζουμε βέβαια και άλλα κείμενα είτε από εφημερίδα είτε από ηλεκτρονικές εφημερίδες καιεε ναι σωστά».

Διάλογος, καταιγισμός ιδεών, κονστρουκτιβιστική μάθηση, ερωτήσεις- απαντήσεις, ερωτήσεις σωστού- λάθους, ομαδικές, ατομικές εργασίες, λεξιλογικές ασκήσεις συνωνύμων, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, άτυποι αγώνες λόγου.

Κ1:«Επίσης, εε άλλοτε δουλεύουμε με ομαδικές εργασίες, δηλαδή πολλές φορές διοργανώνονται άτυποι αγώνες λόγου ή επιχειρηματολογίας μέσα στην τάξη, όσο, βέβαια, το επιτρέπει ο χρόνος.. όπως επίσης και ατομικές εργασίες. Ο κάθε μαθητής δηλαδή αναλαμβάνει να δουλέψει πάνω σε κάποια κείμενα εεεε....».

Κ3: Η μέθοδος που επιλέγεται εξαρτάται κάθε φορά από το θέμα, που διδάσκεται. Εε τις περισσότερες φορές χρησιμοποιούνται οι ομαδικές εργασίες, γιατί δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να συνεργαστούνε, τα πολυτροπικά κείμενα, όπου συνδυάζεται η εικόνα μαζί με τον λόγο, οι ερωτήσεις- απαντήσεις, οι λεξιλογικές ασκήσεις συνωνύμων, ο διάλογος..».

Κ5: «Επίσης, πάντα χρησιμοποιώ ως αφόρμηση τις εμπειρίες των μαθητών, τους αρέσει κιόλας και είναι ένα κίνητρο αυτό, για να προχωρήσουν».

Πολιτικές ομιλίες, άρθρα, δοκίμια που αναφέρονται στη σχέση γλώσσας- εξουσίας, κείμενα από τα ΜΜΕ, χρήση του διαδικτύου, πιο εναλλακτική διδασκαλία

Κ2: «Επίσης, μέσω ομιλιών και άρθρων, που έχουν γράψει πολιτικά πρόσωπα ή έργων ενδεχομένως που έχουν γράψει πολιτικά πρόσωπα ή γενικότερα κειμένων , δοκιμίων, που αναφέρονται στο πώς κινείται η γλώσσα της εξουσίας».

K10: « Άλλα κείμενα είτε από εφημερίδα είτε από ηλεκτρονικές εφημερίδες και εε ναι σωστά. Σε θεωρητικό επίπεδο τα παιδιά κατανοούν ότι η πραγματικότητα έχει πολλές όψεις και πολλές φορές κατασκευάζεται από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας, γιατί όλη η Β Λυκείου, ένα μεγάλο μέρος του χρόνου εν πάση περιπτώσει, που αφιερώνουμε στη γλώσσα στη Β Λυκείου αφορά την είδηση. Οπότε εκεί επεξεργαζόμαστε διάφορα κείμενα κ.τ.λ. και από εφημερίδες και από περιοδικά κ.τ.λ.....».

K4: «....Τώρα σε αυτήν την εεε, τον προσανατολισμό χρησιμοποιώ και αρκετά εποπτικά μέσα. Μπαίνουμε πολύ συχνά στο διαδίκτυο και επισκέπτομαι το youtube, ας το πούμε, και απομονώνω από εκεί κάποια βιντεάκια που νομίζω εγείρουν σε έναν ικανοποιητικό βαθμό τον κοινωνικό προβληματισμό με τη δύναμη της εικόνας, οπότε εκεί το ενδιαφέρον των μαθητών συνήθως είναι πολύ μεγαλύτερο. Δυστυχώς στη Γ Λυκείου δεν μπορεί κανείς να το κάνει αυτό σε εκτεταμένη βάση, γιατί πάντα υπάρχει το άγχος της ύλης και ο στόχος, που είναι οι πανελλαδικές, ωστόσο βρίσκουμε χρόνο, γιατί οι ώρες είναι πολλές. Μπορώ να σας πω και site, που επιλέγω να, ιστοσελίδες, που επιλέγω, για να κάνω κάπως εναλλακτικά το μάθημα, δεν ξέρω εε. Να πω; Τα βιντεάκια, συνήθως, προέρχονται εε από τις πανεπιστημιακές, από το πανεπιστήμιο Κρήτης, που έχει οργανώσει κάποια πολύ ωραία βιντεάκια θεωρητικού, φιλοσοφικού έτσι προσανατολισμού. Το ζήτημα της ταυτότητας στον άνθρωπο, ας πούμε, και πολλά άλλα, πολύ όμορφα, το δίλημμα του φυλακισμένου, που αφορά στην κοινωνικοποίηση, στην πολιτικοποίηση. Εεε κάποιες άλλες ιστοσελίδες, που είναι συγκοινωνούντα δοχεία, συνεργάζονται, αν δεν κάνω λάθος, «sceptic theory» και «πρακτική σκέψη», αν δεν κάνω λάθος λέγεται η άλλη, εεε που έχουν αυτόν τον προσανατολισμό....».

Απόψεις για τη διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, κειμενοκεντρική μάθηση

K4: «Ακολουθώ σε γενικές γραμμές τις οδηγίες. Έχω καταλάβει πως υπάρχει, πώς να το πω, μια πλέον κειμενική σχέση με τη γλώσσα, δίνεται έμφαση στο κείμενο, τα πάντα, δηλαδή δείχνουν εκεί: κατανόηση κειμένου. Δείκτες, που αναδεικνύουν, δείκτες, που χρησιμοποιεί ο συντάκτης του κειμένου, λογοτέχνης, αν πρόκειται για κείμενο λογοτεχνίας. Δείκτες, λοιπόν, που αναδεικνύουν τον προβληματισμό του, αναδεικνύουν τα βασικά ερωτήματα, που θέτει στον αναγνώστη. Άρα, εε ουσιαστικά με παροτρύνει το Υπουργείο να κάνω ένα μάθημα κειμενοκεντρικό. Δηλαδή, το κείμενο να είναι η βάση και όχι ένα σχεδιάγραμμα ή ενδεχομένως μια συζήτηση, μάλλον η συζήτηση πάντα υπάρχει, αλίμονο. Αλλά μια συζήτηση παρωχημένη με αντικείμενο κάποιο θέμα κοινωνικού προβληματισμού, κάτι, ας πούμε, που οδηγούσε σε στερεότυπο σχεδιάγραμμα στο τέλος. Αυτό έχει φύγει από τη μέση και καλώς έχει φύγει από τη μέση».

Κ3: «Η μέθοδος που επιλέγεται εξαρτάται κάθε φορά από το θέμα, που διδάσκεται. Εε τις περισσότερες φορές χρησιμοποιούνται οι ομαδικές εργασίες, γιατί δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να συνεργαστούν, τα πολυτροπικά κείμενα, όπου συνδυάζεται η εικόνα μαζί με το λόγο, η διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, για να καταλάβουν τα παιδιά τον τρόπο διάκρισης των κειμενικών ειδών».

Κ15 : « Δίνω έμφαση στη διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, για να καταλάβουν οι μαθητές πως η μορφή ενός κειμένου και η δομή του εξαρτάται από την κοινωνική κατάσταση, αλλά και από τους επικοινωνιακούς στόχους κάθε φορά. Εε αυτό που λέμε επίπεδο ύφους ενός κειμένου εξαρτάται από το συγκεκριμένο πλαίσιο, δηλαδή από το θέμα του κειμένου, τις σχέσεις των συμμετεχόντων και το κανάλι, τον δίαυλο της επικοινωνίας. Οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση να παράγουν πολλά και διαφορετικά κείμενα, ώστε να έχουν πρόσβαση σε διαφορετικές περιοχές κοινωνικής δράσης».

Συνδυαστική μέθοδος, κείμενα με παρόμοιο περιεχόμενο, που περιγράφουν το ίδιο γεγονός από διαφορετική οπτική, κείμενα του Υπουργείου, Θεματικοί Κύκλοι, πιο μοντέρνα κείμενα.

Κ11: «Ναι για τη δύναμη της γλώσσας ποιες πρακτικές εφαρμόζουμε... Εφαρμόζουμε και τη συνδυαστική μέθοδο με άλλα κείμενα εε με παρόμοιο περιεχόμενο, ώστε να αντιλαμβάνονται ότι κάθε κείμενο έχει το δικό του επικοινωνιακό πλαίσιο εε τη δική του χρήση γλώσσας, τα παιδιά να μπορούν να αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση ανάμεσα στην αναφορική και την ποιητική σημασία της γλώσσας. Εε Ερωτήσεις σωστού λάθους, επίσης, ασκήσεις συνωνύμων, που φαίνεται το ίδιο νόημα, αλλά μπορεί να υπάρχει διαφορετικό νόημα και με τη χρήση ενός συνώνυμου και με τον διάλογο, εε με ερωτήσεις κριτικής ανάπτυξης και πάρα πολύ με το να δίνουμε στα παιδιά το περιθώριο να μιλούν, η συνομιλία και η ανταλλαγή απόψεων με τον καθηγητή και μέσα από τις βιωματικές γνώσεις, τα παιδιά μόνα τους να αντιλαμβάνονται το περιεχόμενο και να οδηγούνται σε περαιτέρω συμπεράσματα».

Κ6: « Αυτό , το οποίο προσπαθώ να κάνω είναι να φέρω μέσα στην τάξη κείμενα, τα οποία περιγράφουν το ίδιο ιστορικό γεγονός ή την ίδια ας πούμε κοινωνική , πώς να το πω πρακτική, αλλά ιδωμένη και γραφόμενη αυτή μέσα από ένα διαφορετικό ύφος λόγου, ώστε να δουν πόσο διαφορετικά μπορούν, μπορεί να παρουσιαστεί το ίδιο πράγμα μέσα από διαφορετική χρήση της ομιλίας, της γλώσσας, ώστε να μπορούν να καταλαβαίνουν αποχρώσεις το ψέμα, την αλήθεια, πού βρίσκεται μέσα σε αυτές τις υποπεριπτώσεις. Δηλαδή κάτι που λένε για τη δημοκρατία να δούνε πώς εννοεί ο ένας συγγραφέας τη δημοκρατία, πώς ο άλλος και να δούμε πόσες διαφορές

υπάρχουν σε αυτό, που ονομάζεται δημοκρατία. Βέβαια, δεν υπάρχει πολύ μεγάλη δυνατότητα, δεν υπάρχει χρόνος για αυτό, για να γίνουν όλα αυτά».

7.1.6 Λόγος χειραφέτησης- κείμενα

Στο δεύτερο ερευνητικό υποερώτημα (πρωτόκολλο συνέντευξης, ερώτηση 5) οι συμμετέχοντες παρουσίασαν στάσεις και κατέθεσαν τις απόψεις τους για τον λόγο χειραφέτησης στο πλαίσιο της ΚΓΕ και εξήγησαν μέσα από ποια κείμενα ασκούν τους μαθητές τους σε αυτόν.

Κείμενα Υπουργείου, κλασικό εγχειρίδιο Έκφραση-έκθεση, Θεματικοί Κύκλοι, Εμείς και οι άλλοι, κείμενα, που επικοινωνούν μεταξύ τους κι εγείρουν προβληματισμό.

K1: «Εεε ναι, βέβαια, εκτός από τα κείμενα που υπάρχουν στο σχολικό βιβλίο δουλεύουμε με άρθρα από τον Τύπο, εε δημοσιεύσεις σε εφημερίδες, πολιτικές ομιλίες νεότερες και παλαιότερες, δοκίμια, ακόμη και λογοτεχνικά κείμενα, εε τα οποία και αυτά φέρουν έναν ιδεολογικό προσανατολισμό, οπότε γίνεται προσπάθεια να καταλάβουν οι μαθητές ότι εε σε όλα αυτά τα είδη κειμένων μπορεί να υπάρχει αυτή εε η κρυμμένη ας το πούμε εεε καθοδήγηση, ιδεολογία, οπότε να είναι σε θέση εεε να μπορούν να τη διακρίνουν και να διαμορφώνουν έτσι τη δική τους εεε άποψη. Επίσης, πλέον μπορούμε να αντλήσουμε κείμενα και από το διαδίκτυο και από τον Τύπο, οπότε έχουμε περισσότερο υλικό στη διάθεσή μας εεε και σίγουρα πια εεε το θέμα δύο φύλα, έμφυλες ταυτότητες, έμφυλες διακρίσεις είναι εεε απόλυτα στην επικαιρότητα, οπότε ναι ,χρησιμοποιούμε και τέτοια κείμενα».

K4: «Εεε επιμένουμε στα κείμενα ουσιαστικά του Υπουργείου, είναι τόσα πολλά , εξάλλου, δηλαδή αναλυτικά, έχουμε κείμενα από το κλασικό εγχειρίδιο Έκφραση Έκθεση της Γ Λυκείου πολύ ενδιαφέροντα. Ας πούμε έχει μέσα στην ενότητα, η ενότητα Δίκαιος και Άδικος Λόγος ακριβώς ακουμπάει σε αυτόν τον προβληματισμό, είναι σαν να έχει γραφτεί για αυτό το καινούριο, για αυτή την καινούρια οπτική σε σχέση με την παρουσίαση της γλώσσας. Εκεί μπορεί να βρει κανείς κείμενα για την παντοδυναμία της γλώσσας, ότι η γλώσσα δεν είναι καθόλου αθώα, παρόλο που είναι παντοδύναμη. Η περίφημη φράση του Μπαχτίν, ας πούμε, ότι η λέξη είναι το ιδεολογικό σημείο, το οποίο κοινωνικά είναι πολυτονισμένο, το πώς αποκαλύπτω ένα κείμενο, τις πτυχές ενός γλωσσικού σημείου, πώς το ανασυνθέτω. Από την άλλη μεριά, ό,τι βρίσκω στο διαδίκτυο ή σε διάφορα βοηθήματα που χρησιμοποιώ κι αυτά είναι ευπρόσδεκτα. Χρησιμοποιώ δηλαδή πολλά δημοσιεύματα από έγκριτες εφημερίδες, όπως η Εφημερίδα

Συντακτών, κυρίως την Καθημερινή, Linfo, που κινούνται σε αυτή την κατεύθυνση. Πάντως υπάρχει πάρα πολύ υλικό, είναι παρήγορο αυτό».

Φάκελος Υλικού Γ Λυκείου, κείμενα σχετικά με: έμφυλες ταυτότητες, ρατσισμό, ισότητα ανθρώπων, πολιτικό λόγο, κείμενα προπαγάνδας, ιστορικές πηγές. Γενικά όχι μόνο κλασικά κείμενα, αλλά και κείμενα με μια πιο μοντέρνα γραφή, που αγγίζει τους νέους.

Κ7: «Για τον ρατσισμό έχουμε πει πάρα πολλές φορές και για τα στερεότυπα και έχουμε κάνει, ανθρωπιστικά θέματα κυρίως. Για τα δικαιώματα των ανθρώπων, των γυναικών, των παιδιών, για την παιδική εργασία έχουμε συζητήσει, εε χμμ τώρα προσπαθώ να θυμηθώ τέτοια θέματα κυρίως. Γιατί τώρα τελευταία αυτό που κάναμε ήταν για την κλωνοποίηση, για τη θανατική ποινή κι εκεί λένε την άποψή τους και είναι δεκτές όλες οι απόψεις. Επίσης, χρησιμοποιούμε κείμενα από τον Τύπο, που παρουσιάζουν το ίδιο γεγονός από διαφορετικές οπτικές, αλλά και σε διάφορα θέματα».

Κ11: «Και όπως και ο φάκελος υλικού στη Γ Λυκείου με τα κείμενα που έχει, για πρώτη φορά θίγει πολύ σημαντικά ζητήματα, όπως τις έμφυλες ταυτότητες, θέματα ομοφυλοφιλίας και να αντιλαμβάνονται τα παιδιά τότε αποτελούν φορείς των κοινωνικών στερεοτύπων και αντιλαμβάνονται και αυτή την ιδεολογική χειραγώγηση. Όταν διαβάζουν τέτοια κείμενα, υπάρχει μία σιωπή και μετά χρειάζονται ερωτήσεις, δηλαδή να προσπαθώ να εκμαιεύσω τις εντυπώσεις και τις κρίσεις τους πάνω στο θέμα και να αντιληφθούν ότι πολλές φορές, αν και είναι νέοι, υιοθετούν στερεότυπα και προκαταλήψεις, τα οποία αποτελούν εμπόδια στην πνευματική τους ανάπτυξη. Όμως, στο τέλος παραδέχονται ότι υπάρχουν πάρα πολλές παγίδες».

Κείμενα από τον Τύπο, τα ΜΜΕ, δημοσιεύματα από έγκριτες εφημερίδες, φιλολογικά ιστολόγια (blog), από το διαδίκτυο, πολυτροπικά κείμενα- απελευθέρωση του νου από πρακτικές καθοδήγησης.

Κ14: «Η γλώσσα της Γ Λυκείου, τόσο η λογοτεχνία, όσο και η έκθεση είναι ένα αποτέλεσμα τριών ετών. Δηλαδή είναι ένα συνεχές μάθημα που ξεκινάει από την Α Λυκείου. Οπότε έχουμε ήδη από εκεί, ήδη τα φύλα που κάνουμε στη λογοτεχνία, μετά πάμε και στη Β Λυκείου υπάρχουν θέματα σχετικά με ρατσισμό, με ισότητα των ανθρώπων, εε φτάνοντας στη Γ Λυκείου με την προπαγάνδα, με τον πολιτικό λόγο, με γενικά την απελευθέρωση του νου από τέτοιες πρακτικές καθοδήγησης. Άρα, υπάρχει αυτό σίγουρα ως πνεύμα και τώρα, επειδή μας αφήνουνε ελεύθερους να κινηθούμε σε κείμενα, εε και σε τεχνικές, έχουμε μπει πλέον για τα καλά στην πολύ μοντέρνα θα' έλεγα εκπροσώπηση εε κειμένων...».

K11: «Προσπαθώ να βρω κείμενα που έχουν γραφεί από πνευματικούς ανθρώπους, από διακεκριμένες προσωπικότητες, αλλά και μέσα από εφημερίδες, ακόμα και από κάποιες ιστοσελίδες, ώστε να κάνουμε συγκριτική μελέτη των κειμένων αυτών εεε , ώστε τα παιδιά συνδυαστικά να αντιλαμβάνονται τις διαφορές και να αντιλαμβάνονται την προπαγάνδα και τη χειραγώγηση, αυτή την ιδεολογική και να αντιληφθούν ότι, αν είναι φορείς του καινούριου, αν απλώς εκφράζουν πεπαλαιωμένες απόψεις, ναι, ναι... δηλαδή προσπαθώ συνεχώς να βρίσκω διάφορα κείμενα».

Αφόρμηση από τη λογοτεχνία, έργα τέχνης, φωτογραφίες, που τραβούν την προσοχή των μαθητών, για να καταλάβουν ότι υπάρχει αυτή η κρυμμένη καθοδήγηση.

K2: «Εεεε αυτό ,πολλές φορές ξεκινάω ως αφόρμηση από λογοτεχνικά κείμενα και στη συνέχεια είτε μέσω κειμένων πολυτροπικών κινούμαι ούτως ώστε να επιτευχθεί αυτός ο στόχος. Πολλές φορές, πάλι χρησιμοποιώ ως αφόρμηση και έργα τέχνης ,πίνακες ζωγραφικούς, κάποιες φωτογραφίες, κάποια σκίτσα ή κάποια λογοτεχνικά ή κάποια ποιήματα. Γενικώς, οι μαθητές ειδικότερα σε κάποιους χώρους, όπως η φωτογραφία είναι πιο δεκτικοί, πιο θετικοί».

Πολύ απελευθερωτικά στην πολυπρισματικότητα της πραγματικότητας λειτουργεί και η ποίηση. Ο μαθητής ερμηνεύει το ποίημα με τον δικό του τρόπο, κρίνει και δεν αποδέχεται ό,τι του υπαγορεύουν.

K6: «Πιστεύω ότι πολύ απελευθερωτικά μπορεί να λειτουργήσει και το ποιητικό κείμενο πάνω σε αυτή την πολυπρισματικότητα της πραγματικότητας, Δηλαδή ένα ποίημα μπορεί να έχει πολύ διαφορετικές οπτικές πάνω σε ένα γεγονός και ο κάθε μαθητής να προσλάβει, να μεταφράσει, να ερμηνεύσει αυτό που λέει το ποιητικό κείμενο με έναν δικό του τρόπο. Πιστεύω αυτό είναι και η δύναμη ενός κειμένου. Ο καθένας να το βλέπει και να το ερμηνεύει, να το αποκωδικοποιεί με το δικό του προσωπικό ύφος. Εκεί νομίζω ότι μπορεί να καταλάβει ο μαθητής την πολυσημία του λόγου, του γλωσσικού σημείου, του κειμένου γενικότερα. Να μην αντιλαμβάνεται μόνο ό,τι του υπαγορεύουν, αλλά πώς το ερμηνεύει αυτός το στοιχείο, το οποίο βλέπει απέναντί του».

7.1.7. Η γλώσσα συστατικό και πόρος μάθησης και γνώσης

Στο τρίτο ερευνητικό υποερώτημα (πρωτόκολλο συνέντευξης, ερώτηση 6, α και β) οι συμμετέχοντες κατέθεσαν πολύ εύστοχα τις ποικίλες και πολύπτυχες απόψεις τους, που αποτελούν συνισταμένη, τόσο των γνώσεών τους για την ΚΓΕ, όσο και της διδακτικής τους εμπειρίας. Είναι σημαντικό πως από τους 18 διδάσκοντες οι 16 υποστήριξαν πως οι μαθητές τους δεν έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα διαπερνά όλα τα μαθήματα. Μόνο δύο ερωτώμενοι

(K1,K2) υποστήριξαν πως οι μαθητές στη Γ Λυκείου λόγω της γνωστικής τους ωρίμανσης το έχουν κατανοήσει. Αναλυτικότερα:

Η πλειονότητα των μαθητών δεν έχει κατανοήσει τη συμβολή της γλώσσας στην κατάκτηση κάθε γνωστικού αντικειμένου, αλλά και πόσο σημαντική είναι η αποτελεσματική χρήση της στη μετέπειτα πρόοδο του κάθε μαθητή.

K13: .. «Εεε, δυστυχώς οι μαθητές ακόμα και στη Γ Λυκείου δεν έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα είναι μέσο μάθησης, αλλά και πόρος, που συγκροτεί τη μάθηση. Συνήθως την υποτιμούν εε κυρίως οι μαθητές της θετικής κατεύθυνσης. Τη βλέπουν πώς να το πω χρησιμοθηρικά ως ένα μάθημα για την επιτυχία στις πανελλήνιες. Ναι μόνο αυτό...».

K14: «Τα είπαμε αυτά και πάλι θα ξανατονίσω πως οι μαθητές που τα αντιλαμβάνονται αυτά είναι λίγοι. Οι πολλοί, όχι δεν το αντιλαμβάνονται».

K8: «Έχουν φτάσει να βάζουν στην άκρη την Γ Λυκείου και το δημόσιο σχολείο. Δηλαδή οι μαθητές που το αντιλαμβάνονται υπάρχουν, αλλά δεν είναι οι περισσότεροι, δεν είναι η πλειονότητα...».

K12: «Όχι, δυστυχώς δε νομίζω ότι το έχουν καταλάβει. Ακόμη και στη Γ Λυκείου, που η γνωστική ωρίμανση έχει επέλθει σε μεγάλο βαθμό, εε το βλέπουν χρησιμοθηρικά, να γράφουν καλά στις εξετάσεις και να εξασφαλίσουν υψηλή βαθμολογία».

Ελάχιστοι μαθητές κυρίως της θεωρητικής κατεύθυνσης κατανοούν την παντοδυναμία της γλώσσας. Την ίδια στιγμή οι μαθητές της θετικής κατεύθυνσης διακρίνονται από μία τάση υποτίμησης. Χρησιμοθηρική αντίληψη του γλωσσικού μαθήματος, μελέτη μόνο για τις πανελλήνιες.

K9: «Νομίζω πως περισσότερο οι μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης το συνειδητοποιούν. Συνειδητοποιούν περισσότερο τη σημασία της γλώσσας».

K11: « Όχι δεν το έχουν αντιληφθεί ακόμη ,δεν το έχουν κατανοήσει, ακόμη δηλαδή και τώρα στο μάθημα της έκθεσης ζητούν τα sos, ζητούν τυποποιημένες απαντήσεις, πόσες σειρές θα κάνω τον πρόλογο και πόσες στον επίλογο. Δεν έχουν αντιληφθεί καθόλου ότι η γλώσσα αποτελεί όχημα για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου. Εεε αυτό το αντιλαμβάνομαι και από τα παιδιά που ακολουθούν τη θετική κατεύθυνση ότι θεωρούν τη γλώσσα απλώς μια αγγαρεία, για να περάσουν στις πανελλήνιες».

Κ8: «Εγώ νομίζω ότι αυτός είναι ο στόχος του γλωσσικού μαθήματος, αλλά νομίζω ότι τα παιδιά, επειδή δεν δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο μάθημα δεν δίνουν και τόσο μεγάλη βαρύτητα να καταλάβουν ότι η γλώσσα είναι στοιχείο για κάθε μάθημα, για να μπορέσουν να καταλάβουν το γνωστικό αντικείμενο κάθε μαθήματος. Νομίζω ότι όχι. Συνήθως οι μαθητές της θετικής κατεύθυνσης δεν δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον και συνήθως αναρωτιούνται κι αν τους ωφελεί και κάτι, που το δίνουνε, που....δεν έχει σχέση με τα υπόλοιπα μαθήματα, κυρίως αυτοί της θετικής κατεύθυνσης όχι, δεν το έχουν συνειδητοποιήσει».

Προτάσεις: δύσκολο να επιτευχθεί αυτός ο στόχος. Ριζικές αλλαγές σε επίπεδο αναλυτικού προγράμματος, αλλαγή φιλοσοφίας από το δημοτικό και το Γυμνάσιο, διαχωρισμός με κάποιον τρόπο των πανελληνίων από τη Γ Λυκείου.

Κ4: «..Νομίζω, όμως, ότι το ζήτημα είναι πρωτίστως δομικό . Εεε πρέπει να σταματήσει η Γ Λυκείου να είναι εξετασιοκεντρική με έναν τρόπο. Εεε από εκεί ξεκινούν όλα. Εάν σταματήσει αυτό, τότε προφανώς θα δοθεί έμφαση στο τι μπορεί να αποκομίσει κανείς από όλη τη μαθησιακή διαδικασία κι όχι τι μπορεί να πάρει χρησιμοθηρικά, για να τα αξιοποιήσει σε ένα γραπτό που θα γράψει τον Ιούνιο. Εκεί νομίζω είναι το κλειδί όλων».

Κ3: «..Είναι πολύ δύσκολο να γίνει με τις υπάρχουσες συνθήκες. Θα πρέπει να αλλάξει γενικότερα ο τρόπος σκέψης κι ο τρόπος αντιμετώπισης της γλώσσας από το νηπιαγωγείο. Και στη συνέχεια στο δημοτικό και μετά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση».

Κ11: «Αυτό γενικά εε, πρέπει να αλλάξει όλη η φιλοσοφία του μαθήματος. Από το Γυμνάσιο πρέπει να γίνει αυτό, η αλλαγή της κουλτούρας αυτής, να υπάρχει διαθεματικότητα ανάμεσα στα διάφορα αντικείμενα, διάφορες εργασίες. Όντως, με το νέο σύστημα υπάρχει αυτή η αντίληψη, μας προωθείται μια τέτοια αλλαγή στον τρόπο διδασκαλίας. Εγώ πιστεύω ότι χρειάζεται περισσότερο από τους εκπαιδευτικούς αλλαγή. Επίσης, χρειάζεται και ανανέωση των προγραμμάτων σπουδών, γιατί, αν σκεφτούμε ότι η μεγάλη καινοτομία έγινε μόνο στη Γ Λυκείου, ενώ στην Α και Β Λυκείου τα βιβλία χρονολογούνται πάνω από 20 χρόνια, άρα δεν απηχούν τα νεότερα ενδιαφέροντα των παιδιών και τις νεότερες ανησυχίες, ότι δεν δίνονται πάρα πολλά ερεθίσματα σε αυτά τα βιβλία, δεν υπάρχει ψηφιακό υλικό. Δηλαδή χρειάζεται μια γενικότερη αλλαγή της κουλτούρας και σε θεωρητικό και σε πρακτικό επίπεδο».

Διέξοδος η τέχνη (παρακολούθηση θεατρικών και κινηματογραφικών παραστάσεων και σύνδεσή τους με το γλωσσικό μάθημα, διάλογος, όχι τυποποιημένη διδασκαλία, ελευθερία στην επιλογή κειμένων σύμφωνα με την κριτική γλωσσική επίγνωση).

K14: «Εεε πρόταση συγκεκριμένη για το μάθημα της γλώσσας είναι όλα αυτά που είπα πριν. Δηλαδή εντάξει, ότι πλέον έχουμε ανοιχτεί σε κείμενα πολύ διαφορετικά από ό,τι στο παρελθόν. Έχουμε μια ελευθερία κινήσεων πάνω σε αυτό. Ότι πολλές φορές προσπαθούμε και μέσα από την τέχνη να βγάλουμε πράγματα, τόσο στη γλώσσα, όσο και στη λογοτεχνία. Εννοώ δηλαδή μέχρι πέρυσι, γιατί τώρα που ήταν ο κορωνοιός δεν το κάναμε, βέβαια. Μπορεί να πηγαίναμε να παρακολουθήσουμε σαν τάξη μια κινηματογραφική ταινία, μια θεατρική παράσταση και να βγάλουμε μετά τα συμπεράσματά μας και να τα εντάξουμε στο γλωσσικό μάθημα. Αυτά είναι πολύ ωραία να γίνονται, απλά φέτος λόγω καταστάσεων αυτά μπήκανε στην άκρη. Γιατί όλα ήταν εξ αποστάσεως και απαγορεύονταν. Αν, δηλαδή ξεφύγουμε από τον κορωνοιό, υπάρχουν πολλά πράγματα, που μπορεί να γίνουν και να αλλάζει το πνεύμα. Εεε, δεν είναι πλέον αυτό το τυποποιημένο έδρα, θρανίο από κάτω, αγορεύω... Ο διάλογος πάνω από όλα με τα παιδιά και μορφές καινούριες που μπορούν και διαδραστικά πια να λειτουργήσουν και επισκέψεις.... Όλα αυτά.....».

K15: «Άλλες φορές πάλι, όταν το επιτρέπει ο χρόνος και η διδακτική ενότητα μπορεί να κάνω αφόρμηση από ένα έργο τέχνης, έναν πίνακα, μια φωτογραφία και να ζητήσω να το σχολιάσουν ή να το συνδέσουν με το κείμενο ή την ενότητα, που εξετάζουμε. Τα παιδιά είναι πάντα πιο δεκτικά στις φωτογραφίες, στους πίνακες και γενικά σε ό,τι είναι πρωτότυπο κι ελκυστικό».

Προσπάθεια να «εμποτιστούν» όλα τα μαθήματα με γλωσσικές ασκήσεις. Συνεργασία με τους καθηγητές όλων των ειδικοτήτων, μεταφορά θετικής στάσης απέναντι στη γλώσσα, άσκηση στην ακρίβεια και σαφήνεια της έκφρασης σε όλα τα μαθήματα.

K13: « Εεε κατά τη γνώμη μου αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί, αν και τα άλλα μαθήματα εμποτίζονταν με γλωσσικές ασκήσεις. Αν για παράδειγμα και οι καθηγητές και των υπόλοιπων ειδικοτήτων μετέφεραν αυτή τη θετική στάση απέναντι στη γλώσσα. Αυτό όμως, εε απαιτεί πιο ριζικές αλλαγές σε επίπεδο αναλυτικού προγράμματος, αλλά θεωρώ πως θα ήταν μια σοβαρή πρόταση προς αυτή την κατεύθυνση».

K12: «Νομίζω πως εε, ένας τρόπος θα ήταν η συνεργασία των καθηγητών των άλλων ειδικοτήτων. Αυτό σημαίνει εε να επιμένουν στη σαφήνεια και την ακρίβεια της έκφρασης και στη Φυσική και στη Χημεία και στα Μαθηματικά. Και πάλι, όμως, θεωρώ πως είναι πολύ δύσκολο, γιατί στη Γ Λυκείου πιέζει πολύ ο χρόνος. Χρειάζεται πολύ δουλειά κι όσο η Γ Λυκείου είναι εξετασιοκεντρική εε είναι εε πολύ δύσκολο να επιτευχθεί αυτό. Αυτό νομίζω».

Προσπάθεια για εκπόνηση διαθεματικών εργασιών από την Α Λυκείου με τη συνεργασία των καθηγητών των άλλων ειδικοτήτων, διδασκαλία κειμένων κι από άλλες επιστήμες.

Κ6: «...Αν υπήρχε κάτι διαθεματικό να το παρουσιάσουν οι καθηγητές , που διδάσκουν τα πανελληνίως εξεταζόμενα μαθήματα, να κάνουν κάποιου είδους πείραμα πάνω στη γλώσσα και πώς αυτή είναι χρήσιμη σε όλους τους τομείς ή σε όλα τα μαθήματα , θα ήταν κάτι πάρα πολύ καλό. Θα μπορούσε να γίνει μέσα στο πλαίσιο του σχολείου, αλλά δε νομίζω να υπάρχει ο χρόνος ή η διάθεση να γίνει κάτι τέτοιο και ποιος θα το συντονίσει. Εκεί είναι το θέμα. Δεν νομίζω να είναι κάποιος πρόθυμος να αναλάβει ένα τέτοιο εγχείρημα...».

Κ10: «Με τους καθηγητές των άλλων ειδικοτήτων έχουμε συνεργασία κι όλα τα κείμενά μας προέρχονται από όλα τα μαθήματα. Δεν είναι δηλαδή ποιητικά ή ιστορικά και μαθηματικά κείμενα εξετάζουμε και μαθηματικά κείμενα χρησιμοποιούμε κτλ. Θεωρώ ότι είναι πολύ δύσκολο, αν οι πανελλήνιες δεν αν , όχι να διαχωριστούνε από το Λύκειο, δεν ξέρω τι πρέπει να γίνει όσον αφορά αυτό».

Κ2: «Ναι εε πρέπει να καταδειχθεί η διασύνδεση, που υπάρχει ανάμεσα στη γλώσσα και σε οποιοδήποτε αντικείμενο, στο πώς ακριβώς η γλώσσα λειτουργεί, στο πώς λειτουργεί ως μηχανισμός ενεργοποίησης της σκέψης και έκφρασης αυτών που θέλουμε να επιτύχουμε και σίγουρα και στα άτομα ,που θέλουν να ακολουθήσουν ένα θετικό επάγγελμα, που θεωρητικά η γλώσσα φαντάζει ως περιττή, αυτά τα άτομα μέσω των κειμένων ακριβώς που δείχνουν το πώς λειτουργεί η γλώσσα και πώς μπορεί να επηρεάσει και να ελέγξει.».

Κ1: «Εε αυτό μπορεί να επιτευχθεί εε με τη χρήση διαφορετικών κειμένων, τα οποία συνδέονται και με άλλους επιστημονικούς τομείς εε, οπότε έτσι οι μαθητές διαπιστώνουν ότι η γλώσσα δεν είναι μόνο λογοτεχνία ή ας πούμε μόνο ιστορία. Η γλώσσα είναι μέσο και όργανο και για τις άλλες επιστήμες εε και χρησιμοποιούμε κείμενα , που έχουν γραφεί από θετικούς επιστήμονες και εκεί φαίνεται εε και μπορούν οι μαθητές να καταλάβουν ότι μέσω του λόγου και αυτοί οι επιστήμονες περνάνε τις απόψεις τους».

7.2 Η συμβολή της ΚΓΕ στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα (πρωτόκολλο συνέντευξης, ερωτήσεις, 7,α,β, 8 α, β και 9) οι συμμετέχοντες φιλόλογοι κλήθηκαν να συνδέσουν την ΚΓΕ με την ευρύτερη γνωστική συγκρότηση της σκέψης των εφήβων, καθώς και με τη μεταγνωστική ικανότητα. Αξίζει να

σημειωθεί πως όλοι οι καθηγητές και οι 18 εξέφρασαν πολύ εύστοχες και θετικές απόψεις όσον αφορά τη σύνδεση της ΚΓΕ με τη γενικότερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου και τον επιστημονικό συλλογισμό.

Ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η επίλυση προβλημάτων, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη είναι διεργασίες του νου, που ενισχύονται μέσα από τον κριτικό τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος.

K4: «Ναι, φυσικά η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων. Υπάρχουν , άλλωστε, πολλές εργασίες, που αναφέρονται σε περίληψη, ασκήσεις κατανόησης, αφού , ο όλος τρόπος προσέγγισης είναι κειμενοκεντρικός, δηλαδή αφού τα πάντα γυρίζουν δορυφορικά από αυτό που λέμε κατανόηση κειμένου, άρα σαφώς και ο καινούριος τρόπος ενισχύει τις νοητικές διεργασίες, ενισχύει τον επιστημονικό συλλογισμό και την αφαιρετική ικανότητα, αφού πρέπει το παιδί να επιλέξει στοιχεία, για να απαντήσει σε μια ερώτηση κατανόησης και σύνδεση θεωρίας και πράξης θα έλεγα, ναι...».

K6: «Σίγουρα, η άσκηση της γλώσσας και η κριτική ματιά πάνω στη γλώσσα και στον συνδυασμό των λέξεων και στο νόημα των κειμένων δημιουργεί την ανώτερη ευφυΐα, που υπάρχει μέσα στον άνθρωπο, οπότε αυτή η ευφυΐα, η οποία δημιουργείται στον άνθρωπο θα έχει αντανάκλαση και στον επιστημονικό συλλογισμό και στην αφαιρετική ικανότητα και σε όλα αυτά , τα οποία σχετίζονται με τις διεργασίες του νου , κατά τη γνώμη μου».

K9: «Ναι εννοείται ότι θεωρώ ότι η κριτική ματιά, οποιαδήποτε κριτική ματιά σε οποιοδήποτε μάθημα ενισχύει τις νοητικές διεργασίες ,εε ας πούμε ο επιστημονικός συλλογισμός, αν κανείς φύγει από τα σχεδιαγράμματα και τους περιορισμούς, που τα θέματα των εκθέσεων έχουν, θα καταλάβει ότι ανοίγεται μια πόρτα που ουσιαστικά ανοίγει ένα παράθυρο στον κόσμο . Οπότε ο επιστημονικός συλλογισμός, ο οποίος είναι επαγωγικός περισσότερο. Ξεκινάμε δηλαδή από τις λεπτομέρειες και ουσιαστικά καταλήγουμε σε ένα συμπέρασμα γενικό ,που αφορά πολύ περισσότερα από ότι ένα σχεδιάγραμμα μπορεί να φέρει...».

K2: «Πιστεύω πως συμβάλλει, ναι. Διότι ακριβώς στην προσπάθεια να δουν , να κατανοήσουν ένα κείμενο, παρατηρώντας τα λεγόμενά του φανερά και μη μπαίνουν σε διαδικασία να σκεφτούν, ακόμα κι αν αυτό το κάνουν ενδεχομένως φορμαλιστικά, απλώς δηλαδή, για να βγει το κείμενο και να γραφεί η έκθεση και τότε ακόμα ο νους πάλι εξασκείται. Επίσης, όταν εντοπίζουν πως μια αλλαγή στη γραμματική ή τη σύνταξη μπορεί να αλλάξει και το νόημα».

K3: «Ναι βοηθάει στη γνωστική συγκρότηση των μαθητών αρκεί, βέβαια, να έχουνε τα παιδιά τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τον δικό τους τρόπο σκέψης, να μην καθοδηγούνται δηλαδή

από τον εκπαιδευτικό, που διδάσκει το συγκεκριμένο μάθημα, και να αφήνονται ελεύθερα να παρουσιάσουν τις απόψεις τους».

Αντίφαση: η ΚΓΕ βοηθά τη νόηση, αλλά τα γραπτά της γλώσσας είναι τα πιο κακογραμμένα, χωρίς αφαιρετική ικανότητα, παρά τον κριτικό τρόπο διδασκαλίας.

K14: «Εε και βλέπουμε πραγματικά ότι τα παιδιά εκεί γράφουνε χωρίς αφαιρετική ικανότητα και λέμε τι κάναμε; Δηλαδή πού φταίμε όλοι οι εκπαιδευτικοί, οι φιλόλογοι; Γιατί τα παιδιά προσπαθούν εκείνη τη στιγμή να γράψουν μέσα στο γραπτό τους ό,τι μάθανε, ό,τι παπαγαλίσανε, ό,τι τους είπε το φροντιστήριο ή το σχολείο, για να κάνουν εντύπωση και να πάρουν κανένα καλό βαθμό πιστεύω. Άρα, τα παιδιά βλέπεις μπλέκονται και λίγο μέσα σε αυτό το παιχνίδι».

K10: «Μάλιστα τα παιδιά υποτιμούν τη δουλειά που γίνεται στο σχολείο, υποτιμούν το ίδιο το σχολείο, γιατί θεωρούν ότι τους ενδιαφέρει ο τρόπος αυτός ο μηχανιστικός του φροντιστηρίου και μάλιστα ορισμένα το λένε και ευθαρσώς, μάλλον με θράσος θα έλεγα ότι από το σχολείο δεν παίρνουν τίποτα, διότι αυτά τα οποία τους ενδιαφέρουν είναι να βγάλουν την ύλη με τέτοιο τρόπο, ώστε να πάνε να γράψουν στη γλώσσα, αλλά δυστυχώς βλέπετε ότι οι χειρότεροι βαθμοί, που φέρνουν είναι στη γλώσσα, παρόλο που γίνεται προσπάθεια μέσω της ΚΓΕ, να καλλιεργηθεί η κριτική ικανότητα, η αφαιρετική σκέψη, ο επιστημονικός συλλογισμός».

K16: «Παρόλο, όμως, που η ΚΓΕ συνδέεται άρρηκτα με τον επιστημονικό συλλογισμό, την αφηρημένη σκέψη, την επίλυση προβλημάτων, οι επιδόσεις των μαθητών στο γλωσσικό μάθημα είναι πολύ μέτριες και ιδιαίτερα στη Γ Λυκείου, που η γνωστική ωρίμανση των εφήβων είναι από τα βασικά χαρακτηριστικά της εφηβείας».

K18: «Ίσως για αυτό τον λόγο κατά την άποψή μου τα γραπτά των μαθητών στη γλώσσα είναι πολύ χαμηλού επιπέδου, παρόλη την προσπάθεια μας να διδάζουμε με άξονα την ΚΓΕ και τον κριτικό γραμματισμό».

Πώς; Κριτική ανάγνωση των κειμένων, συνδυασμός γλώσσας με τη λογοτεχνία, εντοπισμός στερεοτυπικών αντιλήψεων, περιλήψεις, κριτικές ερωτήσεις παραγωγής κειμένων, διάλογος, κριτική επεξεργασία των πληροφοριών από το διαδίκτυο, προσπάθεια για βιωματική γνώση, ελεύθερη έκφραση απόψεων, λανθάνοντα μηνύματα, μαθητοκεντρικό, αλληλεπιδραστικό περιβάλλον, ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας

K13: «Αλλά και κάθε φορά που αποκωδικοποιούν το μήνυμα ενός κειμένου, που παράγουν οι ίδιοι γραπτό λόγο ή όταν γράφουν μία περίληψη ασκούν όλες τις νοητικές τους δυνάμεις εε τη μνήμη, την προσοχή, την αφαιρετική ικανότητα. Ή πάλι, όταν επεξεργάζονται ποικίλες πληροφορίες από το διαδίκτυο, συγκρίνουν, προσπαθούν να ελέγξουν την ακρίβεια των γραφομένων, ενδυναμώνουν όλες τις κριτικές και νοητικές τους διεργασίες. Ιδιαίτερα, όταν το μάθημα διδάσκεται κριτικά, σύμφωνα με τις αρχές της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης δίνει αφορμή για κριτική ανάλυση, σύνθεση, εφαρμογή των όσων έμαθαν».

K12: «Για παράδειγμα κάθε φορά που οι μαθητές γράφουν μια περίληψη ασκούνται στην αφαιρετική ικανότητα εε ή κάθε φορά που αποδομούν το κείμενο και μέσα από τον διάλογο προσπαθούν να ανακαλύψουν το βαθύτερο νόημά του εεε ή όταν μέσα στα κείμενα προσπαθούν να εντοπίσουν τις προκαταλήψεις εεε όλα αυτά δεν είναι μηχανιστικά. Απαιτούν συμμετοχή και ενεργητική εμπλοκή των μαθητών και σίγουρα ενισχύουν τη γνωστική τους ωρίμανση και συγκρότηση...».

K11: «Ο τρόπος... εγώ νομίζω μέσα από τον διάλογο, τα παιδιά να βγάζουν τη γενικότερη αλήθεια και ο τρόπος με τις ερωτήσεις στην παραγωγή κειμένου, που είναι περισσότερο κριτικές και δεν αναπαράγουν στερεότυπα και δεδομένες και έτοιμες λύσεις. Άρα, τα παιδιά ακολουθούν τον τρόπο με τον οποίο διδάσκει ο εκπαιδευτικός. Άρα πρέπει ο εκπαιδευτικός να βάζει στόχους διδασκαλίας και να μην προσπερνάει την ύλη μόνο και μόνο, για να γράψει στο βιβλίο ύλης ότι έκανε αυτή την ενότητα».

7.2.1 Μεταγνωστική ικανότητα και ΚΓΕ

Οι διδάσκοντες στη Γ Λυκείου φιλόλογοι εξέθεσαν τις συγκροτημένες απόψεις τους για τη μεταγνωστική ικανότητα, οι οποίες αποτελούν απόρροια των γνώσεων και της εκπαιδευτικής τους εμπειρίας. Οι απαντήσεις τους αντιστοιχίζονται με τις ερωτήσεις 8 και 9 του πρωτοκόλλου συνέντευξης. Άλλωστε, όπως επισημάνθηκε στο θεωρητικό μέρος της έρευνάς μας, σύμφωνα με τη θεωρία της «επεξεργασίας των πληροφοριών» (Keating, 2012· Kuhn, 2009) η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η επίγνωση για τη σκέψη μας είναι ένας από τους μηχανισμούς, που κατά τη διάρκεια της εφηβείας διευρύνεται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απόκτηση νέων στρατηγικών για την προσπέλαση των γνώσεων και την επίλυση προβλημάτων.

Αλληλένδετη με τη μεταγνωστική ικανότητα είναι η αυτογνωσία, η γνώση των δυνατοτήτων και των αδυναμιών μας και η προσπάθεια διόρθωσης των δεύτερων.

Κ7: «Ναι, βοηθάει, γιατί οι μαθητές διαπιστώνουν τι γνωρίζουν και τι όχι, συνειδητοποιούν τι δεν έκαναν σωστά και κάνουν διορθωτικές κινήσεις. Ή κάτι πολύ βασικό, μαθαίνουν να οργανώνουν και να διαχειρίζονται το χρόνο τους».

Κ4: «..Υπήρχε πέρυσι μία ώρα επιπλέον, μία 7η ώρα για το γλωσσικό μάθημα, χάθηκε φέτος, εεε που ακριβώς, αν θυμάμαι καλά, είχε αυτό τον στόχο, να αναστοχαστούμε, να σκεφτούμε δηλαδή τι μάθαμε και κυρίως πώς το μάθαμε και κυρίως, αν άξιζε τον κόπο να το μάθουμε. Αυτή η ώρα χάθηκε, γιατί σε πρακτικό επίπεδο δεν αφιερωνόταν αυτή η ώρα σε αυτή τη συγκεκριμένη διαδικασία- λειτουργία. Εεε υπήρχαν μαθήματα στο παρελθόν, όπως φιλοσοφία στη Β Λυκείου, με τα οποία μπορούσε κανείς να δουλέψει πολύ σε αυτή τη μεταγνωστική ικανότητα. Έπειτα, να θυμίσουμε ότι αυτός ο κλάδος της φιλοσοφίας είναι η γνωσιολογία, που αυτό ακριβώς κάνει ή η λογική δείχνει ακριβώς πώς να σκέπτεσαι σωστά. Αυτά έχουν περάσει και στην Γ Λυκείου, έχουμε τους τρόπους πειθούς, που είναι ουσιαστικά μέσα από τον Αριστοτέλη, τη Ρητορική και τη Λογική του Αριστοτέλη, τον επαγωγικό συλλογισμό...».

Κ12: «Το μαθητοκεντρικό και αλληλεπιδραστικό περιβάλλον της ΚΓΕ εε σίγουρα συντελεί στην απόκτηση της μεταγνωστικής ικανότητας. Εεε οι μαθητές μέσα από τον διάλογο ή στις ομαδικές εργασίες επισημαίνουν τις στρατηγικές που ακολούθησαν και ποιες από αυτές είχαν επιτυχία ή τι ενδεχομένως δεν έκαναν σωστά ή δεν κατανόησαν».

Κ2: «Πιστεύω ότι το μαθητοκεντρικό και αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ ως ένα βαθμό βοηθάει, διότι ακριβώς μαθαίνουν να ανακαλύπτουν τη γνώση, η γνώση κατακτάται μέσω διανοητικής προσπάθειας, μέσω σκέψης και γενικώς η αποκόμιση της γνώσης συμβάλλει και στην ανάπτυξη νοητικών δυνάμεων και στη μεταγνώση, μαθαίνουν πώς να σκέφτονται και κατανοούν και τη δύναμη της σκέψης ή τουλάχιστον αποκτούν μια ιδέα για τη δύναμη της σκέψης, έστω κι αυτό είναι ένα όφελος».

Τεχνικές: ομαδικές εργασίες, διάλογος, συζήτηση, ενεργός συμμετοχή του μαθητή στη διεξαγωγή του μαθήματος, ανατροφοδότηση, βήματα που ακολουθήθηκαν, παραγωγή λόγου, περιλήψεις, διαχείριση του χρόνου, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, ανάλυση στατιστικών στοιχείων, δημιουργική γραφή, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, διατύπωση στόχων μαθήματος, αναστοχασμός.

Κ4: «...Σαφώς, όλα αυτά που βρίσκονται μετά, τα διαγράμματα, οι λίστες ελέγχου, οι περιλήψεις, η στοχαστική σκέψη κινούνται προς αυτήν την κατεύθυνση. Γενικότερα οξύνουν την κρίση, αλλά μέσα στην όλη αυτή διαδικασία και τη μεταγνωστική ικανότητα. Κάπου το παιδί

αναρωτιέται, αν αυτά που γράφει είναι σωστά, ανατρέχει πίσω, τα διορθώνει, τα αναδιατυπώνει, κάνει έναν τελικό απολογισμό, γιατί όχι, βεβαίως».

K3: « Σε γενικές γραμμές θα έλεγα πως η διατύπωση προβλημάτων, που δεν έχουν γίνει κατανοητά παίζουν σημαντικό ρόλο, το να μπορούμε να διατυπώσουμε τους στόχους του μαθήματος, γιατί με αυτόν τον τρόπο καθοδηγούμε τα παιδιά για το πώς έπρεπε να λειτουργήσουν. Ή μάλλον όχι καθοδηγούμε, τους δίνουμε την ικανότητα να σκεφτούν και να υλοποιηθούν αυτοί οι στόχοι. Η σωστή διαχείριση του χρόνου, που αποτελεί προϊόν, αποτέλεσμα της προσπάθειάς μας να οργανώνουμε σωστά το μάθημα, η αυτοαξιολόγηση είναι βασικός παράγοντας για μας τους εκπαιδευτικούς και πρέπει να δίνουμε περισσότερη έμφαση, αλλά και η μοντελοποίηση συμπεριφορών θεωρώ ότι αποτελεί βασικό στόχο του σύγχρονου εκπαιδευτικού».

K6: «Σίγουρα μπορεί να γίνει μια περίληψη πάνω σε ένα κείμενο, που διάβασαν τα παιδιά ή μπορεί να γίνει ένα κείμενο, το οποίο γράφει το παιδί με επιχειρήματα σε αυτά, τα οποία διάβασε στο κείμενο ή μπορεί να κατακτηθεί κάτι τέτοιο με τη δημιουργική γραφή, δηλαδή την τέταρτη, τελευταία παράγραφο ενός κειμένου να την αλλάξει και να οδηγηθεί σε ένα διαφορετικό συμπέρασμα ή αποτέλεσμα. Δηλαδή μπορεί να κάνει κάτι τέτοιο ο καθηγητής μέσα στην τάξη».

*K11: «Όταν φτάνουμε σε ένα επίπεδο να αντιλαμβανόμαστε κάτι, ότι αυτό θα μας χρησιμεύσει, για να μπορέσουμε να δομήσουμε κάποια άλλη έννοια. Εεε και αυτό θα το πετύχει ο μαθητής, όπως με την τηλεκαίτευση μέσα από το *roling* (δημοσκόπηση) που κάναμε, μέσα από διάφορες ασκήσεις, η αυτοαξιολόγηση, η οποία τους δίνει μεγάλη ικανοποίηση και μετά με τη γνώση που έχουμε αποκτήσει, αυτή να λειτουργήσει σαν θεμέλιο και να προχωρήσουμε σε κάποιο άλλο, ώστε να θεωρείται ότι η γνώση είναι προϊόν της δικής τους προσπάθειας, της δικής τους σκέψης και κριτικής ωρίμανσης. Τα παιδιά το αντιλαμβάνονται αυτό και χαίρονται, όταν φτάνουμε σε αυτό το μεταγνωστικό στάδιο».*

7.2.2 Απόψεις των φιλολόγων για τη μεταγνωστική ικανότητα και τη σύνδεσή της με τη δια βίου μάθηση.

Στο ερώτημα κατά πόσο η μεταγνωστική ικανότητα καλλιεργεί δεξιότητες δια βίου μάθησης στους μαθητές οι απόψεις των συμμετεχόντων και οι στάσεις που απορρέουν από αυτές σκιαγραφήθηκαν στις απαντήσεις τους. Χαρακτηριστικά είναι κάποια αποσπάσματα:

Το ζητούμενο της διδασκαλίας στο σχολείο και η πεμπτουσία της μάθησης είναι να καταστήσει το άτομο ανεξάρτητο στην πορεία του προς τη γνώση.

K6: «Χμμμ Πιστεύω ότι αυτή είναι και η πεμπτοσύα της μάθησης, δηλαδή αναμφίβολα ναι και ότι αυτός είναι και ο σκοπός της μάθησης, δηλαδή να καταστήσει το άτομο αυτόνομο και ανεξάρτητο, για να μπορεί να μαθαίνει μόνο του από ένα σημείο κι έπειτα χωρίς την καθοδήγηση δασκάλων ή εξωτερικών παραγόντων. Μπορεί αργότερα, ο μαθητής να συνεχίσει απρόσκοπτα την πορεία του προς τη γνώση κι, επειδή θα το επιθυμεί, επειδή θα ανοίξει η σκέψη του και η επιθυμία του να σκέφτεται...».

K8: «Ακριβώς αυτή η κριτική ικανότητα, που θα αποκτήσουν μέσα από το γλωσσικό μάθημα θα τη χρησιμοποιήσουν και ως ενήλικοι πολίτες και θα μπορέσουν να σταθούν κριτικά απέναντι στο οτιδήποτε. Και θα ξέρουν τον τρόπο να μαθαίνουν και μόνοι τους, θα ξέρουν τις στρατηγικές, που θα ακολουθήσουν. Αν έχουν μάθει τον σωστό τρόπο μέσω του μαθήματος, ναι θα μπορούν να τον εφαρμόσουν και στην ενήλικη ζωή τους».

K5: «Ναι, είναι σημαντικό κομμάτι, νομίζω πως ναι. Γιατί οι μαθητές θα είναι οι αυριανοί πολίτες της κοινωνίας μας».

K10: «Σίγουρα οδηγεί στην αυτονομία των μαθητών και στο να μάθουν ουσιαστικά πώς να μαθαίνουν και στην ενήλικη ζωή τους, όταν θα έχει τελειώσει το σχολείο».

K17: «Ναι χρειάζεται, βέβαια, και η ανάλογη ηλικία και η ωριμότητα από τα παιδιά, αλλά σιγά-σιγά τους βοηθάει, γιατί πάνω σε αυτό μπορούν να βασιστούν και να κάνουν δικά τους ανοίγματα, δηλαδή να το ψάξουν και να μην περιμένουν το έτοιμο και τη μασημένη τροφή, αλλά να έχουν μάθει έναν τρόπο, που να κατακτούν, να ψάχνουν και να κατακτούν και άλλα γνωστικά αντικείμενα βασισμένα στην προηγούμενη γνώση, να μπορούν να την εφαρμόζουν σε κάτι άλλο σε μία παρόμοια περίπτωση, σε ένα άλλο κείμενο, σε κάποια άλλη... τους βοηθάει».

Σημαντική η σύνδεση της μεταγνωστικής ικανότητας με τη δια βίου μάθηση και τον μετασχηματισμό της προσωπικότητας του νέου.

K9: «Αυτό είναι σίγουρο, ναι, οδηγεί στην αυτονομία των μαθητών. Κατά αρχάς οι μαθητές έχουν περισσότερη ωριμότητα κι αυτό από μόνο του είναι μια δεξιότητα δια βίου μάθησης. Γενικά αυτή η νοοτροπία περιέχει στοιχεία μετασχηματισμού της προσωπικότητας, τουλάχιστον αυτός είναι ο στόχος τους. Οπότε, αν ένας μαθητής αποκτήσει όλες αυτές τις χειραφετικές δεξιότητες, τη στοχαστική σκέψη, την πύκνωση του νοήματος, την επιλογή των κειμένων, την έκφραση, υπάρχει εδώ το μετασχηματιστικό στοιχείο, ο ίδιος αλλάζει πρόσωπο, αλλάζει τρόπο σκέψης, ειδικά, αν ενσωματωθούν σε αυτό και οι ιδέες για την ετερότητα, την κατάρρευση των στερεοτύπων, τότε νομίζω ότι κατακτά δεξιότητες δια βίου μάθησης, που θα του χρειαστούν στη μετέπειτα ζωή του».

K11: «Βοηθάει, δηλαδή το μάθημα της γλώσσας έχει... Εε όπως τώρα σχεδιάζεται, νομίζω πως έχει απώτερο σκοπό τη διαμόρφωση κριτικής ικανότητας και την καλλιέργεια αυτής της φιλοπεριέργειας και της φιλομάθειας των παιδιών για αργότερα στη ζωή τους».

Η διαδικασία πώς να μαθαίνω, πώς να προσεγγίζω επιστημονικά πεδία, την κοινωνία, τον πολιτισμό, τη ζωή γενικότερα είναι συστατικό δια βίου μάθησης.

K13: «Σίγουρα η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος με κριτική ματιά συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων δια βίου μάθησης. Η μεταγνωστική ικανότητα οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την πορεία της μάθησής τους. Εε το να μάθει δηλαδή ο μαθητής πώς να μαθαίνει αποτελεί θεμέλιο για τη μετέπειτα ζωή του. Για να το πω πιο απλά η διαδικασία του πώς να μαθαίνω, πώς να προσεγγίζω τα επιστημονικά πεδία, την κοινωνία, τον πολιτισμό, τη ζωή γενικότερα είναι συστατικό και μέρος αυτής της δια βίου μάθησης. Οι μαθητές ευελπιστούμε ότι θα γίνουν ενεργοί πολίτες της κοινωνίας ικανοί να κρίνουν και να αγωνίζονται για αξίες όπως η δημοκρατία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η αξιοκρατία. Οπότε, ναι η διδασκαλία της γλώσσας σύμφωνα με την κριτική γλωσσική επίγνωση οδηγεί στην απόκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης. Ναι, κάνει τους μαθητές αυτόνομους ως προς την πορεία της μάθησής τους».

K14: «Ναι, ναι, γιατί κατανοούν πια επεξεργάζονται, προσεγγίζουν κι αυτό τους βοηθά και στη μετέπειτα ζωή τους, αυτός είναι και ο στόχος».

K18: «Σίγουρα κι αυτός είναι κι ο απώτερος στόχος του σχολείου, να καταστήσει τους μαθητές αυτόνομους στην πορεία τους προς τη μάθηση. Εε να έχουν μάθει δηλαδή πώς να μαθαίνουν και να εφαρμόζουν τις στρατηγικές μάθησης και σε άλλους τομείς της ζωής τους. Η αυτονομία αυτή είναι σίγουρα μία δεξιότητα δια βίου μάθησης».

7.2.3. Δυσκολίες στη διδασκαλία με βάση την κριτική γλωσσική επίγνωση

Στην ερώτηση αυτή οι συμμετέχοντες επισήμαναν τους παράγοντες που αποτελούν τροχοπέδη στην εφαρμογή της ΚΓΕ στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου (Παράρτημα, Β, Πίνακας 10). Συγκεκριμένα:

Απαιτητική η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου. Δυσκολία όχι μόνο στη διδασκαλία, αλλά και στην αξιολόγηση σύμφωνα με τον νέο τρόπο διδασκαλίας.

K14:«...Πάρα πολύ απαιτητικό είναι. Καλά, αν πας κατευθείαν σε ένα Λύκειο και σου δώσουν τρίτη Λυκείου εεε, όταν θα ξεκινάς, είναι κάτι πολύ δύσκολο. Πρέπει να δουλέψεις από το καλοκαίρι και λοιπά.. Αλλά τώρα εγώ, επειδή έχω μια πείρα, κάπως το μπορώ και το δουλεύω

και εε σε αυτά που ήδη έχω βάζω επιπλέον πράγματα, ψάχνομαι, μελετώ, αναζητώ και προσπαθώ να το βελτιώσω. Ποτέ δεν είσαι επαρκής στη γλώσσα. Πάντα πρέπει να το ξαναδείς και να το ξαναδουλέψεις. Ναι είναι ένα μάθημα απαιτητικό, γιατί δεν είναι τι θα κάνεις μόνο, πρέπει και να το διορθώσεις. Και πρέπει να διορθώσεις σύμφωνα με τις νέες ρυθμίσεις. Γιατί ένα κείμενο που παίρνεις από έναν μαθητή βγάζει την προσωπικότητα του μαθητή και είναι πολύ δύσκολο να μπαίνεις στο μυαλό του και στη σκέψη του και να βγάλεις έναν βαθμό. Έχω εμπειρία στο μάθημα, ήμουν και τρία χρόνια συντονίστρια στο βαθμολογικό. Συντόνιζα και τους άλλους συναδέλφους πώς θα διορθώσουν ακολουθώντας τις οδηγίες του Υπουργείου».

K11: «...Είναι πάρα πολύ απαιτητικό, γιατί απαιτεί πολύ προσπάθεια και χρόνο. Θέλει και πάρα πολύ διάβασμα, να παρακολουθούμε όλες αυτές τις οδηγίες εεεε και στο ίντερνετ που κυκλοφορούν πολλές μελέτες κι εγώ διαβάζω απερίοριστα, ώστε να είμαστε αποτελεσματικοί, γιατί περνούν οι γενιές και να μην τις αδικήσουμε. Αυτό περισσότερο. Έχω αυτό το άγχος, να μην περάσουν από μένα παιδιά και να αδικηθούν, επειδή θα φταίω εγώ. Έχω αυτό το άγχος, ναι».

K4: «Πολύ καλή ερώτηση. Είναι πολύ απαιτητικό, γιατί είναι κάτι πρωτόγνωρο, κάτι καινούριο κι εμείς δεν αισθανόμαστε έτοιμοι για κάτι τέτοιο. Μέχρι τώρα διορθώναμε γραπτά με κάποια άλλα μοντέλα βαθμολόγησης. Επικεντρωνόμασταν στη σύνταξη της περίληψης και στην παραγωγή λόγου. Τώρα έχουν αλλάξει τα πράγματα πάρα πολύ, νομίζω προς το καλύτερο. Οπότε είναι ένα στάδιο μεταβατικό και για μας. Είναι μάλλον ένα στοίχημα για μας και βρισκόμαστε κι εμείς σε μια αμηχανία πολλές φορές πώς θα αντιμετωπίσουμε τα παιδιά, τα γραπτά εε και συνεχώς συζητούμε μεταξύ μας κι αναζητούμε λύσεις εεε από επιμορφωτές, γιατί ακριβώς είναι και μεγάλη η ευθύνη μας».

Εμπόδιο ο χρόνος που πιέζει για τις πανελλήνιες, η υποτίμηση του γλωσσικού μαθήματος, η τεράστια ύλη σε σχέση με το ωρολόγιο πρόγραμμα.

K13: «Εμπόδια είναι σίγουρα ο χρόνος που πιέζει για τις οι πανελλήνιες είναι αυτές που μονοπωλούν το ενδιαφέρον των μαθητών. Επίσης, οι πηγές πληροφόρησης είναι πολλές, τα παιδιά είναι εκτεθειμένα καθημερινά σε έναν καταγισμό πληροφοριών, μηνυμάτων, ειδήσεων. Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι μέρος της καθημερινότητάς τους. Οπότε ο καθηγητής θα πρέπει να είναι επιμορφωμένος, ενημερωμένος, για να μπορέσει να προσελκύσει το ενδιαφέρον των μαθητών του, να χρησιμοποιεί σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία στη διδασκαλία του, ώστε να μπορέσει να ενισχύσει τη σκέψη και την κριτική ικανότητα των μαθητών του».

K9: «Το εμπόδιο είναι κάτι νομίζω που συζητείται χρόνια τώρα. Είναι η σχέση της διδακτέας ύλης με το ωρολόγιο πρόγραμμα. Δηλαδή η διδακτέα ύλη είναι πάρα πολύ μεγάλη σε σχέση με τις ώρες , που διατίθενται, για να διδαχθεί».

Σε βάθος ενημέρωση με παραδείγματα για την ΚΓΕ και όχι μόνο για το θεωρητικό πλαίσιο.

K12: «..Αα , εε είναι πολύ δύσκολο. Οι μαθητές, ο χρόνος που πιέζει, το αυστηρό πρόγραμμα για τις πανελλήνιες είναι εεε ανασχετικοί παράγοντες. Εμπόδιο βασικό κατά τη γνώμη μου είναι και η επιμόρφωση. Δεν είναι επαρκής. Χρειάζονται περισσότερα σεμινάρια εε, περισσότερες ενημερώσεις, γιατί αυτές οι πρακτικές στη διδασκαλία της γλώσσας είναι καινοτόμες. Εεε χρειαζόμαστε περισσότερα απτά παραδείγματα και όχι μόνο ενημέρωση για το θεωρητικό πλαίσιο».

K3: « Είναι αρκετά απαιτητικό, γιατί δεν έχει την κατάλληλη επιμόρφωση, γιατί τις περισσότερες φορές είμαστε μόνοι μας που προσπαθούμε να βρούμε τους τρόπους, για να μπορέσουμε να ξεπεράσουμε τα διάφορα εμπόδια και να διδάξουμε το γλωσσικό μάθημα με κριτικό τρόπο».

Τα παιδιά δεν έχουν το απαραίτητο εννοιολογικό υπόβαθρο να προσεγγίσουν τα κείμενα και να αποκωδικοποιήσουν τα μηνύματα, που τα κατακλύζουν, με αποτέλεσμα πολλές φορές να μη βρίσκουν ελκυστικό κι ενδιαφέρον το μάθημα.

K10: « Εμπόδια υπάρχουν πώς να το πω, αν οι μαθητές δεν έχουν υπόβαθρο και η προσέγγιση κειμένων εξωσχολικών πέρα από τα μαθήματα και έξω από το σχολείο, όπου εκεί είναι πιο ευχάριστα. Διαφορετικά τα παιδιά δύσκολα μπορούν να προσεγγίσουν τα κείμενα. Για παράδειγμα, αν δεν ξέρουν για τα μάρμαρα του Παρθενώνα, μου ήρθε αυτό στο μυαλό εντάξει; Πώς θα διαβάσει ένα δοκίμιο σχετικά με αυτό; Καταλάβετε; Παίζουν ρόλο οι βασικές , οι εγκύκλιες γνώσεις, οι γνώσεις που έχει το παιδί μέσα από τη ζωή, γιατί αλλιώς χάνουμε χρόνο».

K7: «Τα εμπόδια... περισσότερο εμένα με δυσκολεύει να τους κινήσω το ενδιαφέρον, γιατί βλέπω ότι είναι γενικά αδιάφορα . Εκεί με δυσκολεύουνε λίγο, να δώσουνε τη δέουσα προσοχή, ενώ , όταν ακούσουν, βλέπω ότι κάτι θα πάρουν. Συνήθως είναι μιας άλλης νοοτροπίας, δυστυχώς. Τώρα και στα ημερήσια βλέπω ότι υπάρχει αυτό το κλίμα, δε χρειάζεται να διαβάσουμε και να προσπαθήσουμε πολύ. Ναι, υπάρχει μία περιφρόνηση προς τη γνώση, απλώς στο ΕΠΑΛ είναι πιο έντονο θεωρώ, όχι ότι στα Γενικά Λύκεια δεν το συναντάς».

8. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στο τμήμα αυτό της έρευνας θα ασχοληθούμε με την ερμηνεία (interpretation) του κεντρικού φαινομένου, της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης σε σχέση με τη διδασκαλία της γλώσσας και τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας. Ειδικότερα το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει την ανασκόπηση των σημαντικών ευρημάτων της παρούσας έρευνας, προσωπικούς συλλογισμούς της ερευνήτριας σχετικά με τη σημασία των δεδομένων και τις προσωπικές απόψεις της, οι οποίες συγκρίνονται με τα δεδομένα της βιβλιογραφίας ή σε ορισμένα σημεία αντιπαρατίθενται σε αυτά.

8.1. Απόψεις και στάσεις φιλολόγων για την ΚΓΕ

Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα (*Ποιες οι απόψεις και οι στάσεις των διδασκόντων στη Γ Λυκείου φιλολόγων για τη γλωσσική μέθοδο διδασκαλίας της ΚΓΕ;*) οι απόψεις των φιλολόγων επικεντρώθηκαν στην ενδυνάμωση και άσκηση της κριτικής ικανότητας των μαθητών, στην κριτική ανάγνωση και παραγωγή κειμένων και στον εντοπισμό κρυμμένων μηνυμάτων, αλλά και στη σύνδεση της γλώσσας με την κοινωνία. Παράλληλα, οι διδάσκοντες εξέφρασαν τις αιτιολογημένες απόψεις τους και δήλωσαν τις ευνοϊκές στάσεις τους για την αναγκαιότητα της βιωματικής γνώσης και τον αλληλεπιδραστικό και μαθητοκεντρικό τρόπο διδασκαλίας, καθώς και την πολύ εποικοδομητική σύνδεση της γλώσσας με τη λογοτεχνία γεγονός, που απομακρύνει από τη μηχανιστική και στεία γνώση των προηγούμενων παρωχημένων και φορμαλιστικών μοντέλων γλωσσικής διδασκαλίας (Παράρτημα Β, Πίνακας 2).

Οι παραπάνω απόψεις συνάδουν με το θεωρητικό πλαίσιο της ΚΓΕ και ευθυγραμμίζονται με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, που προηγήθηκε (Ενότητες, 1.2, 1.3 και 1.4). Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται πως τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας μας, της γνώσης και των πληροφοριών, κάνουν πιο έντονη την ανάγκη για κριτική επίγνωση της γλώσσας ως μέρος της γλωσσικής εκπαίδευσης (Fairclough,1989· Baynham,2002· Svalberg,2007· Ξυδόπουλος, κ.συν.,2013).

Οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται τα κρυμμένα μηνύματα, που υπάρχουν στα βιβλία, στα περιοδικά, στα τηλεοπτικά προγράμματα, στα πολυτροπικά κείμενα, στο διαδίκτυο κι αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από την ΚΓΕ. Επίσης, στις σύγχρονες κοινωνίες της εθνοτικής, πολιτισμικής και της κοινωνικής διαφοράς, της διαφοράς φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού η ΚΓΕ μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές (λόγος χειραφέτησης) να αποφύγουν κινδύνους όπως ο σωβινισμός και ο ρατσισμός και να πιστέψουν στις αξίες της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης και της αποδοχής της διαφορετικότητας (Ντίνας, κ.συν., 2013). Όλες οι παραπάνω θεωρητικές παραδοχές της ΚΓΕ αποτυπώθηκαν και στις απαντήσεις των 18 συμμετεχόντων.

Επιπρόσθετα, κεντρική θέση στη γλωσσική διδασκαλία με βάση την ΚΓΕ κατέχει η σύνδεση της γλώσσας με την κοινωνία. Η γλώσσα χρησιμεύει για την οικοδόμηση κοινωνικών σχέσεων και ταυτοτήτων (Svalberg, 2007) και λειτουργεί ως κοινωνική πρακτική, δηλαδή η γλώσσα αναπαράγει θεσμούς και βάσεις εξουσίας, αλλά και τρόπους με τους οποίους οι ιδεολογίες λειτουργούν μέσω της γλώσσας (Van Dijk, 1995· Baynham, 2002· Wray, 2006). Η σημαντική αυτή αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στη γλώσσα και την κοινωνία και το γεγονός ότι η γλώσσα συνιστά κοινωνική πρακτική μεταφέροντας την άνιση κατανομή ισχύος στον λόγο και την κοινωνική δομή είναι βασική θέση της ΚΓΕ. Επίσης, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε πως μια σημαντική σταθερά της ΚΓΕ, σύμφωνα με τις απαντήσεις, είναι να ενσωματώνουμε τις εμπειρίες των μαθητών στη γλωσσική διδασκαλία, γιατί οι γνώσεις και οι δεξιότητες κατακτώνται ευκολότερα σε ρεαλιστικά πλαίσια (Κ1,Κ2,Κ5,Κ9,Κ11,Κ13). Άλλωστε, η ΚΓΕ είναι καθαρά κονστρουκτιβιστική, διαπίστωση που συνεπάγεται πως η γνώση είναι μια εξελισσόμενη διαδικασία, στην οποία ο μαθητής προσπαθεί να βγάλει νόημα από τον κόσμο διαλεγόμενος και αλληλεπιδρώντας με το περιβάλλον του. Το πνεύμα και η ψυχή του μαθητή δεν είναι ένας «άγραφος πίνακας», που απλώς ανταποκρίνεται σε ερεθίσματα. Αντίθετα, η ενεργός συνθετική ικανότητα του μαθητή θα πρέπει να ενθαρρύνεται από τους δασκάλους κι όχι να παρέχονται στους μαθητές έτοιμες οδηγίες συσσώρευσης γνώσεων.(Κ1, Κ11,Κ12,Κ13,Κ8). Η κριτική διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος συμβάλλει τα μέγιστα στην επίτευξη του παραπάνω στόχου (Granbinger & Dunlap, 1995).

8.1.1 Στάσεις των φιλολόγων για την ΚΓΕ

Οι στάσεις των φιλολόγων σχετικά με τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με την ΚΓΕ ήταν θετικές στην πλειονότητά τους και εκφράστηκαν άμεσα με τη μέθοδο της

αυτοαναφοράς, self-report (Κοκκινάκη, 2006). Στην περίπτωση της παρούσας έρευνας, επειδή οι στάσεις είναι νοητές αξιολογήσεις των φιλολόγων για την ΚΓΕ και δεν μπορούν να ελεγχθούν πειραματικά, αυτό που εν τέλει διαπιστώθηκε από τις απαντήσεις των ερωτωμένων είναι πως η συσχέτιση ανάμεσα στη θετική στάση των φιλολόγων και στην εφαρμογή της ΚΓΕ στη διδακτική πράξη δεν είναι αιτιώδης. Επομένως, όπως διαφάνηκε από τα ευρήματα, υπάρχει μεταξύ των δύο παραπάνω μεταβλητών σχέση συνάφειας, αλλά όχι αιτιώδης σχέση, που να δικαιολογεί τη συμμεταβολή τους (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K10, K14, K17). Άρα, από την εμπειρική διερεύνηση, που διεξήχθη υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στις ευνοϊκές στάσεις των ερωτωμένων για την ΚΓΕ και την εφαρμογή των αρχών της στην πράξη, αλλά αυτό δεν συνεπάγεται ότι οι ευμενείς στάσεις των διδασκόντων οδηγούν αναγκαστικά σε εφαρμογή της ΚΓΕ. Από την άλλη πλευρά, οι ουδέτερες ή λιγότερο ευνοϊκές στάσεις δεν οδηγούν αναγκαστικά σε άρνηση των κανόνων και των αρχών της στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος (K5, K6, K10, K14, K17). Σύμφωνα, μάλιστα με ερευνητικά δεδομένα η ασυνέπεια ανάμεσα στις στάσεις των εκπαιδευτικών και στην υιοθετούμενη συμπεριφορά τους οφείλεται και σε ψυχολογικές συνιστώσες, σε διάσταση ανάμεσα στις απόψεις, στις αντιλήψεις και στις δυνατότητες των ατόμων (Ηλιοπούλου & Ρουσουλιώτη, 2019). Συνοψίζοντας, συμπεραίνουμε ότι ενδεχομένως υπεισέρχονται κι άλλοι παράγοντες στη σχέση των δύο μεταβλητών κι άρα, χρειάζεται διερεύνηση μεγαλύτερου βάθους για την αποσαφήνιση της μεταξύ τους σχέσης.

Όσον αφορά την αλλαγή των στάσεων (κεφ.4.5) συμπεραίνουμε από τις απαντήσεις που δόθηκαν (K4, K8, K9, K11, K12, K14) πως η αλλαγή στην έρευνά μας αφορά όχι την απόρριψη παλιών στάσεων, όσο τη διαμόρφωση νέων. Δηλαδή, οι ερωτώμενοι διαβάζουν σχετικά με την ΚΓΕ, στο διαδίκτυο, σε έγκυρες φιλολογικές σελίδες ή σε επιστημονικά περιοδικά, επιμορφώνονται κι έτσι διαμορφώνουν μια νέα στάση διδασκαλίας και αξιολόγησης του γλωσσικού μαθήματος και προσπαθούν να αντιληφθούν τη φιλοσοφία του νέου συστήματος. Σύμφωνα με το Μοντέλο Πιθανότητας Λεπτομερούς Επεξεργασίας αλλαγής των στάσεων, που αναλύθηκε στο θεωρητικό μέρος (κεφ.4.5) οι διδάσκοντες επεξεργάζονται όλες τις οδηγίες και πληροφορίες, που έχουν δοθεί από το Υπουργείο Παιδείας για την ΚΓΕ και τον κριτικό γραμματισμό κι ελέγχουν προσεκτικά την αξιοπιστία των επιχειρημάτων. Ιδιαίτερα, το αίτημα των ερωτωμένων για επιμόρφωση, όπως αποτυπώθηκε στην πλειονότητα των απαντήσεων των φιλολόγων (K1, K4, K5, K9, K10, K11, K14, K17, K18), (κεφ.7.1.1) παραπέμπει στην προσπάθεια αλλαγής των στάσεων μέσω της κεντρικής οδού, δηλαδή μέσω της πειθούς, της προσεκτικής, δηλαδή σκέψης και αξιολόγησης των επιχειρημάτων για τον νέο τρόπο

διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος. Επομένως, όπως συνάγεται από τα αποτελέσματα της έρευνας στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα, αλλά και από άλλα σημεία των απαντήσεων των συμμετεχόντων οι στάσεις τους προκύπτουν ως αποτέλεσμα προσεκτικής αξιολόγησης κι είναι πιθανότερο να προβλέψουν τη συμπεριφορά τους προς την κατεύθυνση εφαρμογής της ΚΓΕ με μεγαλύτερη εγκυρότητα..

Γενικότερα, από τα παραγλωσσικά στοιχεία (ένταση, χροιά, τόνος φωνής) της επικοινωνίας, επειδή οι συνεντεύξεις ήταν τηλεφωνικές, διαφάνηκαν και κάποιες ενστάσεις στις απόψεις και τις στάσεις των φιλολόγων για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος. Άλλωστε, σύμφωνα με το Τρισδιάστατο μοντέλο της δομής των στάσεων, που αναλύθηκε στο θεωρητικό μέρος της έρευνάς μας (κεφ.4.2) οι στάσεις δεν περιλαμβάνουν μόνο συναισθηματικά στοιχεία και συμπεριφορικά στοιχεία (αν δηλαδή οι ερωτώμενοι αισθάνονται ευχαρίστηση ή ασφάλεια και προτίθενται να εφαρμόσουν την ΚΓΕ), αλλά και γνωστικά στοιχεία, δηλαδή τις απόψεις των διδασκόντων για τους στόχους της ΚΓΕ, καθώς και την προετοιμασία και την επιμόρφωση, που απαιτούνται για την εφαρμογή της. Τα αδύναμα αυτά σημεία του νέου προσανατολισμού του γλωσσικού μαθήματος, τα οποία διαφαίνονται στις απόψεις και στις στάσεις τους, αφορούν στον παραγκωνισμό της αναλυτικής ικανότητας των μαθητών, δηλαδή της ικανότητάς τους να αναλύουν σε εκτεταμένο γραπτό λόγο ένα κείμενο με ολοκληρωμένα επιχειρήματα (K2, K4,K18,K16,K15,K8). Επίσης, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες η κριτική διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος δεν εναρμονίζεται με την ωριμότητα των παιδιών και καταλήγει τις περισσότερες φορές σε απογοητευτικά αποτελέσματα στις γραπτές εξετάσεις, αν και το μάθημα διδάσκεται κριτικά (K14, K10, K13, K16,K18). Από την άλλη πλευρά, οι ενστάσεις των φιλολόγων επικεντρώνονται στο εξετασιοκεντρικό σύστημα της Γ Λυκείου στην απαξίωση του δημόσιου σχολείου και στην εστίαση στη θεωρία για τη νέα γλωσσοδιδασκτική μέθοδο κι όχι στην πράξη (K5, K13, K14). Θα πρέπει να επισημανθεί πως οι παραπάνω ενστάσεις των φιλολόγων για τη διδασκαλία της ΚΓΕ έχουν βιβλιογραφικό έρεισμα (κεφ. 2.3). Μελετητές όπως οι (James & Garrett, 2004·Svalberg,2007·Van den Broek et.al.2018) εστιάζουν στην έλλειψη επιμόρφωσης, στην πρόκριση του θεωρητικού πλαισίου της ΚΓΕ έναντι συγκεκριμένων πρακτικών διδασκαλίας, στην έλλειψη χρόνου και στην πίεση του αναλυτικού προγράμματος λόγω των εξετάσεων για τα πανεπιστήμια, δηλαδή σε παραμέτρους που επεσήμαναν οι ερωτώμενοι (Παράρτημα Β, Πίνακας 3).

8.1.2 Στόχοι του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με την ΚΓΕ

Η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος με γνώμονα τις αρχές της ΚΓΕ προϋποθέτει σύμφωνα με τις απαντήσεις, που έδωσαν οι συμμετέχοντες, προσεκτικό σχεδιασμό του μαθήματος με συγκεκριμένους στόχους. Οι σημαντικότεροι από αυτούς σύμφωνα με τις απαντήσεις είναι η δημιουργία υποψιασμένων πολιτών, ικανών να κατανοούν την προπαγάνδα, την πλάνη στην ιδιωτική και τη δημόσια ζωή (Κ6, Κ1), η σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και την εξουσία (Κ13, Κ12), η ελεύθερη έκφραση απόψεων και η διαθεματικότητα (Κ9, Κ7), η κατανόηση πως ο λόγος, δηλαδή η γλώσσα ως κοινωνική πρακτική είναι πάντα κατασκευασμένη, καθώς οι συγγραφείς επιλέγουν συγκεκριμένες λέξεις και δομές ανάλογα με το μήνυμα που θέλουν να διαδώσουν (Κ7, Κ11) και τέλος η ελεύθερη έκφραση απόψεων και η ερμηνεία πολυτροπικών κειμένων, σκίτσων, στατιστικών στοιχείων, έργων τέχνης (Κ8, Κ1, Κ2), (Παράρτημα Β, Πίνακας 4).

Οι παραπάνω στόχοι όπως εκφράστηκαν από τους συνεντευξιαζόμενους εμφανώς παραπέμπουν στο θεωρητικό μέρος για την ΚΓΕ (ενότητα 2.1). Κατ' αρχάς, η δημιουργία κριτικά σκεπτόμενων πολιτών, οι οποίοι αμφισβητούν, δεν θεωρούν τα πράγματα ως δεδομένα, αλλά παρατηρούν κάτω από την επιφάνεια, είναι από τους θεμελιώδεις στόχους της ΚΓΕ. Επιπρόσθετα, εμφανής είναι η ταύτιση των απόψεων των διδασκόντων με τη βασική αρχή της ΚΓΕ ότι η γλώσσα είναι ένα ισχυρό εργαλείο για την ανάπτυξη κριτικής σκέψης, καθώς μέσα από την κατανόηση και την ερμηνεία κειμένων οι μαθητές αναρωτιούνται γιατί προβάλλονται κάποιες απόψεις, γιατί αποσιωπώνται κάποιες άλλες, γιατί επιλέγεται η συγκεκριμένη συντακτική δομή (συνταγματικές σχέσεις της γλώσσας, σχέσεις *in presentia*) ή το συγκεκριμένο λεξιλόγιο (παραδειγματικές σχέσεις της γλώσσας, *in absentia*), (Baynham, 2002).

Επιπλέον, οι απόψεις των συμμετεχόντων επιβεβαίωσαν μία ακόμη θεμελιώδη αρχή της ΚΓΕ, η οποία πρεσβεύει ότι η γλώσσα ως κοινωνικό σύστημα επικοινωνίας συναρτάται με τη δύναμη και τις σχέσεις εξουσίας. Η αρχή αυτή εκτός από το θεωρητικό μέρος της έρευνάς μας (ενότητες 1.2 και 1.3) αναφέρθηκε και δικαιολογήθηκε με πειστικά επιχειρήματα σε όλες τις απαντήσεις των 18 φιλόλογων της έρευνας. Ταυτόχρονα, οι απαντήσεις των ερωτωμένων (Κ2, Κ3, Κ7, Κ8, Κ10, Κ13, Κ16, Κ17) καταδεικνύουν εμφανέστατα την ευθυγράμμιση των απόψεών τους με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, που προηγήθηκε στο θεωρητικό μέρος (κεφ.1.2, 1.3) για τις σχέσεις δύναμης και εξουσίας που υφίστανται στη γλώσσα (Janks & Ivancic, 1992· Auerbach, 2003· Svalberg, 2007· Van Dijk, 2015). Ειδικότερα, οι απόψεις των διδασκόντων σε αντιστοίχιση με τις απαντήσεις που έδωσαν (Κ2, Κ3, Κ7, Κ8, Κ10, Κ13, Κ16, Κ17) εστίασαν και στις σχέσεις ισχύος, που είναι λανθάνουσες και επιβάλλονται με όχημα τη

γλώσσα, ιδιαίτερα μέσα από τα ΜΜΕ. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων σε αυτό το θέμα ήταν διεξοδικές, ενδιαφέρουσες, με εύστοχα σχόλια και λειτουργούν συμπληρωματικά με το θεωρητικό μέρος της έρευνάς μας (Suwarno,2020·Janks& Ivanic,1992). Παράλληλα, οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων (K12, K13, K15, K16, K17, K18) σχετικά με την κομβική παραδοχή της ΚΓΕ ότι η γλώσσα αποτελεί ισχυρή κοινωνική πρακτική συμφωνούν και επιβεβαιώνουν το θεωρητικό μέρος της έρευνας (Fairclough, 1989· Baynham, 2002). Σύμφωνα με τον Baynham (2002) η καθημερινή μας επαφή με επαγγελματίες, που υποστηρίζονται από ισχυρούς λόγους (πχ γιατρούς, δασκάλους, κοινωνικούς λειτουργούς), οι οποίοι αποκτήθηκαν ως μέρος της εκπαίδευσης και της κατάρτισής τους, ενισχύονται από την ισχύ της επαγγελματικής τους θέσης. Αυτό είναι ένα από παράδειγμα της λειτουργίας της γλώσσας ως κοινωνικής πρακτικής.

Τέλος, οι απόψεις των φιλολόγων (K2,K3,K5,K7,K9,K8,K11,K12) για το πλούσιο κι αλληλεπιδραστικό περιβάλλον της ΚΓΕ, στο οποίο ενθαρρύνεται η ελεύθερη έκφραση απόψεων (Grabinger & Dunlap,1995) και η διαθεματικότητα, η προσπάθεια, δηλαδή σύνδεσης της γλώσσας με όλα τα διδακτικά αντικείμενα (Κουφάκη, 2009) συνάδουν με το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνάς μας. Επιπρόσθετα, η παιδαγωγική των πολυγραμματισμών (*multiliteracies*) αποτελεί μία από τις διδακτικές προσεγγίσεις της ΚΓΕ, που επικεντρώνεται στην τριβή των μαθητών με κείμενα από ένα ευρύ φάσμα μέσων και πολιτισμικών πηγών (Kalantzis& Cope, 2000,· Ρογδάκη, 2012). Η ΚΓΕ, άλλωστε, ενισχύεται με τη χρήση πολυτροπικών κειμένων κατά τη διδασκαλία, γιατί οι σημερινές κοινωνίες της πολυμορφίας και των πολυμέσων μεταθέτουν το βάρος από τη γλώσσα σε ποικίλα σημειωτικά συστήματα όπως τα μαθηματικά και η τέχνη (Μπουτουλούση, 2020). Τα παραπάνω στοιχεία της βιβλιογραφικής ανασκόπησης της έρευνάς μας τα εντοπίσαμε στις απαντήσεις των ερωτηθέντων με ιδιαίτερα θετικά μάλιστα σχόλια και επισημάνσεις (K2, K3, K5, K7, K8, K9, K11, K12).

8.1.3 Πρακτικές διδασκαλίας για την εφαρμογή της ΚΓΕ

Στο πρώτο ερευνητικό υποερώτημα σχετικά με τις πρακτικές διδασκαλίας, που εφαρμόζουν οι διδάσκοντες φιλόλογοι, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τους τα κρυμμένα μηνύματα των κειμένων και γενικότερα να αποφύγουν κάθε προσπάθεια ιδεολογικής καθοδήγησης, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν σε ποικίλες διδακτικές πρακτικές. Συγκεκριμένα, ανέφεραν τα πολυτροπικά κείμενα, τα δοκίμια, τα άρθρα, τα κόμικς, τα σκίτσα, που αναφέρονται στη σχέση

της γλώσσας με την ιδεολογία και την εξουσία, αλλά και τον διάλογο, τον καταγιγισμό ιδεών, τις ερωτήσεις- απαντήσεις, την κονστρουκτιβιστική μάθηση, την αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών. Οι διδάσκοντες έδειξαν, επίσης, την προτίμησή τους σε κείμενα από τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο, ώστε η διδασκαλία να είναι λίγο πιο ενδιαφέρουσα και εναλλακτική, τη διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, τους άτυπους αγώνες λόγου, τη συνδυαστική μέθοδο με κείμενα, που περιγράφουν το ίδιο γεγονός από διαφορετική οπτική, τη χρήση πιο μοντέρνων κειμένων με μια πιο νεωτεριστική γραφή από τους «Θεματικούς κύκλους» του Υπουργείου Παιδείας, την αφόρμηση από έργα τέχνης, όταν αυτό είναι εφικτό.

Οι απαντήσεις των φιλολόγων επιβεβαιώνουν το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας (κεφ.2.2). Μελετητές όπως η Janks (1991), οι Mc Laughlin & De Voogd (2005), ο Wray (2006), η Κουφάκη (2009), η Μπουτουλούση (2020) και οι Ξυδόπουλος, κ.συν.(2013) αναφέρονται διεξοδικότερα στις παραπάνω πρακτικές διδασκαλίας με γνώμονα πάντα την ΚΓΕ. Αξίζει να αναφερθούμε στην παιδαγωγική των κειμενικών ειδών, η οποία είναι μια βασική διδακτική προσέγγιση για την καλλιέργεια της ΚΓΕ των μαθητών, την οποία, όπως, διαφάνηκε, αξιοποιούν και οι εκπαιδευτικοί του δείγματος (Κ1,Κ2,Κ5,Κ6,Κ8). Το κειμενικό είδος ορίζεται ως ένα είδος κειμένου, που αντλεί τη μορφή και τη δομή του από την επικοινωνιακή και κοινωνική περίσταση, αποτυπώνει στοιχεία του πολιτισμικού περιβάλλοντος και πετυχαίνει συγκεκριμένους κοινωνικούς και επικοινωνιακούς στόχους. Επίσης, η μορφή και ο κοινωνικός στόχος του κειμενικού είδους αλλάζει, καθώς μεταβάλλεται και το πολιτισμικό πλαίσιο κάθε φορά (Ρογδάκη, 2012). Τα κειμενικά είδη, ιδιαίτερα τα γραπτά, που συνδέονται με την πρόσβαση στην ακαδημαϊκή γνώση είναι αναγκαίο να διδαχθούν στο σχολείο, ώστε οι μαθητές, που προέρχονται από λιγότερο ευνοημένα περιβάλλοντα να έχουν πρόσβαση στη ακαδημαϊκή γνώση, χωρίς να εμποδίζεται η κοινωνική και επαγγελματική τους ανέλιξη. Με αυτόν τον τρόπο προωθείται και εμπεδώνεται η ισότητα και η δημοκρατία, η αξιοκρατία, η δικαιοσύνη, που αποτελούν απώτερο στόχο της ΚΓΕ (Παράρτημα Β, Πίνακας 5).

Όλοι οι συμμετέχοντες, όπως έδειξαν τα ευρήματα, εφαρμόζουν διδακτικές πρακτικές που εναρμονίζονται με τις αρχές της ΚΓΕ, αν και από τις απαντήσεις τους διαφάνηκε πως χρειάζονται ουσιαστικότερη και σε βάθος καθοδήγηση σε θέματα εφαρμογής της ΚΓΕ στην πράξη.

8.1.4 Λόγος χειραφέτησης- κείμενα

Το τρίτο ερευνητικό υποερώτημα επικεντρώθηκε στον «λόγο χειραφέτησης», που αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της ΚΓΕ και σκιαγραφήθηκαν οι κατηγορίες κειμένων, μέσα από τις οποίες οι διδάσκοντες ασκούν τους μαθητές τους σε αυτόν. Από τις απαντήσεις έγινε φανερό πως ο λόγος χειραφέτησης είναι ένας λόγος απαλλαγμένος από ρατσιστικές αντιλήψεις και υποτιμητικές εκφράσεις και φανερώνει τον σεβασμό όχι μόνο αυτού στον οποίο απευθύνεται, αλλά και τον σεβασμό αυτού που τον εκφέρει. Τα κείμενα, που προτάθηκαν είναι κατά κύριο λόγο κείμενα του Υπουργείου Παιδείας, το κλασικό εγχειρίδιο Έκφραση- Έκθεση, οι Θεματικοί Κύκλοι, ο Φάκελος Υλικού της Γ Λυκείου με κείμενα σχετικά με τις έμφυλες ταυτότητες, τον ρατσισμό, την ισότητα των ανθρώπων, κείμενα προπαγάνδας, γενικότερα, κείμενα με μια πιο μοντέρνα γραφή, που αγγίζει τους νέους. Ακόμη, οι φιλόλογοι αντλούν κείμενα για τον λόγο χειραφέτησης από φιλολογικά ιστολόγια (blog), από τα ΜΜΕ, πολυτροπικά κείμενα, αλλά και ποιητικά, γιατί η ποίηση μέσα από τη διαφορετική ερμηνεία του αναγνώστη μπορεί να λειτουργήσει πολύ απελευθερωτικά στην πολυπρισματικότητα της πραγματικότητας (Παράρτημα Β, Πίνακας 6).

Η βιβλιογραφική αντιστοίχιση των απαντήσεων των φιλόλογων με το θεωρητικό πλαίσιο της ΚΓΕ είναι εκ νέου εμφανής (κεφ. 1.2). Ο λόγος χειραφέτησης συμβάλλει, όπου πιστεύουν και οι εκπαιδευτικοί του δείγματος, στην απελευθέρωση του ατόμου από την εξουσία των κυρίαρχων ιδεολογιών κι επιτυγχάνεται μέσα από τη συνειδητοποίηση του εξουσιαστικού λόγου και την εφαρμογή τεχνικών για την απαλοιφή του (Ξυδόπουλος και συν., 2013). Σύμφωνα με τον Fairclough (1992) άλλωστε, όπως έχει ήδη επισημανθεί, ο λόγος χειραφέτησης θα βοηθήσει τους μαθητές να κατανοούν τις κυρίαρχες κοινωνικές πρακτικές και ιδεολογίες και να αποφασίσουν αν θα τις αποδεχτούν ή θα τις αμφισβητήσουν υιοθετώντας κάποιες άλλες. Με αυτόν τον τρόπο οικοδομείται η δημοκρατική συμμετοχή τους στην κοινωνία και γίνεται κατανοητό πως η γλώσσα είναι ισχυρό εργαλείο αλλαγής και αμφισβήτησης των κοινωνικών σχέσεων και δομών. Επίσης, θα πρέπει να σχολιαστεί πως η κειμενοκεντρική προσέγγιση της διδασκαλίας συνδέεται με την ΚΓΕ, καθώς οι μαθητές μέσω της ανάλυσης των κειμένων και της γλώσσας τους αποκαλύπτουν κοινωνικές πρακτικές, σχέσεις εξουσίας και ιδεολογίας, που διαχέονται μέσω της γλώσσας. Καταλήγοντας, διαπιστώνουμε πως όλες οι απόψεις και οι στάσεις των συμμετεχόντων περιείχαν όλα τα παραπάνω στοιχεία της βιβλιογραφικής τεκμηρίωσης σχετικά με τον λόγο χειραφέτησης.

8.1.5 Απόψεις και στάσεις των διδασκόντων για τη γλώσσα ως συστατικό και πόρο γνώσης και μάθησης

Το τέταρτο ερευνητικό υποερώτημα εισάγει στο β σκέλος της έρευνας, που είναι η σύνδεση της ΚΓΕ με τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών της Γ Λυκείου και τη διαθεματικότητα, αφού η γλώσσα διατρέχει όλα τα γνωστικά αντικείμενα, παρόλες τις διαφοροποιήσεις τους (κεφ. 3.1). Η γλώσσα δεν είναι μόνο το μέσο, αλλά και αντικείμενο και πόρος, που συγκροτεί τη μάθηση. Το τέταρτο ερευνητικό υποερώτημα, λοιπόν, επιχειρεί να απαντήσει στο αν οι μαθητές έχουν κατανοήσει τη σημασία της γλώσσας για την επιτυχία σε όλα τα μαθήματα και για το πώς μπορεί να επιτευχθεί αυτή η συνειδητοποίηση δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι κατά κύριο λόγο εξετασιοκεντρική. Η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος δεν είναι αυτοτελής, αλλά πρέπει να υπάρχει οριζόντια διασύνδεση μεταξύ όλων των γνωστικών αντικειμένων, ώστε να φωτίζεται πολυπρισματικά η πραγματικότητα και τα θέματα να επεξεργάζονται από πολλές οπτικές γωνίες (Κουφάκη, 2009). Στο ερώτημα αυτό, λοιπόν, οι συμμετέχοντες ισχυρίστηκαν πως η πλειονότητα των μαθητών δεν έχει κατανοήσει τη συμβολή της γλώσσας στην κατάκτηση κάθε γνωστικού αντικειμένου. Ελάχιστοι μαθητές, κυρίως της θεωρητικής κατεύθυνσης κατανοούν τη σημασία και παντοδυναμία της γλώσσας. Αντίθετα, οι μαθητές της θετικής κατεύθυνσης διακρίνονται από μια τάση υποτίμησης και από μια χρησιμοθηρική αντιμετώπιση του γλωσσικού μαθήματος μόνο για τις πανελλήνιες.

Στο ερώτημα πώς μπορεί να επιτευχθεί η διαθεματική προσέγγιση της γλώσσας οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν τη δυσκολία αυτού του στόχου και πρότειναν ριζικές αλλαγές σε επίπεδο αναλυτικού προγράμματος από το δημοτικό και το Γυμνάσιο, καθώς και διαχωρισμό με κάποιο τρόπο των πανελληνίων από τη Γ Λυκείου. Επίσης, κάποιες απαντήσεις εστίασαν σε πιο ρηξικέλευθες προτάσεις, όπως να εμπλουτιστούν όλα τα μαθήματα με γλωσσικές ασκήσεις (Ζάγκα, 2004) ή να ενθαρρυνθεί η συνεργασία με τους καθηγητές άλλων ειδικοτήτων μέσα από τη διδασκαλία κειμένων κι από άλλες επιστήμες (Kyburz- Graber, 1999). Τέλος, κάποιοι καθηγητές αναφέρθηκαν στην τέχνη και τον συνδυασμό της με το γλωσσικό μάθημα, ώστε να συνδεθεί η γλώσσα με την κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα και να γίνει πιο ενδιαφέρουσα η γλωσσική διδασκαλία. Ψηφίδες της άποψης να συνδέεται το γλωσσικό μάθημα, όπου είναι εφικτό, με την τέχνη διαπιστώνουμε και στη βιβλιογραφία. Την ίδια ακριβώς άποψη εντοπίζουμε και στην Μπουτουλούση (2020) σύμφωνα με την οποία οι μαθητές μπορούν μέσα από βιοματικές, αναστοχαστικές ασκήσεις, μέσα από την ανάλυση κειμένων και έργων τέχνης να εμβαθύνουν και να αποκαλύψουν τις ιδεολογίες και τις σχέσεις εξουσίας, που διέπουν τα κείμενα και τα έργα τέχνης (Παράρτημα Β, Πίνακας 7).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε πως στο σύνολο των δεκαοκτώ ποιοτικών συνεντεύξεων, δύο καθηγητές (K1, K2) υποστήριξαν πως ιδιαίτερα στη Γ Λυκείου οι μαθητές έχουν κατανοήσει τη σημασία της γλώσσας, έχουν φτάσει σε αυτό το επίπεδο ωριμότητας, αλλά δεν καταβάλλουν την αντίστοιχη προσπάθεια, για να βελτιωθούν. Σύμφωνα με τον Robson (2010, σελ. 582) η αρνητική περίπτωση, (*negative case analysis*), μπορεί να θεωρηθεί ως μια πτυχή του υπό διερεύνηση θέματος, δηλαδή της ΚΓΕ και του συνδυασμού της με τη γνωστική συγκρότηση των μαθητών. Η αρνητική περίπτωση πολλές φορές αντικαθιστά τη στατιστική ανάλυση στην ποιοτική έρευνα. Επομένως, η περίπτωση των δύο διαφορετικών οπτικών των συμμετεχόντων δεν ακυρώνει την αλήθεια των προηγούμενων απαντήσεων, απλώς είναι μια εξαίρεση, που επιβεβαιώνει τον κανόνα.

8.2 Συμβολή της ΚΓΕ στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου

Στο στόχαστρο του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος είναι η συμβολή της ΚΓΕ στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου, η οποία σχετίζεται με τον επιστημονικό συλλογισμό, την αφαιρετική ικανότητα, τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, την επίλυση προβλημάτων και τη μεταγνωστική ικανότητα (κεφ. 3.2,3.3,3.4). Οι απαντήσεις των φιλολόγων της έρευνας (K9, K10, K11, K13, K15, K16, K17, K18) επιβεβαιώνουν την παραδοχή πως η ΚΓΕ ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως είναι ο επιστημονικός συλλογισμός και η αφηρημένη σκέψη. Υποστηρίζουν ότι οι έφηβοι αναπτύσσουν κυρίως τον υποθετικό παραγωγικό συλλογισμό, όπου ξεκινούν από μια υπόθεση-πρόβλεψη, εξετάζουν όλες τις μεταβλητές που μπορούν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα και στο τέλος διαπιστώνουν ποιο συμπέρασμα επιβεβαιώνεται από την πραγματικότητα (Inhelder & Piaget, 1958). Παράλληλα, σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων όλες αυτές οι νοητικές διεργασίες καλλιεργούνται μέσα από τον κριτικό τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος, γιατί η γλώσσα διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο για τη γνωστική ανάπτυξη στην εφηβεία (Keating 2012· Kuhn, 2009). Εμφανώς, λοιπόν, ταυτίζονται με τη θέση της Berk (2019), σύμφωνα με την οποία μέσα από τη γλώσσα οι έφηβοι κατανοούν αφηρημένες έννοιες όπως η ιδεολογία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η εξουσία (Berk, 2019).

Η σύνδεση της ΚΓΕ στη γλωσσική διδασκαλία με την ενδυνάμωση όλων των παραπάνω νοητικών διεργασιών επιτυγχάνεται, σύμφωνα με τις απαντήσεις των διδασκόντων, μέσα από τον εντοπισμό στερεοτυπικών αντιλήψεων, τις κριτικές ερωτήσεις παραγωγής κειμένων, τη συνειδητοποίηση από τους μαθητές ότι μέσω της γλώσσας μεταφέρονται σχέσεις εξουσίας και ανισότητας, την κριτική επεξεργασία πληροφοριών από το διαδίκτυο, τη σύζευξη της γλώσσας με τη λογοτεχνία, τις περιλήψεις, τη σύνδεση με τις εμπειρίες των μαθητών, την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, τη δημιουργική γραφή. Από την άλλη πλευρά, όμως, όπως επισήμαναν οι φιλόλογοι, (Κ10,Κ14,Κ16,Κ18), αν και το γλωσσικό μάθημα διδάσκεται κριτικά με βάση την ΚΓΕ, τα γραπτά της γλώσσας και μάλιστα στις πανελλήνιες εξετάσεις είναι τα πιο κακογραμμένα χωρίς αφαιρετική ικανότητα. Η αντίφαση αυτή μπορεί να εξηγηθεί, αν λάβουμε υπόψη τον εξετασιοκεντρικό χαρακτήρα της Γ Λυκείου και την υποτίμηση του δημόσιου σχολείου, με αποτέλεσμα τη χρησιμοθηρική αντίληψη της μάθησης, αλλά και την έλλειψη του απαραίτητου εννοιολογικού υπόβαθρου των μαθητών σε συνδυασμό πολλές φορές με την ανωριμότητα και την αδιαφορία τους (Παράρτημα, Β, Διάγραμμα1). Άλλωστε πλήθος ερευνών στον ελλαδικό χώρο την επιβεβαιώνουν.

Επιπλέον, εκτός από τη θεωρία του Piaget, η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη μας και τις διαδικασίες της, είναι ένας από τους μηχανισμούς, που αποτελούν τη βάση των γνωστικών επιτευγμάτων στην εφηβεία, όπως αναφέρουν θεωρητικοί της «επεξεργασίας των πληροφοριών» (Berk, 2019). Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων τόνισαν αυτήν ακριβώς την αλληλεξάρτηση της μεταγνωστικής ικανότητας με την αυτογνωσία, δηλαδή τη γνώση των δυνατοτήτων και των αδυναμιών μας και την προσπάθεια διόρθωσης των δεύτερων επιβεβαιώνοντας έτσι και τη θέση των Ellis, Denton και Bond (2013). Τεχνικές, οι οποίες σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, καθώς και τη σχετική βιβλιογραφία, που επισημάνθηκε στο θεωρητικό μέρος (ενδεικτικά Millis, 2016), μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνώση είναι οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, η ανατροφοδότηση από τον καθηγητή, ο αναστοχασμός, η διατύπωση των στόχων του μαθήματος, τα διαγράμματα, οι εννοιολογικοί χάρτες, η διασαφήνιση ερωτημάτων, που δεν έγιναν κατανοητά, η αποτελεσματική διαχείριση του χρόνου, η ενεργός συμμετοχή του μαθητή, (Παράρτημα Β, Διάγραμμα 3). Τέλος, οι συμμετέχοντες επισήμαναν τη σύνδεση της μεταγνωστικής ικανότητας με τη δια βίου μάθηση και την ανεξαρτητοποίηση του ατόμου στην πορεία του προς τη μάθηση. Πράγματι σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (Grabinger& Dunlap, 1995·Mendoza,2018·Van den Broek, et.al, 2018) η μάθηση πρέπει να είναι στοχευμένη, όχι μόνο για τις εργασίες και τις εξετάσεις, αλλά να κατευθύνει τους μαθητές πώς να μαθαίνουν καλλιεργώντας με αυτόν τον τρόπο δεξιότητες δια

βίου μάθησης. Ωστόσο, αν και η μεταγνωστική ικανότητα είναι σημαντική, η άποψη των διδασκόντων (Κ4, Κ9) ήταν ότι φαντάζει πολυτέλεια λόγω του εξετασιοκεντρικού χαρακτήρα της Γ Λυκείου (Παράρτημα Β, Πίνακας 8, 9)

Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθεί πως οι απαντήσεις των συμμετεχόντων στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, που αφορούσε τη σύνδεση της ΚΓΕ με την ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου και τη μεταγνωστική ικανότητα δυσκόλεψαν τους φιλολόγους. Για τον λόγο αυτό η ερευνήτρια χρησιμοποίησε ελέγχους (διασαφήνιση θεμάτων), προτροπές (ανάλυση θεμάτων), αλλά και ερωτήσεις παρότρυνσης (prompts), για να δοθούν εκτεταμένες και πλούσιες απαντήσεις. Οι απαντήσεις σε αυτό το ερευνητικό ερώτημα ήταν κατά την εκτίμηση της ερευνήτριας αποτέλεσμα περισσότερο της διδακτικής εμπειρίας των φιλολόγων χωρίς να συνδέονται με μια βαθύτερη γνώση για τα πορίσματα της γνωστικής ψυχολογίας για τον ρόλο της νόησης στην αλληλεπίδραση του κόσμου που μας περιβάλλει (Farmer & Martin, 2019). Επίσης, οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν αναφέρθηκαν αναλυτικά στον επιστημονικό συλλογισμό και τη συμβολή της γλώσσας στη γνωστική ανάπτυξη κι έδειξαν πως δεν έχουν στέρεες γνώσεις για τη μεταγνωστική ικανότητα και τις τεχνικές ενίσχυσής της. Είναι βέβαια κατανοητό πως οι περίπλοκες γνωστικές νοητικές διεργασίες του επιστημονικού συλλογισμού, της μεταγνώσης, της αφηρημένης σκέψης, της επίλυσης προβλημάτων, της μνήμης, της παρατήρησης, της προσοχής δεν είναι εύκολα προσπελάσιμες. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαίωσε, όπως επισημάνθηκε στο θεωρητικό μέρος, ότι ιδιαίτερα ο σύνδεσμος ανάμεσα στην ΚΓΕ και στην απόκτηση της γνώσης δεν έχει ακόμη κατανοηθεί σε όλο το βάθος της (Svalberg, 2007, σελ. 302).

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας εμπειρικής μελέτης ήταν να διερευνήσει τις απόψεις και στάσεις των διδασκόντων φιλολόγων της Γ Λυκείου του νομού Μαγνησίας για την αξία της ΚΓΕ, τόσο στη διδασκαλία της γλώσσας, όσο και στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών του Λυκείου. Τα ευρήματα της μελέτης κατέδειξαν πως οι διδάσκοντες έχουν θετική στάση απέναντι στον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος και δηλώνουν τη σαφή προτίμησή τους σε αυτόν σε σχέση με τον μηχανιστικό, δασκαλοκεντρικό και φορμαλιστικό τρόπο διδασκαλίας των προηγούμενων ετών. Η προτίμηση των ερωτωμένων στην ΚΓΕ υποδηλώνει και την προσπάθεια διαμόρφωσης νέων στάσεων σχετικά με τη διδασκαλία της γλώσσας, η οποία επιτυγχάνεται κυρίως μέσα από την κριτική, λεπτομερή επεξεργασία των επιχειρημάτων για την αξία της ΚΓΕ στη διδακτική πρακτική. Παρόλα αυτά, η σχέση ανάμεσα στις στάσεις των συμμετεχόντων και στην εφαρμογή της ΚΓΕ στην πράξη διαπιστώθηκε ότι είναι σχέση συνάφειας και όχι αιτιώδης, που να δικαιολογεί τη συμμεταβολή τους. Οι ενστάσεις των φιλολόγων αφορούν μόνο τον περιορισμό της αναλυτικής ικανότητας των μαθητών, την έλλειψη επιμόρφωσης και τον εξετασιοκεντρικό χαρακτήρα της Γ Λυκείου. Γενικότερα, οι απόψεις των συμμετεχόντων για την ΚΓΕ φανερώνουν τη θεωρητική τους ενημέρωση σχετικά με το θέμα κι αυτό αποδεικνύεται από τις μαθητοκεντρικές, κονστρουκτιβιστικές και αλληλεπιδραστικές πρακτικές διδασκαλίας, που εφαρμόζουν στην τάξη, στοιχείο που εκφράζει τη θετική τους στάση απέναντι στην ΚΓΕ (Janks, 1991· McLaughlin & De Voogd, 2005· Wray, 2006). Παράλληλα, τα κείμενα που επιλέγουν για τη διδασκαλία τους και η έμφαση που δίνουν στον λόγο χειραφέτησης είναι από τους βασικούς τρόπους διδασκαλίας της ΚΓΕ. Απώτερος στόχος, άλλωστε, της εφαρμογής της ΚΓΕ στη διδακτική πράξη είναι η απελευθέρωση των μαθητών από τους κυρίαρχους εξουσιαστικούς λόγους (Janks & Ivanic, 1992· Fairclough, 1989· Ξυδόπουλος και. συν., 2013) και η δημιουργία πολιτών, που θα πιστεύουν στις αρχές της δικαιοσύνης, της ισότητας, της ελευθερίας, ικανών να κρίνουν και να εντοπίζουν τα λανθάνοντα μηνύματα (Baynham, 2002). Επίσης, τα ευρήματα σχετικά με την ολιστική αντιμετώπιση της γλώσσας, που συνεπάγεται η ΚΓΕ ενισχύουν την άποψη πως, κατά την κρίση των εκπαιδευτικών, όπως αναδείχτηκε από την παρούσα έρευνα, οι μαθητές, ακόμη και στη Γ Λυκείου, δεν έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία της γλώσσας για την επιτυχία σε όλα τα μαθήματα (Κουφάκη, 2009· Kyburz- Graber,

1999). Χρειάζονται ριζικές αλλαγές σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής και μακροχρόνιος σχεδιασμός από το δημοτικό και το Γυμνάσιο, για να επιτευχθεί η διαθεματική προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος. Τέλος, η συγκεκριμένη έρευνα προσπάθησε εξετάσει τον συγκερασμό ανάμεσα στην ΚΓΕ και στην ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών της Γ Λυκείου, τη σύνδεση με τον επιστημονικό συλλογισμό, την αφηρημένη σκέψη, τη μεταγνωστική ικανότητα (Inhelder& Piaget, 1958· Berk, 2019). Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων επιβεβαίωσαν την πλήρη συμφωνία με αυτή την παραδοχή, αλλά παράλληλα, φανέρωσαν επιφανειακές απαντήσεις σε θέματα γνωστικής ψυχολογίας, επιστημονικού συλλογισμού και σύνδεσης της ΚΓΕ με τη μεταγνωστική ικανότητα και την ενίσχυση δεξιοτήτων για βίου μάθησης.

10. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ

Η συγκεκριμένη μελέτη είναι μικρής κλίμακας. Αφορά ένα μικρό δείγμα φιλολόγων του νομού Μαγνησίας, γιατί τα αποτελέσματά της δεν μπορούν να γενικευτούν στους φιλολόγους όλων των νομών της χώρας. Επίσης, δεν εξετάστηκε στο θεωρητικό μέρος η σχέση της ΚΓΕ με την πρότυπη γλώσσα και τις υπόλοιπες γλωσσικές ποικιλίες. Συγχρόνως, ως προς τη συγκέντρωση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν μόνο ποιοτικές ημιδομημένες συνεντεύξεις. Επιπρόσθετα, περιορισμό της έρευνας αποτελεί το γεγονός πως οι συμμετέχοντες εξέφρασαν τις στάσεις τους άμεσα με τη μέθοδο της αυτοαναφοράς (*self-report*). Οι αποκρίσεις, όμως, των ατόμων με τη μέθοδο της αυτοαναφοράς είναι υποκείμενες σε παράγοντες κοινωνικής επιθυμητότητας (*social desirability*). Οι ερωτώμενοι, δηλαδή μπορεί να έδωσαν απαντήσεις, για να γίνουν κοινωνικά αρεστοί. Επομένως, αυτός είναι ένας περιοριστικός παράγοντας που πρέπει να συνυπολογιστεί στην παρούσα έρευνα.

Ωστόσο, η συμβολή της παρούσας εμπειρικής μελέτης είναι η σύνδεση της ΚΓΕ με την ευρύτερη γνωστική συγκρότηση των μαθητών της Γ Λυκείου, στοιχείο που συνιστά την πρωτοτυπία της, υπό το πρίσμα της γνωστικής ψυχολογίας και η εξέταση της ΚΓΕ σε σχέση με τη διαθεματικότητα και την ολιστική προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος. Αλλά και σε επίπεδο διδακτικής πρακτικής η παραπάνω μελέτη ρίχνει φως στην έννοια της ΚΓΕ, που είναι δύσκολη και ασαφής βιβλιογραφικά και συμπληρώνει την κεκτημένη γνώση σχετικά με την αξία και την εφαρμογή της ΚΓΕ στη διδασκαλία. Επίσης, ως προς τη συγκέντρωση δεδομένων θα μπορούσε να καταρτιστεί ένα ερωτηματολόγιο απευθυνόμενο σε μεγαλύτερο δείγμα, το οποίο θα αναλύονταν με την ποσοτική στατιστική ανάλυση ή μια σχάρα παρατήρησης, για να συλλεγούν πληροφορίες για τη διδασκαλία της ΚΓΕ στην τάξη, ή θα μπορούσαν να διερευνηθούν οι απόψεις και οι στάσεις των μαθητών σχετικά με την ΚΓΕ. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να επιτευχθεί ο μεθοδολογικός τριγωνισμός. Σύμφωνα με τον Creswell (2016,σελ.260) η τριγωνοποίηση είναι μια διαδικασία επιβεβαίωσης των στοιχείων από διαφορετικά άτομα (π.χ. φιλόλογοι, γονείς, μαθητές), από διαφορετικά είδη δεδομένων (π.χ. πρωτόκολλα παρατήρησης, συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, ημερολόγια) κι από διαφορετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις (ποιοτική και ποσοτική μεθοδολογία). Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η φερεγγυότητα και η ακρίβεια της έρευνας. Στόχος της μεθοδολογικής

σύγκλισης ή του τριγωνισμού όπως ονομάζεται (*triangulation, convergence*) είναι η επιβεβαίωση των ίδιων ευρημάτων μέσα από τη χρήση πολλών και διαφορετικών μεθόδων και η επίτευξη της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας (*validity and reliability*) των ερευνητικών αποτελεσμάτων, καθώς και η πληρέστερη απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων (Ιωσηφίδης, 2008,σελ.274). Τέλος, η παρούσα μελέτη θα μπορούσε να ανοίξει τον δρόμο και να αποτελέσει το έναυσμα και για άλλες γλωσσικές μελέτες σε σχέση με τις νοητικές μας διεργασίες σε συνδυασμό με τη γλώσσα, ενσωματώνοντας περισσότερα στοιχεία γνωστικής ψυχολογίας ή της θεωρίας της «επεξεργασίας των πληροφοριών» (Berk, 2019) και διερευνώντας ενδελεχέστερα τον τρόπο, που η ΚΓΕ συνδέεται με τη νόηση.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ανδρουλάκης, Γ.& Ξυδόπουλος, Γ. (2008). *Εισαγωγικά θέματα γλωσσολογίας*.

Πάτρα: ΕΑΠ.

Ajzen, I. (2001). Nature and operation of attitudes. *Annual Review*

Of Psychology, 52, 27-58.

Al-Hejin, B. (2004). Attention and awareness: Evidence from cognitive

And second language acquisition research. Teachers College, Columbia University

Working papers in TESOL& Applied Linguistics, *Attention and Awareness* 4 (1), 1-22.

Auerbach, E. (2003, March). Questions of Power. *The change Agent*

Issue 16, pp 1-28.

Baynham, M. (2002). *Πρακτικές γραμματισμού*. Μτφ. Αράπογλου, Μ.

Αθήνα: Μεταίχμιο.

Berk, L. (2019). *Αναπτυξιακή ψυχολογία. Η προσέγγιση της δια βίου*

Ανάπτυξης. Μτφ. Ψαρρού, Α, Λυκισάκου, Κ., Μπακοπούλου,

Α. επιμ. Μανιαδάκη, Κ. Παπασταθόπουλος, Σ. Εκδ: Κριτική.

Borg, S. (1994). Language awareness as a methodology: Implications for

Teachers and teacher training. *Language Awareness*,3, (2), 61-71.

Borg, S. (2003). Teachers' cognition in language teaching: A Review of

Research on what language teachers think, know, believe

And do. *Language teaching*, 36(2), 81-109.

Chan, V. (2010). Readiness for learner autonomy. What do our learners tell us?

Teaching in higher education,6 (4), 505-518.

Creswell, J. (2016). *Η έρευνα στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ίων.

Cohen. L, Manion. L, & Morrison. K. (2008). Μεθοδολογία εκπαιδευτικής

Έρευνας. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Click, A. & Pfeifer, S. (2020). What does language awareness

Look like? Visual methodologies in language learning

And teaching research (2000-2018). *Language Awareness*

Ellis, A., Denton, D. & Bond, J. (2013). An analysis of research on

Metacognitive teaching strategies. 5th World conference

On Education Sciences- WCES 2013.

Farmer, P. & Martin, M. (2019). Γνωστική Ψυχολογία. Επιμ. Ζιώρη, Ε.

Βατάκη, Α. Εκδ. Τζιόλας.

Eagly, A. H. & Chaiken, S. (1993). *Psychology of attitudes*.

San Diego, CA; Harcourt Brace Jovanovich.

Fairclough, N. (1999). Global capitalism and critical awareness

of language. *Language Awareness* 8.2, 71–83.

Fairclough, N. (1992). *Critical language awareness*. London

And New York, Longman, pp 33-56.

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London: Logman

Fairclough, N. (2003). *Analyzing Discourse. Textual Analysis*

For Social Research. London: Routledge

Grabinger, R. & Dunlap, J. (1995). Rich environments for active learning:

A definition. *Research Technology*, 3, (2), 4-34.

Hawkins, E.W. (1999). Foreign Language study and language awareness.

Language Awareness, 8, 124-142.

Huang, S. (2013). Revising identities as writers and readers through

Critical language awareness. *English teaching; practice and*

Critique, 12 (3), 65-86.

Huberman, A.& Miles, M. (1994). Data management and analysis στο Denzin, N.

& Lincoln, Y., *Handbook of Qualitative Research*, Sage Publications.

Ηλιοπούλου, Κ.& Ρουσουλιώτη, Θ.(2019). Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών

Για την εναλλακτική αξιολόγηση στη διδασκαλία της γλώσσας:

Πορίσματα έρευνας. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 39, 415-434.

Ιωσηφίδης, Θ.(2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις Κοινωνικές επιστήμες*.

Αθήνα: Κριτική.

Ζάγκα, Ε. (2004). Η συμβολή των μαθημάτων ειδικότητας στη γλωσσική

Αγωγή: Η διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας

Με έμφαση στο περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων του

Αναλυτικού Προγράμματος (Διδακτορική Διατριβή). Διαθέσιμο

Από τη βάση δεδομένων του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης

(κωδ.14868).

James, C., & Garrett, P., (1991). *Language awareness in the classroom*.

London: Logman.

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. (2019). *Πρόγραμμα σπουδών. Νέα Ελληνικά*

Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία. Γ Τάξη Γενικού Λυκείου.

Αθήνα. Ανασύρθηκε από το google scholar.

Kalantzis, M.& Cope, B. (2000). Multiliteracies pedagogy. A pedagogica

Supplement. *Literacy learning and the design of social futures*.

London and New York: Routledge, pp.239-248.

Keating, D. (2012). Cognitive and brain development in adolescence.

Enfance, 64 267-279.

Kuhn, D. & Dean, D. (2009). Connecting scientific reasoning and causal

Inference. *Journal of cognition and development*. 5 (2), pp 281-288.

- Κοκκινάκη, Φ.(2006). *Κοινωνική Ψυχολογία*. Τυπωθήτω.
- Κόκκος, Α.(2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α.& Λιοναράκης, Α.(1998). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*
Σχέσεις διδασκόντων- διδασκομένων. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κουφάκη , Λ.(2009). *Λόλα, να ένα άλλο μήλο* .Θεσσαλονίκη
University studio Press.
- Kokozidou, A. Goti, E. & Dinas, K. (2020). Critical Literacy in preschool
Education classroom. *Multilingual academic journal*
Of education and social sciences.8 (1), 183-219
- Kyburz-Graber, R. (1999). Environmental education as critical education:
How teachers and students handle the challenge. Cambridge
Journal of Education, 29 (3), 415-432.
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, ανασύρθηκε Ιούλιος 2021 από το google,
<https://www.greek-language.gr/greekLang/portal/aboutus/index.html>.
- McLaughlin, M., & DeVoogd, G. (2005). Teaching Critical Literacy.
Enhancing students' comprehension of text. *Language Arts*, 82
(6), pp35-38.
- Moad, M. (2020). Any role for foreign language in promoting children's
critical thinking? The case of stereotyping. *Language Awareness*, 29(1)
pp. 60.
- Μπουτουλούση, Ε. (1999). Γλωσσική Επίγνωση. Α.Φ.Χριστίδης.
Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα. Θεσσαλονίκη.
Κέντρο Ελληνικής γλώσσας και ηλεκτρονικός κόμβος.
- Μπουτουλούση, Ε. (2020). «Διαδικασίες μάθησης που συνδέουν:
Διλήμματα, Μεταφορές, Σύγχρονη τέχνη και
Εκπαίδευση. Περιοδικό Μεταλόγος, τεύχος 36.

Millis, B. (2016). Using metacognition to promote learning

Idea Paper, 63 pp. 6-9.

Ντίνας, Κ. Βαϊρινού, Κ., Μούσιου-Μυλωνά, Ό., & Πολατίδου, Α.

(2013). Επιμορφωτικό πρόγραμμα επαγγελματικής

Ενδυνάμωσης εκπαιδευτικών για τον κριτικό

Γραμματισμό. Στο: Γρίβα, Ε., Κουτσογιάννης, Δ., Ντίνας, Κ.

Στάμου, Α., Χατζηπαναγιωτίδη, Α.& Χατζησαββίδης, Σ.(2014).

Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου « Ο γραμματισμός στη

Σχολική πράξη.

Janks, H. (1991). A critical approach to the teaching of language.

Language Review, 43, (2), 191-199.

Janks, H., & Ivanic, R. (1992). Critical language awareness and

Emancipator discourse. *Critical language awareness*

Pp.305-331.New York: Logman.

Ξυδόπουλος, Γ., Αναγνωστοπούλου, Ε., Γούτσος, Δ. Χατζησαββίδης, Σ.

& Τσάκωνα, Β.(2013). *Γλώσσα, Κοινωνία και Εκπαίδευση*.

Πάτρα: Ε.Α.Π.

Petty, R.E., Cacioppo, J.T. (1986). The elaboration likelihood model of persuasion.

Advance in Experimental Social Psychology (14), pp 123-205.

New York: Academe Press.

Ρογδάκη, Α. (2012). Κριτικός γλωσσικός γραμματισμός και διδασκαλία της

Γλώσσας στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας: Μία μελέτη περίπτωσης.

(Διδακτορική διατριβή). Ανακτήθηκε από το google scholar.

Rosenberg, M.J.& Hovland, C.I. (1960). Cognitive, affective and behavioral

Components of attitudes. In C.T. Hovland& Rosenberg (Eds), *Attitude*

Organization and Change: an analysis of consistency among attitude

Components (pp1-14). New Haven, Yale University Press.

Svalberg, A. (2007). Language awareness and Language learning. *Journal of Education Research*, 40, (4). pp. 287-308.

Svalberg, A. & Askham, J. (2014). Student teachers' collaborative construction of Grammar awareness: the case of a highly competent learner. *Language Awareness*, 23(1-2), 123-137.

Svalberg, A. (2016). Language awareness research: where we are now. *Language Awareness*, 25, (1-2), 4-16.

Suwarno, (2020). Palestine and Israel Representation in the national and international News media. A critical discourse study. *Humaniora*, 32 (3), pp 217-225.

Τσιώλης, Γ. (2017). Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. ΕΑΠ

Τσιώλης, Γ. (2021, Μάιος 27). Η σχέση ποιοτικής και ποσοτικής προσέγγισης στην κοινωνική έρευνα: «από τον πόλεμο των παραδειγμάτων στον συνδυασμό των προσεγγίσεων».
Διαδικτυακή ομιλία ΕΑΠ. Ανακτήθηκε από το youtube.

Van den Broek, E. W., Oolbekkink Marchand, H. W., Unsvvorth, S.,
Van Kemenade, A.M. & Meijer, P.C. (2018). Unravelling upper Secondary school teachers' beliefs about language awareness: From conflicts to challenges in the ELF context. *Language Awareness*, 27(4), 331-353.

Van Dijk, T. A. (1995). Aims of critical discourse analysis. *Japanese Discourse 1* (1), 17-27.

Van Dijk, T. A. (2015). Critical discourse analysis. *The handbook of Discourse analysis* pp.466-487.

Veeman, M., Wolter, B., Afflerbach, B. (2006). Metacognition and Learning: conceptual and methodological considerations.

Metacognition Learning 1, 3-14.

Wray, D. (2006). Developing critical literacy: a priority for the 21th Century. *Journal of Reading, Writing and Literacy, 1*(1) 19-3.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ

Ονομάζομαι Βελαλή Χαρίκλεια και είμαι φοιτήτρια στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου με τίτλο «Επιστήμες της Αγωγής». Στο πλαίσιο της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας διεξάγω έρευνα, η οποία αφορά τη σημασία της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, τόσο στη διδασκαλία της γλώσσας, όσο και στη γνωστική συγκρότηση των μαθητών της Γ Λυκείου. Συγκεκριμένα, πρόκειται να διερευνήσω τις απόψεις και τις στάσεις των διδασκόντων φιλολόγων της Γ Λυκείου. Η διερεύνηση των παραπάνω απόψεων και στάσεων ακολουθεί την ποιοτική ερευνητική μεθοδολογία. Για αυτό τον λόγο θα σας ήμουν ευγνώμων, αν διαθέτατε 20 με 25 λεπτά από τον χρόνο σας, για να μου παραχωρήσετε μια τηλεφωνική συνέντευξη σε χρόνο, που εσείς επιθυμείτε. Η συνέντευξη ακολουθεί τους κανόνες της εκπαιδευτικής επιστημονικής μεθοδολογίας και θα τηρηθεί αυστηρή ανωνυμία των συμμετεχόντων σε αυτή. Όταν ολοκληρωθεί η έρευνα, αν το επιθυμείτε, μπορεί να σας αποσταλεί αντίγραφο των αποτελεσμάτων της. Έχετε δικαίωμα να διακόψετε τη συνέντευξη, αν εσείς το κρίνετε αναγκαίο ή να μην απαντήσετε σε κάποια ερώτηση.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για τον χρόνο και τη συνεργασία σας.

Για οποιαδήποτε πληροφορία το κινητό μου είναι: 697....

Και το mail μου: xaroulavelali96@hotmail.com

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Αριθμός συνέντευξης:

Ημερομηνία:

Περιοχή σχολείου: Μαγνησία, Βόλος

Τάξη διδασκαλίας:

Μαθήματα διδασκαλίας

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A Άξονας- Απόψεις-στάσεις φιλολόγων για την κριτική γλωσσική επίγνωση.

1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

_____ (Βοηθητικά στοιχεία
– εισαγωγή για την κριτική γλωσσική επίγνωση)

2) Τα τελευταία χρόνια το γλωσσικό μάθημα έχει απομακρυνθεί από τα παρωχημένα φορμαλιστικά και δασκαλοκεντρικά πρότυπα κι ακολουθεί μια πιο κριτική προσέγγιση. Γίνεται προσπάθεια να συνδεθεί η γλωσσική διδασκαλία με κοινωνικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα. Μια τέτοια γλωσσοδιδασκτική μέθοδος είναι η κριτική γλωσσική επίγνωση, που πολύ επιγραμματικά σημαίνει την κριτική συνειδητοποίηση και αφύπνιση ως προς τις κρυφές σημασίες και σιωπηλές παγίδες του λόγου όσων έχουν πρόσβαση στα ΜΜΕ, στην πολιτική και γενικότερα στην επικοινωνία. Επίσης, κριτική γλωσσική επίγνωση σημαίνει να διεisdύεις κάτω από την επιφάνεια των κειμένων, να διαβάζεις πέρα και πίσω από τις λέξεις.

α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο Λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

Β Άξονας- Πρακτικές διδασκαλίας σύμφωνα με την κριτική γλωσσική επίγνωση

4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

β) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (πχ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή τον γραπτό λόγο....).

Γ Λόγος χειραφέτησης

5) Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος «χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγηση;

Δ Άξονας- Η συμβολή της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στη γνωστική συγκρότηση των μαθητών

6 α) Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

β) Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

7 α) Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

β) Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

8 α) Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

β) Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

9 Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Ε Άξονας- Δυσκολίες στη διδασκαλία με βάση την κριτική γλωσσική επίγνωση

10 α) Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, σύμφωνα με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

β) Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

11) Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β – ΠΙΝΑΚΕΣ

Σημασία της επιμόρφωσης για την κατανόηση και τη διδακτική εφαρμογή της ΚΓΕ

1 Απουσία επιμόρφωσης. Αυτόβουλη επιμόρφωση	2 Επιμόρφωση σε επίπεδο απλοϊκό. Δυσκολία στην πράξη	3 Ικανοποιητική, ουσιαστική επιμόρφωση
--	---	---

Πίνακας 1. Σημασία επιμόρφωσης για την κατανόηση και την εφαρμογή της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης

Απόψεις φιλολόγων για την ΚΓΕ

1 Ενδυνάμωση, άσκηση κριτικής σκέψης μαθητών

2 Κριτική ανάγνωση και παραγωγή κειμένων- κρυμμένα μηνύματα

3 Σύνδεση γλώσσας με την κοινωνία

4 Βιωματική γνώση, μαθητοκεντρικός τρόπος διδασκαλίας, αλληλεπιδραστικός

5 Όχι μηχανιστική στείρα γνώση μόνο για τις εξετάσεις, σύνδεση της γλώσσας με τη λογοτεχνία

Πίνακας 2. Απόψεις φιλολόγων για την ΚΓΕ

Στάσεις φιλολόγων για τη γλωσσοδιδασκτική μέθοδο της ΚΓΕ

Θετικές στην πλειονότητά τους με ενστάσεις και περιορισμούς

1 Μειωμένη άσκηση της αναλυτικής ικανότητας των μαθητών

2 Η πλειονότητα των παιδιών δεν μπορεί να εμπλακεί ενεργά στον νέο τρόπο διδασκαλίας

3 Αποτελέσματα στον γραπτό λόγο απογοητευτικά στις πανελλήνιες εξετάσεις, αν και το γλωσσικό μάθημα διδάσκεται κριτικά

4 Η επιτυχία της εφαρμογής της ΚΓΕ υπονομεύεται από την υποτίμηση του δημόσιου σχολείου, το εξετασιοκεντρικό σύστημα της Γ Λυκείου.

Πίνακας 3. Στάσεις φιλολόγων για την ΚΓΕ

Στόχοι του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με την ΚΓΕ

1.Δημιουργία υποψιασμένων πολιτών	2.Σύνδεση γλώσσας με την ιδεολογία και την εξουσία	3.Ελεύθερη έκφραση απόψεων-διαθεματικότητα	4.Τα κείμενα δεν είναι ουδέτερες κατασκευές-φορείς ιδεολογίας	5.Ελεύθερη έκφραση απόψεων, ερμηνεία πολυτροπικών κειμένων, σκίτσων, στατιστικών στοιχείων, έργων τέχνης
-----------------------------------	--	--	---	--

Πίνακας 4. Στόχοι του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με την ΚΓΕ

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΚΓΕ

1. Πολυτροπικά κείμενα, δοκίμια, άρθρα, πολιτικές ομιλίες, σκίτσα, κόμικς, που αναφέρονται στη σχέση γλώσσας και εξουσίας	2. Διάλογος, καταιγισμός ιδεών, κονστρουκτιβιστική μάθηση, ερωτήσεις-απαντήσεις, ερωτήσεις σωστού-λάθους, ομαδικές, ατομικές εργασίες, λεξιλογικές ασκήσεις συνωνύμων, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, άτυποι αγώνες λόγου	3. Πολιτικές ομιλίες, άρθρα, δοκίμια που αναφέρονται στη σχέση γλώσσας-εξουσίας, κείμενα από τα ΜΜΕ, χρήση του διαδικτύου, πιο εναλλακτική διδασκαλία	4. Διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, κειμενοκεντρική μάθηση, δείκτες που εγείρουν κοινωνικό προβληματισμό	5. Συνδυαστική μέθοδος, κείμενα με παρόμοιο περιεχόμενο, που περιγράφουν το ίδιο γεγονός από διαφορετική οπτική, κείμενα του Υπουργείου, Θεματικοί Κύκλοι, πιο μοντέρνα κείμενα
---	--	---	---	---

Πίνακας 5. Πρακτικές διδασκαλίας για την ΚΓΕ

ΛΟΓΟΣ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗΣ -ΚΕΙΜΕΝΑ

1 Κείμενα Υπουργείου, κλασικό εγχειρίδιο Έκφραση-έκθεση, Θεματικοί Κύκλοι, Εμείς και οι άλλοι, κείμενα, που επικοινωνούν μεταξύ τους κι εγείρουν προβληματισμό

2 Φάκελος Υλικού Γ Λυκείου , κείμενα σχετικά με: έμφυλες ταυτότητες, ρατσισμό, ισότητα ανθρώπων, πολιτικό λόγο, κείμενα προπαγάνδας, ιστορικές πηγές. Γενικά όχι μόνο κλασικά κείμενα, αλλά και κείμενα με μια πιο μοντέρνα γραφή, που αγγίζει τους νέους

3 Κείμενα από τον Τύπο, τα ΜΜΕ, δημοσιεύματα από έγκριτες εφημερίδες, φιλολογικά ιστολόγια (blog), από το διαδίκτυο, πολυτροπικά κείμενα- απελευθέρωση του νου από πρακτικές καθοδήγησης

4 Αφόρμηση από τη λογοτεχνία, έργα τέχνης, φωτογραφίες, που τραβούν την προσοχή των μαθητών, για να καταλάβουν ότι υπάρχει αυτή η κρυμμένη καθοδήγηση

5 Πολύ απελευθερωτικά στην πολυπρισματικότητα της πραγματικότητας λειτουργεί και η ποίηση. Ο μαθητής ερμηνεύει το ποίημα με το δικό του τρόπο, κρίνει και δεν αποδέχεται ό, τι του υπαγορεύουν.

Πίνακας 6. Λόγος χειραφέτησης- κείμενα

Γλώσσα συστατικό κάθε μαθήματος

1 Η πλειονότητα των μαθητών δεν έχει κατανοήσει τη συμβολή της γλώσσας στην κατάκτηση κάθε γνωστικού αντικειμένου, αλλά και πόσο σημαντική είναι η αποτελεσματική χρήση της στη μετέπειτα πρόοδο του κάθε μαθητή.

2 Ελάχιστοι μαθητές κυρίως της θεωρητικής κατεύθυνσης κατανοούν την παντοδυναμία της γλώσσας. Αντίθετα, οι μαθητές της θετικής κατεύθυνσης διακρίνονται από μία τάση υποτίμησης.

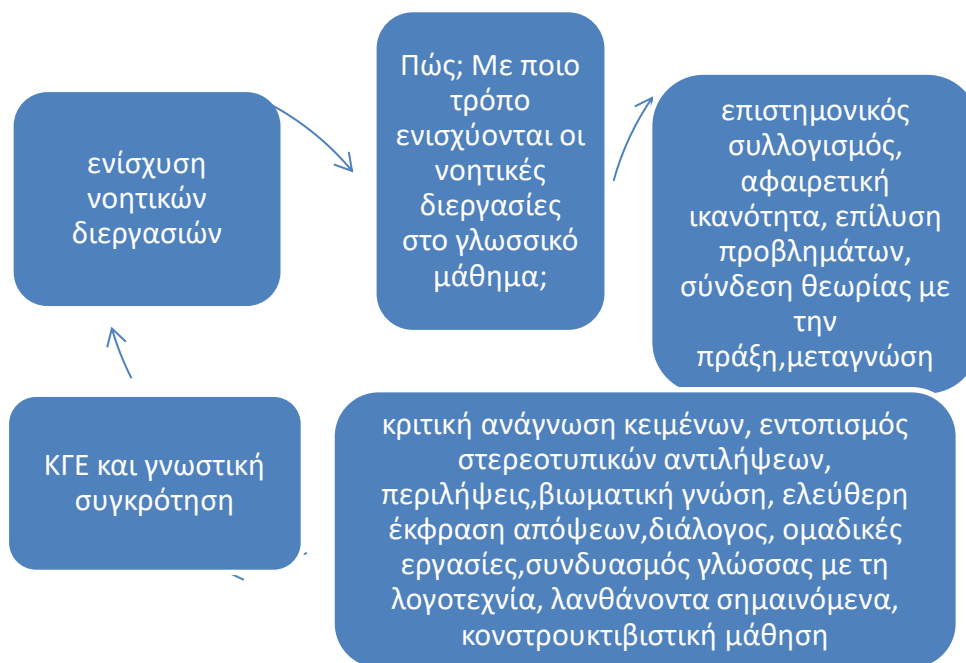
3 Προτάσεις: δύσκολο να επιτευχθεί αυτός ο στόχος. Ριζικές αλλαγές σε επίπεδο αναλυτικού προγράμματος, αλλαγή φιλοσοφίας από το δημοτικό και το Γυμνάσιο, διαχωρισμός με κάποιο τρόπο των πανελληνίων από τη Γ Λυκείου

4 Διέξοδος η τέχνη (παρακολούθηση θεατρικών και κινηματογραφικών παραστάσεων και σύνδεσή τους με το γλωσσικό μάθημα, διάλογος, όχι τυποποιημένη διδασκαλία, ελευθερία στην επιλογή κειμένων σύμφωνα με την ΚΓΕ

5 Προσπάθεια να «εμποτιστούν» όλα τα μαθήματα με γλωσσικές ασκήσεις. Συνεργασία με τους καθηγητές όλων των ειδικοτήτων.

6 Προσπάθεια για εκπόνηση διαθεματικών εργασιών από την Α Λυκείου με τη συνεργασία των καθηγητών των άλλων ειδικοτήτων, διδασκαλία κειμένων κι από άλλες επιστήμες.

Πίνακας 7. Γλώσσα συστατικό κάθε μαθήματος

Διάγραμμα 1. ΚΓΕ και γνωστική συγκρότηση των εφήβων μαθητών

Μεταγνωστική ικανότητα και ΚΓΕ

-
- Το μαθητοκεντρικό και αλληλεπιδραστικό περιβάλλον της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση μεταγνωστικής ικανότητας
-
- Αλληλένδετη με τη μεταγνωστική ικανότητα είναι η αυτογνωσία, η γνώση των δυνατοτήτων και των αδυναμιών μας και η προσπάθεια διόρθωσης των δευτέρων.
- Τεχνικές: ομαδικές εργασίες, διάλογος, συζήτηση, ενεργός συμμετοχή του μαθητή στη διεξαγωγή του μαθήματος, ανατροφοδότηση, βήματα που ακολουθήθηκαν, παραγωγή λόγου, περιλήψεις, διαχείριση του χρόνου, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, ανάλυση στατιστικών στοιχείων, δημιουργική γραφή, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, διατύπωση στόχων μαθήματος, αναστοχασμός.

Πίνακας 8. Μεταγνωστική ικανότητα και ΚΓΕ

Μεταγνωστική ικανότητα και δια βίου μάθηση

• εξασφάλιση ελευθερίας, αυτονομίας, αυτορρύθμισης	• Σύνδεση της μεταγνωστικής ικανότητας με τη δια βίου μάθηση και τον μετασχηματισμό της προσωπικότητας του νέου	• Η διαδικασία πώς να μαθαίνω, πώς να προσεγγίζω επιστημονικά πεδία, την κοινωνία, τον πολιτισμό, τη ζωή γενικότερα είναι συστατικό δια βίου μάθησης

Πίνακας 9. Μεταγνωστική ικανότητα και δια βίου μάθηση

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΚΓΕ

1 Απαιτητική η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου. Δυσκολία και στην αξιολόγηση	1. Εμπόδιο ο χρόνος που πιέζει για τις πανελλήνιες 2. η υποτίμηση του γλωσσικού μαθήματος, 3. η τεράστια ύλη σε σχέση με το ωρολόγιο πρόγραμμα	1. Περισσότερη ενημέρωση με παραδείγματα για την ΚΓΕ 2. και όχι μόνο για το θεωρητικό πλαίσιο.	1. Τα παιδιά δεν έχουν το απαραίτητο εννοιολογικό υπόβαθρο να προσεγγίσουν τα κείμενα 2. να αποκωδικοποιήσουν τα μηνύματα, που τα κατακλύζουν.
--	--	---	---

Πίνακας 10. Δυσκολίες στη διδασκαλία με βάση την ΚΓΕ

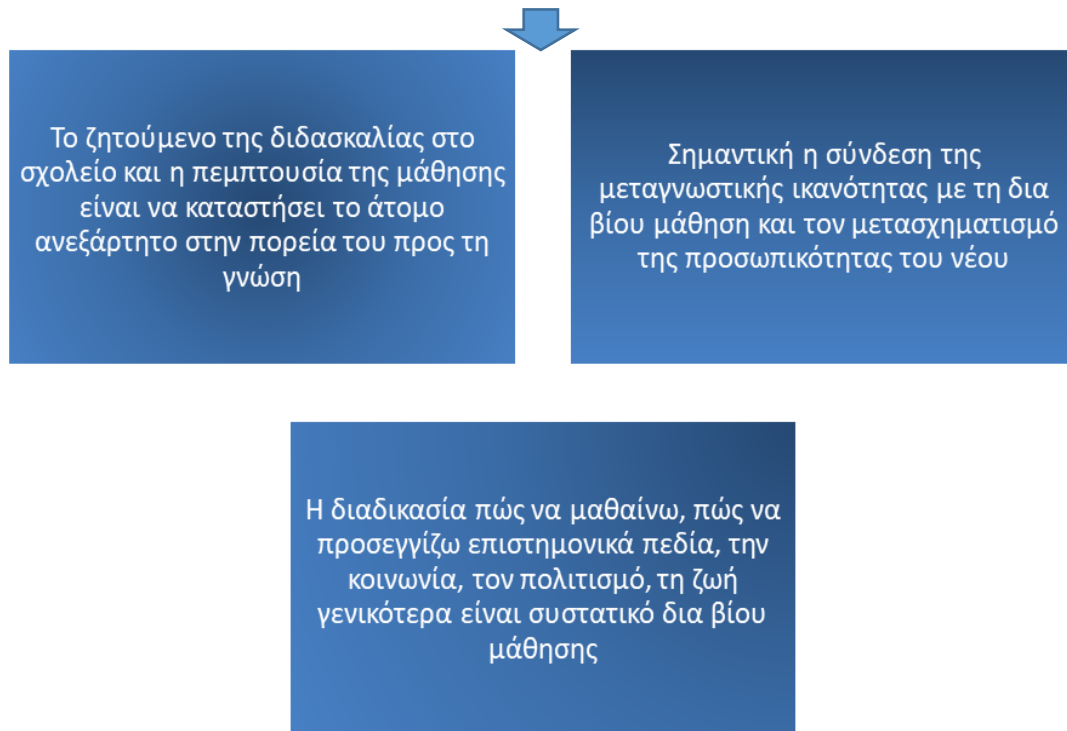
ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΥΛΟ

Εννέα άντρες

Εννέα γυναίκες

Πίνακας 11. Εκπροσώπηση των συμμετεχόντων ως προς το φύλο

Μεταγνωστική ικανότητα και δια βίου μάθηση

Διάγραμμα 2. Μεταγνωστική ικανότητα και δια βίου μάθηση

ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

ΑΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ (ΒΟΛΟΣ)	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΕΝΤΕΚΑ ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ	ΕΠΤΑ ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ

Πίνακας 12. Εκπροσώπηση των συμμετεχόντων ως προς το Λύκειο του νομού Μαγνησίας

ΠΡΟΦΙΛ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΗ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ			
K1	5 χρόνια	K10	10 χρόνια
K2	2 χρόνια	K11	17 χρόνια
K3	1 χρόνο	K12	5 χρόνια
K4	15 χρόνια	K13	4 χρόνια
K5	3 χρόνια	K14	26 χρόνια
K6	28 χρόνια	K15	4 χρόνια
K7	3 χρόνια	K16	5 χρόνια
K8	3 χρόνια	K17	7 χρόνια
K9	18 χρόνια	K18	5 χρόνια

Πίνακας 13. Προφίλ φιλολόγων ως προς τα χρόνια διδασκαλίας της γλώσσας στη Γ Λυκείου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ1

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K1: Συνολικά πέντε χρόνια.

2) Τα τελευταία χρόνια το γλωσσικό μάθημα έχει απομακρυνθεί από τα παρωχημένα φορμαλιστικά και δασκαλοκεντρικά πρότυπα κι ακολουθεί μια πιο κριτική προσέγγιση. Γίνεται προσπάθεια να συνδεθεί η γλωσσική διδασκαλία με κοινωνικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα. Μια τέτοια γλωσσοδιδακτική μέθοδος είναι η κριτική γλωσσική επίγνωση, που πολύ επιγραμματικά σημαίνει την κριτική συνειδητοποίηση και αφύπνιση ως προς τις κρυφές σημασίες και σιωπηλές παγίδες του λόγου όσων έχουν πρόσβαση στα ΜΜΕ, στην πολιτική και γενικότερα στην επικοινωνία. Επίσης, κριτική γλωσσική επίγνωση σημαίνει να διεισδύεις κάτω από την επιφάνεια των κειμένων, να διαβάζεις πέρα και πίσω από τις λέξεις.

α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο Λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K1: Ναι, έχουν γίνει ενημερώσεις σχετικές από το ΠΕΚΕΣ Θεσσαλίας κι από τους συντονιστές εκπαιδευτικού έργου.

E: Ναι , μπορείτε να μας πείτε λίγο περισσότερα ως προς αυτό;

K1: Εεεε, όταν ξεκίνησε να διδάσκεται το μάθημα της γλώσσας εεε, της Έκφρασης –Έκθεσης με τα καινούρια δεδομένα είχανε γίνει για ζώσης ενημερωτικές συναντήσεις εε με τους συντονιστές εκπαιδευτικού έργου εεε και με καθηγητές Λυκείου. Κι εκεί έγινε ενημέρωση σχετικά με το περιεχόμενο των σπουδών, με τους στόχους, εε γενικά με τη μεθοδολογία.

E: Μείνατε ικανοποιημένοι από αυτές τις οδηγίες κι από τον τρόπο επεξήγησης των όρων;

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K1: Ναι, έχουν σταλεί οδηγίες κι αφορούν τον νέο τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος.

E: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K1: Γενικά είναι θετικές, γιατί δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να ενισχύσουν την κριτική τους σκέψη, που είναι και το ζητούμενο και δίνουν εε ένα διαφορετικό ενδιαφέρον στο μάθημα εε μιας κι αυτό το μάθημα είναι συνδεδεμένο πια στην Γ Λυκείου απόλυτα με τις εξετάσεις, οπότε δίνει και τη δυνατότητα στους μαθητές να το δουν κάπως διαφορετικά.

E:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K1: Εεε οι στόχοι ενός τέτοιου μαθήματος εε είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε κάθε τάξη του σχολείου εε κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να είναι αρχικά η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η ενδυνάμωση εε της κριτικής ικανότητας των μαθητών, έτσι ώστε μέσα από το γλωσσικό αυτό μάθημα να μάθουν να διαβάζουν πίσω από τις λέξεις και να κατανοούν κάθε φορά ποιος είναι ο στόχος εεε του συγγραφέα οποιουδήποτε κειμένου εε κι αν έχουν στη διάθεσή τους.

E:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K:1 Εεε ναι, λοιπόν, πρώτα από όλα τα κείμενα που χρησιμοποιούμε στη διδασκαλία είναι κατά αρχήν πολυτροπικά, δεν περιοριζόμαστε πια μόνο στο γραπτό λόγο, αλλά συνδυάζουμε εε εικόνα και λόγο. Επίσης, εεε χρησιμοποιούμε εεε κείμενα από παλιότερες εποχές, έτσι ώστε, εεε να γίνει μια προσπάθεια να συνδεθεί η γλώσσα εε με την ιστορία. Εεε Επίσης, εε άλλοτε δουλεύουμε με ομαδικές εργασίες, δηλαδή πολλές φορές διοργανώνονται άτυποι αγώνες λόγου ή επιχειρηματολογίας μέσα στην τάξη, όσο, βέβαια, το επιτρέπει ο χρόνος.. όπως επίσης και ατομικές εργασίες. Ο κάθε μαθητής δηλαδή αναλαμβάνει να δουλέψει πάνω σε κάποια κείμενα εεεε προσπαθώντας να πετύχει τους στόχους του μαθήματος, τη διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν με όσο το δυνατόν περισσότερα κειμενικά είδη ανάλογα με το επικοινωνιακό και κοινωνικό πλαίσιο.

E: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

Κ1: Εεε πέρα από αυτά που είπαμε εε πολυτροπικά κείμενα εεε διάλογος μέσα στην τάξη, ομαδικές ή ατομικές εργασίες γίνεται προσπάθεια πάντα να συνδέουμε το μάθημα με την επικαιρότητα, δηλαδή να γίνεται εε αφόρμηση από κάποιο εεε γεγονός της επικαιρότητας, εε έτσι ώστε οι μαθητές ακριβώς να αντιληφθούν αυτή τη σχέση εε γλώσσας και εξουσίας εε πολιτικής και γλώσσας, κοινωνίας εεε και γλώσσας.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος «χειραφέτησης», που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγηση;

Κ1: Εεεε ναι, βέβαια, εκτός από τα κείμενα που υπάρχουν στο σχολικό βιβλίο δουλεύουμε μεεε άρθρα από τον Τύπο, εε δημοσιεύσεις σε εφημερίδες, πολιτικές ομιλίες νεότερες και παλαιότερες, δοκίμια ακόμη και λογοτεχνικά κείμενα εε τα οποία και αυτά φέρουν ένα ιδεολογικό προσανατολισμό, οπότε γίνεται προσπάθεια να καταλάβουν οι μαθητές ότι εε σε όλα αυτά τα είδη κειμένων μπορεί να υπάρχει αυτή εε η κρυμμένη ας το πούμε εεε καθοδήγηση, ιδεολογία, οπότε να είναι σε θέση εεε να μπορούν να τη διακρίνουν και να διαμορφώνουν έτσι τη δική τους εεε άποψη. Επίσης, πλέον μπορούμε να αντλήσουμε κείμενα και από το διαδίκτυο και από τον Τύπο, οπότε έχουμε περισσότερο υλικό στη διάθεσή μας εεε και σίγουρα πια εεε το θέμα δύο φύλα, έμφυλες ταυτότητες, έμφυλες διακρίσεις είναι εεε απόλυτα στην επικαιρότητα, οπότε ναι χρησιμοποιούμε και τέτοια κείμενα.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ1: Εεε, διαπιστώνουμε ότι σε μικρότερη ηλικία στις προηγούμενες τάξεις οι μαθητές δεν το αντιλαμβάνονται αυτό. Εεεε ούτε καν σε ένα μικρό βαθμό. Πλέον στην Γ Λυκείου αρχίζουν και το αντιλαμβάνονται, αλλά και πάλι όχι σε απόλυτο βαθμό, γιατί το μάθημα έχει συνδεθεί με τις εξετάσεις, οπότε πολύ συχνά ακούγεται και η άποψη ότι εε ποιος ο λόγος να διδασκόμαστε το μάθημα της γλώσσας από τη στιγμή, που δεν θα ακολουθήσουμε θεωρητικό προσανατολισμό. Εεε Πάντως, ίσως και εε λόγω της ηλικίας τους, είναι πια πιο ώριμα στη Γ Λυκείου τα παιδιά, εεε συνειδητοποιούν σταδιακά, όμως, αυτή τη σύνδεση της γλώσσας με όλα τα μαθήματα και πόσο η ικανότητα να αντιληφθούν τη σημασία της γλώσσας θα τους βοηθήσει στην καλύτερη διαχείριση όλων των μαθημάτων.

Ε: Με ποιο τρόπο θα μπορούσε να επιτευχθεί αυτό στο γλωσσικό μάθημα δεδομένης της διαπίστωσης πως η Γ Λυκείου είναι εξετασιοκεντρική;

K1: Εε αυτό μπορεί να επιτευχθεί εε με τη χρήση διαφορετικών κειμένων, τα οποία συνδέονται και με άλλους επιστημονικούς τομείς εε, οπότε έτσι οι μαθητές διαπιστώνουν ότι η γλώσσα δεν είναι μόνο λογοτεχνία ή ας πούμε μόνο ιστορία. Η γλώσσα είναι μέσο και όργανο και για τις άλλες επιστήμες εε και χρησιμοποιούμε κείμενα, που έχουν γραφεί από θετικούς επιστήμονες εε και εκεί φαίνεται εε και μπορούν οι μαθητές να καταλάβουν ότι μέσω του λόγου και αυτοί οι επιστήμονες εε περνάνε τις απόψεις τους. Σε αυτό το θέμα θα ήταν επιθυμητή και η συνεργασία των καθηγητών των άλλων ειδικοτήτων, αλλά δυστυχώς στη Γ Λυκείου είναι αρκετά δύσκολο να επιτευχθεί, λόγω της πίεσης εε εξαιτίας των εξετάσεων. Συμβαίνει, όμως, εε στις υπόλοιπες τάξεις εε μπορεί να υπάρχει αυτή η διαθεματικότητα, όπως λέμε, μέσα από συνεργασία με άλλες ειδικότητες για την εκπόνηση κάποιων εργασιών από πλευράς μαθητών. Οι λεγόμενες διαθεματικές εργασίες. Αλλά στην Γ Λυκείου οι εργασίες αυτές δεν είναι εφικτό να πραγματοποιηθούν λόγω της πίεσης για την κάλυψη της εξεταστέας ύλης. Οπότε, γίνεται μόνο στο μάθημα της γλώσσας μέσα από διαφορετικά κείμενα, που μπορούμε να δώσουμε στους μαθητές.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K1: Αδιαμφισβήτητο, διότι μόνο μέσω της ανάπτυξης της κριτικής ικανότητας μπορεί να λειτουργήσουν όλες αυτές οι δυνατότητες εε ο μαθητής εε μόνο, αν μάθει εε να σκέφτεται θα μπορέσει να εε αναπτύξει, να προχωρήσει τη σκέψη του εε και την κρίση του εε πιο πέρα εε, δηλαδή εε να προχωρήσει προς την ωρίμανση εε της σκέψης του εε να μπορέσει να διακρίνει εε την αλήθεια που υπάρχει όχι μόνο μέσα σε ένα κείμενο, αλλά σε οτιδήποτε θα ακούσει, εε να μην είναι παθητικός δέκτης και ακροατής, αλλά να στέκεται πάντα κριτικά εε απέναντι στο οτιδήποτε.

Ε:β Με ποιο τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

K1: Πέρα από τη μελέτη των κειμένων, από την ανάλυση των κειμένων, αυτό γίνεται και μέσα από τη συγγραφή κειμένων από τους ίδιους τους μαθητές εε δε στεκόμαστε μόνο στα υπάρχοντα κείμενα, αλλά οι μαθητές καλούνται να γράψουν διαφορετικά είδη κειμένων εε, στα οποία εκεί καλούνται να παρουσιάσουν εε τις απόψεις τους. Επομένως, το ένα είναι να μπορούν εε να διακρίνουν πίσω από τις λέξεις, όπως είπαμε στα κείμενα άλλων και το δεύτερο είναι να μπορούν οι ίδιοι να εκφραστούν πια εε μέσα από δικά τους κείμενα.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες

της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ1: Λοιπόν, εεε, ναι, βέβαια, είναι ένα από τα βασικά ζητούμενα αυτό μέσα στην τάξη εεε αυτό γίνεται δείχνοντας στους μαθητές εεε τι γνωρίζουν, το τι ξέρουν από εκεί γίνεται η αρχή. Πρέπει ο μαθητής να καταλάβει μόνος του ποιες γνώσεις ήδη έχει, γιατί πολλές φορές τα παιδιά γνωρίζουν και δεν έχουν την αίσθηση ότι έχουν γνώση. Από τη μία είναι αυτό κι από την άλλη πρέπει να διαπιστώσουν και τι δεν γνωρίζουν, έτσι ώστε να μπουν στη διαδικασία να προσεγγίσουν και αυτές τις γνώσεις. Οπότε ξεκινώντας από αυτό τι ξέρω και τι όχι, στη συνέχεια εεε μπορούμε να προχωρήσουμε εεε στην ανάπτυξη της ικανότητάς τους να επιλύουν εεε προβλήματα, εεε να οργανώνουν και διαχειρίζονται το χρόνο τους, κάτι που είναι πολύ σημαντικό και για τις εξετάσεις τους, βέβαια, γιατί είναι μια δοκιμασία από τις πιο δύσκολες, που αντιμετωπίζουν έτσι σε αυτή την ηλικία. Διαχείριση και οργάνωση χρόνου. Εεε επίσης, να μην συμμετέχουν μηχανικά, δηλαδή να μην αναπαράγουν ό,τι ακούνε, να μην ακολουθούνε την πεπατημένη, αλλά να μπορούν οι ίδιοι πια σιγά σιγά να δημιουργούν, να έχουν, δηλαδή πέρα από κριτική, αλλά και δημιουργική εεε σκέψη, και να αναπροσαρμόσουμε την τακτική μας, αν δούμε πως δε λειτουργεί, έτσι ώστε να έχουμε κάποιο αποτέλεσμα. Διαφορετικά δεν υπάρχει και νόημα σε όλο αυτό. Αν, δηλαδή, εμείς θεωρούμε ότι πετυχαίνουμε κάτι, αλλά στην ουσία δεν έχουμε αποτέλεσμα, τότε έχουμε αποτύχει κι επομένως, πρέπει κάθε φορά να αναπροσαρμόζουμε τη μέθοδό μας.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ1: Εεεε ναι πέρα από αυτά που έτσι κι αλλιώς είναι προαπαιτούμενα, δηλαδή το πώς διδάσκεται ένα κείμενο, ποιες ασκήσεις και πώς πρέπει να γραφεί στη συνέχεια η λεγόμενη έκθεση εεε, επειδή ένα από τα ζητούμενα είναι και η καλλιέργεια της αφαιρετικής σκέψης, δηλαδή να μπορούν εεε τα παιδιά να εστιάσουν στα σημαντικά και να εεε και ξεχωρίσουν και τα περιττά, εεε η περίληψη κειμένων εεε είναι μία μέθοδος, ένα μέσο, για να μπορούν ακριβώς να εντοπίζουν τα ουσιώδη και να στέκονται σε αυτάεε. Επίσης, όπως είπαμε εργασίες, διάφορες εργασίες, οι οποίες έχουν να κάνουν είτε με την παραγωγή γραπτού λόγου είτε με την μελέτη και ανάλυση κάποιων εεε στατιστικών, κάποιων στοιχείων. Εεεε μπορεί να γίνονται κάποια ερωτηματολόγια είτε από τους ίδιους τους μαθητές να συντάσσονται και να απαντώνται είτε από

εμάς προς τους μαθητές εε σε μία προσπάθεια να ξεφύγουμε όσο , βέβαια, μας το επιτρέπει, μας το επιτρέπουν οι εξετάσεις και ο χρόνος που είναι πιεστικός, εε να ξεφύγουμε και να ασχοληθούμε με κάτι διαφορετικό και ίσως και πιο ενδιαφέρον.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ1: Εε αυτό είναι το ζητούμενο και θα πρέπει να μπαίνουν πολύ ισχυρές βάσεις, ήδη, από το δημοτικό σχολείο. Πιστεύω γίνεται μια αρχή, αλλά όλο αυτό έρχεται και με την ηλικιακή ωρίμανση των παιδιών, δηλαδή μπαίνουν σε αυτή τη διαδικασία στο σχολείο στη γ Λυκείου, αλλά στη συνέχεια εε πιστεύω ότι θα αξιοποιήσουν και θα εκτιμήσουν καλύτερα αυτά , που έχουν πάρει από το σχολείο και θα τα κάνουν χρήση και θα οδηγηθούνε στον επιθυμητό στόχο, που είναι αυτή η χειραφέτηση, η κριτική στάση απέναντι στην κοινωνία.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για ένα φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, σύμφωνα με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

Κ1:Είναι πάρα πολύ δύσκολο, ειδικά στη Γ Λυκείου, γιατί οι εξετάσεις είναι αυτές που καθορίζουν, οι πανελλήνιες, αναφέρομαι στις πανελλήνιες είναι αυτές που καθορίζουν εε την όλη στάση και συμπεριφορά των μαθητών, εε ο βαθμός που θα πάρουν στο μάθημα της έκθεσης εε η αντίδραση που έχουν οι μαθητές στο ότι αυτό που είπαμε και πριν ,γιατί πρέπει να ασχολούμαστε με την έκθεση, όταν σκοπεύουμε να γίνουμε γιατροί ή μηχανικοί. Πολλές φορές υπάρχει, υπάρχουν ελλειπείς γνώσεις από πλευράς των μαθητών, οπότε πρέπει να προσπαθήσουμε να καλύψουμε αυτά τα κενά εε όπως επίσης ένα πρόβλημα , αν μπορούμε να το χαρακτηρίσουμε πρόβλημα εε ίσως είναι αναγκαίο κακό είναι και τα μαθήματα που κάνουν εκτός σχολείου τα παιδιά , τα φροντιστήρια, τα οποία , βέβαια δεν είναι στόχος η απόκτηση κριτικής σκέψης, οπότε έρχονται ήδη εε ίσως προκατειλημμένα κάποιες φορές, με διαμορφωμένες απόψεις, οπότε είναι αρκετά δύσκολο. Είναι δύσκολο, βέβαια και γιατί όλα αυτά είναι καινούρια εε και οι εκπαιδευτικοί δεν έχουμε επιμορφωθεί σε βάθος για όλα αυτά . Ναι μεν , όπως είπαμε γίνονται κάποιες ενημερώσεις και κάποιες επιμορφώσεις , αλλά όχι σε βάθος. Άρα, εμείς μαθαίνουμε στην πορεία και πολλές φορές μαθαίνουμε και μαζί με τους μαθητές, οπότε ναι είναι αρκετά δύσκολο.

Επίσης, όσο αφορά το θέμα της υλικής υποδομής με τα χρόνια βελτιώνεται, δηλαδή έχουμε πρόσβαση πια σε υπολογιστές, οπότε οι υπολογιστές μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για έρευνα από πλευράς των μαθητών είτε, για να έχουμε πρόσβαση σε κείμενα, επιστήμη του μαθήματος, οπότε να μη χρειάζεται είτε η φωτοτυπία είτε να έχουμε άλλα βιβλία, για να μπορούν

να βρουν τα παιδιά κείμενα, εεε οπότε σταδιακά , σιγά σιγά αυτό το θέμα αντιμετωπίζεται εεε, δηλαδή η πρόσβαση στην τεχνολογία, η οποία μπορεί να βοηθήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό, έτσι ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες αυτού του μαθήματος, γιατί είπαμε ότι χρειαζόμαστε διαφορετικά κείμενα, γίνονται εργασίες, πολλές φορές χρειάζεται επεξεργασία αυτών των εργασιών. Επίσης, τα σχολικά βιβλία πάντα αντιμετωπίζονται κριτικά , γιατί έχουν πολλές αδυναμίες. Βέβαια, πλέον δουλεύουμε με τους φακέλους υλικού εεε που καλύπτουν σε αρκετά μεγάλο βαθμό τις ανάγκες μας, αν και πάντα χρειάζεται μια επικαιροποίηση του περιεχομένου των βιβλίων, έτσι ώστε να γίνονται πιο ελκυστικά και πιο ενδιαφέροντα για τους μαθητές, για να μπορούν να τα χρησιμοποιούν με μεγαλύτερη προθυμία. Βέβαια επιλέγουμε και κείμενα εκτός βιβλίου, αλλά γίνεται προσπάθεια να μπορέσουν οι μαθητές να επιλέξουν κάποιο κείμενο, για να δούμε κι αν όλα αυτά που διδάσκονται γίνονται κτήμα τους, Να δούμε, αν μπορούν να επιλέξουν ένα κείμενο, το οποίο ανταποκρίνεται σε όλα αυτά που διδάσκονται και στους στόχους του μαθήματος.

11) Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

K1: Να συμπληρώσω ότι το γλωσσικό μάθημα θεωρώ ότι είναι το σημαντικότερο, που διδάσκονται οι μαθητές από την αρχή της σχολικής τους ζωής, οπότε θα πρέπει πάντα να είναι στο κέντρο εεε κάθε μεταρρύθμισης, σε κάθε αναλυτικού προγράμματος και πάντα να προσαρμόζεται στα σύγχρονα δεδομένα, έτσι ώστε να μη χάνει ποτέ το ενδιαφέρον του.

E: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 2

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K2: Δύο χρόνια.

E: Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο Λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K2: Όχι.

E: Κάποια ενημέρωση, κάποιο σεμινάριο;

K2: Όχι δεν έγινε.

E: Εσείς έχετε διαβάσει κάτι σχετικό;

K2: *Ναι είχα βρει κι από το διαδίκτυο κάποια άρθρα και από κάποια βιβλία που είχα.*

E: Μπορείτε να μας πείτε την άποψή σας πάνω σε αυτό, δηλαδή στη διδασκαλία της γλώσσας σύμφωνα με την κριτική γλωσσική επίγνωση;

K2: *Ναι σίγουρα είναι μια διαφορετική προσέγγιση, μια διαφορετική μέθοδος, μια διαφορετική εκπαιδευτική φιλοσοφία και πιστεύω ότι βοηθάει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών, διότι ακριβώς μπορούν να εντοπίσουν το κρυφό σημεινόμενο πίσω από τα κείμενα. Γιατί κάθε φορά και τι ενδεχομένως υπονοείται πίσω από ένα κείμενο.*

Eβ: Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

Ναι έχουν σταλεί. Ναι νομίζω πέρυσι ή πρόπερσι είχαν σταλεί.

E: Μας το διευκρινίζετε περισσότερο;

K2: *Οι ερωτήσεις έλεγαν ακριβώς πού στοχεύει το μάθημα, στο πού στοχεύει η διδασκαλία του μαθήματος, το πώς γίνεται η προσέγγιση των κειμένων, ποιος είναι ο στόχος, καθώς και στον τρόπο εξέτασης.*

E: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K2: *εεεε Ίσως, εεε μπορώ να πω ότι περιορίζει λίγο εε τον πιο λίγο ελεύθερο και ανοικτό τρόπο προσέγγισης του κειμένου, διότι κατά κύριο λόγο στοχεύει μόνο στοσο κρυφό μήνυμα ας το πούμε, το λανθάνον μήνυμα, εεε και δεν έχει ίσως εεε τόσο ως στόχο την περαιτέρω ας το πούμε, εε την καλλιέργεια ας το πούμε της αναλυτικής λειτουργίας του λόγου, δηλαδή να προχωρήσουμε στην ανάλυση περαιτέρω θεμάτων, εε με στόχο ας το πούμε κυρίως την ανάπτυξη λόγου, την παραγωγή λόγου. Είναι περισσότερο στοχευμένη ας πούμε στον εντοπισμό μηνυμάτων και την έκφραση κάποιων ιδεών με περιορισμένο, ακόμα πιο περιορισμένο αριθμό λέξεων από ότι ήταν στη δευτέρα και τρίτη, τώρα ας πούμε είναι λιγότερες 300 με 400 λέξεις. Περιορίζει την αναλυτική ικανότητα, είναι περισσότερο στοχευμένο.*

E: Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K2: *Εεε οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος πρέπει να είναι ακριβώς η ερμηνεία πολυτροπικών κειμένων, διότι απαιτείται, απαιτούνται κι αυτό μπορούμε να το βάλουμε στα θετικά σημεία η ερμηνεία πέραν του κλασικού κειμένου και σχεδίων και σκίτσων και αριθμητικών δεδομένων, εεε ο συνδυασμός κειμένων, προκειμένου ας το πούμε να μπορέσει ο μαθητής να κατανοήσει*

ένα συγκεκριμένο θέμα, που κάθε φορά μελετάται και να μπορέσει στη συνέχεια να δώσει τις απαντήσεις στα ερωτήματα που ζητούνται και να γράψει το θέμα της έκθεσης που είναι σχετικό με τα κείμενα που υπάρχουν.

E: α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K2: Εεε χρήση κειμένων, πολυτροπικών κειμένων, τη μέθοδο του καταγιγισμού ιδεών ούτως ώστε να ααα ενεργοποιηθεί, να ενεργοποιηθούν οι δυνάμεις οι νοητικές και τα ίδια τα παιδιά να δώσουν απαντήσεις στο θέμα που τίθεται, να ανακαλύπτουν ουσιαστικά και να βρουν ουσιαστικά μόνα τους την απάντηση..... κυρίως αυτά και τη χρήση κάποιων ασκήσεων γλωσσικών. Η διδασκαλία είναι περισσότερο μαθητοκεντρική, ζητούμε από τους μαθητές να μπουν στη διαδικασία να σκεφτούν κάποια πράγματα και εε αντίστοιχα μετά να τα καταγράψουν. Επίσης, είναι βασικό ζητούμενο οι μαθητές να κατανοήσουν τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία κι αυτός είναι ένας βασικός μηχανισμός της γλώσσας, πως η γλώσσα δηλαδή δρα ως όργανο κι ως εργαλείο της εξουσίας.

E: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

K2: Επίσης, μέσω ομιλιών και άρθρων, που έχουν γράψει πολιτικά πρόσωπα ή έργων ενδεχομένως που έχουν γράψει πολιτικά πρόσωπα ή γενικότερα κειμένων , δοκιμίων, που αναφέρονται στο πώς κινείται η γλώσσα της εξουσίας. Επίσης, και κάποια κείμενα πολυτροπικά , κάποια ας το πούμε εεε σκίτσα κόμικς, που δείχνουν κι αυτά πώς κινείται η γλώσσα της εξουσίας και παλιότερων εποχών ακόμα που απεικονίζεται ο Μουσολίνι, ο Χίτλερ, που δείχνουν γενικώς μία νοοτροπία. Εντοπίζουμε και τα στερεότυπα, που μεταφέρονται μέσω της γλώσσας και των κειμένων, για να δούμε πώς η εξουσία θέλει να δημιουργεί κάποια στερεότυπα συγκεκριμένα.

E: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγωγή;

Κ2: Εεεε αυτό πολλές φορές ξεκινάω ως αφόρμηση από λογοτεχνικά κείμενα και στη συνέχεια είτε μέσω κειμένων πολυτροπικών κινούμαι ούτως ώστε να επιτευχθεί αυτός ο στόχος. Πολλές φορές , πάλι χρησιμοποιώ ως αφόρμηση και έργα τέχνης , πίνακες ζωγραφικούς, κάποιες φωτογραφίες, κάποια σκίτσα ή κάποια λογοτεχνικά ή κάποια ποιήματα. Γενικώς οι μαθητές ειδικότερα σε κάποιους χώρους, όπως η φωτογραφία είναι πιο δεκτικοί, πιο θετικοί.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως « όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ2: Ένα ποσοστό μαθητών αρκετά σημαντικό το έχει κατανοήσει, πιστεύω. Εεε, βέβαια, ορισμένοι δεν κάνουν την προσπάθεια που ίσως θα έπρεπε, αλλά πιστεύω πως ναι το σημαντικό ποσοστό μαθητών το έχει κατανοήσει.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ2: Ναι εε πρέπει να καταδειχθεί η διασύνδεση, που υπάρχει ανάμεσα στη γλώσσα και σε οποιοδήποτε αντικείμενο, στο πώς ακριβώς η γλώσσα λειτουργεί, στο πώς λειτουργεί ως μηχανισμός ενεργοποίησης της σκέψης και έκφρασης αυτών που θέλουμε να επιτύχουμε και σίγουρα και στα άτομα ,που θέλουν να ακολουθήσουν ένα θετικό επάγγελμα, που θεωρητικά η γλώσσα φαντάζει ως περιττή, αυτά τα άτομα μέσω των κειμένων ακριβώς που δείχνουν το πώς λειτουργεί η γλώσσα και πώς μπορεί να επηρεάσει και να ελέγξει. Για παράδειγμα κείμενα που έχουν να κάνουν , που συνδυάζουν και κάποια στοιχεία, που θα τραβήξουν ενδεχομένως και τους μαθητές, που είναι στραμμένοι στα θετικά μαθήματα, ενδεχομένως να έχουμε μεγαλύτερη ανταπόκριση των παιδιών. Επίσης, η συνεργασία μεταξύ των καθηγητών διαφορετικών ειδικοτήτων θα μπορούσε να βοηθήσει, αλλά στη Γ Λυκείου είναι δύσκολο, γιατί και οι άλλες ειδικότητες έχουν επίσης βασικά μαθήματα, τα οποία εξετάζονται πανελλαδικά, έχουν κι αυτοί φόρτο ύλης, φόρτο ασκήσεων, εεε παρόλα αυτά σε κάποιες περιπτώσεις μπορώ να πω πως μια κάποια συνεργασία γενικότερα υπάρχει. Βέβαια, όχι στο βαθμό, που θα έπρεπε και που θα όχι στο βαθμό που θα έπρεπε. Δεν επιτρέπει η φύση του συστήματος, όπως είπατε είναι εξετασιοκεντρικό.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K2: Πιστεύω πως συμβάλλει, ναι. Διότι ακριβώς στην προσπάθεια να δουν, να κατανοήσουν ένα κείμενο, παρατηρώντας τα λεγόμενά του φανερά και μη μπαίνουν σε διαδικασία να σκεφτούν, ακόμα κι αν αυτό το κάνουν ενδεχομένως φορμαλιστικά, απλώς δηλαδή, για να βγει το κείμενο και να γραφεί η έκθεση και τότε ακόμα ο νους πάλι εξασκείται. Επίσης, όταν εντοπίζουν πως μια αλλαγή στη γραμματική ή τη σύνταξη μπορεί να αλλάξει και το νόημα.

E:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Eα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

K2: Πιστεύω ότι το μαθητοκεντρικό και αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ ως ένα βαθμό βοηθάει, διότι ακριβώς μαθαίνουν να ανακαλύπτουν τη γνώση, η γνώση κατακτάται μέσω διανοητικής προσπάθειας, μέσω σκέψης και γενικώς η αποκόμιση της γνώσης συμβάλλει και στην ανάπτυξη νοητικών δυνάμεων και στη μεταγνώση, μαθαίνουν πώς να σκέφτονται και κατανοούν και τη δύναμη της σκέψης ή τουλάχιστον αποζούν μια ιδέα για τη δύναμη της σκέψης, έστω κι αυτό είναι ένα όφελος.

Eβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

K2: Σίγουρα κάποιοι πίνακες, κάποια διαγράμματα, κάποια σχέδια, κάποιες φωτογραφίες, κάποιες εικόνες, σίγουρα βοηθούν τους μαθητές, γιατί αποτυπώνονται καλύτερα, σε μεγάλη μερίδα τουλάχιστον βοηθούν στην απόκτηση μεταγνωστικής ικανότητας. Επίσης, η αυτογνωσία βοηθάει, είναι βασικός παράγοντας, βέβαια ακόμη στην εφηβική ηλικία, που βρίσκονται τα παιδιά είναι ακόμη στο στάδιο αναζήτησης της εικόνας τους, της ταυτότητάς τους δεν έχουν ως το πούμε κάτι τουλάχιστον εκατό τα εκατό αποκρυσταλλώσει την εικόνα για τον εαυτό τους, αλλά όλη αυτή η διαδικασία, ουσιαστικά η διαδικασία καλλιέργειας της μεταγνωστικής ικανότητας εν μέρει βοηθάει και στην αυτογνωσία, ίσως δηλαδή να είναι αλληλένδετα αυτογνωσία και μεταγνωστική ικανότητα.

E: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ2: *Ναι πιστεύω πως συμβάλλει, εφόσον μαθαίνουν οι μαθητές γενικώς να σκέφτονται και μαθαίνουν, επίσης τρόπους, για να μαθαίνουν ουσιαστικά μπορούν εν συνεχεία με βάση βέβαια και τα ενδιαφέροντά τους να μπορέσουν ευκολότερα να αα φτάσουν στους στόχους τους, στους στόχους που ο καθένας θέλει. Εφόσον έχουν μάθει αυτή τη διαδικασία του τρόπου σκέψης, και αργότερα στη ζωή τους μπορούν στη συνέχεια να κινηθούν και πιο στοχευμένα στο πεδίο ή στα πεδία, που θέλουν και να αποκτήσουν τις δεξιότητες, που χρειάζονται.*

Εα: **Πόσο απαιτητικό είναι για ένα φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, σύμφωνα με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;**

Ε β: **Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;**

Κ2: *Εε έχει, είναι εε έχει σίγουρα κάποιες απαιτήσεις το μάθημα, απαιτεί αρκετό υλικό, αρκετά ίσως κείμενα και τα πολυτροπικά κείμενα, που είπαμε, αλλά πιστεύω, όμως, γενικά ότι δεν υπάρχει σοβαρό πρόβλημα στο να μπορέσει το μάθημα να γίνει με τρόπο, που να μπορέσει ο μαθητής να αποκομίσει οφέλη και να φτάσει στον τελικό σκοπό, στη μεταγνωστική ικανότητα. Επίσης, περισσότερη και ουσιαστικότερη επιμόρφωση σίγουρα θα βοηθούσε. Ακόμη, στα σχολεία η υλικοτεχνική υποδομή είναι γενικώς ελλιπής, δεν είναι επαρκής. Οι υπολογιστές είναι ένας ή δύο για όλο το σχολείο, εε στα εργαστήρια συνήθως οι υπολογιστές δεν είναι σε καλή κατάσταση, είναι παλαιάς τεχνολογίας, παρωχημένης, στα περισσότερα σχολεία δεν υπάρχουν διαδραστικοί πίνακες, υπάρχει ένας ή σε λίγες τάξεις. Γενικότερα στο θέμα των υποδομών υπάρχει πρόβλημα. Τώρα ως προς το υλικό των σχολικών βιβλίων δεν θα έλεγα ότι είναι πλούσιο και επαρκές. Είναι ας το πούμε ένα υλικό που δίνει το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα από την πλευρά του εκπαιδευτικού, για να ανακαλύψει και να βρει άλλα κείμενα και ό,τι γενικότερα χρειάζεται. Θα μπορούσε να υπάρχει και κάτι περισσότερο. Βέβαια, προτείνονται κείμενα, διάφοροι διαδικτυακοί τόποι για περαιτέρω υλικό.*

11) **Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;**

Κ2: *Εε όχι νομίζω ότι τα 'παμε. Τα είπαμε όλα. Δε θα είχα κάτι να προσθέσω.*

Ε: **Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.**

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 3

Ε1. **Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;**

Κ3:Είμαι αναπληρώτρια εκπαιδευτικός και διδάσκω το γλωσσικό μάθημα τον τελευταίο χρόνο.

α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

Κ3: Δε νομίζω ότι μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική η ενημέρωση κι επιμόρφωση που μας έχει γίνει. Νομίζω ότι είναι καθαρά σε επίπεδο απλοϊκό και θα ήθελα να ήτανε περισσότερο διαφωτιστική για όλους. Για αυτό το λόγο άλλωστε υπάρχουν και κάποιοι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι δεν έχουνε γνώση γενικά για το θέμα του κριτικού γραμματισμού και για τη γλωσσική επίγνωση.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

Κ3:Ναι έχουν σταλεί κάποιες οδηγίες με βάση το καινούριο σύστημα, το οποίο πλέον εφαρμόζεται ,αλλά οι οδηγίες αυτές πρέπει να συνοδεύονται κι από την κατάλληλη επιμόρφωσή μας.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

Κ3:Θεωρώ ότι είναι πιο ουσιαστικός και πιο αποτελεσματικός, γιατί δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να μπορούνε να εκφράζοντε ελεύθερα τις απόψεις τους και να μπορούνε να διατυπώνουν γενικότερα τον τρόπο σκέψης τους γύρω από διάφορα θέματα και να προβληματίζονται. Θα προτιμούσα, όμως, να έχουμε περισσότερο χρόνο, για να μπορεί να γίνει η διδασκαλία από εμάς, έτσι ώστε να μπορούν να διευκολυνθούν τα παιδιά να δουλέψουν με τον νέο τρόπο διδασκαλίας.

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

Κ3: Οι στόχοι καθορίζονται κάθε φορά ανάλογα με το θέμα που διδάσκεται, ανάλογα την τάξη, με το μαθησιακό δηλαδή περιβάλλον, στο οποίο καλούμαστε να διδάξουμε. Ως βασικός στόχος θα έλεγα ότι είναι η δυνατότητα των παιδιών να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και προβληματική γύρω από καίρια θέματα της επικαιρότητας.

Ε:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

Κ3: Εννοείται ότι χρησιμοποιούνται νέες τεχνολογίες, το διαδίκτυο, το πάουερ πόντ, η παρουσίαση, δηλαδή κάποιων θεμάτων, η ομαδοσυνεργατική μέθοδος δίνοντας τη δυνατότητα στα παιδιά να εκφράζουν τις απόψεις τους και να συνεργάζονται μεταξύ τους.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

Κ3: Η μέθοδος που επιλέγεται εξαρτάται κάθε φορά από το θέμα, που διδάσκεται. Εεε τις περισσότερες φορές χρησιμοποιούνται οι ομαδικές εργασίες, γιατί δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να συνεργαστούνε, τα πολυτροπικά κείμενα, όπου συνδυάζεται η εικόνα μαζί με το λόγο, η διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, ώστε οι μαθητές από λιγότερο ευνοημένα περιβάλλοντα να έχουν πρόσβαση στην ακαδημαϊκή γνώση για να καταλάβουν τα παιδιά τον τρόπο διάκρισης των κειμενικών ειδών, αλλά παράλληλα και η κατασκευή πραγματικότητας μέσα από διάφορα έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας, που τους δίνουν τη δυνατότητα και να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και τις ιδέες τους.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγηση;

Κ3: Μέσα από κείμενα που σε αρκετές περιπτώσεις τους δίνουν τη δυνατότητα να βάλουν το νου τους να δουλέψει, να ασκήσουν την κριτική τους σκέψη, να επιλέξουν οι ίδιοι κάποια θέματα που τους ενδιαφέρουν και τραβούν την προσοχή τους. Για αυτό το λόγο δίνονται και ομαδικές εργασίες , όπως είπαμε στην προηγούμενη ερώτηση. Έτσι, ήδη παύουν τα παιδιά να χειραγωγούνται και μπορούν να εκφράζουν τις απόψεις τους.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ3: Όχι δε νομίζω. Δε νομίζω ότι το έχουνε καταλάβει και δεν το επιτρέπουν και οι συνθήκες, δηλαδή το τελευταίο διάστημα εξαιτίας της τηλεκαίδευσης, που γίνεται λόγω των προβλημάτων με τον κορωνοϊό δεν έχουν τα παιδιά τη δυνατότητα να δουλέψουν, όσο θα έπρεπε με το συγκεκριμένο μάθημα. Και γενικότερα δεν υπάρχει το ανάλογο ενδιαφέρον, που θα έπρεπε να

επιδεικνύουν απέναντι στο συγκεκριμένο μάθημα και γενικότερα στη λειτουργικότητα της γλώσσας.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ3: Είναι πολύ δύσκολο να γίνει με τις υπάρχουσες συνθήκες. Θα πρέπει να αλλάξει γενικότερα ο τρόπος σκέψης κι ο τρόπος αντιμετώπισης της γλώσσας από το νηπιαγωγείο. Και στη συνέχεια στο δημοτικό και μετά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό που θεωρώ πιο σημαντικό είναι να μπορέσουν τα παιδιά να κατά λάβουν ότι η γλώσσα είναι ένα εργαλείο, που θα το χρειαστούν για όλη τους τη ζωή. Άρα, λοιπόν, θα πρέπει να δούμε τη δυνατότητα να δουλέψουν, όσο το δυνατόν περισσότερο με το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας στη Γ Λυκείου και μετά αυτά που έχουνε κάνει από το παρελθόν.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Κ3: Ναι αρκεί, βέβαια, να έχουνε τα παιδιά τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν το δικό τους τρόπο σκέψης, να μην καθοδηγούνται, δηλαδή από τον εκπαιδευτικό, που διδάσκει το συγκεκριμένο μάθημα και να αφήνονται ελεύθερα να παρουσιάσουν τις απόψεις τους.

Ε:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ3: Με το να μπορέσει ο εκπαιδευτικός να αφήσει περιθώρια ελεύθερης σκέψης στα παιδιά.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ3: Δε νομίζω ότι λειτουργεί όπως θα έπρεπε να λειτουργεί. Έχουμε, δηλαδή αρκετό δρόμο μπροστά μας, για να μπορέσει να λειτουργήσει, να συντελέσει στην απόκτηση της μεταγνωστικής ικανότητας. Χρειάζεται να δουλέψουμε, να κατανοήσουμε εμείς οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί πρώτα πρώτα τον τρόπο λειτουργίας, του νέου τρόπου διδασκαλίας της γλώσσας και μετά να μπορέσουμε να τον μεταδώσουμε στα παιδιά για να μπορέσει να επιτευχθεί η ενίσχυση της μεταγνωστικής ικανότητας.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος,

σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ3: Θα επαναλάβω και σε αυτή την ερώτηση πως εξαρτάται πάντα από το μαθησιακό περιβάλλον, από τους μαθητές, που έχουμε . Διαφορετικά είναι να διδάξεις σε παιδιά που κατέχουν τη ελληνική γλώσσα, διαφορετικά είναι να διδάξεις σε παιδιά που ταυτόχρονα είναι παιδιά μεταναστών. Όταν, δηλαδή είμαστε σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον είναι διαφορετικός ο τρόπος χρησιμοποίησης των τεχνικών. Σε γενικές γραμμές θα έλεγα πως η διατύπωση προβλημάτων, που δεν έχουν γίνει κατανοητά παίζουν σημαντικό ρόλο, το να μπορούμε να διατυπώσουμε τους στόχους του μαθήματος, γιατί με αυτόν τον τρόπο καθοδηγούμε τα παιδιά για το πώς έπρεπε να λειτουργήσουν. Ή μάλλον όχι καθοδηγούμε, τους δίνουμε την ικανότητα να σκεφτούν και να υλοποιηθούν αυτοί οι στόχοι. Η σωστή διαχείριση του χρόνου, που αποτελεί προϊόν, αποτέλεσμα της προσπάθειάς μας να οργανώνουμε σωστά το μάθημα, η αυτοαξιολόγηση είναι βασικός παράγοντας για μας τους εκπαιδευτικούς και πρέπει να δίνουμε περισσότερη έμφαση, αλλά και η μοντελοποίηση συμπεριφορών θεωρώ ότι αποτελεί βασικό στόχο του σύγχρονου εκπαιδευτικού.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ3: Εννοείται ότι μπορεί να βοηθήσει, απλά , όπως σας είπα δεν έχουμε πετύχει το να μπορέσει να ενισχυθεί αυτή η μεταγνωστική ικανότητα. Θα πρέπει πρώτα να καλλιεργηθεί, έτσι όπως πρέπει , να μας δοθεί η δυνατότητα να δουλέψουμε όπως πρέπει με τους μαθητές μας , γιατί με την τηλεκπαίδευση, πλέον τα προβλήματα είναι έντονα, οπότε ένα από τα μαθήματα, τα οποία πλήττονται αρκετά είναι το μάθημα της γλώσσας, γιατί είναι διαφορετική η επαφή ,που μπορεί να έχεις με το μαθητή σου μέσα στην τάξη και διαφορετική μέσω webex.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για ένα φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Κ3: Είναι αρκετά απαιτητικό, γιατί δεν έχει την κατάλληλη επιμόρφωση, γιατί τις περισσότερες φορές είμαστε μόνοι μας που προσπαθούμε να βρούμε τους τρόπους, για να μπορέσουμε να ξεπεράσουμε τα διάφορα εμπόδια και διδάζουμε το γλωσσικό μάθημα με κριτικό τρόπο.

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

Κ3: Για παράδειγμα τώρα με την τηλεκπαίδευση χρησιμοποιούμε είτε το eclass είτε το webex είτε διάφορες μεθόδους και προσπαθούμε εμείς με συγκεκριμένους τρόπους και χωρίς να υπάρχει η επιμόρφωσή μας για το πώς πρέπει να ακολουθήσουμε τον κριτικό γραμματισμό. Επίσης, τα σχολικά βιβλία θα ήθελα να είναι πιο εμπλουτισμένα και να έχουμε περισσότερο

υλικό, για να μπορούμε να επιλέξουμε τι θα χρησιμοποιήσουμε, για να μην υπάρχει καθοδήγηση, να υπάρχει αυτό ,που είπαμε η δυνατότητα στους μαθητές να επιλέγουν μόνοι τους χωρίς να χειραγωγούνται.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ3: Εεε όχι τίποτα άλλο κι ευχαριστώ για την επικοινωνία μας και σας εύχομαι καλή επιτυχία.

Ε: Ευχαριστώ για τον χρόνο, που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 4

Ε1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

Κ4: Περίπου 15 χρόνια , όχι συναπτά, αλλά εεε με κάποιες μικρές διακοπές περίπου 15.

α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

Κ4:Έχει γίνει ενημέρωση, θα έλεγα ότι ήτανε και ουσιαστική. Κάποια στιγμή κληθήκαμε πέρυσι στην αρχή του έτους λίγο πριν από την έναρξη των μαθημάτων και κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους δύο φορές, για να ενημερωθούμε για το καινούριο, αναφορικά με τον καινούριο προσανατολισμό του γλωσσικού μαθήματος. Μας ανέλυσαν δηλαδή τι σημαίνει πρακτικά η καινούρια γλωσσοδιδασκτική μέθοδος, εε η κριτική αφύπνιση, η συνειδητοποίηση των μαθητών εε κι από την άλλη μεριά είχαμε μια πιο στοχευμένη ενημέρωση για το πώς θα γίνουν οι πανελλαδικές εεε και πώς θα μπορούσε να συνδεθεί , να συνδυαστεί και να συνδεθεί η γλώσσα με τη λογοτεχνία.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

Κ4: Ναι, ασφαλώς, έτσι είναι. Έχουνε σταλεί και μάλιστα χθες ήρθαν και καινούριες εμπλουτισμένες. Ο εμπλουτισμός αφορά την καινούρια προβληματική, ας το πούμε έτσι, που έχει ανακύψει με τον εγκλεισμό καθηγητών και μαθητών, με την καινούρια κατάσταση, που βιώνουμε και αφορά κυρίως εε στη συνωμοσιολογία, το πώς θα μπορούσαμε να ενεργήσουμε κριτικά σε σχέση με όλη αυτή την πλημμυρίδα και τον καταιγισμό , που μας περιζώνει. Και είναι κάποια κειμενάκια και πολυτροπικά , επίσης, κείμενα, κάποια κειμενάκια προβληματισμού, που νομίζω οδεύουν προς τη σωστή κατεύθυνση. Αυτό μόλις χθες.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

Κ4: Κατ' αρχήν είμαι σύμφωνος και αγκάλιασα από την πρώτη στιγμή εε τις καινούριες εεε, την καινούρια στοχοθεσία ας το πούμε έτσι. Τους καινούριους στόχους, που θέτει η διδασκαλία, γιατί πραγματικά είναι αλήθεια ότι ο προηγούμενος, ό,τι είχε προηγηθεί, τελικά είχε οδηγήσει σε ένα τέλμα, ένα παρωχημένο τρόπο διδασκαλίας και κυρίως σε έναν παρωχημένο τρόπο εξέτασης των μαθητών. Είναι αλήθεια ότι ο καινούριος τρόπος έχει ως στόχο να προωθήσει την κριτική ανάγνωση και την παραγωγή κειμένων, να αξιοποιήσει πολυτροπικά κείμενα, τις τέχνες ως αντικείμενα κριτικού στοχασμού και βιωματικής μάθησης, να συνδέσει τη γλώσσα με τη λογοτεχνία, δηλαδή κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση. Σίγουρα, είμαι πολύ θετικός στο να αλλάξω στάση απέναντι στον τρόπο διδασκαλίας της γλώσσας και να ανταποκριθώ στις απαιτήσεις του νέου συστήματος. Η μόνη ένστασή μου είναι ότι με τον καινούριο τρόπο αξιολόγησης, μάλλον διδασκαλίας και αξιολόγησης τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα ενδεχομένως να αφυπνιστούν, να οξύνουν την κρίση τους, την κριτική, την διακριτική λειτουργία, αλλά, όμως, δεν τους δίνεται η δυνατότητα να συντάζουν ένα κείμενο εκτεταμένο και εδώ ίσως βρίσκεται το μικρό, κάποιο πρόβλημα και ο δικός μου προβληματισμός. Το βασικότερο πρόβλημα των παιδιών είναι ότι δεν μπορούν να αναλύσουν, να συνθέσουν αναλυτικό λόγο, να το πούμε έτσι, να αναλύσουν ένα θέμα. Δηλαδή ανέκαθεν τα παιδιά έτσι μεγαλώνοντας στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο έρχονταν σε επαφή, εξοικειώνονταν με διαφορετικά είδη κειμένου. Δεν είναι κάτι πρωτόγνωρο, νομίζω. Στο γυμνάσιο είχαμε εε πολυτροπικά κείμενα και ο στόχος ήτανε από εκεί αυτός και είναι καλοδεχούμενος ο στόχος. Ωστόσο, νομίζω, το παιδί σήμερα σε πολύ μεγάλο βαθμό χωλαίνει σε αυτό: δεν μπορεί να σκεφτεί ολοκληρωμένα και να συντάξει ένα κείμενο με ολοκληρωμένες ιδέες, με επιχειρήματα ολοκληρωμένα. Νομίζω ότι ο καινούριος τρόπος διδασκαλίας και αξιολόγησης δεν προωθεί αυτόν τον τρόπο εργασίας και δεν μπορεί να βοηθήσει σε αυτήν την δεξιότητα, που απαιτείται από έναν σημερινό νέο, που χρειάζεται ο νέος, νομίζω.

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

Ε:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

Κ4: Ακολουθώ σε γενικές γραμμές τις οδηγίες. Προσπαθώ να κάνω το μάθημα, να υπάρχει στο μάθημα έμφαση στο διάλογο. Αυτό ήτανε πάντα το στοίχημα εε πόσο μάλλον τώρα, όμως, και από ότι έχω καταλάβει υπάρχει, πώς να το πω, μια πλέον κειμενική σχέση με τη γλώσσα, δίνεται έμφαση στο κείμενο, τα πάντα, δηλαδή δείχνουν εκεί: κατανόηση κειμένου. Δείκτες, που

αναδεικνύουν, δείκτες, που χρησιμοποιεί ο συντάκτης του κειμένου, λογοτέχνης, αν πρόκειται για κείμενο λογοτεχνίας. Δείκτες, λοιπόν, που αναδεικνύουν τον προβληματισμό του, αναδεικνύουν τα βασικά ερωτήματα, που θέτει στον αναγνώστη. Άρα, εε ουσιαστικά με παροτρύνει το Υπουργείο να κάνω ένα μάθημα κειμενοκεντρικό. Δηλαδή, το κείμενο να είναι η βάση και όχι ένα σχεδιάγραμμα ή ενδεχομένως μια συζήτηση, μάλλον η συζήτηση πάντα υπάρχει, αλίμονο. Αλλά μια συζήτηση παρωχημένη με αντικείμενο κάποιο θέμα κοινωνικού προβληματισμού, κάτι, ας πούμε, που οδηγούσε σε στερεότυπο σχεδιάγραμμα στο τέλος. Αυτό έχει φύγει από τη μέση και καλώς έχει φύγει από τη μέση. Έτσι, λοιπόν, έχω αξιοποιήσει τα κείμενα του Υπουργείου, υπάρχει ένα καινούριο βιβλίο, που κυκλοφορεί τα δύο τελευταία χρόνια, το Δίκτυο Κειμένων, που είναι πολύ ενδιαφέρον. Ένα δίκτυο κειμένων, που αφορά και τη λογοτεχνία και τη γλώσσα το Εμείς και οι Άλλοι και ακριβώς, επειδή είναι κείμενα ως επί το πλείστον μοντέρνα, με μια άλλη αισθητική, πολλά έχουν και μια πιο ας πούμε γλώσσα εεε χμμ, μια γλώσσα λίγο διαφορετική, μια κρυφή ειρωνεία, κάποια είναι λίγο πιο απλά γραμμένα, κάποια, πάντως υπάρχει μια φρεσκάδα να το πω έτσι απλά. Εεε παρουσιάζουν και ένα ενδιαφέρον μεγαλύτερο για τα παιδιά, αλλά και ένα στοίχημα για μένα, μια πρόκληση για μένα να παρουσιάσω και με άλλο τρόπο θέματα κοινωνικού προβληματισμού. Τώρα σε αυτήν την εεε, τον προσανατολισμό χρησιμοποιώ και αρκετά εποπτικά μέσα. Μπαίνουμε πολύ συχνά στο διαδίκτυο και επισκέπτομαι το youtube, ας το πούμε και απομονώνω από εκεί κάποια βιντεάκια που νομίζω εγείρουν σε ένα ικανοποιητικό βαθμό τον κοινωνικό προβληματισμό με τη δύναμη της εικόνας, οπότε εκεί το ενδιαφέρον των μαθητών συνήθως είναι πολύ μεγαλύτερο. Δυστυχώς στη Γ Λυκείου δεν μπορεί κανείς να το κάνει αυτό σε εκτεταμένη βάση, γιατί πάντα υπάρχει το άγχος της ύλης και ο στόχος, που είναι οι πανελλαδικές, ωστόσο βρίσκουμε χρόνο, γιατί οι ώρες είναι πολλές μπορώ να σας πω και site, που επιλέγω να, ιστοσελίδες, που επιλέγω, για να κάνω κάπως εναλλακτικά το μάθημα, δεν ξέρω εε. Τα βιντεάκια συνήθως προέρχονται εε από τις πανεπιστημιακές, από το πανεπιστήμιο Κρήτης, που έχει οργανώσει κάποια πολύ ωραία βιντεάκια θεωρητικού, φιλοσοφικού έτσι προσανατολισμού. Το ζήτημα της ταυτότητας στον άνθρωπο, ας πούμε, και πολλά άλλα, πολύ όμορφα, το δίλημμα του φυλακισμένου, που αφορά στην κοινωνικοποίηση, στην πολιτικοποίηση. Εεε κάποιες άλλες ιστοσελίδες, που είναι συγκοινωνούντα δοχεία, συνεργάζονται, αν δεν κάνω λάθος, sceptic theory και πρακτική σκέψη, αν δεν κάνω λάθος λέγεται η άλλη, εεε που έχουν αυτόν τον προσανατολισμό. Να σε βοηθήσουν δηλαδή, να βοηθήσουν το παιδί να καταλάβει ότι εεε όλα αυτά τα ερεθίσματα από το διαδίκτυο είναι μια τεράστια χοάνη που εεε καμιά φορά εεε μας αναγκάζει να γίνουμε ένα χωνευτήρι, που άκριτα χωνεύει αυτές τις πληροφορίες και εε έτσι με αυτό τον τρόπο υπάρχει ένας προβληματισμός. Είναι κριτήρια που θα έπρεπε να θέσει κανείς, προκειμένου να βαφτίσει μια

θεωρία εεε συνωμοσιολογική ή από την άλλη μεριά επιστημονική, κάποια απλά πραγματάκια, που με τη δύναμη της εικόνας, νομίζω εντυπώνονται στα παιδιά κι είναι προς όφελός τους.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

K4: {Απαντήθηκε παραπάνω}

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος «χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγωγή;

K4: Εεε επιμένουμε στα κείμενα ουσιαστικά του Υπουργείου, είναι τόσα πολλά, εξάλλου, δηλαδή αναλυτικά, έχουμε κείμενα από το κλασικό εγχειρίδιο Έκφραση Έκθεση της Γ Λυκείου πολύ ενδιαφέροντα. Ας πούμε έχει μέσα στην ενότητα, η ενότητα Δίκαιος και Άδικος Λόγος ακριβώς ακουμπάει σε αυτό τον προβληματισμό, είναι σαν να έχει γραφτεί για αυτό το καινούριο, για αυτή την καινούρια οπτική σε σχέση με την παρουσίαση της γλώσσας. Εκεί μπορεί να βρει κανείς κείμενα για την παντοδυναμία της γλώσσας, ότι η γλώσσα δεν είναι καθόλου αθώα, παρόλο που είναι παντοδύναμη. Η περίφημη φράση του Μπαχτίν, ας πούμε, ότι η λέξη είναι το ιδεολογικό σημείο, το οποίο κοινωνικά είναι πολυτονισμένο, το πώς αποκαλύπτω ένα κείμενο, τις πτυχές ενός γλωσσικού σημείου, πώς το ανασυνθέτω. Για παράδειγμα εκεί πέρα με ένα μήνυμα της ναζιστικής, ένα χριστουγεννιάτικο μήνυμα εεε της ναζιστικής Γερμανίας και την αποδιάρθρωσή του και την ανασύνθεσή του από τον Μπρέχτ, έχει πολύ ενδιαφέροντα κείμενα αυτό το παλιό, ας το πούμε έτσι, βιβλίο. Εεε επιπρόσθετα, στους Θεματικούς Κύκλους κανείς βρίσκει πάρα πολύ ενδιαφέροντα κείμενα, που κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση και προστίθενται κι αυτά τα κείμενα από το Εμείς και οι Άλλοι, δίκτυα, ας το πούμε, κειμένων που έχουν μια συνάφεια μεταξύ τους και βοηθούνε πάρα πολύ στην παρουσίαση, στην καλή, πώς να το πούμε εεε στην εε, στην κριτική αποτίμηση των ερεθισμάτων από τη μεριά των μαθητών. Από την άλλη μεριά, ό,τι βρίσκω στο διαδίκτυο ή σε διάφορα βοηθήματα που χρησιμοποιώ κι αυτά είναι ευπρόσδεκτα. Χρησιμοποιώ δηλαδή πολλά δημοσιεύματα από έγκριτες εφημερίδες, όπως η Εφημερίδα Συντακτών, κυρίως την Καθημερινή, Linfo, που κινούνται σε αυτή την κατεύθυνση. Πάντως υπάρχει πάρα πολύ υλικό, είναι παρήγορο αυτό. Από τη μεριά του Υπουργείου δεν υπάρχει ένδεια, όπως παλιά. Υπάρχει πολύ καλό υλικό, για να δουλέψουμε.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ4: Όχι ιδιαίτερα. Νομίζω πως δεν έχει γίνει αυτό αντιληπτό και για αυτό πάρα πολύ ισχνές επιδόσεις στο γλωσσικό μάθημα. Οι περισσότεροι μαθητές αντιμετωπίζουν τη γλώσσα εντελώς χρησιμοθηρικά: τι πρέπει να προσέξω πρακτικά, για να πετύχω ένα καλό βαθμό στην έκθεση. Δεν κατανοούν, ας πούμε ότι η γλώσσα συνδέεται με τη σκέψη, ότι φτωχό λεξιλόγιο, φτωχή εκφορά του λόγου σημαίνει ουσιαστικά και φτωχός τρόπος σκέψης. Αυτό δυστυχώς δεν έχει γίνει αντιληπτό, κατανοητό. Είμαι αρκετά απαισιόδοξος ως προς αυτό και για το μέλλον δηλαδή. Ίσως τα παιδιά πιέζονται τόσο πολύ, είναι το πρόγραμμα τόσο εξοντωτικό, που δεν τους δίνεται η δυνατότητα να δούνε διαφορετικά τα πράγματα στην Γ Λυκείου.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ4: Ενδεχομένως η συνεργασία των καθηγητών από τις άλλες ειδικότητες παίζει ένα ρόλο. Νομίζω, όμως, ότι το ζήτημα είναι πρωτίστως δομικό. Εεε πρέπει να σταματήσει η Γ Λυκείου να είναι εξετασιοκεντρική με έναν τρόπο. Εεε από εκεί ξεκινούν όλα. Εάν σταματήσει αυτό, τότε προφανώς θα δοθεί έμφαση στο τι μπορεί να αποκομίσει κανείς από όλη τη μαθησιακή διαδικασία κι όχι τι μπορεί να πάρει χρησιμοθηρικά, για να τα αξιοποιήσει σε ένα γραπτό που θα γράψει τον Ιούνιο. Εκεί νομίζω είναι το κλειδί όλων.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Κ4: Ναι με τους τρόπους, που νομίζω εξήγησα πριν, δηλαδή νομίζω ότι κινείται σε πολύ καλό δρόμο εε , κινούνται οι καινούριες οδηγίες κι ο καινούριος τρόπος θέασης, οπτικής των πραγμάτων. Γιατί πραγματικά υπάρχουν κείμενα , που προωθούν την κριτική ανάγνωση, υπάρχουν πολυτροπικά κείμενα, με τα οποία το παιδί έτσι κι αλλιώς έρχεται σε επαφή στην καθημερινότητά του. Ανοίγοντας το διαδίκτυο βλέπει πίνακες, εεε βλέπει εικόνα. Άρα, πρέπει να είναι σε θέση να αποκρυπτογραφεί μηνύματα από τέτοιου είδους κείμενα, τέτοιου είδους ερεθίσματα. Άρα, και σαφώς κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση. Η μόνη ένστασή μου είναι ότι υπάρχει ένας παρεμποδισμός αυτού , που λέμε αναλυτική ικανότητα. Αυτή η δεξιότητα δεν καλλιεργείται με το καινούριο σύστημα. Είναι προσωπική μου, αν θέλετε ένσταση, ένα προσωπικό αγκάθι για το καινούριο σύστημα και προσωπική μου ένσταση, μπορεί να πέφτω έξω. Εεε Κατά τα άλλα και η σύνδεση της γλώσσας με τη λογοτεχνία βοηθάει, γιατί η λογοτεχνία

ήταν παρωχημένη, ήταν η ώρα του παιδιού σε πολλές περιπτώσεις. Τώρα που συνδέεται με τη γλώσσα ουσιαστικά το παιδί καταλαβαίνει ότι έχω από τη μια μεριά την τεχνική της γλώσσας, βλέπε γλωσσικό μάθημα Έκφραση Έκθεση, και την τέχνη του λόγου που είναι η λογοτεχνία. Τεχνική και τέχνη μπορεί να τα συνδυάσει μαζί, να δει αυτό το πράγμα λίγο, τη γλώσσα δηλαδή, λίγο πιο ολιστικά. Εεε είναι μια καλή οπτική νομίζω και μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά.

Ε:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ4:Ναι, φυσικά η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων. Υπάρχουν , άλλωστε, πολλές εργασίες, που αναφέρονται σε περίληψη, ασκήσεις κατανόησης, αφού το, ο όλος τρόπος προσέγγισης είναι κειμενοκεντρικός, δηλαδή αφού τα πάντα γυρίζουν δορυφορικά από αυτό που λέμε κατανόηση κειμένου, άρα σαφώς και ο καινούριος τρόπος ενισχύει τις νοητικές διεργασίες, ενισχύει τον επιστημονικό συλλογισμό και την αφαιρετική ικανότητα, αφού πρέπει το παιδί να επιλέξει στοιχεία, για να απαντήσει σε μια ερώτηση κατανόησης και σύνδεση θεωρίας και πράξης θα έλεγα, ναι. Η μνήμη όχι τόσο, γιατί δεν απαιτείται τόσο απομνημόνευση σε ένα γλωσσικό μάθημα, αλλά εν πάση περιπτώσει νομίζω ότι όλα αυτά καλλιεργούνται μέσα από τη νέα διδασκαλία.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης.

Κ4: Υπήρχε πέρυσι μία ώρα επιπλέον, μία 7^η ώρα για το γλωσσικό μάθημα, χάθηκε φέτος, εεε που ακριβώς, αν θυμάμαι καλά, είχε αυτό το στόχο, να αναστοχαστούμε, να σκεφτούμε δηλαδή τι μάθαμε και κυρίως πώς το μάθαμε και κυρίως, αν άξιζε τον κόπο να το μάθουμε. Αυτή η ώρα χάθηκε, γιατί σε πρακτικό επίπεδο δεν αφιερωνόταν αυτή η ώρα σε αυτή τη συγκεκριμένη διαδικασία- λειτουργία. Εεε Υπήρχαν μαθήματα στο παρελθόν, όπως φιλοσοφία στη Β Λυκείου, με τα οποία μπορούσε κανείς να δουλέψει πολύ σε αυτή τη μεταγνωστική ικανότητα. Έπειτα, να θυμίσουμε ότι αυτός ο κλάδος της φιλοσοφίας είναι η γνωσιολογία ,που αυτό ακριβώς κάνει ή η λογική δείχνει ακριβώς πώς να σκέπτεσαι σωστά. Αυτά έχουν περάσει και στην Γ Λυκείου, έχουμε τους τρόπους πειθούς, που είναι ουσιαστικά μέσα από τον Αριστοτέλη, τη Ρητορική και τη Λογική του Αριστοτέλη, τον επαγωγικό συλλογισμό. Άρα, υπάρχουνε ψηφίδες εκεί πέρα από τις οποίες μπορεί κανένας να κρατηθεί. Αλλά γενικότερα αυτό που θα ονομάζαμε μεταγνωστική ικανότητα παραμένει, νομίζω, με τους επείγοντες στόχους που υπηρετεί το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου μάλλον μια πολυτέλεια και όχι προτεραιότητα. Όταν , απλά το παιδί απλά πρέπει

να διαβάσει , για να γράψει ,εεε δεν θα καθίσει να ακούσει το πώς σκέφτομαι σωστά και το πώς ας το πούμε διατυπώνω ολοκληρωμένες απόψεις, νομίζω, παρόλο που είναι πολύ σημαντικό.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ4: Σαφώς, όλα αυτά που βρίσκονται μετά , τα διαγράμματα, οι λίστες ελέγχου, οι περιλήψεις, η στοχαστική σκέψη κινούνται προς αυτήν την κατεύθυνση. Γενικότερα οξύνουν την κρίση, αλλά μέσα στην όλη αυτή διαδικασία και τη μεταγνωστική ικανότητα. Κάπου το παιδί αναρωτιέται, αν αυτά που γράφει είναι σωστά, ανατρέχει πίσω, τα διορθώνει, τα αναδιατυπώνει , κάνει έναν τελικό απολογισμό, γιατί όχι, βεβαίως. Γενικότερα θα έλεγα ότι ναι, αλλά στην πράξη το παιδί δεν ασχολείται με αυτά και ο εκπαιδευτικός πολύ δύσκολα μπορεί να αποσπάσει την προσοχή του για μια τέτοια λειτουργία, μια τέτοια, ας το πούμε, προτεραιότητα. Δεν τη θεωρεί ποτέ προτεραιότητα το παιδί. Δυστυχώς ο μαθητής έχει άλλους στόχους, λειτουργεί κατεξοχήν ωφελιμιστικά, χρησιμοθηρικά. Έτσι δυστυχώς του έμαθε το σύστημα και εν πολλοίς και εμείς να λειτουργεί.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ4:Φυρικά, αλλά τα περιθώρια στη Γ Λυκείου είναι πολύ λίγα, για να καλλιεργηθεί αυτή η ικανότητα. Αυτή είναι η άποψή μου κι αυτό βλέπω στην πράξη. Ωστόσο, ναι βεβαίως κι αν μπορούσαμε να αφιερώσουμε περισσότερο χρόνο και κυρίως να ερεθίσουμε το ενδιαφέρον των μαθητών προς αυτή την κατεύθυνση τα αποτελέσματα θα ήταν διαφορετικά. Ίσως αυτό μπορεί να γίνεται πολύ καλύτερα στην Α και στη Β Λυκείου.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για ένα φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Κ4: Πολύ καλή ερώτηση. Είναι πολύ απαιτητικό, γιατί είναι κάτι πρωτόγνωρο, κάτι καινούριο κι εμείς δεν αισθανόμαστε έτοιμοι για κάτι τέτοιο. Μέχρι τώρα διορθώναμε γραπτά με κάποια άλλα μοντέλα βαθμολόγησης. Επικεντρωνόμασταν στη σύνταξη της περίληψης και στην παραγωγή λόγου. Τώρα έχουν αλλάξει τα πράγματα πάρα πολύ, νομίζω προς το καλύτερο. Οπότε είναι ένα στάδιο μεταβατικό και για μας. Είναι μάλλον ένα στοίχημα για μας και βρισκόμαστε κι εμείς σε μια αμηχανία πολλές φορές πώς θα αντιμετωπίσουμε τα παιδιά, τα γραπτά εε και συνεχώς συζητούμε μεταξύ μας κι αναζητούμε λύσεις εεε από επιμορφωτές, γιατί ακριβώς είναι

και μεγάλη η ευθύνη μας. Ας μην ξεχνούμε πως είμαστε όλοι δυνάμει βαθμολογητές στο τέλος, δηλαδή ουσιαστικά κρέμεται και η τύχη του παιδιού, η επίδοσή του από εμάς. Εε κι όλα αυτά τελικά, επειδή μπαίνουμε κι εμείς μέσα σε αυτό τον φαύλο κύκλο, τελικά κι εμείς σκεπτόμαστε κι εγώ στο τέλος πώς θα μπορέσω να ανταποκριθώ και να αξιολογήσω όπως πρέπει το παιδί χωρίς να το αδικήσω. Είναι πάρα πολύ μεγάλο ζήτημα, γιατί ξέρουμε τι σημαίνουν οι πανελλαδικές για ένα παιδί και για την πρόοδό του.

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

K4: Τα εμπόδια που συναντά κανείς είναι εύλογα, τα έχω θίξει στις προηγούμενες απαντήσεις. Είναι τα πρακτικά εμπόδια που έχει ένας εκπαιδευτικός στη Γ Λυκείου, για να κάνει ένα μάθημα λίγο διαφορετικό, ένα μάθημα που δεν προσανατολίζεται αποκλειστικά στην καλή επίδοση στο τέλος. Εε τα παιδιά ουσιαστικά δεν βρίσκουν ενδιαφέρον ένα τέτοιο μάθημα, γιατί λειτουργούνε πολύ διαφορετικά και , γιατί έχουν ένα πρόγραμμα, που δεν τους επιτρέπει πλέον να αφιερώσουν ζωτικές δυνάμεις τους σε κάτι άλλο έξω από την κύρια προετοιμασία για τις πανελλαδικές. Δυστυχώς αυτή είναι η αλήθεια. Έτσι, λοιπόν, τα εμπόδια είναι σχεδόν ανυπέρβλητα. Δε φταίει, βέβαια, το Υπουργείο για αυτό . Φταίει γενικά το πρόγραμμα. Ο τρόπος που αντιμετωπίζει την εισαγωγή στα Ανώτατα Ιδρύματα, αλλά αυτό είναι θέμα κεντρικού σχεδιασμού, ένα θέμα που χρονίζει, είναι παμπάλαιο.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

K4: Όχι, όχι, νομίζω όχι. Να δώσω συγχαρητήρια απλώς για τη διατύπωση των ερωτήσεων.

Ε: Ευχαριστώ πολύ, για το χρόνο, που μου διαθέσατε. Καλή δύναμη στο έργο σας. Να είστε καλά.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 5

Ε1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K5: Εε χμμ. Τρία.

α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K5: Τώρα εδώ είναι το κομμάτι, επειδή εγώ δεν είμαι αυτή τη στιγμή στο Λύκειο, είναι πιθανόν να έχει γίνει, δηλαδή βλέπω ότι γίνονται επιμορφώσεις. Απλώς, επειδή εγώ φέτος δεν είμαι στο Λύκειο, ας πούμε που είναι το νέο σύστημα και πέρυσι νομίζω. Παρατηρώ, όμως, ότι γίνονται επιμορφώσεις. Εγώ δεν έχω λάβει μέρος, γιατί δεν είμαι στο Λύκειο.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

Κ5: Στο Γυμνάσιο συνήθως δεν στέλνεται. Σε κάθε Γυμνάσιο στέλνεται του Γυμνασίου και στο Λύκειο του Λυκείου. Αλλά πιστεύω ότι, επειδή στέλνονται του γυμνασίου θα έχουν σταλεί και στο Λύκειο. Σίγουρα, δηλαδή σε εμάς στέλνουν του Γυμνασίου, στο Λύκειο τα του Λυκείου. Οπότε σίγουρα θα έχει γίνει αυτό.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

Κ5: Νομίζω εεε εμένα μου αρέσει προσωπικά. Εεεε δεν είναι η παπαγαλία. , η στείρα γνώση. Μαθαίνω κάτι, ας πούμε και πάω και το γράφω. Νομίζω, όμως, χρειάζεται πολύ καλή.. όσον αφορά τα παιδιά. Πιστεύω ας πούμε ότι τα παιδιά της θεωρητικής κατεύθυνσης, που έχουν περισσότερο ψάξει το λεξιλόγιο καιεε έχουν ασχοληθεί περισσότερο με τη γλώσσα και με τη σημασία των λέξεων, την παραγωγή, την ετυμολογία μπορούν πιο εύκολα να κατανοήσουν, αλλά και επειδή είναι τα παιδιά της θεωρητικής κατεύθυνσης, εεε πιο πολύ έχουν ασχοληθεί με τέτοιου είδους ασκήσεις. Νομίζω ότι θα είναι πιο εύκολο και πιο εεε δυνατό από τα παιδιά αυτά. Δηλαδή, αντίθετα πιστεύω πως ειδικά τα κορίτσια. Αντιθέτως, τα αγόρια, ας πούμε να διαβάσουνε λογοτεχνία, ένα κείμενο ή να πουν τα συναισθήματά τους, τι τους βγάζει είναι λιγάκι πιο βαρετό. Έτσι, πιστεύω εγώ από προσωπική άποψη. Εεε πιστεύω, επίσης, τα παιδιά που πάνε στις άλλες κατευθύνσεις, ίσως αδικούνται. Δηλαδή, γιατί δεν έχουν ασχοληθεί τα παιδιά, που κάνουν μαθηματικά, φυσική, χημεία, δεν ασχολούνται τόσο με την έκθεση και την παραγωγή λόγου. Είτε το θεωρούν, ας πούμε, δ εν ασχολούνται, γιατί ασχολούνται περισσότερο με το να, με τα μαθηματικά, τις ασκήσεις που είναι λόγος, ο γλωσσικός κώδικας είναι πιο εε χμ πώς να το πω πιο στερεός, πιο μικρός. Ενώ τα παιδιά που πάνε στις άλλες κατευθύνσεις, καλλιεργούν το λόγο τους, Αυτό πιστεύω εγώ και νομίζω ταιριάζει περισσότερο στα παιδιά της θεωρητικής. Εγώ προσωπικά σαν καθηγήτρια θεωρώ ότι είναι πολύ... Μου αρέσει, νομίζω ότι είναι ωραίο το σύστημα αυτό. Απλά, επισημαίνω κάποιες δυσκολίες.

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

Κ5: Εεε οι στόχοι, οι στόχοι είναι να κατανοούν κείμενα και να, τους κοινωνικούς δείκτες εσωτερικούς και εξωτερικούς ας πούμε, να είναι σε θέση εε να κατανοούν αυτούς τους δείκτες πρώτα- πρώτα, οι οποίοι επιφανειακά έτσι και πολύ λίγο διδάσκονται κι από το Γυμνάσιο. Εεε, δηλαδή να υπάρχει μία προοπτική εε νομίζω κι από το Γυμνάσιο καλό θα ήταν....Οντως από τη Γ Γυμνασίου τα παιδιά διδάσκονται κείμενο λογοτεχνίας καιεε μπορούν σε ένα άγνωστο κείμενο

να ασκήσουν την κριτική ικανότητα, αλλά δε διδάσκεται, όμως, δεν εξετάζεται. Δηλαδή περισσότερο, επειδή δεν είναι κάτι σαν νόμος τα παιδιά δεν..., εξετάζουμε τα παιδιά σε γνωστά κείμενα περισσότερο. Εεε τώρα χρειάζεται πολύ δουλειά, στο κομμάτι του λεξιλογίου, δηλαδή τα παιδιά από το Γυμνάσιο τα βλέπεις ότι έχουν πρόβλημα στο λεξιλόγιο, πολύ φτωχό λεξιλόγιο, λεξιπενία. Θα μπορούσε, ας πούμε να υπάρχουν περισσότερες ασκήσεις στο βιβλίο ή έξτρα ασκήσεις στα βιβλία, μία ώρα έκθεσης περισσότερο στο γυμνάσιο ή στη Δευτέρα και στην Τρίτη, για παράδειγμα, έτσι ώστε να εξασκούν το λεξιλόγιο περισσότερο. Να υπάρχει δηλαδή περισσότερος χρόνος, νομίζω χρειάζεται περισσότερος χρόνος για αυτά τα μαθήματα.

Ε:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

Κ5: Εεε μαθητοκεντρικές περισσότερο, τα παιδιά μόνα τους, να προσπαθήσουν να βρουν μόνα τους τι σημαίνει μια λέξη, το νόημα της λέξης και στη συνέχεια και με τη δική μου καθοδήγηση. Δηλαδή, επειδή εγώ είμαι πιο έμπειρη προς τα πού πάνε τα κείμενα, τι εκφράζουν τα κείμενα θα τους δείξω εγώ περισσότερο, όταν τα παιδιά δεν μπορούν. Επίσης, χρησιμοποιώ πολυτροπικά κείμενα, όχι, όμως, τόσο πολύ, γιατί δεν υπάρχει και τόσο πολύ υλικό με πολυτροπικά κείμενα. Υπάρχουν περισσότερο δοκίμια που χρησιμοποιούμε, άρθρα, εεε νομίζω δεν υπάρχει τόσο πολύ υλικό. Ας πούμε υπάρχει σε κάποια θέματα όπως πόλεμος, βία, σε αυτά υπάρχει. Εεε Δεν υπάρχουν τόσο πολλά πολυτροπικά κείμενα σε όλα, σε όλες τις έννοιες που εξετάζονται. Επίσης, πάντα χρησιμοποιώ ως αφορμή τις εμπειρίες των μαθητών, τους αρέσει κιόλας και είναι ένα κίνητρο αυτό, για να προχωρήσουν. Επίσης, όπου είναι εφικτό και δυνατό σχολιάζουμε και κάποια έργα τέχνης και τα συνδέουμε με τη διδασκαλία. Επίσης, πολύ σημαντική είναι και η διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές πως κάθε κείμενο έχει συγκεκριμένη δομή και μορφή ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση και τους κοινωνικούς στόχους, που υπηρετεί. Αυτή η μορφή μπορεί να αλλάζει καθώς αλλάζει και ο κοινωνικός στόχος, που υπηρετούν τα κείμενα στο πλαίσιο ενός πολιτισμού.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφορμή από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

Κ5: Απαντήθηκε παραπάνω.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή

τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγηση;

Κ5: Χρησιμοποιώ κείμενα από τα ΜΜΕ, από το διαδίκτυο, από έγκυρες σελίδες φιλολογικών μπλόγκ, ιστοσελίδων να το πούμε, εεε από εφημερίδες, αλλά από εφημερίδες που εεε. Εξαρτάται από έγκυρες εφημερίδες, από έγκυρα έντυπα μέσα και δίνοντας πάντα την πηγή. Επίσης, επίσης επισημαίνουμε πως μέσα από τα κείμενα περνούν κάποια μηνύματα, εκφράζονται κάποιες ιδέες και στο τέλος το καταλαβαίνουν και τα ίδια τα παιδιά, μόνα τους και το επισημαίνουν.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ5: Νομίζω πως είναι λίγο ανώριμα τα παιδιά. Λίγα παιδιά καταλαβαίνουν τη δύναμη της γλώσσας. Ακόμα και στο λύκειο, στη Γ Λυκείου καταλαβαίνουν, αλλά δεν ξέρουν πώς μπορούν να το χειριστούν. Καταλαβαίνουν μάλλον τη δύναμη της γλώσσας, αλλά μάλλον δεν ξέρουν πώς να χειριστούν αυτή τη δύναμη, γιατί νομίζω ότι μεγάλο πρόβλημα είναι η λεξιπενία. Τα παιδιά δεν ξέρω είναι πλέον ο λόγος πολύ εεε πολύ λιτός πολύ σύντομος, να πούνε ίσα τα βασικά, το λεξιλόγιο, δηλαδή κάνουμε μεγάλο αγώνα να το βελτιώσουμε.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ5: Εεε το μέγα θέμα είναι αυτό που είπατε ότι στη Γ Λυκείου ο στόχος είναι οι εξετάσεις. Μαθαίνω και πάω και γράφω και πολλές φορές με αυτό μαθαίνω και κάποια πράγματα παπαγαλία, στείρα, που θα με βοηθήσουν να γράψω. Π.χ. πρόλογο, μαθαίνω ένα πρόλογο και τον παπαγαλίζω εε, στόχος είναι αυτός περισσότερο, πώς θα γράψω στις εξετάσεις. Ίσως η δημιουργική γραφή που γίνεται στο Γυμνάσιο περισσότερο, δεν ξέρω, αν γίνεται και στο λύκειο δημιουργική γραφή είναι πολύ ή στο Λύκειο εμείς οι ίδιοι να προτρέπουμε τα παιδιά, να τους δίνουμε λίγο περισσότερο χρόνο δίνοντας περισσότερο λεξιλόγιο, να γράφουν μόνα τους τέτοια κείμενα. Ωστόσο, αυτό, όμως, θέλει πολλή δουλειά και είναι τροχοπέδη για ένα φιλόλογο να ασχολείται με όλα αυτά τα αντικείμενα, δηλαδή θέλει πάρα πολύ χρόνο να ασκήσεις τα παιδιά στο λεξιλόγιο και να τους εμπλουτίσεις το λεξιλόγιο. Νομίζω δημιουργική γραφή, περισσότερη δημιουργική γραφή. Επίσης, η συνεργασία των καθηγητών και από τις άλλες ειδικότητες θα συνεισέφερε, όσοι ασχολούνται, πάλι, γιατί είναι και κάποια μαθήματα όπως τα οικονομικά ή η Φυσική που χρειάζεται ορολογία, ας πούμε. Από ότι γνωρίζω λίγο νομίζω ότι βοηθάει. Ποια ρήματα ας πούμε του αρχαίου λόγου, ναι νομίζω ότι η κριτική αρχαίου λόγου ή που

χρησιμοποιούμε. Για παράδειγμα συνίσταται, κάποιοι τύποι του αρχαίου λόγου, που είναι πολύ συγκεκριμένοι και πολύ εξειδικευμένοι εε νομίζω ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν και τα άλλα μαθήματα οικονομικά, δεν ξέρω ακριβώς, κάποια μαθήματα, που θα χρειαστούν το λόγο. Μπορεί, ας πούμε στις πηγές στην ιστορία.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Κ5: Ναι, ναι νομίζω πως η κριτική σε οποιοδήποτε τομέα, η κριτική όπου αναπτύσσεται. Ναι, ναι, μπορεί να υπάρχει και στους άλλους κλάδους και αντίστροφα. Όπου υπάρχει κριτική ικανότητα, π.χ. στα μαθηματικά ή στη φυσική, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στη γλώσσα ή στα αρχαία, ας πούμε στο αρχαίο κείμενο.

Ε:β Με ποιο τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ5: Εεε βάζοντας άγνωστα κείμενα στα παιδιά; Άγνωστο λεξιλόγιο, έτσι ώστε τα παιδιά να ψάξουν να βρουν κάθε λέξη από πού προέρχεται, τι σημαίνει, νομίζω ένας τρόπος είναι αυτός. Γιατί όσα και να πούμε εμείς τα παιδιά, αν δεν τα χρησιμοποιήσουν, αν δεν ψάξουν και μόνα τους... είναι πιο ευχάριστο για τα παιδιά να το πω,. Ας πούμε, θα μπορούσαμε να δίνουμε μία λέξη και να βρουν σώματα κειμένων, έναν άλλο τρόπο σκέφτομαι τώρα. Αυτό μπορεί να γίνει και με τη σύσταση.[.] Αυτό μπορεί να γίνει και στο Γυμνάσιο. Δε νομίζω ότι μπορεί να γίνει μόνο στη Γ Λυκείου. Εγώ νομίζω ότι από νωρίς, δηλαδή από την αρχή πρέπει να γίνεται αυτή η κριτική εε χμ πώς να πω η ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας στη γλώσσα. Μπορείς για παράδειγμα να δώσεις τη λέξη « σύσταση» και να ζητήσεις από τα παιδιά, ας πούμε σύσταση να σου πουν τα σώματα κειμένων ή πού έχουν χρησιμοποιηθεί και να σου πουν τα παιδιά αμέσως κάτι καινούριο. Ναι, μαθητοκεντρικά περισσότερο. Πιστεύω ότι χρειάζεται μαθητοκεντρική προσέγγιση. Επίσης, πολλές φορές μέσα από κείμενα οι μαθητές καλούνται να επισημάνουν στερεοτυπικές αντιλήψεις και αυτό τους βοηθάει να κρίνουν. Αν αυτό που τους δίνει ο συγγραφέας είναι κάτι που το έχουν ξαναβρεί σαν στερεότυπο στην κοινωνία ή σε άλλα γραπτά κείμενα ή εάν είναι κάτι εεε αυτό, αν είναι στερεότυπο και πώς θα πρέπει να το αντιμετωπίσουν κι αν θέλουν να αποδεσμευτούν από αυτό.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης.

Κ5: Νομίζω πως ναι βοηθάει, γιατί κάτι που θα το ακούσουν, θα το σκεφτούν, θα το επεξεργαστούν, νομίζω πως βοηθάει, είτε από στην τάξη μέσα είτε από ένα άλλο συμμαθητή του, είτε από ένα κείμενο.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ5: Ναι, ναι κάποιες τεχνικές όπως τα διαγράμματα και οι περιλήψεις θα μπορούσαν να βοηθήσουν ή η χρήση αυτών, που έκαναν στο σχολείο σε ένα δικό τους παράδειγμα. Να εφαρμόσουν δηλαδή κάτι οι ίδιοι, κάτι παρόμοιο. Επίσης, μερικές φορές καλούνται να αναστοχαστούν, να σκεφτούν τι έκαναν σωστό και τι λάθος.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ5: Ναι, είναι σημαντικό κομμάτι, νομίζω πως ναι. Γιατί οι μαθητές θα είναι οι αυριανοί πολίτες της κοινωνίας μας. Αυτός είναι και ο στόχος που τους λέμε για τις ασκήσεις της γλώσσας, για την ανίχνευση όλων αυτών των λέξεων, που χρησιμοποιούνται στα κείμενα.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

Κ5: Είναι πολύ δύσκολο για ένα φιλόλογο να διδάξει το μάθημα κριτικά. Πρώτα από όλα δεν υπάρχει μια ομοιογενής τάξη, όσο αφορά το λεξιλόγιο. Πρώτο εμπόδιο, οπότε, όσο πιο χαμηλό είναι το επίπεδο του λεξιλογίου, τόσο πιο χαμηλά αναγκάζεσαι να ξεκινήσεις. Ξεκινάς από πιο απλές λέξεις και πας σε πιο, σε ανώτερες λέξεις, που πιθανόν κάποια άλλα παιδιά να τις ξέρουν και να έχουν μείνει πίσω, δηλαδή η ομοιογένεια του τμήματος στο λεξιλόγιο. Δεύτερον, κατά πόσο είναι τα παιδιά δεκτικά να συνεργαστούν και να κάνουν ας πούμε διάφορες γλωσσικές ασκήσεις ή να παράγουν λόγο παρόμοιο. Νομίζω, επίσης, ότι και κατά πόσο τους ενδιαφέρει να ασχοληθούν με τα κείμενα και να ψάξουν μέσα, γιατί πολλές φορές...[Τώρα προσπαθώ να το σκεφτώ και να το πω κάπως διαφορετικά. Όχι να το αφήσουμε λίγο αυτό.. Ένα άλλο εμπόδιο εεε νομίζω ότι είναι πολύ δύσκολο και για τον φιλόλογο, γιατί είναι πολύ εξετασιοκεντρικό το σύστημα και δεν αφήνει περιθώρια ελεύθερων κειμένων, νομίζω να κάνεις όσο περισσότερα

θες. Ο χρόνος, δεν ξέρω μπορεί να επαρκεί ο χρόνος, αλλά νομίζω ότι τώρα κάνουν έξι ώρες γλώσσα, αλλά είναι και δύσκολο, γιατί δεν έχει χρόνο ένας φιλόλογος, κάνει όλα αυτά τα πράγματα. Επίσης, τα σχολικά εγχειρίδια δεν έχουν πάντα επαρκές υλικό, γιατί κάποια κείμενα είναι παλαιότερα και δεν υπάρχουν κάποια καινούρια, όπως εεε τώρα τα παιδιά έχουν μάθει τα social media, απουσιάζουν δηλαδή κάποια μοντέρνα θέματα, γιατί κάθε χρόνο συνεχώς αλλάζει η κοινωνία μας, αλλάζει όλο αυτό που ζούμε. Είναι σχετικά καλά, αλλά χρειάζεται λίγο παραπάνω, όταν εξελίσσονται. Ας πούμε του Γυμνασίου είναι απαρχαιωμένα, Α και Β Λυκείου είναι πολύ παλιά τα κείμενα. Φέρνω και δικά μου κείμενα στη διδασκαλία, γιατί είναι πιο σύγχρονα. Τώρα, όταν υπάρχει μέσα στο βιβλίο κείμενο του 2002, είκοσι χρόνια πριν ή να σας πω ένα παράδειγμα. Τώρα αυτό είναι από το Γυμνάσιο, βέβαια, αλλά τη φιλία στο διαδίκτυο, δεν υπήρχε, τα τελευταία χρόνια υπάρχει το διαδίκτυο ή οι κίνδυνοι του διαδικτύου. Αυτά είναι θέματα που δεν υπήρχαν παλιά, οπότε αναγκάζεσαι όπου δεν υπάρχει κάτι σύγχρονο, να φέρεις κάτι δικό σου, ένα δικό σου κείμενο.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ5: Όχι δε νομίζω. Απλά όσο περνούν τα χρόνια το γλωσσικό επίπεδο πέφτει. Αυτό σημαίνει πως όσο περνούν τα χρόνια το λεξιλόγιο γίνεται πιο φτωχό και νομίζω πως όλα αυτά τα παιδιά δεν διαβάζουν βιβλία εξωσχολικά είτε γιατί δεν έχουν τον χρόνο είτε γιατί έχουν απορροφηθεί από το ίντερνετ, εεε νομίζω ότι αυτά είναι τα προβλήματα κι όσο περνούν τα χρόνια το λεξιλόγιο πέφτει. Άρα, είναι πιο δύσκολο και να σκεφτούν σωστά και να αποκωδικοποιήσουν όλα αυτά τα μηνύματα, που τους κατακλύζουν. Τα μηνύματα από τα social media είναι απλά, λιτά και τα εγκλωβίζουν ακόμα περισσότερο από το να καθίσουν να σκεφτούν ίσως, γιατί υπάρχουν και τα πολυτροπικά κείμενα εεε στο διαδίκτυο να σκεφτούν και να ασχοληθούν με ένα άρθρο, ας πούμε ή με ένα δοκίμιο, να διαβάσουν τις απόψεις κάποιου. Άρα, είναι πολύ σημαντικό να σκέφτονται κριτικά και να μη χειραγωγούνται. Αλλά από αλλού ξεκινούν αυτά από το διαδίκτυο, από τον νέο τρόπο ζωής, γιατί παλαιότερα δεν ήταν έτσι τα παιδιά.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

Κ5: Καλή επιτυχία στην έρευνα.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 6

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K6: Εεε το διδάσκω περίπου 28 χρόνια.

α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K6: Όχι, καμία δε μου έχει γίνει απλώς μέσα από την εμπειρία και την αντίληψη του ωρολογίου προγράμματος προχωράμε.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K6: Τα τελευταία 2 χρόνια όχι. Περισσότερο από την εμπειρία μου κι από προσωπικά διαβάσματα.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K6: Εεε αυτή η νέα προσέγγιση στο μάθημα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και εποικοδομητική, αρκεί να συνδυάζεται και με την προθυμία των μαθητών, παιδιών να εμπλακούν μέσα σε αυτή τη διαδικασία. Αλλά δυστυχώς δεν είναι ανάλογη και η επιθυμία των μαθητών να κοπιάσουν, να σκεφτούν και να μπουν μέσα σε αυτή τη λογική της κριτικής επεξεργασίας.

E:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K6: Οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος πιστεύω ότι είναι να αφυπνίσει το μαθητή στο να κατανοεί πέρα από αυτά που διαβάζει. Δηλαδή αυτός είναι και ο στόχος του μαθήματος να καταλαβαίνει τα συμφραζόμενα, αυτά ,τα οποία διαβάζονται ανάμεσα από τις γραμμές, αυτά , τα οποία γράφονται, αλλά δεν ομολογούνται. Δηλαδή να γίνει μια πιο κριτική προσέγγιση πάνω στο κείμενο εε, ώστε οι μαθητές, όταν βγουν από το σχολείο να καταλαβαίνουν την προπαγάνδα, να καταλαβαίνουν την πλάνη, να καταλαβαίνουν το ψέμα είτε στην ιδιωτική είτε στη δημόσια ζωή, είτε στον ιδιωτικό είτε στον δημόσιο λόγο. Αυτή είναι η άποψή μου. Δηλαδή να δημιουργηθούν υποψιασμένοι πολίτες. Αυτό.

E:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K6: Αυτό , το οποίο προσπαθώ να κάνω είναι να φέρω μέσα στην τάξη κείμενα, τα οποία περιγράφουν το ίδιο ιστορικό γεγονός ή την ίδια ας πούμε κοινωνική , πώς να το πω πρακτική, αλλά ιδωμένη και γραφόμενη αυτή μέσα από ένα διαφορετικό ύφος λόγου, ώστε να δουν πόσο διαφορετικά μπορούν, μπορεί να παρουσιαστεί το ίδιο πράγμα μέσα από διαφορετική χρήση της ομιλίας, της γλώσσας, ώστε να μπορούν να καταλαβαίνουν αποχρώσεις, το ψέμα, την αλήθεια,

πού βρίσκεται μέσα σε αυτές τις υποπεριπτώσεις. Δηλαδή κάτι που λένε για τη δημοκρατία να δούνε πώς εννοεί ο ένας συγγραφέας τη δημοκρατία, πώς ο άλλος και να δούμε πόσες διαφορές υπάρχουν σε αυτό, που ονομάζεται δημοκρατία. Βέβαια, δεν υπάρχει πολύ μεγάλη δυνατότητα, δεν υπάρχει χρόνος για αυτό, για να γίνουν όλα αυτά, αλλά όσο μπορούμε. Επίσης, δίνω έμφαση στη διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν πως κάθε κείμενο έχει διαφορετική μορφή ανάλογα με το θέμα του, τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον πομπό και το δέκτη και το κανάλι ή το δίαυλο της επικοινωνίας, αν δηλαδή πρόκειται για προφορικό ή γραπτό κείμενο, για προσχεδιασμένο προφορικό κ.α. Ιδιαίτερα δίνουμε έμφαση στα γραπτά κειμενικά είδη, που είναι κατάλληλα για τη μετάδοση της γνώσης σε ποικίλους επιστημονικούς τομείς. Όλοι οι μαθητές πρέπει να έχουν πρόσβαση σε λόγους κοινωνικής ισχύος, να έχουν ίσες ευκαιρίες για την επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ. πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

Κ6: Απαντήθηκε παραπάνω.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης » », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγηση;

Κ6: Μέσα από ποια κείμενα , εννοούμε μέσα από κείμενα , που υπάρχουνε στο μάθημα της γλώσσας ή και της λογοτεχνίας; Σαφέστατα επιλεγμένα κείμενα, όποτε υπάρχει η δυνατότητα να γίνει κάτι τέτοιο από τα μέσα ενημέρωσης. Πιστεύω πολύ απελευθερωτικά μπορεί να λειτουργήσει και το ποιητικό κείμενο πάνω σε αυτή την πολυπρισματικότητα της πραγματικότητας, Δηλαδή ένα ποίημα μπορεί να έχει πολύ διαφορετικές οπτικές πάνω σε ένα γεγονός και ο κάθε μαθητής να προσλάβει, να μεταφράσει, να ερμηνεύσει αυτό που λέει το ποιητικό κείμενο με ένα δικό του τρόπο. Πιστεύω αυτό είναι και η δύναμη ενός κειμένου. Ο καθένας να το βλέπει και να το ερμηνεύει, να το αποκωδικοποιεί με το δικό του προσωπικό ύφος. Εκεί νομίζω ότι μπορεί να καταλάβει ο μαθητής την πολυσημία του λόγου, του γλωσσικού σημείου, του κειμένου γενικότερα. Να μην αντιλαμβάνεται μόνο ό,τι του υπαγορεύουν, αλλά πώς το ερμηνεύει αυτός το στοιχείο, το οποίο βλέπει απέναντί του.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ6: Να ξεκινήσω από το ότι δεν το έχουν αντιληφθεί τα παιδιά καθόλου αυτό το πράγμα. Δηλαδή δεν μπορούν να καταλάβουν ότι η ικανότητα χρήσης και χειρισμού της γλώσσας είναι χρήσιμη και στο μάθημα της έκθεσης και στο μάθημα της ιστορίας και στο μάθημα της χημείας και στο μάθημα της βιολογίας, σε όλα. Δεν μπορούν να το καταλάβουν αυτό, είναι δηλαδή τόσο επικεντρωμένα τα παιδιά στα τέσσερα μαθήματα, που έχουν να γράψουν στο τέλος, που όλα αυτά, που όλα αυτά τους φαίνονται πολυτέλειες, τους φαίνονται μμμ πώς να πω κούφια λόγια. Δηλαδή εμείς πάμε να γράψουμε 19 στη Βιολογία, άσε τη γλώσσα απέξω. Θα το δούμε αργότερα. Δηλαδή δεν το κατανοούν αυτό. Το βλέπουν εντελώς χρησιμοθηρικά.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ6: Αν υπήρχε κάτι διαθεματικό να το παρουσιάσουν οι καθηγητές, που διδάσκουν τα πανελληνίως εξεταζόμενα μαθήματα, να κάνουν κάποιου είδους πείραμα πάνω στη γλώσσα και πως αυτή είναι χρήσιμη σε όλους τους τομείς ή σε όλα τα μαθήματα, θα ήταν κάτι πάρα πολύ καλό. Θα μπορούσε να γίνει μέσα στο πλαίσιο του σχολείου, αλλά δε νομίζω να υπάρχει ο χρόνος ή η διάθεση να γίνει κάτι τέτοιο και ποιος θα το συντονίσει. Εκεί είναι το θέμα. Δε νομίζω να είναι κάποιος πρόθυμος να αναλάβει ένα τέτοιο εγχείρημα. Αν δεν έρθει οδηγία ή εγκύκλιος από το υπουργείο παιδείας για το πώς μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο. Θέλει πολύ προσεκτικό σχεδιασμό, θέλει ανάδειξη όλων των παραμέτρων της γλώσσας σε κάθε μάθημα και δεν ξέρω το κατά πόσο θέλουν και μπορούν οι καθηγητές μέσα στο πλαίσιο της Γ Λυκείου να κάνουν κάτι τέτοιο, το οποίο είναι και χρονοβόρο, αλλά είναι και ιδιαίτερα ευαίσθητο και δύσκολο έργο. Σίγουρα, όμως, θα ήταν πολύ αποτελεσματικό. Και θα μπορούσε να γίνει και στο πλαίσιο της Β Λυκείου πρώτα, που τα παιδιά είναι πιο χαλαρά στην κατεύθυνσή τους.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Κ6: Σίγουρα, άσκηση της γλώσσας και η κριτική ματιά πάνω στη γλώσσα και στο συνδυασμό των λέξεων και στο νόημα των κειμένων δημιουργεί την ανώτερη ευφυΐα, που υπάρχει μέσα στον άνθρωπο, οπότε αυτή η ευφυΐα, η οποία δημιουργείται στον άνθρωπο θα έχει αντανάκλαση

και στον επιστημονικό συλλογισμό και στην αφαιρετική ικανότητα και σε όλα αυτά , τα οποία σχετίζονται με τις διεργασίες του νου, κατά τη γνώμη μου.

Ε:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ6: Αυτό αντικατοπτρίζεται και στο γραπτό λόγο, όταν τα παιδιά γράφουν μια περίληψη όταν συνθέτουν ένα δικό τους κείμενο.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ6: Η άποψή μου είναι ότι παίζει σημαντικό ρόλο σε αυτό εε, γιατί βάζει τη σκέψη να ωριμάζει σιγά- σιγά και να σκέφτεται τα περαιτέρω του λόγου, κατά τη γνώμη μου. Δηλαδή αυτή η μεταγνωστική ικανότητα, που δίνει η κριτική κατάκτηση της γλώσσας μπορεί να επηρεάσει τη σκέψη αναμφίβολα, δηλαδή να βάλει σε καλούπια και σε δρόμους τη σκέψη, πιστεύω.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ6: Σίγουρα μπορεί να γίνει μια περίληψη πάνω σε ένα κείμενο, που διάβασαν τα παιδιά ή μπορεί να γίνει ένα κείμενο, το οποίο γράφει το παιδί με επιχειρήματα σε αυτά , τα οποία διάβασε στο κείμενο ή μπορεί να κατακτηθεί κάτι τέτοιο με τη δημιουργική γραφή, δηλαδή την τέταρτη, τελευταία παράγραφο ενός κειμένου να την αλλάζει και να οδηγηθεί σε ένα διαφορετικό συμπέρασμα ή αποτέλεσμα. Δηλαδή μπορεί να κάνει κάτι τέτοια ο καθηγητής μέσα στην τάξη.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ6: Χμμμ Πιστεύω ότι αυτή είναι και η πεμπουσία της μάθησης, δηλαδή αναμφίβολα ναι και ότι αυτός είναι και ο σκοπός της μάθησης, δηλαδή να καταστήσει το άτομο αυτόνομο και ανεξάρτητο, για να μπορεί να μαθαίνει μόνο του από ένα σημείο κι έπειτα χωρίς την καθοδήγηση δασκάλων ή εξωτερικών παραγόντων. Μπορεί αργότερα, ο μαθητής να συνεχίσει απρόσκοπτα

την πορεία του προς τη γνώση κι , επειδή θα το επιθυμεί, επειδή θα ανοίξει η σκέψη του και η επιθυμία του να σκέφτεται.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Κ6: Είναι ένα πολύ δύσκολο εγχείρημα, το οποίο χρειάζεται πολύ μεγάλη προσπάθεια από το διδάσκοντα, αλλά αυτό το εγχείρημα προσκρούει μέσα στην απροθυμία εεε των μαθητών, αλλά και στον ορίζοντα των εξετάσεων, που υπάρχει απέναντι στο μαθητή. Δηλαδή από τη στιγμή που ο μαθητής καλείται να γράψει στο τέλος πέντε πράγματα σταθερά, για να περάσει στην ιατρική ή στη νομική ή στο πολυτεχνείο ή σε οποιαδήποτε περιζήτητη σχολή, δεν έχει ούτε τη επιθυμία ούτε το ενδιαφέρον ούτε και το χρόνο να ακολουθήσει τον διδάσκοντα, τον καθηγητή σε ένα τέτοιο ταξίδι απαιτητικό, οπότε θα κρατηθεί κάπου στην άκρη χωρίς, μιλάω τώρα για τη μάζα των μαθητών. Μπορεί ένας- δύο μέσα στα 25 άτομα να δείξουν προθυμία, αλλά οι υπόλοιποι 23 θα κοιτάνε σα να βλέπουνε σινεμά. Δεν ασχολούνται καν. Άρα, είναι η απροθυμία, η έλλειψη χρόνου και η στόχευση στις εξετάσεις που αποτρέπουν αυτές τις προσπάθειες, τις καθιστούν ανενεργές μέσα στη τάξη ουσιαστικά.

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ6: Όχι.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 7

Ε1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

Κ7: Τα τελευταία 3 χρόνια.

α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

Κ7: Όχι.

Έχετε διαβάσει κάτι σχετικό μόνη σας;

Κ7: Όχι.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K7: Οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος έχουνε στείλει, αλλά πάνω σε αυτό το κομμάτι, όχι κάτι πιο εξειδικευμένο. Κυρίως για τη δημιουργική γραφή μας έχουν μιλήσει στο σεμινάριο, που έχω παρακολουθήσει. Δεν ξέρω, βέβαια, κατά πόσο σχετίζεται με αυτό, με την κριτική γλωσσική επίγνωση.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K7: Είμαι θετική απέναντι σε αυτό. Με αυτό αναπτύσσεται και η κριτική σκέψη των μαθητών, να καταλαβαίνουν τα βαθύτερα νοήματα, τι μπορεί να κρύβει κάποιος πίσω από αυτά, που τους λέει... Εεε είμαι θετική με αυτό τον τρόπο διδασκαλίας.

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K7: Βασικός στόχος είναι η άσκηση και η ενδυνάμωση της κριτικής ικανότητας ή να καταλάβουν οι μαθητές ότι τα κείμενα δεν είναι ουδέτερες κατασκευές και ότι κάτι μπορεί να κρύβεται σε επίπεδο νοήματος.

Ε: Όταν προσεγγίζετε ένα κείμενο ποιες ερωτήσεις κάνετε, για να καταλάβουν τα παιδιά τα βαθύτερα μηνύματα;

K7: Πρώτα πρέπει να εντοπίσουμε ποιο είναι το θέμα, να καταλάβουμε για τι μας μιλάει το κείμενο και στη συνέχεια τμηματικά αναλύουμε το κείμενο με ερωτήσεις του τύπου εεε απομονώνουμε κάποιες φράσεις, μπορεί να τους ρωτήσω τι θέλει να πει εδώ ο συγγραφέας, ανάλογα ποιος το έχει γράψει ή η σημασία αυτής της λέξης. Τι μπορεί να κρύβεται πίσω από αυτή τη λέξη, τι μπορεί να κρύβεται πίσω από μια φράση, από όλο το κείμενο με, ακόμη και τον τίτλο. Ξεκινάμε πάντα από τον τίτλο, σχολιάζουμε τι θέλει να μας πει από τον τίτλο και πάμε μετά σιγά-σιγά σε όλο το κείμενο.

Ε:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K7: Πιο πολύ με ερωτήσεις, τώρα, επειδή είναι και μάθημα πανελλαδικών δεν μπορώ να τους βάλω να δουλέψουν σε ομάδες, δε φτάνει ο χρόνος. Θα μπορούσε να γίνει κι αυτό να επεξεργαστούν ομαδικά κάποια κομμάτια, εεε να πουν ελεύθερα τη γνώμη τους, γίνεται διάλογος, όπου εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους χωρίς να υπάρχει επίκριση. Χρησιμοποιώ

πολυτροπικά κείμενα και κείμενα από το διαδίκτυο, ιδιαίτερα τώρα με την τηλεκπαίδευση από εκεί βρίσκω κείμενα. Εεεε Αυτά ανεβάζω και βλέπουν τα παιδιά, αλλά και στο σχολείο, όταν ήμουν τους πήγαινα φωτοτυπίες, δεν έμενα μόνο στο σχολικό βιβλίο. Γενικά δεν μπορώ να απορρίψω το σχολικό βιβλίο, έχει κάποια κείμενα καλά. Εγώ τα τελευταία χρόνια είμαι στο ΕΠΑΛ. Κάνω κι από εκεί δηλαδή, βρίσκω κάποια κείμενα, που μπορούμε να επεξεργαστούμε με τα παιδιά και να τα συζητήσουμε, να πούμε κάποια θέματα. Χρησιμοποιώ και κείμενα από εφημερίδες και άρθρα, από τα ΜΜΕ που σίγουρα υπόκεινται σε χειραγώγηση κι αυτό το επισημαίνουν τα παιδιά. Γενικά τα παιδιά δυσκολεύονται να εντοπίσουν στα κείμενα στερεοτυπικές και ρατσιστικές αντιλήψεις και πώς αυτές διαχέονται μέσω της γλώσσας. Γιατί είναι και το επίπεδο διαφορετικό στα ΕΠΑΛ. Είναι λίγο τα παιδιά, δεν διαβάζουν τόσο πολύ, έχουν διαφορά, θέλουν βοήθεια, κάτι καταλαβαίνουν, όμως, εντάξει.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ. πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

Απαντήθηκε.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης » », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγηση;

Κ7: Για το ρατσισμό έχουμε πει πάρα πολλές φορές και για τα στερεότυπα και έχουμε κάνει, ανθρωπιστικά θέματα κυρίως. Για τα δικαιώματα των ανθρώπων, των γυναικών, των παιδιών, για την παιδική εργασία έχουμε συζητήσει εε χμμ τώρα προσπαθώ να θυμηθώ τέτοια θέματα κυρίως. Γιατί τώρα τελευταία αυτό που κάναμε ήταν για την κλωνοποίηση, για τη θανατική ποινή κι εκεί λένε την άποψή τους και είναι δεκτές όλες οι απόψεις. Επίσης, χρησιμοποιούμε κείμενα από τον τύπο, που παρουσιάζουν το ίδιο γεγονός από διαφορετικές οπτικές, αλλά και σε διάφορα θέματα. Να πω ένα παράδειγμα τώρα για την κλωνοποίηση που κάναμε πιο πρόσφατα ένας γιατρός, ο οποίος ήταν υπέρ της κλωνοποίησης, αλλά ο άνθρωπος αυτό που υποστήριζε είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει εκατό τα εκατό κλωνοποίηση, γιατί τα αντίγραφα δεν μπορούν να γίνουν ποτέ εκατό τοις εκατό όμοια με τα πρωτότυπα. Ενώ μετά είδαμε την άποψη μιας ποιήτριας, η οποία ήταν αρνητική στην κλωνοποίηση των ανθρώπων κι έγραφε την άποψή της ότι μόνο για τα φυτά και τα ζώα δέχομαι να γίνει κλωνοποίηση, για τους ανθρώπους όχι.

Φαινόταν δηλαδή οι απόψεις και το είδαμε διαφορετικά πώς το παρουσίαζε μία γιατρός, πώς μία λογοτέχνης.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ7: Θεωρώ πως όχι σε μεγάλο βαθμό. Κάποια παιδιά ναι, τα περισσότερα όχι ιδιαίτερα, αλλά δεν ξέρω ίσως να φταίει και το ΕΠΑΛ, τι να σας πω τώρα, ίσως υπό άλλες συνθήκες να είχαμε άλλη ανταπόκριση.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Να προλάβουμε την ύλη, δεν αφιερώνουμε πολύ, δε γίνεται μεγάλη συζήτηση για το πόσο καλό κάνει, τους λέω κάποιες φορές η γλώσσα γενικά και η κριτική σκέψη μας κάνει καλό εε σε όλους τους τομείς. Γίνεται αναφορά, αλλά δεν ξέρω, αν αυτό φτάνει. Γίνεται προσπάθεια, αλλά είναι και τα παιδιά τι να σας πω τώρα. Είναι και το οικογενειακό τι φέρνουν από το σπίτι, είναι συνάρτηση πολλών πραγμάτων αυτό.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Ε:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ7: Συνήθως μετά την επεξεργασία ενός κειμένου, τα παιδιά καλούνται να γράψουν κι αυτά την άποψή τους σε ένα κείμενο ή να ασκήσουν την αφαιρετική τους ικανότητα γράφοντας περίληψη, για να μάθουν και να εκφράζονται γραπτά όχι μόνο προφορικά. Για να φτάσουν στο σημείο να γράψουν πρέπει να έχει γίνει πρώτα μια συζήτηση, να έχει γίνει μια προώθηση από εμάς. Αν και μερικά παιδιά μπορούν να πουν τη γνώμη τους χωρίς να το έχουμε συζητήσει, αλλά καλύτερα τα

πάνε όταν το έχουμε συζητήσει, όταν ξαφνικά τους βάλω κάποιο θέμα, μπορεί και να μην ξέρουν να απαντήσουν για όλα.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ7: Ναι, βοηθάει, γιατί οι μαθητές διαπιστώνουν τι γνωρίζουν και τι όχι, συνειδητοποιούν τι δεν έκαναν σωστά και κάνουν διορθωτικές κινήσεις. Ή κάτι πολύ βασικό μαθαίνουν να οργανώνουν και να διαχειρίζονται το χρόνο τους.

Ε β: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ7: Ναι κάτι σαν κάποιο τεστ μετά, κάπως έτσι πρέπει να γίνεται, δεν μπορώ τώρα να σκεφτώ κάτι άλλο. Ή, αν αξιολογούν μόνοι τον εαυτό τους με κάποιες λίστες ελέγχου.. Καταλαβαίνουν τις δυνατότητές τους, εντάζει μπορεί να μη γίνει σωστά εκατό τοις εκατό, αλλά έχουν αντίληψη πόσο καλά μαθαίνουν, τουλάχιστον αυτό το έχουν, μπορεί να μη διαβάζουν πολύ, αλλά το καταλαβαίνουν, έχουν αντίληψη ότι έχουν κάνει κάτι λάθος και πρέπει να το διορθώσουν, αλλά πολλές φορές βαριούνται. Τα περισσότερα παιδιά καταλαβαίνουν ότι έχουν ελλείψεις και ότι θα μπορούσαν να τις διορθώσουν, αν ασχολούνταν περισσότερο, αν έκαναν μια διαδρομή να δούνε τι έχουν πετύχει, αλλά δεν μπαίνουν σε αυτή τη διαδικασία.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ7: Ναι, γιατί τους βοηθάει πώς να μαθαίνουν και να αποκτούν δεξιότητες κριτικής σκέψης, που θα τους βοηθήσουν στην προσέγγιση οποιουδήποτε τομέα της ζωής τους. Βέβαια στην Γ Λυκείου δεν είναι εύκολο αυτό, γιατί ναι μεν ασκούμε την κριτική ικανότητα, αλλά μένουμε και στην ύλη πολύ. Αναγκαστικά, γιατί θα τους ζητηθούν να τα γράψουν αυτά. Πιέζονται.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Κ7: Εε χρειάζεται να διαθέσουμε χρόνο, να δούμε κι εμείς τα κείμενα, να σκεφτούμε πώς θα τα παρουσιάσουμε στα παιδιά, για να το καταλάβουν και απαιτείται χρόνος, αυτό. Τα εμπόδια περισσότερο εμένα με δυσκολεύει να τους κινήσω το ενδιαφέρον, γιατί βλέπω ότι είναι γενικά αδιάφορα. Εκεί με δυσκολεύουνε λίγο, να δώσουνε τη δέουσα προσοχή, ενώ, όταν ακούσουν βλέπω ότι κάτι θα πάρουν. Συνήθως είναι μιας άλλης νοοτροπίας, δυστυχώς. Τώρα και στα ημερήσια βλέπω ότι υπάρχει αυτό το κλίμα, δε χρειάζεται να διαβάσουμε και να προσπαθήσουμε πολύ. Ναι υπάρχει μία περιφρόνηση προς τη γνώση, απλώς στο ΕΠΑΛ είναι πιο έντονο θεωρώ όχι ότι στα γενικά δεν το συναντάς.

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

Κ7: Επίσης, θα μπορούσε να υπάρχει περισσότερη επιμόρφωση πάνω σε θέματα κριτικής επίγνωσης και κυρίως σε θέματα μεθοδολογίας, ώστε οι καθηγητές να μπορούν να διδάξουν πιο αποτελεσματικά. Και οι εξετάσεις θα μπορούσαν να είναι διαφορετικές, για να μην έχουμε αυτό το τυποποιημένο.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ7: Όχι.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 8

Ε1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

Κ8: Λίγα χρόνια και εε και δεν το έχω διδάξει πάρα πολλές φορές όλες τις χρονιές.

Ε: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο Λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

Κ8: Όχι, όχι δεν έχω κάποια τέτοια ενημέρωση.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K8: Νομίζω πως όχι.

E: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K8: Κοίταξε η αλήθεια είναι ότι τα τελευταία χρόνια, επειδή έχει αλλάξει ο τρόπος διδασκαλίας της έκθεσης δίνοντας τέτοιου είδους κείμενα με θέματα κοινωνικού περιεχομένου εε τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με θέματα, που απασχολούν όλη τη σύγχρονη κοινωνία και νομίζω ότι είναι και πιο συνειδητοποιημένα και καταλαβαίνουν το τι τους συμβαίνει. Γενικά η στάση μου σε αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας είναι θετική. Σίγουρα διαμορφώνω μια ευνοϊκότερη στάση σε σχέση με τον προηγούμενο φορμαλιστικό μηχανιστικό τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος. Επισημαίνω μόνο κάποιες δυσκολίες, που έχουν να κάνουν με τον παραγκωνισμό της αναλυτικής ικανότητας των μαθητών κατά τη γνώμη μου.

E:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K8: Είναι πρώτον τα παιδιά να πληροφορούνται, δεύτερον να μπορούν να αποκτήσουν κριτική ικανότητα, ώστε να μπορούν να αποδεχτούν ή να απορρίψουν ιδέες, που διαβάζουν μέσα σε ένα κείμενο, νομίζω ότι αυτό είναι.

E:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K8: Να σου πω τον τρόπο που διδάσκω; Το μάθημα γίνεται μέσα από ερωτήσεις και απαντήσεις, υπάρχει ένας διάλογος με τους μαθητές, επεξεργαζόμαστε το κείμενο, προσπαθώ να δώσω κατευθύνσεις στα παιδιά, ώστε να καταλάβουν τα κεντρικά νοήματα του κειμένου, έτσι σαν να ακολουθούμε μία μαιευτική μέθοδο, κάπως έτσι είναι. Προσπαθούν δηλαδή μόνοι τους να φτάσουν στο ζητούμενο με τη βοήθεια τη δική μου. Επίσης, δίνω στους μαθητές μου και πολυτροπικά κείμενα, που μπορεί να συνδυάζουν την εικόνα με την πληροφορία και βέβαια τους παροτρύνω να διαβάζουν και άρθρα από εφημερίδες, τα οποία ασχολούνται με κοινωνικά θέματα, έτσι λίγο για να διευρυνθεί και το πνεύμα τους και να τους βοηθήσουμε και να κατανοήσουν και τον τρόπο, με τον οποίο πρέπει να εκμαιεύουν ιδέες, που υπάρχουν μέσα στο κείμενο, που τους δίνεται στο σχολείο.

E: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή

πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

Κ8: Επίσης, χρησιμοποιώ κείμενα από την πολιτική, για να επισημάνω πως η γλώσσα είναι και εργαλείο εξουσίας και μπορεί να καθοδηγήσει ή να παρασύρει, ανάλογα με το στόχο που επιδιώκεται κάθε φορά. Επίσης, όταν υπάρχει χρόνος, σαν ένα παιχνίδι ρόλων διοργανώνονται άτυποι αγώνες λόγου, όπου τα παιδιά καλούνται να διατυπώσουν επιχειρήματα, για στηρίζουν αντιτιθέμενες απόψεις. Έτσι, συνειδητοποιούν ότι η πρόσληψη της πραγματικότητας είναι διαφορετική, ανάλογα με τον συντάκτη του μηνύματος. Ακόμη πολύ εποικοδομητική είναι η διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, ώστε οι μαθητές να εξασκηθούν στα ποικίλα ύφη του λόγου ανάλογα με το θέμα, τη σχέση αυτών που μετέχουν σε μια περίπτωση επικοινωνίας και το κανάλι της επικοινωνίας. Σε όσο περισσότερα κειμενικά είδη ασκηθούν οι μαθητές, τόσο πιο αποτελεσματικοί ομιλητές θα είναι.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος «χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης;

Κ8: Κυρίως μέσα από άλλα βιβλία , τα οποία έχουν γράψει φιλόλογοι. Επίσης, χρησιμοποιώ κείμενα προπαγάνδας ή κάποιους πολιτικούς λόγους, για να καταλάβουν ότι, αν κάποιος μπορεί να χειριστεί το λόγο καλύτερα από εσένα, μπορεί να σε χειραγωγήσει. Αυτό το έχω κάνει. Ή χρησιμοποιώ κείμενα, που υπόκεινται σε ιδεολογική χειραγώγηση, όπως είναι κείμενα από τα ΜΜΕ ή κείμενα που περιέχουν στερεότυπα, για να τα εντοπίζουν οι μαθητές και να τα απορρίπτουν προωθώντας έτσι την ισότητα και τη δικαιοσύνη.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ8: Εγώ νομίζω ότι αυτός είναι ο στόχος του γλωσσικού μαθήματος, αλλά νομίζω ότι τα παιδιά, επειδή δεν δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο μάθημα δεν δίνουν και τόσο μεγάλη βαρύτητα να καταλάβουν ότι η γλώσσα είναι στοιχείο για κάθε μάθημα, για να μπορέσουν να καταλάβουν το γνωστικό αντικείμενο κάθε μαθήματος. Νομίζω ότι όχι. Συνήθως οι μαθητές της θετικής κατεύθυνσης δεν δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον και συνήθως αναρωτιούνται κι αν τους ωφελεί και κάτι που το δίνουνε, που....δεν έχει σχέση με τα υπόλοιπα μαθήματα, κυρίως αυτοί της θετικής κατεύθυνσης όχι, δεν το έχουν συνειδητοποιήσει.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ8: Εεε νομίζω κάνοντας μία συζήτηση μαζί τους, για να μπορέσω να τους αποδείξω πως είναι απαραίτητα συστατικό κάθε μαθήματος η γλώσσα και δίνοντάς τους περισσότερα κείμενα, που να μπορούν τα παιδιά να καταλάβουν την αξία των νοημάτων και να μπορέσουν να καταλάβουν πως όντως υπάρχει αξία, όχι μόνο για το μάθημα της γλώσσας, αλλά και για τα υπόλοιπα μαθήματα.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Κ8: Ναι, βέβαια.

Ε:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ8: Αφαιρετική ικανότητα, όταν παίρνουμε για παράδειγμα ένα κριτήριο μη λογοτεχνικό, μπορούν και καταλαβαίνουν τι πρέπει να αφαιρέσουν και να ξεχωρίσουν τα ουσιώδη από τα επουσιώδη νοήματα. Αυτό συμβαίνει και στην παραγωγή λόγου και στο κομμάτι της έκθεσης και στις ερωτήσεις ανάπτυξης που έχουμε και στις περιλήψεις κατά κύριο λόγο. Αλλά και κάθε φορά που επεξεργαζόμαστε ένα κείμενο και προσπαθούμε να το αποδημήσουμε και να βρούμε τα βαθύτερα μηνύματά του καλλιεργούνται όλες αυτές οι νοητικές διεργασίες. {....}

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ8: Όταν λες μεταγνωστική ικανότητα τι εννοείς; Δηλαδή διαβάζοντας ένα κείμενο να αποκτούνε γνώσεις;

Ε: Όχι είναι η γνώση για τις σκέψεις μας. Να κάνουν για παράδειγμα οι μαθητές ερωτήσεις του τύπου: ποια βήματα ακολούθησα, ήταν σωστά; Έφτασα στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα; Τι πρέπει να κάνω, για να βελτιώσω το αποτέλεσμα;

Κ8: Αυτό, όμως, δεν έχει σχέση με τον τρόπο διδασκαλίας του εκπαιδευτικού;

Ε: Ναι αυτό ακριβώς και ζητάμε στην έρευνά μας: ότι αυτός ο κριτικός τρόπος αντιμετώπισης της γλώσσας ευνοεί αυτή την ικανότητα της σκέψης μας και βοηθάει πολύ τους μαθητές να αυτοαξιολογούνται.

K8: *Εννοείται, εννοείται....*

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

K8: *Ναι φυσικά χρησιμοποιώ κάποιες τεχνικές. Διαγράμματα σίγουρα, περιλήψεις και μέσα από το διάλογο να δίνουμε στους μαθητές τη δυνατότητα να μας πουν τι γνωρίζουν για το συγκεκριμένο θέμα και τι όχι. Εννοώ πως αν παιδί έχει μπροστά του το κείμενο και δεν έχει καταλάβει κάποια σημεία με τις ερωτήσεις του εκπαιδευτικού και τη σωστή καθοδήγηση να του γίνει σαφές. Στο τέλος, δηλαδή της επεξεργασίας του κειμένου ο μαθητής να μπορεί να πει τι κατάλαβε και τι όχι. Αυτό είναι ένα είδος μεταγνωστικής ικανότητας, να καταλάβω πως το συγκεκριμένο σημείο δεν μου έγινε σαφές. Επίσης, η σωστή διαχείριση του χρόνου και η ολοκλήρωση των εργασιών σε ορισμένο χρόνο, βοηθάει το μαθητή.*

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

K8: *Ακριβώς αυτή η κριτική ικανότητα, που θα αποκτήσουν μέσα από το γλωσσικό μάθημα θα τη χρησιμοποιήσουν και ως ενήλικοι πολίτες και θα μπορέσουν να σταθούν κριτικά απέναντι στο οτιδήποτε. Και θα ξέρουν τον τρόπο να μαθαίνουν και μόνοι τους, θα ξέρουν τις στρατηγικές, που θα ακολουθήσουν. Αν έχουν μάθει το σωστό τρόπο μέσω του μαθήματος, ναι θα μπορούν να τον εφαρμόσουν και στην ενήλικη ζωή τους.*

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

K8: *Δύσκολο δεν είναι, απλώς πρέπει να ξέρεις τον τρόπο, για να διδάξεις σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ και του κριτικού γραμματισμού. Τώρα δεν πρέπει να έχεις και μια ανάλογη επιμόρφωση όμως; Έχει αλλάξει το σύστημα των εξετάσεων χωρίς να έχουν δοθεί συγκεκριμένες οδηγίες στους εκπαιδευτικούς. Εγώ νομίζω ότι ο κάθε εκπαιδευτικός πηγαίνει λίγο εμπειρικά και το διδάσκει. Αυτό είναι το πιο σημαντικό εμπόδιο κατά τη γνώμη μου.*

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

K8: *Νομίζω πως όχι.*

E: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 9

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K9: Εεε διδάσκω το μάθημα γύρω στα 17 με 18 χρόνια.

E: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο Λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K9: Εεε ναι, τα τελευταία χρόνια έχουνε γίνει κάποιες επιμορφώσεις των φιλολόγων πάνω στα νέα προγράμματα σπουδών, εεε ιδιαίτερα έπειτα από την καθιέρωση της συνεξέτασης γλώσσας και λογοτεχνίας, εε εδώ και περίπου δύο, τρία χρόνια περίπου, που εεε έχουν ενσωματωθεί οι αρχές της κριτικής εε αυτής εεε της συγκεκριμένης γλωσσοδιδακτικής νοοτροπίας στη γλώσσα. Άρα, ναι έχει γίνει.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K9: Ναι έχουν σταλεί σαφείς οδηγίες για όλες τις τάξεις του Λυκείου εεε , οι οποίες αφορούν σε κάθε τάξη ξεχωριστά, που έχουν αναλυτικές οδηγίες για τη νέα φιλοσοφία αυτή.

E: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K9: εεε Η άποψή μου είναι πως έπρεπε κάποια στιγμή εε η διδασκαλία της γλώσσας να ξεφύγει από αυτό το φορμαλιστικό πλαίσιο, το εξετασιοκεντρικό και εν πάση περιπτώσει προσαρμοσμένο στις πανελλαδικές εξετάσεις, εεε , γιατί περιόριζε πάρα πολύ , τόσο τον καθηγητή, όσο και τον μαθητή , που ζητούσε κάποιες φορές να ξεφύγουμε κάπως από εεε τα λεγόμενα του σχολικού βιβλίου και τη διδακτέα ύλη και να συζητήσουμε ορισμένα θέματα της εεε καθημερινότητας, γιατί η αλήθεια είναι ότι το μάθημα της έκθεσης δίνει αφορμές για τέτοιου είδους συζητήσεις.. Οπότε θεωρώ ότι ο νέος τρόπος διδασκαλίας, εεε είναι προσαρμοσμένος εεε στην εποχή , που έχει έτσι έντονα και κοινωνικά και οικονομικά και πολιτικά προβλήματα και εε η στάση μου είναι εε ότι είμαι απόλυτα θετικός στο να εμπλουτίσω το δικό μου το μάθημα με τέτοιου είδους , ας πούμε εεε διδακτικές μεθόδους, να αλλάξω δηλαδή τη στάση μου και να την προσαρμόσω στον νέο τρόπο διδασκαλίας.

E:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K9: Στόχος του γλωσσικού μαθήματος και έτσι όπως εεε εμείς το βιώνουμε όλα αυτά τα χρόνια εεε πρέπει να είναι σίγουρα η ενθάρρυνση της έκφρασης άποψης από την πλευρά του μαθητή πάνω στα θέματα, που συζητούνται. Επίσης, εεε να υπάρχει μία διαθεματικότητα, δηλαδή τα

αντικείμενα, που ανήκουν στη διδακτέα ύλη να συνδέονται και με άλλα διδακτικά αντικείμενα. Εεε, δηλαδή με άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος. Επίσης, πρέπει να δίνεται ευκαιρία στους εε μαθητές εεε χμμ να εε συγκροτούν ομάδες και να συζητούν μεταξύ τους εεε τα συγκεκριμένα θέματα ή τουλάχιστον να γίνονται συζητήσεις, ας πούμε καταιγισμού ιδεών πάνω στο κάθε ζήτημα, προκειμένου ελεύθερα οι μαθητές να εκφράζουν την άποψή τους. Αυτό πιστεύω ότι διεγείρει και περισσότερο το ενδιαφέρον τους παρά να υπάρχει μία κάθετη ας πούμε κατά μέτωπο παράδοση του καθηγητή εεε του συγκεκριμένου σχεδιαγράμματος, η οποία και βαρετή είναι για τους μαθητές, αλλά θα έλεγα και για τον ίδιο τον καθηγητή, κάνει βαρύ το μάθημα και όχι μόνο για τους μαθητές. Άρα, λοιπόν, διάλογος, ομάδες εργασίας, ίσως εεε και εεε επιχειρηματολόγηση και των μαθητών πάνω στα συγκεκριμένα θέματα, οπωσδήποτε εε καταιγισμός ιδεών και όσο γίνεται περισσότερο διαθεματικότητα, αλλά κα σύνδεση με την πραγματικότητα.

E:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K9: Η αλήθεια είναι ότι μέσα στις πρακτικές αυτές, για να είναι λίγο πιο πρακτικό το μάθημα της έκθεσης θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ας πούμε πολυτροπικά κείμενα. Θα μπορούσαν να συνδεθούν οι διάφοροι θεματικοί κύκλοι εε, που διδάσκονται στο πλαίσιο του μαθήματος με διάφορες εμπειρίες των μαθητών, γιατί προφανώς πολλούς από αυτούς τους αγγίζουν κάποια θέματα, τα οποία συζητούνται είτε προσωπικά είτε οικογενειακά είτε από την καθημερινότητα εντός του σχολείου, οπότε οι εμπειρίες των μαθητών θα μπορούσαν να ενσωματωθούν μέσα σε αυτά που μαθαίνουμε στην εξέταση, προκειμένου να εεε αξιοποιηθούν και έτσι νιώθουν και οι μαθητές ότι έχει αξία και η γνώμη τους. Εεε από την άλλη, βεβαίως θα μπορούσαν εε η δύναμη της γλώσσας να εξεταστεί και μέσα από την επίδραση της δικής μας γλώσσας σε άλλες γλώσσες ευρωπαϊκές. Εεε δηλαδή τις διάφορες επιστήμες, ας πούμε, που έχουν υιοθετήσει την ελληνική γλώσσα παγκοσμίως και σαφώς, επειδή στο γλωσσικό μάθημα συζητάμε για ένα ευρύ πεδίο θεμάτων, που ίσως καλύπτει όλα τα γνωστικά αντικείμενα θα μπορούσε να συνδεθεί και με την κοινωνία, με τους θεσμούς, με τη λειτουργία του κράτους. Εεε νομίζω έτσι θα μπορούσαν να καταλάβουν και τη δύναμη της γλώσσας, όπως είναι και το ερώτημά σας δηλαδή. Δηλαδή να καταλάβουν ότι κανείς κατέχοντας το εργαλείο της γλώσσας μπορεί να κινηθεί πολύ άνετα στην καθημερινή ζωή, ενώ χωρίς να το κατέχει θα αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα προσαρμογής σε αυτό, που λέμε κοινωνία έξω στους μαθητές, όταν θα τελειώσουν το σχολείο εν πάση περιπτώσει.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

Κ9: Απαντήθηκε παραπάνω

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγηση;

Κ9: Εεε η αλήθεια είναι ότι μέχρι τώρα υπήρχε και μέσα στη διδακτέα ύλη κάποιου είδους εν πάση περιπτώσει ιδεολογική χειραγώγηση ή να το πω, για να μην ακούγεται πολύ περίεργο τουλάχιστον χειραγώγηση και όχι ιδεολογική. Εδώ σαφώς ανακαλύπτοντας ποιος είναι αυτός ο λόγος χειραφέτησης κατ' αρχάς τους δίνω κείμενα χειραγώγησης. Τους δίνω κατ' αρχάς παραδείγματα κειμένων ιδεολογικά χειραγωγημένων, Εκεί διαπιστώνουμε γλωσσικά πώς εκφράζεται αυτό, δηλαδή με ποια ρήματα, ποιους χρόνους, με ποιες εγκλίσεις, με ποιες εκφράσεις θεωρούμε ότι ένα κείμενο είναι χειραγωγημένο και έπειτα προσπαθούμε να αφαιρέσουμε αυτά τα στοιχεία, για να βρούμε στα κείμενα εκείνα τα στοιχεία, τα οποία δεν υφίστανται χειραγώγησης και το αντίθετο ακριβώς χειραφέτησης. Τώρα τα κείμενα αυτά σίγουρα μπορεί να προέρχονται, για μένα τουλάχιστον, από τη λογοτεχνία. Δηλαδή η προσθήκη της λογοτεχνίας μέσα στη εξέταση στη Γ Λυκείου στις πανελλαδικές εξετάσεις της γλώσσας έδωσε αυτό ας πούμε το αίσθημα της χειραφέτησης από την άποψη ότι εκεί υπήρχανε κείμενα, που είχανε μία εεε θα λέγαμε μια πιο απελευθερωμένη άποψη σχετικά με τα κοινωνικά προβλήματα, με τις πολιτικές απόψεις. Οπότε θα έλεγα ότι ασκώ τους μαθητές μέσα από κείμενα της λογοτεχνίας. Αυτό. Επίσης, πολλές φορές χρησιμοποιώ τον Τύπο ως παράδειγμα χειραγώγησης, αλλά και ως παράδειγμα χειραφέτησης. Ο Τύπος λειτουργεί και από τις δύο πλευρές και ως παράδειγμα κακό και ως παράδειγμα θετικό. Αλλά πάντοτε τους λέω ότι το σύνολο εεε πώς να το πω , το σύνολο των απόψεων , που μαζεύουμε από τα διάφορα έντυπα εεε και ιστορικά κείμενα πολλές φορές, ιστορικές πηγές είναι αυτό που τελικά μας βγάζει μία άποψη, η οποία θα λέγαμε είναι περισσότερο χειραφετημένη παρά χειραγωγημένη.

Ε: Επισημαίνετε ρατσιστικές ή άλλες υποτιμητικές εκφράσεις μέσα στα κείμενα;

Κ9: Νομίζω ότι τα τελευταία χρόνια εγώ τουλάχιστον δεν το έχω επισημάνει. Τουλάχιστον στα κείμενα αυτά που διδάσκω όλα τα προηγούμενα χρόνια δεν έχω βρει λόγο έντονα χειραγωγημένο

ιδεολογικά. Εεε ωστόσο, τα τελευταία χρόνια λόγω των νέων προγραμμάτων σπουδών και οι θεματικοί κύκλοι, που προσεγγίζουμε στη Γ Λυκείου τόσο, στο μάθημα της γλώσσας, όσο και στο μάθημα της λογοτεχνίας, τα κείμενα, τα οποία περιέχονται στο φάκελο υλικού, τόσο της γλώσσας, όσο και της λογοτεχνίας είναι εστιασμένα στην καταπολέμηση του ρατσισμού, των στερεοτύπων, της ετερότητας γενικά. Οπότε θα έλεγα ότι όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια διδάσκουμε κείμενα, που ούτως ή άλλως πολεμούνε το ρατσισμό και τα στερεότυπα.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ9: Νομίζω πως περισσότερο οι μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης το συνειδητοποιούν. Συνειδητοποιούν περισσότερο τη σημασία της γλώσσας. Εεε θα έλεγα λιγότερο οι μαθητές των υπόλοιπων κατευθύνσεων, Εεε βέβαια η αλήθεια είναι ότι κάποια στιγμή και εκείνοι διαπιστώνουν ότι η γλώσσα είναι εργαλείο έκφρασης, ιδιαίτερα σε εκείνα τα μαθήματα τα θετικά, τα οποία απαιτούνε μία αιτιολόγηση των απαντήσεων με τη γλώσσα και όχι με τους αριθμούς ή με τους τύπους. Θα έλεγα οι μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης, όμως, το συνειδητοποιούν περισσότερο αυτό.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ9: Η αλήθεια είναι ότι η υποτίμηση της γλώσσας έρχεται εξαιτίας αυτού του λόγου: ότι η Γ Λυκείου είναι εξετασιοκεντρική. Εγώ θεωρώ ότι μπορεί να επιτευχθεί αυτό με τον ίδιο τρόπο που καταργείται. Δηλαδή ότι ο καλύτερος τρόπος για να διατυπωθεί μια απάντηση στις πανελλαδικές εξετάσεις, έτσι ώστε να έχει και το καλύτερο αποτέλεσμα βαθμολογικά, είναι να εκφραστεί με τον κατάλληλο γλωσσικά τρόπο. Οπότε προσωπικά εντάζει, επειδή το ξέρουμε ότι οι περιορισμοί, τόσο στο ωράριο, όσο και στην ύλη, εεε στο περιθώριο, που έχουμε να κάνουμε κάτι στη Γ Λυκείου είναι περιορισμένοι εεε χρησιμοποιώ ακριβώς αυτό το επιχείρημα. Δηλαδή, αν θέλετε να επικοινωνείτε το οτιδήποτε, ακόμα και την απάντησή σας στις πανελλαδικές εξετάσεις αποτελεσματικά, έτσι ώστε να έχετε μια καλύτερη βαθμολόγηση είναι να ξέρετε να εκφράζετε τη γλώσσα εεε με τρόπο κατάλληλο ανάλογο με τον δέκτη. Δηλαδή αυτός που θα διαβάσει το κείμενό σας, ό,τι κείμενο κι αν είναι αυτό είτε είναι ένα πόρισμα είτε ένας τύπος είτε οτιδήποτε θα είναι εκφρασμένο με τον τρόπο, που πρέπει, Άρα η γλώσσα έχει αξία, διότι

σας μαθαίνει αυτά τα διαφορετικά κειμενικά είδη, που θα σας κάνουν και πιο αποτελεσματικούς. Αυτό χρησιμοποιώ εγώ ως κίνητρο και τις απαντήσεις για τις πανελλαδικές εξετάσεις.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Κ9: Ναι, εννοείται ότι θεωρώ ότι η κριτική ματιά, οποιαδήποτε κριτική ματιά σε οποιοδήποτε μάθημα ενισχύει τις νοητικές διεργασίες εε ας πούμε ο επιστημονικός συλλογισμός, αν κανείς φύγει από τα σχεδιαγράμματα και τους περιορισμούς, που τα θέματα των εκθέσεων έχουνε θα καταλάβει ότι ανοίγεται μια πόρτα, που ουσιαστικά ανοίγει ένα παράθυρο στον κόσμο. Οπότε ο επιστημονικός συλλογισμός, ο οποίος είναι επαγωγικός περισσότερο. Ξεκινάμε δηλαδή από τις λεπτομέρειες και ουσιαστικά καταλήγουμε σε ένα συμπέρασμα γενικό ,που αφορά πολύ περισσότερα από ότι ένα σχεδιάγραμμα να φέρει. Μπορεί μόνο με κριτική ματιά να γίνει αυτό. Επίσης, την αφαιρετική ικανότητα σαφώς την εξασκούμε με τα παιδιά πολλά χρόνια τώρα μέσω της περίληψης. Εεε και μέσω των διάφορων νοηματικών ερμηνευτικών ερωτήσεων που χρειάζονται την αφαιρετική ικανότητα. Όμως τα παιδιά δεν μπορούν να έχουν κριτική ικανότητα, αν δεν εξετάζουν κριτικά όσα διαβάζουν. Αν απλά τα διαβάζουνε απ' έξω χωρίς να καταλαβαίνουνε τι μαθαίνουνε και χωρίς να τα συνδέουνε με διάφορες παραστάσεις από την καθημερινότητά τους, εν μπορούν να τα καταλάβουν, οπότε δεν μπορούν να είναι αποτελεσματικοί. Κριτική ματιά, επίσης, έχω διαπιστώσει οπωσδήποτε ότι βοηθάει και στη μνήμη, διότι τα παιδιά που συνδέουνε τα επιχειρήματα με την πράξη με τις παραστάσεις τους από τη ζωή τα θυμούνται καλύτερα, ενώ με την αποστήθιση τα θυμούνται βραχυπρόθεσμα και λίγο αργότερα χρειάζεται να τα επαναλάβουμε. Τώρα όσο αφορά την επίλυση προβλημάτων εεε εξαρτάται. Θέλω να πω, αν τα θέματα των θεματικών κύκλων, που εμείς προσεγγίζουμε έχουν αναφορά στην πραγματικότητα, τότε βοηθάνε στην επίλυση προβλημάτων οικογενειακών, προσωπικών, καθημερινών εε και γενικότερα κοινωνικών.

Ε:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ9: Απαντήθηκε.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ9: Σίγουρα τα καινούρια προγράμματα σπουδών, που έχουν αυτό το μαθητοκεντρικό πλαίσιο, ένα πλαίσιο αλληλεπίδρασης μεγαλύτερη σε σχέση με το παρελθόν εεε φιλοδοξούν στο να

περάσουν, να μεταδώσουν στους μαθητές κάποιες δεξιότητες, τις οποίες θα χρησιμοποιήσουν και στην ενήλική τους ζωή. Βέβαια σε αυτό, όπως είπαμε και οι ομαδικές εργασίες, που προσφέρουν στα παιδιά την ικανότητα να συνεργάζονται και η συνεργασία στο πλαίσιο της έξω ζωής είναι πολύ σημαντική. Εεε και ο διάλογος που τους δίνει τη δυνατότητα να επιχειρηματολογούν και η εξομολόγηση των εμπειριών και η μοιρασιά αυτών με τους υπόλοιπους είναι ικανότητες, δεξιότητες θα έλεγα εγώ δια βίου. Αυτή τη μεταγνωστική ικανότητα την εξυπηρετούν. Οπότε όσο περισσότερες στη Γ Λυκείου τεχνικές προλαβαίνουμε να χρησιμοποιούμε, οδηγούν ακόμη περισσότερο στην ικανότητα αυτού του είδους της σκέψης, της ομαδικής, της δημοκρατικής, της ειλικρινούς και σαφώς, όταν δίνεις τη δυνατότητα στους μαθητές να εκφράζονται, να επιλύουν προβλήματα ωριμάζουν και περισσότερο γνωστικά.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ9: Εννοείτε έπειτα από τη διδασκαλία, δηλαδή εργαλεία αξιολόγησης; Υπάρχουν σίγουρα κάποιες τεχνικές, που μπορούν να κάνουν και πιο ελκυστικό το μάθημα. Σίγουρα, αν το μάθημα εμπλουτίζεται με εικόνες, με διαγράμματα, με στατιστικά στοιχεία, με οτιδήποτε γενικά έχει κάποια πολυτροπικότητα, σίγουρα το κάνουν πιο ελκυστικό από το συνεχόμενο κείμενο, το οποίο είναι βαρύ, είναι βαρετό και εν πάση περιπτώσει δεν είναι κατάλληλο για αφομοίωση της γνώσης. Άρα, λοιπόν, χρειάζεται το κείμενο, ο θεματικός κύκλος να γίνεται μέσω πολυτροπικών κειμένων, τα οποία ίσως αργότερα στα σχολεία να έχουν κάποια σύνδεση με τα ηλεκτρονικά μέσα, με το διαδίκτυο, με τον υπολογιστή, με τα πολυμέσα. Τώρα ως εργαλεία αυτοαξιολόγησης εε βέβαια από αυτό εε απέχουμε πολύ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Θεωρώ ότι δεν έχουμε ενσωματώσει ακόμη στα προγράμματα σπουδών την αυτοαξιολόγηση. Ίσως να μπορούσαν οι μαθητές να βάζουν κάποιους στόχους και ίσως αυτό να εξυπηρετεί και τη στοχαστική σκέψη, να βρούνε μέσω εργασιών κάποια δεδομένα παραπάνω σε σχέση με το θέμα, το οποίο διδάσκονται, να τους ανακαλύψουν οι ίδιοι και έπειτα να επιβεβαιωθούν από τον καθηγητή. Όχι, όμως, δε θα έλεγα ότι έχουμε, εμείς τουλάχιστον στη Γ Λυκείου ενημερωθεί, επιμορφωθεί για κάποια εργαλεία αυτοαξιολόγησης πάνω σε αυτό.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ9: Αυτό είναι σίγουρο, ναι, οδηγεί στην αυτονομία των μαθητών. Κατά αρχάς οι μαθητές έχουν περισσότερη ωριμότητα κι αυτό από μόνο του είναι μια δεξιότητα δια βίου μάθησης. Γενικά αυτή η νοοτροπία περιέχει στοιχεία μετασχηματισμού της προσωπικότητας, τουλάχιστον αυτός είναι ο στόχος τους. Οπότε, αν ένα ς μαθητής αποκτήσει όλες αυτές τις χειραφετικές δεξιότητες, τη στοχαστική σκέψη, την πύκνωση του νοήματος, την επιλογή των κειμένων, την έκφραση, υπάρχει εδώ το μετασχηματιστικό στοιχείο, ο ίδιος αλλάζει πρόσωπο, αλλάζει τρόπο σκέψης, ειδικά, αν ενσωματωθούνε σε αυτό και οι ιδέες για την ετερότητα, την κατάρρευση των στερεοτύπων, τότε νομίζω ότι κατακτά δεξιότητες δια βίου μάθησης, που θα του χρειαστούνε στη μετέπειτα ζωή του.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

Κ9: Το εμπόδιο είναι κάτι νομίζω που συζητείται χρόνια τώρα. Είναι η σχέση της διδακτέας ύλης με το ωρολόγιο πρόγραμμα. Δηλαδή η διδακτέα ύλη είναι πάρα πολύ μεγάλη σε σχέση με τις ώρες, που διατίθενται, για να διδαχθεί. Οι θεματικοί κύκλοι, που διδάσκονται στη Γ Λυκείου είναι εκείνοι που αποτελούν τη διδακτέα ύλη για τις πανελλαδικές εξετάσεις, οπότε η εξίσωση είναι ανισομερής ανάμεσα στη διδακτέα ύλη και το ωρολόγιο πρόγραμμα. Το κύριο εμπόδιο, λοιπόν, που συναντάμε είναι ο χρόνος. Επίσης, θα έλεγα παρότι τα νέα προγράμματα σπουδών είναι μπροστά από την εποχή τους, είναι σύγχρονα, είναι διαθεματικά, παρακινούν τους καθηγητές να χρησιμοποιήσουν και τα μέσα της τεχνολογίας κ.τ.λ. εεε δεν μπορούνε, διότι κάθε σχολική μονάδα δε διαθέτει τα απαραίτητα τεχνολογικά μέσα, για να μπορεί και ο καθηγητής και ο μαθητής ως εργαλεία να χρησιμοποιήσουνε αυτά και ως εργαλείο διδασκαλίας για τον καθηγητή, αλλά και ως εργαλείο αυτενέργειας και αυτοαξιολόγησης και ανατροφοδότησης του ίδιου του μαθητή. Οπότε πολλές φορές ναι μεν έχουμε ένα σύγχρονο πρόγραμμα σπουδών, αλλά δεν μπορούμε να το εφαρμόσουμε, γιατί δεν έχουμε τα εργαλεία να το εφαρμόσουμε. Άρα, κυρίως αυτά τα δύο πράγματα, για να κλείσω: είναι ο χρόνος σε σχέση με τη διδακτέα ύλη για τις πανελλήνιες εξετάσεις και το ότι δεν διαθέτουμε τα κατάλληλα εποπτικά μέσα, για να το εφαρμόσουμε πλήρως.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ9: Όχι δεν έχω να προσθέσω κάτι άλλο, νομίζω ήταν πολύ εποικοδομητική η όλη διαδικασία κι έβγαλε έτσι αρκετά συμπεράσματα.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για το χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 10

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K10: Τώρα φέτος δε διδάσκω, αλλά συνολικά δε θυμάμαι τώρα πόσα χρόνια είχα κάνει. Είχα κάνει δέκα χρόνια, σίγουρα πάνω από 10.

E: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K10: Δε γνωρίζω αν έχουν γίνει σεμινάρια. Παλαιότερα είχαν γίνει σεμινάρια, όσο αφορά τη γλώσσα όχι μόνο για τη Γ Λυκείου. Η γλώσσα στο Λύκειο είναι εεε ας πούμε ενιαία, δηλαδή έχει συνέχεια με αποκορύφωμα τη γλώσσα της Γ Λυκείου. Γλώσσα έχει κάθε τάξη, η κάθε τάξη, εε πώς να το πω.. Το μάθημα της γλώσσας κάθε τάξης ανήκει σε έναν ενιαίο κύκλο, όπου εντάσσεται η γλώσσα του Λυκείου. Εεε στη Β Λυκείου, όσον αφορά την είδηση, όσον αφορά τη δημοσιογραφία, τη γλώσσα της είδησης κ.τ.λ. επιμένουμε πάρα πολύ σε αυτό που λέτε, η γλώσσα της διαφήμισης. Έχουμε κάνει διάφορα σεμινάρια, σεμινάρια στη γλώσσα πάντοτε πολλά και εεε και ωραία μπορώ να πω.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K10: Σίγουρα έχουν σταλεί οδηγίες, αλλά εγώ τον τελευταίο χρόνο δε διδάσκω στο Λύκειο.

E: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K10: Η στάση μου είναι θετική, αλλά πάντοτε κρίνουμε εκ του αποτελέσματος. Δυστυχώς τα αποτελέσματα κάθε χρόνο, που παίρνουμε μέσα από τις πανελλήνιες δεν είναι καλά. Δηλαδή τα παιδιά, οι μαθητές δυσκολεύονται πάρα πολύ. Το μάθημα της γλώσσας είναι το δυσκολότερο μάθημα.

E:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K10: Η γνώμη μου είναι ότι είναι πάτα πολύ δύσκολο, γιατί τώρα κυριαρχεί η εικόνα, διότι κυριαρχεί η σύντομη γλώσσα του μηνύματος και επίσης τα παιδιά δεν έχουν προσλαμβάνουσες πολλές εε σχετικά με άτομα , που εκφράζονται σωστά αφ' ενός κι αν δεν εκφραστείς σωστά δε μπορείς να μιλάς για περαιτέρω λειτουργία της γλώσσας, για το κείμενο πίσω από το κείμενο.

Δηλαδή είναι θεωρώ αλυσίδα το πράγμα, το οποίο σημαίνει ότι θα πρέπει αφ' ενός να γνωρίζουν καλά τη γλώσσα όσο αφορά την αναφορική λειτουργία της και μετά σε δεύτερο επίπεδο να είναι σε θέση να γνωρίζουν τις περαιτέρω λειτουργίες της γλώσσας. Ας πούμε στα νέα ελληνικά κείμενα έχουν μεγάλη εμπειρία όσο αφορά την ποιητική σημασία της γλώσσας, αλλά το πρόβλημα ξεκινά θεωρώ από το ότι δεν έχουν προσλαμβάνουσες από τη χρήση της γλώσσας μέσα στην κοινωνία. Όταν τα παιδιά βλέπουν ή ακούν λανθασμένα μηνύματα, ας πούμε από την τηλεόραση συν το γεγονός του ότι τα κείμενά τους είναι μικρά τύπου μηνύματος, συν το γεγονός ότι παντού κυριαρχεί η μία λειτουργία της γλώσσας, η γλώσσα της διαφήμισης, που είναι κάτι τελείως διαφορετικό και έχουμε το αποτέλεσμα του να μην παίρνουμε αυτά που θα' έπρεπε σχετικά τις ώρες, που διδάσκονται τα παιδιά στο σχολείο τη γλώσσα. Δηλαδή εν ολίγοις δεν τους δίνεται η δυνατότητα να εφαρμόσουν αυτά που διδάσκουν στο σχολείο στην καθημερινή ζωή. Δηλαδή πώς να το πω, μένει όλο το πράγμα στο σχολείο, όπου ο σκοπός είναι να γράψουν ένα κείμενο, για να περάσουν στις πανελλήνιες εξετάσεις. Να πάρουν αυτό που πρέπει να πάρουν και μετά έξω στην κοινωνική ζωή το ξεχνάν.

E:4α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K10: Χρησιμοποιώ όλα και τον διάλογο και ομάδες εργασίας και εε κείμενα εκτός από τα κείμενα του βιβλίου και άλλα και βίντεο πολλές φορές, όπου έχουμε και τη διαφήμιση ανάλογα, ανάλογα το πού βρισκόμαστε, ποια θεματική ενότητα εν πάση περιπτώσει και σε ποιο κεφάλαιο.

E: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφορμή από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

K10: Για να συνειδητοποιήσουν τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και την εξουσία έχει πολύ ωραία κείμενα το βιβλίο και από το Ρινόκερο του Ιονέσκο και διάφορα άλλα, που τώρα δεν μπορώ να θυμηθώ και από τη Δίκη Των Έξι, Παπαναστασίου κ.τ.λ. Εε και με βάση αυτά πορευόμαστε εε και διαβάζουμε βέβαια και άλλα κείμενα είτε από εφημερίδα είτε από ηλεκτρονικές εφημερίδες και εε ναι σωστά. Σε θεωρητικό επίπεδο τα παιδιά κατανοούν ότι η πραγματικότητα έχει πολλές όψεις και πολλές φορές κατασκευάζεται από έντυπα μεγάλης

κυκλοφορίας, γιατί όλη η Β Λυκείου, ένα μεγάλο μέρος του χρόνου εν πάση περιπτώσει, που αφιερώνουμε στη γλώσσα στη Β Λυκείου αφορά την είδηση. Οπότε εκεί επεξεργαζόμαστε διάφορα κείμενα κ.τ.λ. και από εφημερίδες και από περιοδικά κ.τ.λ. Αλλά σας λέω πάλι ότι δυστυχώς οι πανελλήνιες εξετάσεις είναι που κυριαρχούν στο μυαλό των μαθητών, πανελλαδικές, όπως λέγονται εεε το ίδιο είναι κυριαρχούν στο μυαλό των μαθητών, με αποτέλεσμα να τους ενδιαφέρει να ξεκλειδώσουν εν πάση περιπτώσει την πόρτα των πανελλαδικών, για να μπουν στις σχολές.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος «χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης;

Κ10: Σήμερα είναι πολύ μεγάλος ο κίνδυνος λόγω του διαδικτύου. Δηλαδή εε και σε μαθήματα, δηλαδή η γλώσσα διδάσκεται παντού θεωρώ, δε διδάσκεται μόνο την ώρα του μαθήματος της γλώσσας και όσο αφορά την ιστορία, όπου μελετάμε διάφορες πηγές, όσο αφορά την ποίηση και τη λογοτεχνία γενικότερα οπωσδήποτε, αλλά πάντοτε, όταν έχουμε να κάνουμε με ένα κείμενο του διαδικτύου κ.τ.λ. ανεξάρτητα στο πλαίσιο ποιου μαθήματος το εξετάζουμε, πάντα προσπαθούμε να το δούμε από αυτή την οπτική. Το έχουμε δηλαδή ως γενικότερο σκοπό. Όπως σε όλα τα μαθήματα ακόμα και στα μαθηματικά.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ10: Όχι, νομίζω ότι δεν το έχουν κατανοήσει, γιατί κυριαρχεί, όχι ο τρόπος, με τον οποίο ορίζεται η διδακτέα ύλη εν πάση περιπτώσει είναι θεωρώ σωστός. Απλώς, όμως, επειδή έχουμε το θέμα αυτό των πανελλήνιων, με τις βάσεις κ.τ.λ. και πρέπει να γράψουν οι μαθητές καλά, δεν..... ειδικά στο Λύκειο από την Α Λυκείου μπαίνουν τα παιδιά σε αυτό τον ζυγό, που είναι θεωρώ καταστροφικός. Δηλαδή δεν τους ενδιαφέρει, όπως είπα και πιο πριν εε να χειρίζονται καλά τον λόγο, δεν έχουν καταλάβει τη σημασία του να χειρίζεται κανείς καλά τον λόγο, για αυτό μετά, όταν περνάνε στα πανεπιστήμια, εε να χειρίζεται και να κατανοεί, γιατί, αν δεν κατανοεί δεν χειρίζεται καλά, αυτά τα παιδιά, οι μαθητές ασκούνται και δυστυχώς από εμάς, όχι στο σχολείο, αλλά στα φροντιστήρια θεωρώ τα μεγάλα στον τρόπο με τον οποίο να παραγαλίσουν τα μαθήματα ή να μπορέσουν να πιάσουν πέντε από το λάδι, πέντε από το ξύδι, για να γράψουν

στη γλώσσα και περάσουν. Για αυτό και μετά στο πανεπιστήμιο τα παιδιά δυσκολεύονται να κατανοήσουν κείμενα.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

K10: Με τους καθηγητές των άλλων ειδικοτήτων έχουμε συνεργασία κι όλα τα κείμενά μας προέρχονται από όλα τα μαθήματα. Δεν είναι δηλαδή ποιητικά ή ιστορικά και μαθηματικά κείμενα εξετάζουμε και μαθηματικά κείμενα χρησιμοποιούμε κτλ. Θεωρώ ότι είναι πολύ δύσκολο, αν οι πανελλήνιες δεν αν , όχι να διαχωριστούν από το Λύκειο, δεν ξέρω τι πρέπει να γίνει όσον αφορά αυτό. Πάντως θεωρώ ότι οι πανελλήνιες είναι εε είναι εεε μάλιστα. Δηλαδή δεν είναι η δουλειά που θα έπρεπε να γίνεται στο σχολείο, μάλιστα τα παιδιά υποτιμούν τη δουλειά που γίνεται στο σχολείο, υποτιμούν το ίδιο το σχολείο, γιατί θεωρούν ότι τους ενδιαφέρει ο τρόπος αυτός ο μηχανιστικός του φροντιστηρίου και μάλιστα ορισμένα το λένε και ευθαρσώς, μάλλον με θράσος θα έλεγα ότι από το σχολείο δεν παίρνουν τίποτα, διότι αυτά τα οποία τους ενδιαφέρουν είναι να βγάλουν την ύλη με τέτοιο τρόπο, ώστε να πάνε να γράψουν στη γλώσσα, αλλά δυστυχώς βλέπετε ότι οι χειρότεροι βαθμοί, που φέρνουν είναι στη γλώσσα.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K10: Θεωρώ ότι όποιος δεν τα πάει καλά στη γλώσσα δεν τα πάει καλά πουθενά, διότι ο λόγος είναι δύο ειδών : ο ενδιάθετος και ο εξωτερικευμένος. Δεν μπορεί κανείς να έχει τον έναν και να τα πάει καλά στον άλλον, Αυτό θεωρώ.

Ε:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

K10: Και στο γλωσσικό μάθημα γίνεται, όταν παράγουν και οι ίδιοι οι μαθητές κείμενα και από τη... που έχουν σχέση και με τη ζωή και με την καθημερινότητα κτλ. Τα τελευταία χρόνια ξεκινάει αυτή η προσπάθεια από το Γυμνάσιο, όπου ο λόγος είναι ο λόγος της καθημερινότητας ας πούμε και τα διάφορα είδη του λόγου, που εξυπηρετούν τις ανάγκες τις επικοινωνιακές. Αλλά όσο αφορά αν τα παιδιά όχι δεν το κατανοούν. Δηλαδή θεωρώ πως , αν γινόταν με έναν άλλο τρόπο η εισαγωγή στα πανεπιστήμια, ενδεχομένως και εε να έμεναν τα παιδιά περισσότερο. Δηλαδή, ενώ έχουμε ας πούμε ένα καλό πρόγραμμα σπουδών σχετικά, γιατί έχω ζήσει και σε άλλες χώρες, έχουμε, όμως, έναν τρόπο εισαγωγής στα πανεπιστήμια, ο οποίος είναι αδηφάγος και καταστρατηγεί όλη τη δουλειά που θα γινόταν στο σχολείο, αν ήταν αλλιώς τα πράγματα. Δυστυχώς, θεωρώ ότι η κοινωνία είναι εναντίον των καθηγητών του σχολείου ίσως, επειδή δεν πληρώνουν; Δεν ξέρω...

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ10: Τα παιδιά δεν έχουν τόσο αυτογνωσία θεωρούν ότι όλα είναι καλά , για αυτό κι όταν βγαίνουν από οποιοδήποτε είδος εξετάσεων λίγα είναι αυτά που λένε, αν έγραψαν ή δεν έγραψαν και μπορούν να αξιολογήσουν τον εαυτό τους, οπότε το ίδιο συμβαίνει και στη γλώσσα.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ10: Η παιδεία, οι παραστάσεις και η μελέτη εξωσχολικών βιβλίων. Επιμένω, θεωρώ ότι ένα παιδί που έχει παραστάσεις ή έχει διαβάσει εξωσχολικά βιβλία σαφώς και διαφέρει από τον μαθητή, που δεν έχει. Κάποιες λίστες αυτοαξιολόγησης θα μπορούσαν να βοηθήσουν ή να μάθουν να διαχειρίζονται σωστά το χρόνο τους.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ10: Σίγουρα οδηγεί στην αυτονομία των μαθητών και στο να μάθουν ουσιαστικά πώς να μαθαίνουν και στην ενήλικη ζωή τους, όταν θα έχει τελειώσει το σχολείο.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για ένα φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

Κ10: Δε διδάσκεται αλλιώς το μάθημα, μόνο κριτικά. Δεν είναι κάτι καινούριο αυτό τώρα. Μπορεί να το ονομάζουν διαφορετικά, αλλά δεν είναι κάτι καινούριο. Αν δεν προσεγγίσεις το κείμενο κριτικά, όσον αφορά το περιεχόμενο κι όσον αφορά τη μορφή του κειμένου και τη δομή του, δηλαδή τα εσωτερικά και εξωτερικά χαρακτηριστικά του κειμένου δεν γίνεται. Εμπόδια υπάρχουν πώς να το πω, αν οι μαθητές δεν έχουν υπόβαθρο και η προσέγγιση κειμένων εξωσχολικών πέρα από τα μαθήματα και έξω από το σχολείο, όπου εκεί είναι πιο ευχάριστα. Διαφορετικά τα παιδιά δύσκολα μπορούν να προσεγγίσουν τα κείμενα. Για παράδειγμα, αν δεν

ξέρουν για τα μάρμαρα του Παρθενώνα, μου ήρθε αυτό στο μυαλό εντάξει; Πώς θα διαβάσει ένα δοκίμιο σχετικά με αυτό; Καταλάβατε; Παίζουν ρόλο οι βασικές, οι εγκύκλιες γνώσεις, οι γνώσεις που έχει το παιδί μέσα από τη ζωή, γιατί αλλιώς χάνουμε χρόνο.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ10: Δεν έχω να προσθέσω κάτι άλλο.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 11

Ε1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

Κ11: Τον χρόνο αυτό συμπληρώνω το 17^ο χρόνο διδασκαλίας.

Ε: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

Κ11: Αν εξαιρέσουμε τον φετινό χρόνο, που λόγω πανδημίας δεν γίνανε ανάλογες επιμορφώσεις, γιατί οι περισσότεροι έδωσαν σημασία στην τηλεκπαίδευση και στις εφαρμογές της, θυμάμαι πέρυσι τον Σεπτέμβριο, που έγινε η αλλαγή στη Γ Λυκείου και οι σύμβουλοι και από το ΠΕΚΕΣ και από τα κεντρικά στην Αθήνα, οι συγγραφείς του νέου βιβλίου μας έκαναν δύο φορές σεμινάρια κι επιμορφώσεις πάνω στο νέο τρόπο αντίληψης όσον αφορά τη διδασκαλία και στο τι, στον κριτικό γραμματισμό και στην κριτική γλωσσική επίγνωση, που τέθηκε εδώ με σκοπό να προσαρμοστούμε στο νέο σύστημα και να αντιληφθούμε την αλλαγή που χρειάζεται να γίνει.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

Κ11: Ναι και έχουνε σταλεί οδηγίες και φέτος έχουν σταλεί οδηγίες συμπληρωματικές στον τρόπο που διατυπώνουμε τις ερωτήσεις περισσότερο με κριτικά γραμματισμό εε, αλλά και πέρυσι είχαν σταλεί οδηγίες και δύο φορές διαζώσης. Ναι έχουνε σταλεί οδηγίες, ώστε να μπορέσουμε να αντιληφθούμε τον νέο τρόπο διδασκαλίας και το τι πρέπει να ζητούμε από τα παιδιά πλέον.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

Κ11: Εγώ έχω πολύ θετική στάση και άποψη απέναντι στον νέο τρόπο διδασκαλίας. Χρειαζόταν μια τέτοια ανανέωση, γιατί, επειδή βαθμολογώ κιόλας στις πανελλήνιες στο μάθημα της γλώσσας παρατηρούσαμε ότι γινόταν copy paste των σχεδιαγραμμάτων των φροντιστηρίων κι

ακόμη μπορεί να διορθώναμε από μια περιοχή και να , τα παιδιά να είχανε και τον ίδιο πρόλογο και τον ίδιο επίλογο παρατηρούσαμε και με το νέο αυτό σύστημα κάνει περισσότερη διείσδυση στην καλλιέργεια της κριτικής άποψης και της κριτικής στάσης και πάρα πολύ μου αρέσει το γεγονός ότι συνδυάζει και το λογοτεχνικό κείμενο, δηλαδή να καταλάβουμε την αντιληπτική ικανότητα των παιδιών και φέρνει αναγκαστικά σε εισαγωγικά σε επαφή τους νέους με τα κείμενα της λογοτεχνίας είτε πεζά είτε ποιητικά που τόσο πολύ το χρειάζεται η νέα γενιά, γιατί έχει καθαρά απομακρυνθεί από τον κεντρικό τρόπο διδασκαλίας. Το βρίσκω πάρα πολύ θετικό και προσπαθώ να αντιληφθώ τις απαιτήσεις του νέου συστήματος, προσπαθώ μέσα από την κριτική επεξεργασία των πληροφοριών να διαμορφώσω μία νέα στάση, σίγουρα θετική για τον νέο τρόπο διδασκαλίας.

E:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K11: Οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος είναι πρώτον να απεγκλωβιστούν τα παιδιά από τα τυποποιημένα σχεδιαγράμματα και τις τυποποιημένες φόρμες και να αντιληφθούν ότι δεν είναι απλώς ένα μαθησιακό αντικείμενο, που πρέπει να το προσέχουν με σκοπό την επιτυχία στις πανελλήνιες εξετάσεις, αλλά να αντιληφθούν την αξία του σχετικά με τη διαμόρφωση κριτικής ικανότητας, την εε διαπίστωση ότι μπορεί να υπάρχει προπαγάνδα και παραπληροφόρηση και να αντιλαμβάνονται τα κείμενα ως φορείς γνώσης και να κάνουν κριτικό γραμματισμό επάνω σε ένα πίνακα ζωγραφικής, πάνω σε μία αφίσα, σε μία διαφήμιση και να αντιλαμβάνονται ότι είναι κείμενα, που συνομιλούν μαζί τους.

E:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K11: Ναι για τη δύναμη της γλώσσας ποιες πρακτικές εφαρμόζουμε... Εφαρμόζουμε και τη συνδυαστική μέθοδο με άλλα κείμενα εε με παρόμοιο περιεχόμενο, ώστε να αντιλαμβάνονται ότι κάθε κείμενο έχει το δικό του επικοινωνιακό πλαίσιο εε τη δική του χρήση γλώσσας, τα παιδιά να μπορούν να αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση ανάμεσα στην αναφορική και την ποιητική σημασία της γλώσσας. Εε Ερωτήσεις σωστού λάθους, επίσης, ασκήσεις συνωνύμων, που φαίνεται το ίδιο νόημα, αλλά μπορεί να υπάρχει διαφορετικό νόημα και με τη χρήση ενός συνώνυμου και με τον διάλογο, εε με ερωτήσεις κριτικής ανάπτυξης και πάρα πολύ με το να δίνουμε στα παιδιά το περιθώριο να μιλούν, η συνομιλία και η ανταλλαγή απόψεων με τον καθηγητή και μέσα από τις βιωματικές γνώσεις, τα παιδιά μόνα τους να αντιλαμβάνονται το περιεχόμενο και να οδηγούνται σε περαιτέρω συμπεράσματα. Και μάλιστα μας το είχαν τονίσει αυτό πέρυσι στο δια ζώσης. Μια καθηγήτρια από την Αθήνα ότι περισσότερο πρέπει να μας

ενδιαφέρει η μεταγνωστική ικανότητα των παιδιών. Χρησιμοποιώ και πολυτροπικά κείμενα, γιατί τώρα τελευταία το Υπουργείο μας έχει στείλει πολλά μέσω της πολύτροπης γλώσσας, τα οποία είναι για διαδραστικά μαθήματα, αλλά πολλές φορές τα χρησιμοποιώ και μέσα στην τάξη, που συνοδεύονται από πολυτροπικά κείμενα, από αφίσες, από διαφημίσεις, από... Μου αρέσει, γιατί είναι της τελευταίας δεκαετίας κι άρα απηχούν ανησυχίες των νέων κι έχω διαπιστώσει ότι τα παιδιά ενδιαφέρονται περισσότερο, γιατί είναι θέματα[] πχ. την προηγούμενη εβδομάδα, πριν κλείσουμε έκανα θέματα σχετικά με την πανδημία. Εεε αυτό δηλαδή ανατροφοδοτεί και εμένα και τα θέματά μου, αλλά και το ενδιαφέρον των παιδιών, να μπορέσουν να δομήσουνε λόγο και να μπορούν να αντιληφθούν τις διαφορές ανάμεσα σε διάφορα κείμενα και σε αυτά που διαβάζουμε στο Facebook ή βλέπουν από την τηλεόραση.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ. πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

K11: Απαντήθηκε παραπάνω

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης

K11: Προσπαθώ να βρω κείμενα που έχουν γραφεί από πνευματικούς ανθρώπους, από διακεκριμένες προσωπικότητες, αλλά και μέσα από εφημερίδες, ακόμα και από κάποιες ιστοσελίδες, ώστε να κάνουμε συγκριτική μελέτη των κειμένων αυτών εεε , ώστε τα παιδιά συνδυαστικά να αντιλαμβάνονται τις διαφορές και να αντιλαμβάνονται την προπαγάνδα και τη χειραγώγηση, αυτή την ιδεολογική και να αντιληφθούν ότι, αν είναι φορείς του καινούριου, αν απλώς εκφράζουν πεπαλαιωμένες απόψεις, ναι, ναι... δηλαδή προσπαθώ συνεχώς και εγώ να βρίσκω εε διάφορα κείμενα και όπως και ο φάκελος υλικού στη Γ Λυκείου με τα κείμενα που έχει, για πρώτη φορά θίγει πολύ σημαντικά ζητήματα, όπως τις έμφυλες ταυτότητες, θέματα ομοφυλοφιλίας και να αντιλαμβάνονται τα παιδιά πότε αποτελούνε φορείς των κοινωνικών στερεοτύπων και αντιλαμβάνονται και αυτή την ιδεολογική χειραγώγηση. Όταν διαβάζουν τέτοια κείμενα υπάρχει μία σιωπή και μετά χρειάζονται ερωτήσεις, δηλαδή να προσπαθώ να

εκμαιεύσω τις εντυπώσεις και τις κρίσεις τους πάνω στο θέμα και να αντιληφθούν ότι πολλές φορές, αν και είναι νέοι, υιοθετούν στερεότυπα και προκαταλήψεις, τα οποία αποτελούν εμπόδια στην πνευματική τους ανάπτυξη. Όμως στο τέλος παραδέχονται ότι υπάρχουν πάρα πολλές παγίδες ιδεολογικής χειραγώγησής τους και το αντιλαμβάνονται στο τέλος.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

K11: Όχι δεν το έχουν αντιληφθεί ακόμη δεν το έχουν κατανοήσει, ακόμη δηλαδή και τώρα στο μάθημα της έκθεσης ζητούν τα *sos*, ζητούν τυποποιημένες απαντήσεις, πόσες σειρές θα κάνω τον πρόλογο και πόσες στον επίλογο. Δεν έχουν αντιληφθεί καθόλου ότι η γλώσσα αποτελεί όχημα για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου. Εεε αυτό το αντιλαμβάνομαι και από τα παιδιά που ακολουθούν τη θετική κατεύθυνση ότι τη θεωρούν απλώς μια αγγαρεία, για να περάσουν στις πανελλήνιες κι ίσως για αυτό φταίμε και εμείς οι καθηγητές που δεν έχουμε δώσει στα παιδιά να αντιληφθούν ότι αποτελεί προϋπόθεση για όλα τα γνωστικά αντικείμενα, δεν υπάρχει διαθεματικότητα, καθόλου δεν προσεγγίζουμε το μάθημα της γλώσσας ως απαραίτητη προϋπόθεση όχι μόνο για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα, αλλά αργότερα, για να ανταποκρίνονται σε όλες τους τις ανάγκες. Δηλαδή μπορεί ένα παιδί να μη δώσει πανελλήνιες, αλλά απαιτείται να γνωρίζουν τη δύναμη της γλώσσας, να κάνουν μία αίτηση, ένα υπόμνημα, να γράψει ένα γράμμα, να εκφράσει αυτό που θέλει. Τα παιδιά καθόλου δεν το έχουν αντιληφθεί. Το βλέπουν σα γνωστικό αντικείμενο, που απλώς το διαβάζουμε, για να πάρουμε ένα καλό βαθμό.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

K11: Αυτό γενικά εε, πρέπει να αλλάξει όλη η φιλοσοφία του μαθήματος. Από το Γυμνάσιο πρέπει να γίνει αυτό, η αλλαγή της κουλτούρας αυτής, να υπάρχει διαθεματικότητα ανάμεσα στα διάφορα αντικείμενα, διάφορες εργασίες. Όπως με το νέο σύστημα υπάρχει αυτή η αντίληψη, μας προωθείται μια τέτοια αλλαγή στον τρόπο διδασκαλίας. Εγώ πιστεύω ότι χρειάζεται περισσότερο από τους εκπαιδευτικούς αλλαγή. Δηλαδή μαθαίνω κι από άλλα παιδιά, που μιλάω μαζί τους ότι και από την Α Λυκείου οι καθηγητές, οι φιλόλογοι, τους προσδιορίζουν ποια είναι τα *sos* για τη Γ λυκείου, ότι αυτά βάζουν για τις πανελλήνιες. Άρα, και τα παιδιά πώς να αντιληφθούν τη δύναμη της γλώσσας, όταν και εμείς το βλέπουμε μικροσκοπικά το θέμα αυτό; Επίσης, χρειάζεται και ανανέωση των προγραμμάτων σπουδών, γιατί, αν σκεφτούμε ότι η μεγάλη καινοτομία έγινε μόνο στη Γ Λυκείου, ενώ στη Α και Β Λυκείου τα βιβλία

χρονολογούνται πάνω από 20 χρόνια, άρα δεν απηχούν τα νεότερα ενδιαφέροντα των παιδιών και τις νεότερες ανησυχίες, ότι δε δίνονται πάρα πολλά ερεθίσματα σε αυτά τα βιβλία, δεν υπάρχει ψηφιακό υλικό. Δηλαδή χρειάζεται μια γενικότερη αλλαγή της κουλτούρας και σε θεωρητικό και σε πρακτικό επίπεδο.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K11: Ναι πιστεύω πως με τις συνεχείς ερωτήσεις και την προσπάθεια για βιωματική γνώση εεε και την προσπάθεια να εκμαιεύσουμε τη γνώση μέσα από τα παιδιά ενισχύει τις νοητικές διεργασίες, όπως, επίσης και οι ασκήσεις με τα συνώνυμα και οι ασκήσεις σωστού λάθους και να βρουν μέσα στο κείμενο, γιατί μία ερώτηση θεωρείται σωστή και γιατί λάθος ή επίσης ακόμη και στην περίληψη, θεωρώ ότι είναι ένα πολύ σωστό βήμα ο καινούριος τρόπος αντίληψης της διδασκαλίας στο να ενισχυθεί η κριτική ματιά των παιδιών.

Ε:β Με ποιο τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

K11: Ο τρόπος... εγώ νομίζω μέσα από τον διάλογο, τα παιδιά να βγάζουν τη γενικότερη αλήθεια και ο τρόπος με τις ερωτήσεις στην παραγωγή κειμένου, που είναι περισσότερο κριτικές και δεν αναπαράγουν στερεότυπα και δεδομένες και έτοιμες λύσεις. Άρα, τα παιδιά ακολουθούν τον τρόπο με τον οποίο διδάσκει ο εκπαιδευτικός. Άρα πρέπει ο εκπαιδευτικός να βάζει στόχους διδασκαλίας και να μην προσπερνάει την ύλη μόνο και μόνο, για να γράψει στο βιβλίο ύλης ότι έκανε αυτή την ενότητα.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

K11: Ναι είναι αυτό που κάνουμε το στάδιο της ανατροφοδότησης, να αντιληφθούν δηλαδή ότι είναι ένα μάθημα, που απαιτεί γνωστική ωρίμανση εε και κριτική ανάπτυξη και ότι, όταν φτάνουμε σε ένα επίπεδο να αντιλαμβανόμαστε κάτι, ότι αυτό θα μας χρησιμεύσει, για να μπορέσουμε να δομήσουμε κάποια άλλη έννοια. Εεε και αυτό θα το πετύχει ο μαθητής, όπως με την τηλεκαίδευση μέσα από το *roling* που κάναμε, μέσα από διάφορες ασκήσεις, η αυτοαξιολόγηση, η οποία τους δίνει μεγάλη ικανοποίηση και μετά με τη γνώση που έχουμε αποκτήσει αυτή να λειτουργήσει σαν θεμέλιο για να προχωρήσουμε σε κάποιο άλλο, ώστε να θεωρείται ότι η γνώση είναι προϊόν της δικής τους προσπάθειας, της δικής τους σκέψης και

κριτικής ωρίμανσης. Τα παιδιά το αντιλαμβάνονται αυτό και χαίρονται, όταν φτάνουμε σε αυτό το μεταγνωστικό στάδιο.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

K11: Να υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών και να εκφράζονται, να μιλούν, να αξιολογήσουν ένα πολυτροπικό κείμενο κι αν συμφωνεί ο ένας ή ο άλλος. Ναι το μάθημα θα πρέπει να γίνεται όλο με τη συμμετοχή και την ενέργεια των παιδιών. Αυτό μας έχουν πει και στα δια ζώσης: ποτέ να μη δίνουμε σχεδιάγραμμα στα παιδιά, όπως κάναμε παλιότερα, να δουλεύουμε το κείμενο, τα παιδιά να εκφράζουν τις απόψεις τους, να κάνουμε διάλογο, να υπάρχει ανατροφοδότηση. Και στο τέλος μας είχε πει ο σύμβουλος, αν θέλετε να δώσετε κάποιες απόψεις, κάποιους ορισμούς, αλλά στο τέλος κι αν θεωρείτε ότι είναι απαραίτητο, γιατί η γνώση μπορεί να βγει μέσα από τη συμμετοχή των παιδιών.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

K11: Βοηθάει, δηλαδή το μάθημα της γλώσσας έχει. Εε όπως τώρα σχεδιάζεται, νομίζω πως έχει απώτερο σκοπό τη διαμόρφωση κριτικής ικανότητας και την καλλιέργεια αυτής της φιλοπεριεργίας και της φιλομάθειας των παιδιών για αργότερα στη ζωή τους. Αλλά πρέπει και εμείς οι ίδιοι να αντιληφθούμε ότι πλέον δεν είναι μάθημα, αλλά μία άσκηση μυαλού και πνεύματος και στην ενήλικη ζωή των παιδιών. Δηλαδή, αν έχουν αναπτύξει στοχαστική σκέψη κι αν νιώθουν ευχάριστα που έχουν διατυπώσει απόψεις και ότι υπάρχει αυτή η αμφίδρομη σχέση με τον καθηγητή και με άλλα παιδιά. Όλο αυτό πιστεύω τους βοηθάει, να νιώσουν αυτοπεποίθηση και να καταλάβουν τη δύναμη της γλώσσας σε μελλοντικές τους ενέργειες και απαιτήσεις.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

K11: Είναι πάρα πολύ απαιτητικό, γιατί πρέπει κι εμείς πρώτον να προσαρμοστούμε στον νέο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης του μαθήματος. Εεε, δηλαδή θυμάμαι και πέρυσι, που

κάναμε στα σεμινάρια ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν αυτό το άγχος. Πρέπει να κάνουμε καινούριο υλικό από την αρχή, υπάρχουν περισσότερες απαιτήσεις, δίνουμε τη δυνατότητα στα παιδιά να μιλούν περισσότερο κι αυτό μπορεί να μας οδηγήσει σε αδιέξοδα ή να υπάρχει στην τάξη έλλειψη ησυχίας. Υπήρχαν τέτοιοι προβληματισμοί και φόβοι θα πρέπει να ανασυντάξουμε όλο το ήδη υπάρχον υλικό που έχουμε μέχρι τώρα και να κάνουμε ερωτήσεις σύμφωνα με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού. Είναι πάρα πολύ απαιτητικό, γιατί απαιτεί πολύ προσπάθεια και χρόνο. Θέλει και πάρα πολύ διάβασμα, να παρακολουθούμε όλες αυτές τις οδηγίες εεεε και στο ίντερνετ που κυκλοφορούν πολλές μελέτες κι εγώ διαβάζω απεριόριστα, ώστε να είμαστε αποτελεσματικοί, γιατί περνούν οι γενιές και να μην τις αδικήσουμε. Αυτό περισσότερο. Έχω αυτό το άγχος, να μη περάσουν από μένα παιδιά και να αδικηθούν, επειδή θα φταίω εγώ. Έχω αυτό το άγχος, ναι.

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

K11:

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

K11: Κι αυτό για τα εμπόδια που είπαμε, εμπόδιο είναι και ο τρόπος διδασκαλίας από τα φροντιστήρια, τα οποία ακολουθούν τον παραδεδομένο τρόπο διδασκαλίας, ότι αντιλαμβάνονται το μάθημα και την επιτυχία – αποτυχία ανάλογα με το βαθμό που θα πετύχει στις πανελλήνιες κι αυτό είναι τρομερό. Επίσης αντιλαμβανόμαστε ότι τα παιδιά δεν έχουν συνηθίσει στο διάλογο και σε μία ερώτηση δεν μπορούν να απαντήσουν και θέλουν τις έτοιμες λύσεις. Εμπόδιο επίσης, αποτελεί ότι δεν υπάρχει μεγάλη ενημέρωση κι αναζητούμε στο διαδίκτυο λύσεις για τις απορίες μας και αυτό περισσότερο. Πάντως τα παιδιά είναι ανοιχτά στο να δεχτούν τον νέο τρόπο ερωτήσεων και να απαντήσουν. Και υπάρχει μεγάλη ευχαρίστηση, όταν και άλλα παιδιά που δε σημειώνουν τόσο καλές επιδόσεις, στο μάθημα της γλώσσας παίρνουν το λόγο και ικανοποιούνται πολύ από αυτή την αμφίδρομη σχέση με τον καθηγητή και με τους υπόλοιπους.

Τα παιδιά θα πρέπει να αντιληφθούν την κριτική ικανότητα, τις μεθόδους χειραγώγησης και προπαγάνδας από τον καταγιγισμό πληροφοριών που δέχονται από τα υπόλοιπα μέσα, ότι δομούμε έτσι την προσωπικότητά τους, γιατί αποκτούν αυτοπεποίθηση και ευχαρίστηση. Υπάρχει επιτακτική ανάγκη για επιμόρφωση. Σας είπα φέτος κάναμε μόνο για την τηλεκπαίδευση και πώς θα τους αξιολογούμε. Εντάζει, όλα πάρα πολύ ωραία, αλλά από πέρυσι έχει να γίνει επιμόρφωση. Όσο περισσότερο μας λένε για τη φιλοσοφία του νέου συστήματος,

έστω και δύο πράγματα να πάρουμε από τα δέκα, είναι πολύ ωφέλιμο. Όλοι οι συνάδελφοι δείχνουν ενδιαφέρον για τέτοια προγράμματα. Πρέπει να είμαστε αποτελεσματικοί, να μη μας προσπερνούν οι εξελίξεις, γιατί τα παιδιά έχουν και άλλες πηγές ενημέρωσης. Πρέπει να γίνουμε ανταγωνιστικοί με την καλή την έννοια: ότι ενημερωνόμαστε πάνω στα προγράμματα σπουδών κι ότι έχουμε αντιληφθεί τις εξελίξεις.

E: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 12

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K12: Το διδάσκω τα τελευταία πέντε χρόνια.

E: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K12: Ναι εε μας έχει γίνει ενημέρωση για τον νέο τρόπο του γλωσσικού μαθήματος από συντονιστές εκπαιδευτικού έργου. Αλλά δεν μένω εεε μόνο σε αυτό. Διαβάζω και μόνος μου στο διαδίκτυο σχετικά κείμενα από έγκυρες ιστοσελίδες. Η δυσκολία, όμως, είναι η εφαρμογή της θεωρίας στην πράξη.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K12: Ναι έχουν σταλεί οδηγίες.

: E: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K12: Εεε η άποψή μου είναι ότι η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας είναι επιβεβλημένη. Έπρεπε λίγο να ξεφύγουμε από τον μηχανιστικό τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος, ιδιαίτερα στη Γ Λυκείου, που το μόνο, που ενδιαφέρει τα παιδιά είναι οι πανελλήνιες εξετάσεις. Η στάση μου είναι σαφέστατα θετική όσο αφορά τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος. Αισθάνομαι πιο άνετα, που μπορώ να επιλέξω από μία πλειάδα κειμένων και να τα διδάξω κριτικά εφαρμόζοντας πιο μαθητοκεντρικές πρακτικές διδασκαλίας. Όσο κι αν με φοβίζει μερικές φορές το καινούριο και να αισθάνομαι καλύτερα

διδάσκοντας με τον παλιό τρόπο θέλω να υιοθετήσω τον νέο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης στο γλωσσικό μάθημα.

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K12: Για μένα οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ είναι κατά πρώτο λόγο η ενδυνάμωση και η ενίσχυση της κριτικής ικανότητας των μαθητών. Εεε η διεύρυνση των δεξιοτήτων κατανόησης και ανάλυσης κειμένων ή ακόμη η συνειδητοποίηση της εκμετάλλευσης και της κυριαρχίας, που επιτυγχάνεται μέσω του λόγου ή η δυνατότητα να στέκονται κριτικά απέναντι στο καθετί και να ανακαλύπτουν την αλήθεια. Αυτοί είναι κατά τη γνώμη μου κάποιοι από τους στόχους .

Ε:4α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K12: Οι πρακτικές ,που εφαρμόζω είναι κυρίως μαθητοκεντρικές. Αποφεύγω την κατά μέτωπο διδασκαλία, παρά μόνο αν δεν γίνεται διαφορετικά. Εεε, χρησιμοποιώ, επίσης, τον διάλογο, τις ερωτήσεις και εε και προσπαθώ με τη σταδιακή δική μου καθοδήγηση ,οι μαθητές να ανακαλύψουν μόνοι τους τα νοήματα, που κρύβει κάθε κείμενο, ή τις εργασίες σε ομάδες, όταν το επιτρέπει ο χρόνος, γιατί αυτός ο τρόπος βοηθάει όλους τους μαθητές, ακόμα και τους πιο αδύναμους να εμπλακούν ενεργά στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος και να βελτιωθούν. Ή κάνω ερωτήσεις για τον τρόπο χρήσης της γλώσσας καιεε για το πώς κάθε γραμματική ή συντακτική επιλογή αλλάζει εε το νόημα ή μαρτυρά τη διαφορετική ιδεολογική άποψη του πομπού της επικοινωνίας. Ανάλογα με το μήνυμα, που θέλουμε να περάσουμε, εε να καταλάβουν οι μαθητές ότι πρέπει να χρησιμοποιήσουν την αντίστοιχη γραμματική ή συντακτική δομή.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

K12: Η γλώσσα δεν είναι καθόλου αθώα. Έχει δύναμη. Αυτό φαίνεται από τον τρόπο, που μας αντιμετωπίζουν οι άλλοι, μας επιπλήτουν, μας υποτιμούν, μας προσβάλουν, αλλά και από τον τρόπο, που εμείς αντιμετωπίζουμε τους άλλους. Σίγουρα συνδέεται με την εξουσία καιεε την

προπαγάνδα. Προσπαθώ να αντλώ κείμενα από τον Τύπο ή από το διαδίκτυο, κείμενα πιο μοντέρνα, που εγείρουν έναν κοινωνικό προβληματισμό.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης

Κ12: Σίγουρα χρησιμοποιώ κείμενα, που υπόκεινται σε ιδεολογική χειραγώγηση εε όπως κείμενα από τα ΜΜΕ, την πολιτική, κείμενα που προσπαθούν να περάσουν μέσω της γλώσσας ρατσιστικές, σεξιστικές ή υποτιμητικές εκφράσεις ή αντιλήψεις. Εε στόχος είναι οι μαθητές να επισημάνουν αυτά τα στερεότυπα και να τα καταδικάσουν εε, προωθώντας έτσι τη δικαιοσύνη και την ισότητα. Οπότε ας το πούμε οι μαθητές εε προσπαθούν να αντιληφθούν ποιες απόψεις προβάλλονται σε ένα κείμενο, ποιες ίσως περιθωριοποιούνται και για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό. Τι κρίνεται πίσω από αυτή την επιλογή. Να καταλάβουν πως μέσα από τη γλώσσα μεταφέρονται θεσμοί και βάσεις εξουσίας μέσα από συγκεκριμένες πρακτικές λόγου, που τα παιδιά θα πρέπει να μάθουν να τις αναγνωρίζουν.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ12: Όχι, δυστυχώς δε νομίζω ότι το έχουν καταλάβει. Ακόμη και στη Γ Λυκείου, που η γνωστική ωρίμανση έχει επέλθει σε μεγάλο βαθμό εε το βλέπουν χρησιμοθηρικά, να γράφουν καλά στις εξετάσεις και να εξασφαλίσουν υψηλή βαθμολογία. Δυστυχώς δεν έχουν καταλάβει ότι η γλώσσα συνδέεται με τη σκέψη και τη γνωστική τους συγκρότηση και ωρίμανση.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ12: Νομίζω πως εε ένας τρόπος θα ήταν η συνεργασία των καθηγητών των άλλων ειδικοτήτων. Αυτό σημαίνει εε να επιμένουν στη σαφήνεια και την ακρίβεια της έκφρασης και στη Φυσική και στη Χημεία και στα Μαθηματικά. Και πάλι όμως, θεωρώ πως είναι πολύ δύσκολο, γιατί στη Γ

Λυκείου πιέζει πολύ ο χρόνος. Χρειάζεται πολύ δουλειά κι όσο η Γ Λυκείου είναι εξετασιοκεντρική εε είναι εε πολύ δύσκολο να επιτευχθεί αυτό. Αυτό νομίζω.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις βοηθητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K12: Σίγουρα η ΚΓΕ , η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις βοηθητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων και τον επιστημονικό συλλογισμό και την αφαιρετική ικανότητα και την επίλυση προβλημάτων. Η γλωσσική επίγνωση μπορεί να λειτουργήσει μόνο σε ένα πλούσιο και αλληλεπιδραστικό περιβάλλον.

Ε:β Με ποιο τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

K12:Για παράδειγμα κάθε φορά που οι μαθητές γράφουν μια περίληψη ασκούνται στην αφαιρετική ικανότητα εε ή κάθε φορά που αποδομούν το κείμενο και μέσα από τον διάλογο προσπαθούν να ανακαλύψουν το βαθύτερο νόημά του εεε ή όταν μέσα στα κείμενα προσπαθούν να εντοπίσουν τις προκαταλήψεις εεε όλα αυτά δεν είναι μηχανιστικά. Απαιτούν συμμετοχή και ενεργητική εμπλοκή των μαθητών και σίγουρα ενισχύουν τη γνωστική τους ωρίμανση και συγκρότηση.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

K12: Το μαθητοκεντρικό και αλληλεπιδραστικό περιβάλλον της ΚΓΕ εε σίγουρα συντελεί στην απόκτηση της μεταγνωστικής ικανότητας. Εεε οι μαθητές μέσα από το διάλογο ή στις ομαδικές εργασίες επισημαίνουν τις στρατηγικές που ακολούθησαν και ποιες από αυτές είχαν επιτυχία ή τι ενδεχομένως δεν έκαναν σωστά ή δεν κατανόησαν απόλυτα και χρειάζεται να διορθωθεί. Εεε έτσι αποκτούν περισσότερη αυτοπεποίθηση και έλεγχο της γνώσης τους..

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος,

σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

K12: Σίγουρα υπάρχουν κάποιες τεχνικές που ενισχύουν τη μεταγνωστική ικανότητα, όπως τα διαγράμματα, οι λίστες ελέγχου, η αυτοαξιολόγηση με τη μορφή σωστού λάθους ή εε μέσα από λίστες ελέγχου, αλλά και η άσκηση στη σωστή διαχείριση του χρόνου, που παίζει σημαντικό ρόλο για την επιτυχή έκβαση κάθε εξεταστικής διαδικασίας.

E: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

K12: Αυτός είναι πιστεύω και ο σκοπός εε της διδασκαλίας στο σχολείο. Δηλαδή να κατακτήσουν οι μαθητές δεξιότητες δια βίου μάθησης, που θα τους επιτρέψουν και αργότερα στην ενήλικη ζωή τους να προσεγγίζουν την επιστημονική γνώση, να έχουν εε κριτική στάση απέναντι σε οποιαδήποτε άποψη κυκλοφορεί. Οπότε η διαδικασία της μάθησης δεν τελειώνει μόνο στο σχολείο. Εε η μεταγνωστική ικανότητα βοηθάει τους μαθητές να μάθουν πώς να μαθαίνουν και τους δίνει εφόδια για μετέπειτα στη ζωή τους. Αυτό.

Eα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

K12: Αα, εε είναι πολύ δύσκολο. Οι μαθητές, ο χρόνος που πιέζει, το αυστηρό πρόγραμμα για τις πανελλήνιες είναι εε ανασχετικοί παράγοντες. Εμπόδιο βασικό κατά τη γνώμη μου είναι και η επιμόρφωση. Δεν είναι επαρκής. Χρειάζονται περισσότερα σεμινάρια εε, περισσότερες ενημερώσεις, γιατί αυτές οι πρακτικές στη διδασκαλία της γλώσσας είναι καινοτόμες. Εεε χρειαζόμαστε περισσότερα απτά παραδείγματα και όχι μόνο ενημέρωση για το θεωρητικό πλαίσιο.

E β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

E: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

K12: *Ναι θα πω πως στόχος είναι οι μαθητές να αγαπήσουν τη γλώσσα, να μάθουν τη γραμματική και τη σύνταξή της, ώστε αυτή να μπορέσει να ξεδιπλώσει όλες τις νοηματικές αποχρώσεις, αλλά και τις εκφραστικές και επικοινωνιακές δυνατότητές της. Αν καταλάβουν οι μαθητές μας πως η γλώσσα είναι άμεσο συστατικό της ζωής μας και ότι συνδέεται άμεσα με τη σκέψη μας, τότε έχουμε κερδίσει το στοίχημα. Σίγουρα, εε δεν είναι εύκολο για ένα φιλόλογο να διδάξει κριτικά, αλλά αξίζει τον κόπο να το προσπαθήσει. ,ξεκλέβοντας λίγο χρόνο από το αυστηρό πρόγραμμα των πανελληνίων εξετάσεων.*

E: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 13

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K13: *Το διδάσκω τα τελευταία τέσσερα χρόνια.*

E: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο Λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K13: *Εεε έχω παρακολουθήσει κάποια επιμορφωτικά προγράμματα, αλλά δεν μπορώ να πω ότι έχω κατανοήσει πλήρως το νέο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης σύμφωνα με τις αρχές τις κριτικής γλωσσικής επίγνωσης και του κριτικού γραμματισμού.*

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K13: *Ναι έχουν σταλεί οδηγίες, ιδιαίτερα τώρα λόγω της κατάστασης που βιώνουμε με τον κορωνοϊό. Εεε ενημερώσεις σχετικά με τον νέο τρόπο χρήσης της τεχνολογίας, εε την τηλεκπαίδευση.*

E: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K13: *Η στάση μου εε απέναντι στον νέο τρόπο διδασκαλίας είναι πολύ θετική. Το γλωσσικό μάθημα μόνο κριτικά πρέπει να διδάσκεται. Εεε πώς να το πω , τα πράγματα είχαν βαλτώσει. Χρειάζοταν ένας αέρας ανανέωσης. Τα παιδιά είχαν μάθει να παπαγαλίζουν πληροφορίες χωρίς κριτική ικανότητα. Λυπάμαι που το λέω, αλλά στην Γ Λυκείου τα παιδιά επηρεάζονται πολύ από*

τα φροντιστήρια. Υπάρχει εε πώς να το πω μια τάση υποτίμησης της παρεχόμενης σχολικής γνώσης, εε του σχολείου γενικότερα. Από την άλλη, ο νέος τρόπος διδασκαλίας της γλώσσας σύμφωνα με την κριτική γλωσσική επίγνωση και τον κριτικό γραμματισμό, εμπλέκει ενεργά τους μαθητές. Είναι μαθητοκεντρικός και αλληλεπιδραστικός.

E:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K13: Σίγουρα οι στόχοι ενός τέτοιου σημαντικού μαθήματος είναι η ενδυνάμωση και η όξυνση της κριτικής ικανότητας των μαθητών, εε η σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και την εξουσία, η ενεργός ενασχόληση των μαθητών με τα κείμενα και η οικοδόμηση προσωπικού νοήματος και γενικά η ικανότητά τους να κατανοούν και να αναλύουν κείμενα.

E:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K13: Μάλιστα, ποιες πρακτικές.....Χρησιμοποιώ κυρίως τον διάλογο, τις ερωτήσεις για τον τρόπο χρήσης της γλώσσας, την αντιπαραβολή κειμένων σε ζεύγη, εε την προβολή διαφορετικών οπτικών για το ίδιο γεγονός, για να καταλάβουν οι μαθητές πως ο τρόπος θέασης των πραγμάτων είναι διαφορετικός ανάλογα με τον συντάκτη του μηνύματος. Επίσης, τώρα με το διαδίκτυο χρησιμοποιούμε κυρίως πολυτροπικά κείμενα, που συνδυάζουν γλώσσα, ήχο και εικόνα, εε ομαδικές εργασίες, όπου δίνεται η δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να συμμετέχουν. Ακόμη, πολλές φορές κάνω αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών ή την επικαιρότητα ή αποδόμηση κειμένων και προσπάθεια να αποκρυπτογραφηθούν τα μηνύματά τους. Να καταλάβουν δηλαδή οι μαθητές ποιον σκοπό εξυπηρετούν ή ποιες απόψεις θέλουν να προβάλλουν και ποιες όχι. Άλλες φορές πάλι χρησιμοποιούμε κείμενα από τα ΜΜΕ, που προσπαθούν να κατασκευάσουν μια είδηση ή μια πραγματικότητα.

E: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή

πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

K13:

E: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης

K13: Αντλώ από μια πληθώρα κειμένων. Στην Γ Λυκείου εε υπάρχουν πολλά κείμενα και από τον φάκελο υλικού και άλλα που αναζητώ μόνη μου από το διαδίκτυο, λογοτεχνικά κείμενα, κείμενα πολιτικού περιεχομένου, εεε κείμενα από τα ΜΜΕ, κείμενα που αναφέρονται στις έμφυλες και διαφυλικές σχέσεις. Στόχος είναι να απαλλαγούν οι μαθητές από κάθε είδους χειραγώγηση, να διατυπώνουν τη δική τους άποψη, να αναγνωρίζουν τα βαθύτερα μηνύματα, που κρύβονται κάτω από τις λέξεις.

E: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα

K13: Εεε, δυστυχώς οι μαθητές ακόμα και στη Γ Λυκείου δεν έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα είναι μέσο μάθησης, αλλά και πόρος ,που συγκροτεί τη μάθηση. Συνήθως την υποτιμούν εε κυρίως οι μαθητές της θετικής κατεύθυνσης. Τη βλέπουν πώς να το πω χρησιμοθηρικά ως ένα μάθημα για την επιτυχία στις πανελλήνιες. Ναι μόνο αυτό.

E: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

K13: Εεε κατά τη γνώμη μου αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί, αν και τα άλλα μαθήματα εμποτίζονταν με γλωσσικές ασκήσεις. Αν για παράδειγμα και οι καθηγητές και των υπόλοιπων ειδικοτήτων μετέφεραν αυτή τη θετική στάση απέναντι στη γλώσσα. Αυτό όμως, εε απαιτεί πιο

ριζικές αλλαγές σε επίπεδο αναλυτικού προγράμματος, αλλά θεωρώ πως θα ήταν μια σοβαρή πρόταση προς αυτή την κατεύθυνση.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Κ13: Ναι εεε βέβαια η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας συνδέεται άμεσα με τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, με τη γνωστική τους ωρίμανση και συγκρότηση. Σίγουρα ενισχύεται και ο επιστημονικός συλλογισμός. Όταν για παράδειγμα πρόκειται για την επίλυση ενός προβλήματος ξεκινούν από μία υπόθεση, είναι ο υποθετικός παραγωγικός συλλογισμός, και στη συνέχεια προσπαθούν συγκρίνοντας όλες τις πιθανές εκδοχές να καταλήξουν παραγωγικά σε ένα συμπέρασμα, που θα επιβεβαιώνεται από την πραγματικότητα ή από τη θεωρία.

Ε:β Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ13: Αλλά και κάθε φορά που αποκωδικοποιούν το μήνυμα ενός κειμένου, που παράγουν οι ίδιοι γραπτό λόγο ή όταν γράφουν μία περίληψη ασκούν όλες τις νοητικές τους δυνάμεις εε τη μνήμη, την προσοχή, την αφαιρετική ικανότητα. Ή πάλι, όταν επεξεργάζονται ποικίλες πληροφορίες από το διαδίκτυο, συγκρίνουν, προσπαθούν να ελέγξουν την ακρίβεια των γραφομένων, ενδυναμώνουν όλες τις κριτικές και νοητικές τους διεργασίες. Ιδιαίτερα, όταν το μάθημα διδάσκεται κριτικά σύμφωνα με τις αρχές της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης δίνει αφορμή για κριτική ανάλυση, σύνθεση, εφαρμογή των όσων έμαθαν.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ:13 : Κάθε φορά που οι μαθητές ανταλλάσσουν απόψεις στο πλαίσιο της συζήτησης στην τάξη ή κατά την εκπόνηση ομαδικών εργασιών, συζητούν για τα βήματα της σκέψης τους, εε τα συγκρίνουν με αυτά των συμμαθητών τους. Κατανοούν τα λάθη τους και προσπαθούν αλλάζοντας στρατηγική μάθησης να τα διορθώσουν. Ναιεε, σίγουρα το αλληλεπιδραστικό και μαθητοκεντρικό περιβάλλον της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης βοηθάει σε αυτό, τους βάζει στη

διαδικασία να αναστοχαστούν, να εμπλακούν ενεργά στη μάθηση και αυτό τους ευχαριστεί, τους γεμίζει αυτοϊκανοποίηση.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ13 : Ναι υπάρχουν τεχνικές που ενισχύουν τη μεταγνωστική ικανότητα και μπορούν να εφαρμοστούν. Αναφέρω ενδεικτικά κάποια τεστ με ερωτήσεις σωστού λάθους ή αντιστοίχισης ή ανάπτυξης ή ακόμη λίστες αυτοαξιολόγησης ή τι άλλο εε μπορώ να σκεφτώ εε εννοιολογικά διαγράμματα, περιλήψεις μετά για παράδειγμα τη διδασκαλία ενός κειμένου. Ακόμη, κάποιες τεχνικές θα μπορούσαν να αφορούν τη σωστή οργάνωση και διαχείριση του χρόνου, για αυτόν τον λόγο γίνονται πολλές ασκήσεις, που πρέπει να ολοκληρωθούν σε συγκεκριμένο χρόνο. Όλα αυτά να βοηθούν στην ενίσχυση της μεταγνωστικής ικανότητας.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ13: Σίγουρα η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος με κριτική ματιά συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων δια βίου μάθησης. Η μεταγνωστική ικανότητα οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την πορεία της μάθησής τους. Εεε το να μάθει δηλαδή ο μαθητής πώς να μαθαίνει αποτελεί θεμέλιο για τη μετέπειτα ζωή του. Για να το πω πιο απλά η διαδικασία του πώς να μαθαίνω, πώς να προσεγγίζω τα επιστημονικά πεδία, την κοινωνία, τον πολιτισμό, τη ζωή γενικότερα είναι συστατικό και μέρος αυτής της δια βίου μάθησης. Οι μαθητές ευελπιστούμε ότι θα γίνουν ενεργοί πολίτες της κοινωνίας ικανοί να κρίνουν και να αγωνίζονται για αξίες όπως η δημοκρατία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η αξιοκρατία. Οπότε, ναι η διδασκαλία της γλώσσας σύμφωνα με την κριτική γλωσσική επίγνωση οδηγεί στην απόκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης. Ναι κάνει τους μαθητές αυτόνομους ως προς την πορεία της μάθησής τους.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για ένα φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Κ13: Σίγουρα δεν είναι καθόλου εύκολο για έναν φιλόλογο να διδάξει το μάθημα κριτικά στο Λύκειο και μάλιστα στη Γ Λυκείου. Εεε εμπόδια είναι σίγουρα ο χρόνος που πιέζει, γιατί οι πανελλήνιες είναι αυτές που μονοπωλούν το ενδιαφέρον των μαθητών. Επίσης, οι πηγές πληροφόρησης είναι πολλές, τα παιδιά είναι εκτεθειμένα καθημερινά σε έναν καταγισμό

πληροφοριών, μηνυμάτων, ειδήσεων. Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι μέρος της καθημερινότητάς τους. Οπότε ο καθηγητής θα πρέπει να είναι επιμορφωμένος, ενημερωμένος, για να μπορέσει να προσελκύσει το ενδιαφέρον των μαθητών του, να χρησιμοποιεί σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία στη διδασκαλία του, ώστε να μπορέσει να ενισχύσει τη σκέψη και την κριτική ικανότητα των μαθητών του.

Ε β: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσπάθειά σας ;

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ13: Όχι δεν έχω να προσθέσω κάτι άλλο. Νομίζω τα είπαμε όλα.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ14

Ε1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

Κ14: Ναι, έχω 26 χρόνια στο δημόσιο στη γλώσσα.

Ε: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

Κ14: Εεε ενημέρωση εεε, που να έχει γίνει σε πλαίσιο υποχρεωτικής να το πω επιμόρφωσης όχι. Εκείνο που έχει γίνει είναι ότι γίνονται πολλές ας πούμε επιμορφωτικές συναντήσεις, εε ημερίδες. Ας πούμε, όταν δεν υπήρχε ο κορωνοϊός αυτό γινόταν δια ζώσης εε με συναντήσεις πολλών φιλολόγων από όλα τα σχολεία τα Λύκεια και έρχονταν από το ΠΕΚΕΣ, έρχονταν από το υπουργείο κάποιοι ας πούμε εκπρόσωποι και πραγματικά συζητούσαμε, μας ενημέρωναν για το πώς θα γίνει η αλλαγή και.... Αλλά ουσιαστική επιμόρφωση που για μένα η επιμόρφωση θα πρέπει να κρατούσε κάποιους μήνες... Όταν αλλάζουμε ένα μάθημα, γιατί άλλαξε ριζικά η γλώσσα, μπήκε και η λογοτεχνία και η όλη της οπτική, το όλο της πλαίσιο έχει αλλάξει, τα βιβλία, τα κείμενα, υπάρχει άπειρη ελευθερία κειμένων. Υπάρχουν άπειρα πια εγχειρίδια, τόσο στη γλώσσα, όσο και στη λογοτεχνία από όπου μπορούμε να πάρουμε κείμενο και καινούρια γράφτηκαν... Θα έπρεπε σε αυτά να γίνει μία ουσιαστική επιμόρφωση από το Υπουργείο. Δεν

έγινε ποτέ, δεν έγινε ίσως και λόγω μετά του κορωνοιού. Γίνανε πάρα πολλά, όμως, για να μην αδικήσω, πάρα πολλές συναντήσεις, πάρα πολλές επιμορφώσεις απογευματινές εεε διαδικτυακά πάντα. Όχι, όμως, κάτι παραπάνω.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K14: Απαντήθηκε.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K14: Ναι. Ο νέος τρόπος τώρα, για να το ξεκαθαρίσουμε είναι διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας στο γενικό Λύκειο εεε σε μια ενότητα λόγου, γλώσσας. Δηλαδή η γλώσσα και σαν όργανο σκέψης πια μετά το γυμνάσιο, κάτι πολύ πιο ώριμο και εποικοδομητικό, όπου μέσα από κύκλους θεματικούς εξειδικεύονται, διευρύνονται πάρα πολλά πράγματα κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά, για να προσανατολίσει τα παιδιά στο σύγχρονο κόσμο. Όλα αυτά είναι πάρα πολύ ωραία και όταν συνδυάζονται και με τη λογοτεχνία που είναι ένα απίστευτα ωραίο μάθημα, συναρπαστικό. Αλλά, όπως ξεκίνησα πριν να σου πω, εξαρτάται σήμερα από το τι υλικό έχεις. Δηλαδή, αν πάρω για παράδειγμα την περσινή χρονιά, που είχα ένα τμήμα της Γ Λυκείου πάρα πολύ καλό και δυνατό, με μαθητές μέσα που ξεχώριζαν, που ενδιαφέρονταν όσο μπορούσαν, γιατί υπάρχει και αυτό το κακό που συνδέουμε ακόμη την Γ Λυκείου με τις εξετάσεις, έχουν τα φροντιστήριά τους, δεν είναι ελεύθερα τα παιδιά, εεε πιέζονται από αυτό εε και μπαίνει αυτό το εξετασιοκεντρικό και χαλάει αυτό που πάνε να φτιάξουν το καινούριο. Με περσινά, λοιπόν, δεδομένα δούλενα πάρα πολύ καλά και μου άρεσε πάρα πολύ αυτή η διπλή υπόσταση του μαθήματος: γλώσσα και λογοτεχνία μαζί, που μπορούσες να το κάνεις και σαν ενότητα. Δηλαδή παίρνεις πλέον ένα φαινόμενο, τι να πω τώρα στη γλώσσα π.χ. παράδοση θα το δεις μέσα και από την εε θεματική της γλώσσας, αλλά θα το δεις και μέσα από λογοτεχνικά κείμενα και ποίηση και πεζογραφία. Και δούλεψα πάρα πολύ καλά μέχρι που ήρθε ο κορωνοιός και κλείσαμε και μετά στο εξ αποστάσεως ήταν δύσκολα. Φέτος, όμως, αυτό θέλω να τονίσω έχω ένα από τα χειρότερα τμήματα, γιατί έχω πάρα πολλά χρόνια, που κάνω έκθεση..... Δεν μου 'χει ξανατύχει τέτοιο τμήμα. Ήταν παιδιά που τα ήξερα από την Α Λυκείου και γιαυτό τα πήρα, γιατί δεν τα αναλάμβανε κανένας συνάδελφος, παιδιά ζωνρά, αδιάφορα, παιδιά, τα οποία έχουν ξεφύγει, δεν τους ενδιαφέρει το σχολείο, δεν τους ενδιαφέρει η μάθηση, δεν τους ενδιαφέρει τίποτα.. Ένα

κινήτό εεε ερχόμαστε στο σχολείο μόνο για τις απουσίες, να τελειώσει η χρονιά να φύγουμε. Όταν έχεις ένα τέτοιο τμήμα, και να θες να δουλέψεις, γιατί εντάξει θα υπάρχουν μέσα και οι μειονότητες των δύο, τριών, τεσσάρων κοριτσιών, πέντε, που και αυτά τα παιδιά πρέπει να μάθουν και να ακούσουν. Σε σπάει, όμως, και δεν μπορείς να κάνεις αυτά που θέλεις. Οπότε όλα αυτά που αυτοί ζητούν είναι δυνατόν να υλοποιηθούν; Γιατί δεν έχουν μπει στην τάξη και δεν έχουν δει.... Αυτό τώρα που σου λέω δεν έχει συμβεί μόνο σε εμένα. Το συζητάω και με άλλους ας πούμε συναδέλφους και από άλλα σχολεία, από άλλες πόλεις.. Συμβαίνει, τυχαίνει αυτό. Τα παιδιά σε γενικές γραμμές σήμερα είναι ως επί το πλείστον αδιάφορα. Εεε αδιάφορα για τη γενική παιδεία, για το γενικό Λύκειο, εεε έχουν απαξιώσει το δημόσιο σχολείο και μιλάω και είμαι σε ένα σχολείο, όπου ειδικά μπορώ να μιλήσω για τους φιλόλογους, δουλεύουν όλοι οι συνάδελφοι, ασχολούνται όλοι. Είναι άνθρωποι δηλαδή του παλιού κλασικού Λυκείου Βόλου, και εδώ αυτού, που τελειώσατε και εσείς και μετά στη φιλολογία και λοιπά με πάρα πολλές δραστηριότητες και σε άλλους χώρους, εεε άνθρωποι, που έχουν ασχοληθεί και με θέατρο, με πολιτισμό, προγράμματα, ε, λοιπόν, όταν δεν έχεις υλικό να δουλέψεις, ό,τι και να τα κάνεις τα παιδιά δε θα σε παρακολουθήσουν. Εκεί σαν εκπαιδευτικός αρχίζεις και σπας και λες όλα αυτά τα καινούρια συστήματα, που έρχονται, έρχονται από ανθρώπους, που απλά τα τυπώνουν σε χαρτιά και δεν έχουν μπει ποτέ σε τάξεις να δουν ποια είναι η πραγματικότητα. Δεν γίνεται, κάποια πράγματα που ζητάνε είναι απίστευτα. Και η ύλη είναι τεράστια, αλλά, για να κάνω εγώ όλα αυτά που λένε κι όλες αυτές τις πρακτικές, που τις εφαρμόζω.... Ας πούμε, αν περάσουμε στους σκοπούς, στους στόχους ας πούμε του μαθήματος....

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K14: Τα παιδιά μέσα από τη γλώσσα πρέπει να μάθουν να διατυπώνουν τα ελληνικά σε γραπτό και προφορικό λόγο με ακρίβεια, με σαφήνεια, με ορθότητα. Έτσι; Άρα, να έχουν έναν προβληματισμό ποικίλων θεμάτων που να άπτονται και στην εσωτερική και στις σχέσεις τους με το κοινωνικό και το πολιτικό γίνεσθαι. Άρα, θα πρέπει να έχουν τους τρόπους αυτούς της μάθησης, να αναπτύξουν μια παράγραφο, να ξέρουν τι σημαίνει δομή παραγράφου, να βάζουν σε σειρά τις σκέψεις τους με συνοχή, με συνεκτικότητα, να υπάρχουν τεχνικές, που κάνουμε στο σχολείο και τέτοιες ασκήσεις πάρα πολλές. Τεχνικές πύκνωσης με την περίληψη ας πούμε... εεε να κατανοούν και να επεξεργάζονται από διάφορα είδη του γραπτού λόγου και γλωσσικά τα κείμενα και νοηματικά. Εεε να βρίσκουν τρόπους και μέσα πειθούς στα διάφορα είδη λόγου, δηλαδή η ύλη χωρίζεται σε πολιτικό λόγο, σε επιστημονικό λόγο, σε δικανικό λόγο, όλα αυτά.

Να μάθουν το δοκίμιο, τα είδη του δοκιμίου τις διαφοροποιήσεις του με άλλα συγγενικά είδη όπως είναι το άρθρο, η επιφυλλίδα ξέρω εγώ... όλα αυτά.. να έχουν μια συνεχή και συστηματική άσκηση θα έλεγα στη σύνταξη παραγράφων και ολοκληρωμένων κειμένων σε ένα κανονικά επικοινωνιακό πλαίσιο. Δηλαδή τα παιδιά τα μαθαίνουμε να γράφουν άρθρα βάζοντας τίτλο σαν να είναι συντάκτες, τα μαθαίνουμε να κάνουν εισηγήσεις, ομιλίες σε ένα κοινό.. Εεεε πώς θα μιλούσαν σε ένα ακροατήριο, να γράφουν επιστολές πολύ σημαντικό και αυτό, γιατί με την τεχνολογία αυτό το έχουν χάσει, δεν ξέρουν πώς γράφουν γράμματα, πώς γράφουν επιστολές... Μετά κάνουμε πολυτροπικά κείμενα, κείμενα δηλαδή που είναι διαφημίσεις, κείμενα που εε που είναι, ακόμα και μια γελοιογραφία είναι κείμενο, πώς θα σχολιαστεί και υπάρχουν μέσα στα βιβλία τους εεε, αλλά και άλλα έτσι; Δηλαδή δίνεται η δυνατότητα στον διδάσκοντα, δηλαδή έχει την ευχέρεια δικής του επιλογής κειμένων. Άρα, αυτό το πράγμα όλοι μας το κάνουμε. Τώρα, εξάλλου και στο διαδίκτυο, αλλά και σε βιβλία μπορείς να βρεις άπειρα πράγματα και στον Τύπο. Μετά πάρα πολύ μεγάλη βαρύτητα πέφτει στις λεξιλογικές ασκήσεις. Παραγωγή, ετυμολογία, σύνθεση, συνώνυμα, αντώνυμα, στίξη, εε τι άλλο να πούμε. Δίνει διάφορα ερεθίσματα ή η τέχνη του επιχειρήματος, που είναι πάρα πολύ σημαντικό και το πώς τεκμηριώνεται ένα επιχείρημα.

Ε:4α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

Κ14:

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....).

Κ14: Ναι η γλώσσα συνδέεται με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία και να μη λέμε μόνο η γλώσσα, έχει μπει και η λογοτεχνία. Είναι συνεξέταση, δηλαδή και η λογοτεχνία βοηθάει πάρα πολύ, γιατί εξοικειώνει τους μαθητές πάρα πολύ στις πρακτικές της λογοτεχνικής κριτικής. Εεε, η λογοτεχνία είναι ένα είδος τέχνης και μαθαίνουν να προσεγγίζουν και να κατανοούν υψηλά ως

πούμε νοήματα, που μετά τα βρίσκουν και στη γλώσσα παράλληλα ή να χειρίζονται, ας πούμε, ένα λογοτέχνημα ως αφόρμηση στοχασμού, γιατί η ποίηση θα βγάλει φιλοσοφία, θα βγάλει ένα κοινωνικό, ένα πολιτικό θέμα. Άρα, και η λογοτεχνία είναι πάρα πολύ δυνατός παίκτης αυτή τη στιγμή στο μάθημα της γλώσσας. Το θέμα, όμως, είναι αυτό ξανάρχομαι, λέω το θέμα είναι τι υλικό έχεις, για να τα περάσεις και να τα κάνεις όλα αυτά, που εμείς τώρα έχουμε κάνει ένα υλικό τεράστιο όλοι οι συνάδελφοι τόσων ετών, αλλά, όταν πας και βλέπεις, ας πούμε, ένα τμήμα σαν αυτό που είχα φέτος, απελπίζεσαι, κάνεις ελάχιστα πράγματα, απλοποιείς, γιατί βλέπεις ότι δεν έχουν καμία αξία, πέφτουν στο κενό και απογοητεύεσαι μετά. Κι άντε εντάξει εγώ κοντεύω στη σύνταξη, έχω βρει τέλος πάντων κάποιους τρόπους λίγο πολύ που θα μπορέσω να επιβιώσω μέσα στην τάξη. Υπάρχουν νέοι συνάδελφοι που εεε τα παρατάνε. Απογοητεύονται και είναι λογικό. **Και λίγο αυτό δεν ξέρω, αν μπορείς να το περάσεις αυτό, αλλά πρέπει λίγο να πάρουν αυτό το μήνυμα οι εντός εισαγωγικών ανώτεροι στα κλιμάκια και στους χώρους όλους.** Κάνουμε αλλαγές προς το καλύτερο, αλλά ας μπούμε λίγο να περπατήσουμε μέσα στις τάξεις, να δούμε τι γίνεται σήμερα, πώς είναι τα τμήματα και μετά να γίνονται οι αλλαγές και εεε όλα αυτά μπορούν να υλοποιηθούν πρακτικά; Η θεωρία είναι τέλεια στην πράξη, όμως, τι γίνεται; Και να μην ξεχνάμε εν πάση περιπτώσει πως η γλώσσα είναι όλα αυτά τα ωραία που είπαμε, αλλά υπάρχει και μια αξιολόγηση. Δηλαδή πρέπει να σκέφτεσαι και αυτό, ότι τα παιδιά αυτά θα αξιολογηθούν σε εξετάσεις, για να περάσουν στο πανεπιστήμιο, άρα πρέπει να δουλέψεις και με αυτό το σκεπτικό. Εεε δηλαδή επιβάλλεται να κάνεις πράγματα και εεε πρέπει αυτό να το εισπράττουν τα παιδιά. Δεν μπορείς να μπεις και να είσαι της στιγμής μια αυθόρμητη διδασκαλία, έχεις δουλέψει.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης » », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης;

Κ14: Ναι, υπάρχουν ειδικές ενότητες εξάλλου, που δεν μπορείς να το αποφύγεις αυτό και να ήθελες να το αποφύγεις δεν το αποφεύγεις, γιατί υπάρχουν ενότητες τέτοιες, εε που δουλεύεις τέτοια θέματα. Θέματα δηλαδή χειραφέτησης, απελευθέρωσης, ακόμη και με τα φύλα, που ξεκινάμε στη λογοτεχνία από την α Λυκείου.. κι αυτό είναι σημαντικό. Η γλώσσα της Γ Λυκείου,

τόσο η λογοτεχνία, όσο και η έκθεση είναι ένα αποτέλεσμα τριών ετών. Δηλαδή είναι ένα συνεχές μάθημα που ξεκινάει από την Α Λυκείου. Οπότε έχουμε ήδη από εκεί, ήδη τα φύλα που κάνουμε στη λογοτεχνία, μετά πάμε και στη Β Λυκείου υπάρχουν θέματα σχετικά με ρατσισμό, με ισότητα των ανθρώπων, εε φτάνοντας στη Γ Λυκείου με την προπαγάνδα, με τον πολιτικό λόγο, με γενικά την απελευθέρωση του νου από τέτοιες πρακτικές καθοδήγησης. Άρα, υπάρχει αυτό σίγουρα ως πνεύμα και τώρα, επειδή μας αφήνουνε ελεύθερους να κινηθούμε σε κείμενα εε και σε τεχνικές, έχουμε μπει πλέον για τα καλά στην πολύ μοντέρνα θα' λεγα εκπροσώπηση εε κειμένων. Τι εννοώ: ας πούμε παλιά δε θα έκανα ποτέ ένα κείμενο του Μένη Κουμανταρέα «Η Φανέλα με το εννιά», που είναι ένα κείμενο που έχει μέσα και αθυροστομίες και βωμολοχίες, αλλά το μήνυμα, που περνάει υπάρχει αυτό: Ότι πρέπει τα παιδιά πλέον να απελευθερωθούν από είδωλα, από παλιές ας πούμε πρακτικές χειραγώγησης και το κάνεις. Ας πούμε κάνεις ένα ποίημα της Κατερίνας Φόβου, που θεωρείται πολύ πρωτοποριακή. Παλιά δεν τα κάναμε αυτά. Τώρα υπάρχει άπειρη ελευθερία σε αυτό το θέμα και διδάσκεις τέτοια κείμενα, για να βρεις μέσα από αυτά, που δεν είναι τα κλασικά, δεν κάνεις πια μόνο Παλαμά και Καβάφη, που εντάζει είναι πάντα αζεπέραστοι, αλλά προχωράς και στους πιο σύγχρονους, που βλέπεις μια πιο μοντέρνα ίσως γραφή, που τα παιδιά ίσως τα αγγίζει και περισσότερο, μιλάει πιο πολύ στον δικό τους λόγο. Υπάρχουν τέτοια κείμενα και αυτά τα διαλέγουμε, γιατί με αυτά τραβάμε τα παιδιά, τα έλκουμε. Εεε, στα παιδιά δεν είναι μόνο να επισημάνεις τα λάθη τους, τις ανεπάρκειές τους. Αυτό βγαίνει μήνυμα κι απ' το μάθημα, γιατί τα παιδιά, παιδιά είναι, πάντοτε λάθη θα κάνουν και ανεπάρκειες θα έχουν. Πρέπει ως εκπαιδευτικός να βρεις εκείνα τα κόλπα, ώστε να τα καθοδηγήσεις, για να κατανοήσουν τα σφάλματα και τις ανεπάρκειές τους και να οδηγηθούν στη διόρθωση. Δηλαδή αυτό το ετοιματζίδικο, που κάνουμε μερικές φορές, δηλαδή πάρε αυτό και διάβασέ το και έλα γράψε μου, μερικές φορές είναι λάθος. Κι από την άλλη, βέβαια, χρειάζονται πάρα πολλά εφόδια και γνώσεις, γιατί αυτά τα τρία χρόνια το μάθημα αγγίζει όλα τα θέματα. Είναι πάρα πολύ δηλαδή πλούσιο μάθημα, που πρέπει τα παιδιά πάνω σε αυτά να έχουν γνώσεις, δηλαδή να σου πω ένα θέμα, που είναι καθαρά επιστημονικό: κλωνοποίηση, πρέπει να τους ενημερώσεις, να τους πεις τι είναι αυτό ή ας πούμε εε θέματα, που έχουν να κάνουν με πολιτική, με εε δημοκρατία, με θέματα που είναι πολύ μα πολύ σημερινά, ευθανασία. Είχαμε πάει ας πούμε σε ένα θέμα πάλι περίεργο. Άρα, τους εφοδιάζεις με άπειρες γνώσεις ουσιαστικά στο συγκεκριμένο μάθημα, αλλά από την άλλη πρέπει να βρεις τον τρόπο, για να διορθώσεις τα λάθη τους με έναν τρόπο, που δεν θα τα κουράσει. Δεν μπορεί να είναι πάντα ο αποδιοπομπαίος τράγος ο μαθητής που κάνει λάθη και εσύ να είσαι το πάνω, η κορυφή, που γιαυτό το πράγμα τον υποβιβάζεις. Πρέπει να βρεις τον τρόπο να τον καθοδηγήσεις ως εκπαιδευτικός, να βρεις τη λύση. Βέβαια αυτό να το πετύχεις τη στιγμή που δίνει μια μάχη καθημερινή κι αυτός, για να

δώσει εξετάσεις. Κι όταν αυτά μπλέκονται μέσα σε αυτό το εξετασιοκεντρικό, αυτός που χάνει τελικά είναι η δημόσια παιδεία και όχι η ιδιωτική, γιατί την ιδιωτική την πληρώνουν και τη δημόσια, επειδή δεν φαίνονται τα χρήματα δεν την κατανοούν. Εεε, τη βάζουν στο περιθώριο μετά. Αν και να σου πω θα μιλήσω έτσι και λίγο ελπιδοφόρα. Υπάρχουν παιδιά, που, όταν θα δουλέψεις, αντιλαμβάνονται τι κάνεις και αυτό θα σου το αναγνωρίσουν, θα το αποδεχτούν και θα πουν ας πούμε μετά ότι ναι ξέρω εγώ, για να μπω στο πανεπιστήμιο έπαιξε ρόλο ο καθηγητής στο φροντιστήριο που πήγαινα κάθε μέρα, αλλά και εκείνος ο καθηγητής στο σχολείο που μου 'δειξε αυτά τα πέντε δέκα πράγματα με βοήθησε σημαντικά. Αυτό.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ14: Τα είπαμε αυτά και πάλι θα ξανατονίσω πως οι μαθητές που τα αντιλαμβάνονται αυτά είναι λίγοι. Οι πολλοί όχι, δεν το αντιλαμβάνονται.

Έχουν φτάσει να βάζουν στην άκρη την Γ Λυκείου και το δημόσιο σχολείο. Δηλαδή οι μαθητές που το αντιλαμβάνονται υπάρχουν, αλλά δεν είναι οι περισσότεροι, δεν είναι η πλειονότητα.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ14: Αυτό πρέπει να αρχίσει όχι από το Λύκειο. Η πρόταση αφορά όλο το εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτό πρέπει να ξεκινάει από το δημοτικό, για να ολοκληρωθεί στο Λύκειο. Αν τα πράγματα δεν γίνονται από τις μικρές τάξεις, και τα παιδιά δεν μαθαίνουν από μικρά, όταν είναι κάποια βασικά πράγματα, εε μετά φτάνουν στο Λύκειο και βαριούνται ή το απαξιώνουν ή τρέχουν όλη μέρα στα φροντιστήρια, εεεε δεν κάνουν κάτι άλλο. Εεε πρόταση συγκεκριμένη για το μάθημα της γλώσσας είναι όλα αυτά που είπα πριν. Δηλαδή εντάζει ότι πλέον έχουμε ανοιχτεί σε κείμενα πολύ διαφορετικά από ό,τι στο παρελθόν. Έχουμε μια ελευθερία κινήσεων πάνω σε αυτό. Ότι πολλές φορές προσπαθούμε και μέσα από την τέχνη να βγάλουμε πράγματα τόσο στη γλώσσα, όσο και στη λογοτεχνία. Εννοώ δηλαδή μέχρι πέρυσι, γιατί τώρα που ήταν ο κορωνοϊός δεν το

κάναμε, βέβαια. Μπορεί να πηγαίναμε να παρακολουθήσουμε σαν τάξη μια κινηματογραφική ταινία, μια θεατρική παράσταση και να βγάλουμε μετά τα συμπεράσματά μας και να τα εντάξουμε στο γλωσσικό μάθημα. Αυτά είναι πολύ ωραία να γίνονται, απλά φέτος λόγω καταστάσεων αυτά μπήκανε στην άκρη. Γιατί όλα ήταν εξ αποστάσεως και απαγορεύονταν. Αν , δηλαδή ξεφύγουμε από τον κορωνοϊό υπάρχουν πολλά πράγματα, που μπορεί να γίνουν και να αλλάξει το πνεύμα. Εεε δεν είναι πλέον αυτό το τυποποιημένο έδρα, θρανίο από κάτω, αγορεύω... Ο διάλογος πάνω από όλα με τα παιδιά και μορφές καινούριες που μπορούν και διαδραστικά πια να λειτουργήσουν και επισκέψεις.... Όλα αυτά.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K14: Ναι σίγουρα βοηθάει, αλλά κοιτάζε να δεις. Τώρα θα πω κάτι πρακτικό ότι, επειδή τυχαίνει όλα αυτά τα χρόνια να είμαι και βαθμολογήτρια στο βαθμολογικό. Εεε έπιασα λίγο και αυτό που είπες για την αφαιρετική ικανότητα.. Δυστυχώς εεε , όταν διορθώνουμε μετά γραπτά κι αυτό είναι κι από μελέτη που γίνεται τα γραπτά της γλώσσας είναι τα πιο κακογραμμένα γραπτά έτσι; Έχουνε την πιο χαμηλή επίδοση τα παιδιά. Εεε και βλέπουμε πραγματικά ότι τα παιδιά εκεί γράφουνε χωρίς αφαιρετική ικανότητα και λέμε τι κάναμε; Δηλαδή πού φταίμε όλοι οι εκπαιδευτικοί, οι φιλόλογοι; Γιατί τα παιδιά προσπαθούν εκείνη τη στιγμή να γράψουν μέσα στο γραπτό τους ό,τι μάθανε, ό, τι παπαγαλίσανε, ό, τι τους είπε το φροντιστήριο ή το σχολείο, για να κάνουν εντύπωση και να πάρουν κανένα καλό βαθμό πιστεύω. Άρα, τα παιδιά βλέπεις μπλέκονται και λίγο μέσα σε αυτό το παιχνίδι. Και εγώ θεωρώ ότι αυτό γίνεται και γιατί το θέμα δεν ξεκινάει σωστά από το δημοτικό και ότι μιλάμε για μια άπαιχτη ύλη, που αυτό δεν υπάρχει στα σχολεία ας πούμε και στις βαθμίδες του εξωτερικού. Η ύλη που έχουμε εμείς σε όλα τα μαθήματα είναι τεράστια. Για ποιο λόγο; Γιατί να γίνεται έτσι; Είναι δηλαδή μεγάλο θέμα τώρα αυτό. Τι να πρωτοπείς εδώ;

Εβ Με ποιο τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

K14:

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ14: Βοηθάμε τους μαθητές να καταλάβουν τις αδυναμίες, τα λάθη τους και να τα διορθώσουν.

Ε β: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

Κ14: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές όπως η περίληψη, επικοινωνιακές τεχνικές, να μπορούν δηλαδή να σταθούν επικοινωνιακά στο πλαίσιο κάθε κειμένου, εε να μάθουν να διαχειρίζονται το χρόνο τους, γιατί υπάρχουν και ασκήσεις με όριο λέξεων, όριο παραγράφων και πρέπει να ξέρουν πώς μπορούν να διαχειριστούν τον χρόνο και στο πώς όλα αυτά. Βέβαια υπάρχει και σχολιασμός πολυτροπικών κειμένων, μια επιλεκτική επεξεργασία των κειμένων και των σχολικών εγχειριδίων με λεξιλογικές ασκήσεις με ανάλυση θεμάτων, με προσφορά ερεθισμάτων, για να μπορέσουν οι μαθητές να εξοικειωθούν με το επιχείρημα κι έτσι να αποκτήσουν ένα επαρκές ως πούμε εννοιολογικό οπλοστάσιο. Άρα, υπάρχει μια πεποίθηση ότι η γλωσσική κατάρτιση με όλα αυτά είναι άμεσα συνυφασμένη με το διανοητικό πάντα πλούτο του ανθρώπου και η διδακτική πράξη αυτό υπηρετεί. Γιατί επιδιώκει μια νοητική ενεργοποίηση του μαθητή, μια ανταπόκριση μέσω των προσωπικών του παρεμβάσεων και μέσω μιας ενεργούς συμμετοχής στη διεξαγωγή του μαθήματος. Αλλά, όταν έχω παθητικά παιδιά και αδιάφορα, αυτό δεν μπορώ να το κάνω. Είναι αυτό που λένε Γιάννης πίνει Γιάννης κερνάει μετά.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ14: Ναι, ναι, γιατί κατανοούν πια επεξεργάζονται, προσεγγίζουν κι αυτό τους βοηθά και στη μετέπειτα ζωή τους, αυτός είναι και ο στόχος.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για ένα φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Κ14: Πάρα πολύ απαιτητικό είναι. Καλά, αν πας κατευθείαν σε ένα Λύκειο και σου δώσουν τρίτη Λυκείου εεε, όταν θα ξεκινάς, είναι κάτι πού δύσκολο. Πρέπει να δουλέψεις από το καλοκαίρι και λοιπά.. Αλλά τώρα εγώ, επειδή έχω μια πείρα, κάπως το μπορώ και το δουλεύω και εε σε αυτά που ήδη έχω βάζω επιπλέον πράγματα, ψάχνομαι, μελετώ, αναζητώ και προσπαθώ να το βελτιώσω. Ποτέ δεν είσαι επαρκής στη γλώσσα. Πάντα πρέπει να το ξαναδείς και να το ξαναδουλέψεις. Ναι είναι ένα μάθημα απαιτητικό, γιατί δεν είναι τι θα κάνεις μόνο, πρέπει και να το διορθώσεις. Και πρέπει να διορθώσεις σύμφωνα με τις νέες ρυθμίσεις. Γιατί ένα κείμενο που παίρνεις από έναν μαθητή βγάζει την προσωπικότητα του μαθητή και είναι πολύ δύσκολο να μπαίνεις στο μυαλό του και στη σκέψη του και να βγάλεις ένα βαθμό. Έχω εμπειρία στο μάθημα, ήμουν και τρία χρόνια συντονίστρια στο βαθμολογικό. Συντόνιζα και τους άλλους συναδέλφους πώς θα διορθώσουν ακολουθώντας τις οδηγίες του Υπουργείου.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ14: Όχι, όχι. Νομίζω αρκετά ήταν αυτά, είπαμε κάποια πράγματα.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

Κ14: Ευχαριστώ και εγώ.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 15

Ε1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

Κ15: Το διδάσκω τα τελευταία 4 χρόνια. Είμαι αναπληρωτής εκπαιδευτικός.

α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K15: *Εεε έχουν γίνει σεμινάρια , συναντήσεις με τους συντονιστές εκπαιδευτικού έργου, αλλά όχι σημαντικές ουσιαστικές επιμορφώσεις.*

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K15: *Ναι εε έχουν σταλεί οδηγίες, ιδιαίτερα λόγω της δύσκολης κατάστασης με τον κορωνοϊό. Ιδιαίτερα για τον τρόπο αξιολόγησης τώρα με την τηλεεκπαίδευση, αλλά και με όλη αυτή την παραφιλολογία , που κυκλοφορεί περί συνωμοσιολογίας.*

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K15: *Μια τέτοια προσπάθεια ανανέωσης του γλωσσικού μαθήματος μόνο θετικά θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί. Ναι εεε είναι πολύ θετική η άποψη και η στάση μόνο σχετικά με αυτό τον τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος. Ξεφεύγει κάπως από τις τυποποιημένες ασκήσεις και απαιτεί από το μαθητή άσκηση της κριτικής και συνθετικής του ικανότητας, εντοπισμό κρυμμένων μηνυμάτων. Εεε, επιπλέον, έχουμε τη δυνατότητα να επεξεργαστούμε μια πληθώρα κειμένων. Υπάρχει μεγάλη ελευθερία από την πλευρά του διδάσκοντος ως προς αυτό. Το μόνο αγκάθι κατά την άποψή μου είναι πως δεν ενισχύεται και τόσο η αναλυτική ικανότητα των μαθητών.*

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K15: *Οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος είναι η ενδυνάμωση της κριτικής ικανότητας των μαθητών και εεε η ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης, ανάλυσης και παραγωγής κειμένων. Επίσης, στόχος είναι να καταλάβουν πως η γλώσσα συνδέεται με τη σκέψη, με την εξουσία και κάθε είδους καθοδήγηση. Ακόμη, εε στόχος είναι να κατανοήσουν οι μαθητές πως η γλώσσα επηρεάζεται από το πολιτισμικό , κοινωνικό πλαίσιο, αλλά και πως μέσω της γλώσσας μπορεί να αλλάξει και να αναδιαμορφωθεί η κοινωνία μας και η χειραφέτηση από οποιοδήποτε στερεότυπο, το οποίο αποτελεί εμπόδιο για την πνευματική ανάπτυξη και ωρίμανση των μαθητών.*

Ε:4α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

Κ15: Εεε, χρησιμοποιώ μαθητοκεντρικές οπτικές. Έχουν εγκαταληφθεί πια οι διδακτικές πρακτικές της κάθετης μεταβίβασης γνώσεων. Προσπαθώ μέσα από τη συζήτηση και τον διάλογο και παράλληλα με τη δική μου καθοδήγηση να καταλάβουν τα παιδιά πόσο δυνατό εργαλείο είναι η γλώσσα. Χμμμ προσπαθώ με ερωτήσεις να τους κάνω να ανακαλύψουν το βαθύτερο μήνυμα των κειμένων. Χρησιμοποιώ πολυτροπικά κείμενα, που βρίσκουμε πλέον στο διαδίκτυο ή επισκεπτόμαστε έγκυρες ιστοσελίδες, όταν υπάρχει χρόνος, τους βάζω να δουλέψουν σε ομάδες, γιατί αυτό τους βοηθάει πάρα πολύ και κινητοποιεί όλη την τάξη, ή πολλές φορές καλούνται στο πλαίσιο εργασιών να υποδυθούν διάφορους κοινωνικούς ρόλους κι επομένως το διαφορετικό λεξιλόγιο, που επιβάλλεται να χρησιμοποιήσουν. Οπότε καταλαβαίνουν πως η γλώσσα είναι και κοινωνική πρακτική.....Εεε αυτά ..Άλλες φορές πάλι, όταν το επιτρέπει ο χρόνος και η διδακτική ενότητα μπορεί να κάνω αφόρμηση από ένα έργο τέχνης, έναν πίνακα, μια φωτογραφία και να ζητήσω να το σχολιάσουν ή να το συνδέσουν με το κείμενο ή την ενότητα, που εξετάζουμε. Τα παιδιά είναι πάντα πιο δεκτικά στις φωτογραφίες, στους πίνακες και γενικά σε ό, τι είναι πρωτότυπο κι ελκυστικό.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....

Κ15: Στον Φάκελο Υλικού και στο Δίκτυο Κειμένων υπάρχουν πολλά κείμενα σχετικά με τη σχέση της γλώσσας με την εξουσία. Ιδιαίτερα στη Γ Λυκείου με τη δομή του επιχειρήματος και τα διάφορα είδη συλλογισμών επεξεργαζόμαστε διάφορα κείμενα πολιτικού περιεχομένου, που περιέχουν και κάποιου είδους καθοδήγηση. Αλλά, όταν υπάρχει χρόνος, μπορεί να κάνουμε αφόρμηση από, αφόρμηση από κάποια έργα τέχνης, όπου αυτό είναι εφικτό και να τα συνδέσουμε με το γλωσσικό μάθημα, τα μηνύματα που θέλουμε να εντοπίσουμε και το θέμα που κάθε φορά εξετάζουμε

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές,

παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης;

K15: Ο λόγος χειραφέτησης είναι ένας από τους στόχους της γλωσσικής διδασκαλίας στο σχολείο. Εεε, πρέπει να πω πως ο Φάκελος Υλικού περιλαμβάνει κείμενα, που αναφέρονται στα φύλα ή άλλα κείμενα, που προσπαθούν ασύνειδα μέσω της γλώσσας να εγκαθιδρύσουν ανισότητες και προκαταλήψεις κάθε είδους. Τα παιδιά επισημαίνουν αυτά τα στερεότυπα κι αφήνονται ελεύθερα να εκφράσουν τις απόψεις τους, να τα απορρίψουν ή ενδεχομένως να τα αποδεχτούν. Αυτό εναπόκειται στη δική τους κρίση. Αυτό που προέχει είναι να γίνουν υποψιασμένοι πολίτες, που θα είναι σε θέση να εκφέρουν έναν λόγο, που θα αποδεικνύει τον σεβασμό, τόσο στον εαυτό τους, όσο και στους άλλους.

E: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

K15: Νομίζω ότι υπάρχει διαχωρισμός ως προς τις κατευθύνσεις. Οι μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης κατανοούν τη μεγάλη σημασία της γλώσσας και πως αυτή αποτελεί όχι μόνο μάθημα, αλλά συστατικό κάθε μαθήματος. Οι μαθητές των άλλων κατευθύνσεων συνήθως υποτιμούν την αξία της και τη βλέπουν χρησιμοθηρικά μόνο και μόνο, για να γράψουν στις εξετάσεις. Θεωρούν μάλιστα, πως είναι πιο ευφυής κάποιος, αν είναι καλός στα μαθηματικά ή τη χημεία παρά, αν είναι καλός στη γλώσσα. Αυτό εε είναι μια από τις στρεβλώσεις, παρανοήσεις του όλου κλίματος στο Λύκειο, που είναι εξετασιοκεντρικό.

E: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

K15: Δεν ξέρω πόσο αισιόδοξος μπορώ να είμαι σε αυτό το θέμα. Εεε το θέμα είναι βαθύτερο, είναι δομικό. Ξεκινάει από το δημοτικό, από το Γυμνάσιο. Από αυτές τις βαθμίδες πρέπει να εγκαθιδρυθεί αυτή η συνειδητοποίηση για την αξία και τη δύναμη της γλώσσας

Eα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K15: Σίγουρα η ΚΓΕ και οι πρακτικές διδασκαλίας που αυτή συνεπάγεται ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων. Όλα αυτά που αναφέρατε, ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η ενίσχυση της μνήμης, της παρατήρησης, η ταχύτερη επεξεργασία και σύνθεση πολλών ταυτόχρονα πληροφοριών. Ναι, ασφαλώς η γλωσσική, ερμηνευτική

επεξεργασία των κειμένων σύμφωνα με την ΚΓΕ βοηθάει σίγουρα στην όξυνση της κριτικής ικανότητας, στη γνωστική συγκρότηση και ωρίμανση των μαθητών. Πώς να το πω, τους βοηθά να προσεγγίζουν λανθάνοντα μηνύματα, να καταλαβαίνουν πιο εύκολα οποιοδήποτε τομέα του επιστητού. Ευτυχώς, τα πράγματα στη γλωσσική διδασκαλία οδεύουν σε μια πιο κριτική ματιά, δε δίνεται τίποτε έτοιμο, ενισχύεται η πρωτοτυπία και η επίλυση προβλημάτων.

Εβ Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

K15: Η διδασκαλία των κειμενικών ειδών, όπου οι μαθητές κατανοούν πως κάθε κείμενο έχει διαφορετική μορφή, λεξιλόγιο και δομή ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο και την κοινωνική πρακτική που εξυπηρετεί, ο εντοπισμός, στερεοτυπικών αντιλήψεων, η σύνδεση της γλώσσας με την εξουσία, η ελεύθερη έκφραση απόψεων και η ενεργός εμπλοκή των μαθητών στην κριτική ερμηνεία και παραγωγή κειμένων ενισχύει όλες τις παραπάνω νοητικές διεργασίες που αναφέρατε. Αυτό νομίζω.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

K15: Η μεταγνωστική ικανότητα είναι βασική στη γνωστική εξέλιξη και συγκρότηση των εφήβων μαθητών. Εεε πώς να το πω το κριτικό πλαίσιο διδασκαλίας της γλώσσας, η ελεύθερη έκφραση των μαθητών πάνω σε κάθε θέμα, η προσπάθεια να αποκωδικοποιήσουν με τον δικό τους τρόπο τα κείμενα κάθε είδους ή τα ποιήματα τους βοηθάει.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλεκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

K15: Τεχνικές θα μπορούσαν να θεωρηθούν η συζήτηση, που προηγείται, πριν τη διδασκαλία ενός κειμένου, η προσπάθεια να εκμαιεύσουμε πρότερες γνώσεις ή προσλαμβάνουσες παραστάσεις ή σύνδεση με τις εμπειρίες των μαθητών. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος άλλες τεχνικές μεταγνωστικού τύπου που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν είναι οι ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής κλειστού ή ανοικτού τύπου, η υποστήριξη μιας θέσης με τεκμήρια ή οι ασκήσεις σύγκρισης και αντίθεσης. Όλες αυτές οι στρατηγικές θα μπορούσαν να μοιραστούν σε

ομάδες. Στο τέλος του μαθήματος υπάρχουν ευκαιρίες πρακτικής και ανατροφοδότησης και αναστοχασμός σχετικά με το τι έμαθαν και τι δεν έχουν κατανοήσει.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

Κ15: Σίγουρα η καλλιέργεια της μεταγνωστικής ικανότητας είναι μία από τις δεξιότητες της δια βίου μάθησης. Εεε αυτός, άλλωστε, είναι και ο στόχος της διδασκαλίας στο σχολείο. Δηλαδή η γνωστική και συναισθηματική εξέλιξη του ατόμου δεν ολοκληρώνεται μόνο στο σχολείο, για να το πω είναι μια διαδικασία δια βίου. Εμμ.. το να ρυθμίζουν και να οργανώνουν μόνοι τους οι μαθητές τους στόχους της μάθησής τους είναι μια διαδικασία δια βίου, που θα παίζει καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα ζωή τους.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

Κ15: Εεε τι να πω τώρα; Σίγουρα είναι πολύ δύσκολο. Χρειάζεται μελέτη, ενημέρωση, επιμόρφωση, πάθος, μεράκι για τη διδασκαλία της γλώσσας, γιατί τα εμπόδια είναι πολλά. Δεν θα αναφερθώ σε προβλήματα υλικοτεχνικής υποδομής, γιατί σίγουρα χρειάζονται βελτίωση, αλλά γίνονται προσπάθειες να έχουν όλα τα σχολεία τεχνολογικά ψηφιακού τύπου εργαλεία. Εεε το σημαντικότερο εμπόδιο είναι ο εξετασιοκεντρικός χαρακτήρας της Γ Λυκείου, η αδιαφορία και η ανωριμότητα της πλειονότητας των μαθητών και η υποτίμηση του δημόσιου σχολείου γενικά, εεε αμμ η χρησιμοθηρική αντίληψη της γνώσης.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

Κ15: Όχι, ευχαριστώ για την ωραία συζήτηση.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 16

Ε1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

Κ16: Το διδάσκω τα τελευταία πέντε χρόνια.

Ε: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K16: Έχουν γίνει κάποιες ενημερώσεις, σεμινάρια διαδικτυακά, ιδιαίτερα φέτος με τον κορωνοϊό ενημερωθήκαμε περισσότερο σε θέματα τηλεκαίδυσης, πως θα παρουσιάζουμε το μάθημα και πώς θα αξιολογούμε. Δεν μπορώ να πω, όμως, πως στο θέμα ΚΓΕ έχουν γίνει ουσιαστικές επιμορφώσεις.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για το νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K16: Ναι, έχουν σταλεί οδηγίες.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K16: Η στάση μου απέναντι στον νέο τρόπο διδασκαλίας είναι πολύ θετική. Σίγουρα βοηθά να ξεφύγουμε από τον τυποποιημένο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης. Μόνο θα ήθελα να επισημάνω πως θα έπρεπε να δίνεται βαρύτητα και στην αναλυτική ικανότητα των μαθητών. Το νέο σύστημα κατά την άποψή μου δεν δίνει έμφαση στην ανάλυση προφορική ή γραπτή ποικίλων θεμάτων με πειστικά επιχειρήματα. Δίνεται έμφαση περισσότερο στην κριτική ανάγνωση κειμένων και στον εντοπισμό των κρυφών μηνυμάτων και των συμβάσεων του λόγου. Αλλά και η αναλυτική ικανότητα είναι βασική για έναν έφηβο της εποχής μας, νομίζω.

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος, ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K16: Οι στόχοι κατά τη γνώμη μου είναι πρώτα από όλα η ανάπτυξη και καλλιέργεια της κριτικής ικανότητας των μαθητών και η συνειδητοποίηση πως με όχημα τη γλώσσα μεταφέρονται ιδεολογίες, εξουσιαστικές σχέσεις, σχέσεις ανισότητας κι όλα αυτά με τη χρήση συγκεκριμένων πρακτικών του λόγου. Πρέπει, επομένως, οι μαθητές να είναι πιο προσεκτικοί και να κοιτάνε και κάτω από την επιφάνεια των λέξεων και των κειμένων.

Ε:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K16: Εεε χρησιμοποιώ κυρίως πολυτροπικά κείμενα, που βρίσκουμε στο διαδίκτυο, σε έγκυρα φιλολογικά ιστολόγια και γενικά προσπαθώ να εφαρμόζω μαθητοκεντρικές στρατηγικές διδασκαλίας. Προσπαθώ ακόμη, να εφαρμόζω τον διάλογο, τη συζήτηση, τον καταιγισμό ιδεών, αλλά και τη σύνδεση με τις εμπειρίες των μαθητών. Άλλες φορές χωρίζω τα παιδιά σε ομάδες, μελετούμε κείμενα, τα παιδιά εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους και στο τέλος παράγουν και οι ίδιοι οι μαθητές γραπτό λόγο και παρουσιάζουν τις απόψεις τους στην ολομέλεια.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....

K16: Εεε για τη σχέση γλώσσας και εξουσίας χρησιμοποιώ κυρίως πολιτικές ομιλίες, κείμενα από τα ΜΜΕ, όπου πολλές φορές το ίδιο γεγονός παρουσιάζεται με διαφορετικό τρόπο ή γίνεται προσπάθεια χειραγώγησης της κοινής γνώμης και αυτό το επισημαίνουμε. Ή άλλες φορές αποδομούμε τα κείμενα, που εξετάζουμε κι εστιάζουμε στον τρόπο, που επιλέγεται το λεξιλόγιο ή η συγκεκριμένη συντακτική δομή ή γιατί προβάλλονται αυτές οι απόψεις στο κείμενο κι όχι κάποιες άλλες. Μήπως σκόπιμα αποσιωπώνται κάποιες απόψεις στα κείμενα; Οι μαθητές πρέπει να είναι υποψιασμένοι και να κρίνουν..

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος «χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης;

K16: Χρησιμοποιώ κυρίως κείμενα, που υπόκεινται πιο εύκολα σε κάποιου είδους χειραγώγηση ή καθοδήγηση, όπως κείμενα από τα ΜΜΕ, κείμενα, που αφορούν τις σχέσεις των δύο φύλων, από την πολιτική ή και άλλα κείμενα, που περιέχουν στερεοτυπικές αντιλήψεις. Στόχος είναι οι μαθητές να γίνουν πιο ελεύθεροι, δημοκρατικοί, δίκαιοι στις κρίσεις τους, ικανοί να διαχειρίζονται οι ίδιοι τη ζωή τους...

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

K16: Δυστυχώς, οι μαθητές δεν έχουν καταλάβει τη δύναμη της γλώσσας για την σε όλα τα μαθήματα επιτυχία. Ελάχιστοι είναι αυτοί που το κατανοούν. Οι μαθητές δυστυχώς μπλέκονται στο ζυγό των πανελληνίων και των φροντιστηρίων στη Γ Λυκείου.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

K16: Το θεωρώ πολύ δύσκολο . Πρέπει με κάποιον τρόπο η Γ Λυκείου να πάψει να είναι εξετασιοκεντρική.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K16: *Ναι , ασφαλώς . Η γλώσσα συνδέεται άρρηκτα με τη σκέψη μας, οπότε όλες αυτές οι νοητικές διεργασίες, που αναφέρατε καλλιεργούνται.*

Εβ Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

K16: *Με την κριτική ανάγνωση και παραγωγή κειμένων τίθεται σε λειτουργία και ο επιστημονικός συλλογισμός, ιδιαίτερα, όταν σχολιάζουμε την επιχειρηματολογία ενός κειμένου, ή όταν γράφουν περιλήψεις, ασκείται η αφαιρετική τους ικανότητα ή όταν καλούνται να συνδυάσουν τη θεωρία με την πράξη ή όταν καλούνται να αναπτύξουν αφηρημένες έννοιες όπως η δημοκρατία, η ισότητα, η ελευθερία. Εεε, σίγουρα αυτά είναι χαρακτηριστικά της γνωστικής ανάπτυξης στην εφηβεία. Εε αυτό νομίζω.. Παρόλο, όμως, που η ΚΓΕ συνδέεται άρρηκτα με τον επιστημονικό συλλογισμό, την αφηρημένη σκέψη, την επίλυση προβλημάτων, οι επιδόσεις των μαθητών στο γλωσσικό μάθημα είναι πολύ μέτριες και ιδιαίτερα στη Γ Λυκείου, που η γνωστική ωρίμανση των εφήβων είναι από τα βασικά χαρακτηριστικά της εφηβείας.*

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

K16: *Κυρίως μέσα από τις ομαδικές εργασίες οι μαθητές μοιράζονται τα βήματα , που ακολούθησαν για την επίτευξη ενός μαθησιακού στόχου. Επίσης, η ελεύθερη έκφραση απόψεων, ο διάλογος, ο μαθητοκεντρικός τρόπος διδασκαλίας κι όχι η κάθετη μεταβίβαση γνώσεων ενισχύουν τη γνώση για τη σκέψη μας και πώς να μαθαίνουμε ...*

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση

ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

K16: Στο τέλος του μαθήματος χρησιμοποιούμε κάποια τεστ, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης ή το Poling τώρα με την τηλεκαίδευση, που οι μαθητές θεωρούν πολύ ενδιαφέρον. Ακόμη, περιλήψεις, εννοιολογικά διαγράμματα ροής.. Εεε όλα αυτά βοηθούν, ο αναστοχασμός..

E: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

K16: Σίγουρα, ενισχύει τη φιλοπεριέργεια και φιλομάθεια ,που πρέπει να συνοδεύει τον νέο και στην ενήλικη ζωή του. Μαθαίνει στο μαθητή στρατηγικές μάθησης, που θα του χρησιμεύσουν και αργότερα στη ζωή του.

Eα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

K16 : Είναι απαιτητικό, γιατί το νέο σύστημα διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος θέλει προετοιμασία και πολύ διάβασμα από τον διδάσκοντα. Πολύ σημαντικό εμπόδιο είναι η προετοιμασία για τις πανελλήνιες, που δεν αφήνει μεγάλο περιθώριο για μια πιο ουσιαστική διδασκαλία, αλλά και η τεράστια ύλη σε σχέση με το ωρολόγιο πρόγραμμα.

E: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

K16:

E: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 17

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K17: Επτά χρόνια.

E: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K17: Έγινε κάποια ενημέρωση την πρώτη χρονιά ,που εφαρμόστηκε, για να μας εεε κάλεσαν τους καθηγητές της Γ Λυκείου, για να ενημερώσουν πώς να γίνει, πώς να διδάσκεται το μάθημα

και μας είπανε κάποια πράγματα και δίνοντας, βέβαια, κάποια αντίστοιχα παραδείγματα, είτε από το γλωσσικό κομμάτι είτε από το κομμάτι της λογοτεχνίας.

β) Έχουν σταλεί οδηγίες στο σχολείο σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στη Γ Λυκείου;

K17: Ναι έστειλαν οδηγίες στο σχολείο, βέβαια κάποιοι είχαν ενημερωθεί και πιο μπροστά μέσω ίντερνετ από τα καινούρια βιβλία, που βγήκαν, γιατί έπρεπε από το καλοκαίρι κάπως να προετοιμαστούμε, γιατί ενημέρωση δεν έγινε αμέσως. Έγινε από Οκτώβριο- Νοέμβριο, ενώ είχε αρχίσει το σχολικό έτος. Ήρθαν βέβαια μετά.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K17: Εεε είναι λίγο ανάμεικτες μπορώ να πω οι απόψεις μου. ΕΕ θεωρώ ότι είναι κάτι πιο ενδιαφέρον από την παλαιά πεπατημένη οδό, που έπρεπε τα παιδιά να απομνημονεύουν συγκεκριμένα πράγματα, συγκεκριμένο τρόπο απάντησης, συγκεκριμένες μορφές ασκήσεων και να βαδίζουν πάνω σε αυτές. Αλλά από την άλλη μεριά είναι η αμηχανία και η ανασφάλεια, που αισθάνεται κανείς, γιατί είναι ένα άγνωστο και αρκετά ανεξερευνήτο μονοπάτι, τόσο για τα παιδιά, όσο και για τους εκπαιδευτικούς, που πρέπει πρώτα να μουν σε αυτή τη διαδικασία και να μπορέσουνε μετά να δώσουν στα παιδιά να καταλάβουν ποιες είναι οι απαιτήσεις του μαθήματος, ειδικά τον πρώτο χρόνο, που ήταν όλα καινούρια και σε ένα πειραματικό επίπεδο υπήρχε μία αμηχανία κι αυτό φάνηκε εεε και από τις απόψεις και τις εε ενστάσεις που διατύπωσαν οι συνάδελφοι στη διάρκεια της ενημέρωσης. Δηλαδή, δίνεται ένα πλαίσιο ελευθερίας εε στις κινήσεις και σε όλα αυτά που θα πρέπει να κάνουμε, αλλά είναι και κάπως αχαρτογράφητο όλο αυτό. Οι ενστάσεις ήταν του τύπου όχι ότι δεν μας αρέσει αυτό το καινούριο, αλλά πώς θα δουλέψουμε πάνω σε αυτό το καινούριο και πώς θα υπάρχει ένας αντικειμενικός τρόπος αξιολόγησης, γιατί μπήκε μέσα και το κομμάτι της λογοτεχνίας, που αυτό ήταν κάπως δύσκολο για παιδιά, τα οποία δεν ήτανε του θεωρητικού προσανατολισμού. Τώρα, δηλαδή, βάζοντας αυτό το κομμάτι κάπου ήτανε και οι καθηγητές εεε κάπως προβληματισμένοι πώς θα δουλέψει αυτό, κατά πόσο θα δοθεί όλη αυτή η παιδεία που χρειάζονται τα παιδιά, για να μπορούν να απαντούν και στο λογοτεχνικό κομμάτι, αν και είχε προηγηθεί η Α και η Β Λυκείου, που είχαν μάθει σιγά σιγά να δουλεύουν με αυτόν τον τρόπο, αλλά είναι πολύ διαφορετικό το πλαίσιο. Όταν ξέρεις ότι έχεις να εξεταστεί υπάρχει μία αγωνία και θέλουνε και οι καθηγητές και πολλές φορές και τα παιδιά κυρίως κάποια σταθερή κι αυτό ειδικά στη πρώτη ενημέρωση, που έγινε τότε, δεν ξεκαθαρίστηκε, δηλαδή φάνηκε σαν ο καθένας ό,τι θεωρεί

σωστό το παίρνει, αφήνει τα παιδιά να εκφραστούν, να υπάρχει η επιχειρηματολογία, δεν ήταν πολύ σαφής η τοποθέτηση.

E:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K17: *Ναι, εε οι στόχοι του μαθήματος, βασικά δεν θα πρέπει να χαθεί ο βασικός στόχος, που είναι η ίδια η γλώσσα. Εεε από εκεί και πέρα εφόσον τα παιδιά εε είναι σε θέση να κατανοήσουν την ίδια τη γλώσσα, γιατί υπάρχουν και λέξεις, πραγματικά το γλωσσικό κομμάτι τα δυσκολεύει σε όλη τους την πορεία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από εκεί και πέρα εε, αν μπορούν να κατανοήσουν τη γλώσσα σαν στόχο θεωρώ πολύ σημαντικό να καταλάβουν ότι η γλώσσα πέρα από αυτό που βλέπουν είναι ένας ωραίος φορέας μάλλον μηνυμάτων, ιδεολογιών, εεε ,να καταλάβουν αυτή τη βασική σχέση που υπάρχει μεταξύ σημαίνοντος και σημαινομένου και που πολλές φορές μπορεί να μην είναι μόνο αυτό το επιφανειακό, αλλά και κάτι βαθύτερο. Να καταλάβουν πως μέσα από τη γλώσσα μεταφέρονται ιδεολογίες, θεσμοί, άνιση κατανομή ισχύος, κοινωνική δομή. Επίσης, μεταφέρονται ασύνειδα και πολλά στερεότυπα. Τα παιδιά πρέπει να είναι υποψιασμένα ως προς αυτό. Άρα, αυτό να μπορέσουν να καλλιεργήσουνε την αναγνωστική ανταπόκριση είτε σε ένα κείμενο γλωσσικό είτε σε ένα κείμενο λογοτεχνικό κι αν ανταποκριθούν γνωστικά, να μπορούνε, να έχουνε τη δυνατότητα να εκφράσουνε τα συναισθήματά τους, να διερευνήσουνε τις προθέσεις και τα μηνύματα είτε του λογοτέχνη είτε του αρθρογράφου οποιουδήποτε άλλου κειμένου είναι και μέσα από αυτά να αναπτύξουν έναν διάλογο με το κείμενο και ουσιαστικά να αναπτύξουν την κρίση τους. Ο διάλογος και η συνομιλία με το κείμενο είναι κάτι , που θα τους οδηγήσει στον προβληματισμό και στην ανάπτυξη της δικής τους κρίσης και στη συνέχεια να εκφραστούν και δημιουργικά με την κριτική τους αυτή ικανότητα , που θα μπορέσουν να καλλιεργήσουν.*

E:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K17: *Ναι, εεε χρησιμοποιούμε πολλές φορές μένουμε στη σημασία , στο έτυμον της λέξεως, ασκήσεις δηλαδή ετυμολογίας, ασκήσεις πολυσημίας, γλωσσικά παιχνίδια, εεε από κάποια λέξη, που μπορεί να βρούμε και να πιαστούμε και να πούμε από πού προήλθε, τι σημαίνει αυτό, δηλαδή κάπου τα παιδιά δείχνουν και ένα ενδιαφέρον για αυτό και πολλές φορές λένε ότι δεν το είχαμε φανταστεί ότι είχε σχέση με αυτή τη λέξη, πώς άλλαξε η λέξη μέσα στο πέρασμα του χρόνου. Όσον αφορά τώρα τα κείμενα είναι πολύ καλή έτσι και εε ενδιαφέρουσα για τα παιδιά η χρήση των πολυτροπικών κειμένων, το να τους δείξεις, ας πούμε μία αφίσα , κάτι που μπορούν να*

μιλήσουν πάνω σε αυτό, ένα κόμικς ή οτιδήποτε άλλο έχει εε, είναι πολυτροπικό και να αναζητήσουν και τα δικά τους κείμενα. Αυτό διεγείρει και τη φαντασία τους, να σχολιάσουν, να πούνε εε αν υπάρχει έτσι η δυνατότητα η διαλογική μέσα στην τάξη μέσω της επιχειρηματολογίας, να χωριστούν σε ομάδες και κάθε ομάδα να διατυπώσει για ένα θέμα την άποψή της, ένας αγώνας λόγου.. Επίσης, και η δημιουργική γραφή, δηλαδή συνεχίστε. Πώς θα το συνεχίζατε εσείς σε τι θα αναφερόσασταν, αν ήσασταν συγγραφέας; Αυτό είναι κάτι, που είναι πολύ ενδιαφέρον παιχνίδι για τα παιδιά. Βέβαια στην Γ Λυκείου δεν έχουμε πολλά περιθώρια για πολλά τέτοια παιχνίδια, γιατί είναι η πίεση της ύλης και που θα πρέπει να προχωρήσουμε, ώστε να καλύψουμε περισσότερες ενότητες και θεματικές, αλλά, όποτε δίνεται αυτή η ευκαιρία, είναι για τα παιδιά κάτι ενδιαφέρον.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....

Κ17: Τώρα αυτό που είπατε με την εξουσία πώς ,ας πούμε, με τις πρακτικές που εφαρμόζουμε. Παρουσιάζουμε ας πούμε κείμενα, που έχουν το ίδιο θέμα, αλλά έχουν έναν διαφορετικό προσανατολισμό, μια διαφορετική ιδεολογική και πολιτική απόχρωση, αν και γενικώς αποφεύγουμε να κάνουμε εε συζητήσεις με την έννοια την κομματική ,αλλά η πολιτική τοποθέτηση, το έχουμε διαχωρίσει, θα πρέπει να έχουν τοποθέτηση πολιτική. Μπορεί ,ας πούμε, να εντοπίσουμε μία λέξη, που χρησιμοποιείται αυτή η λέξη σε αυτά τα κείμενα, αλλά με διαφορετική σημασία και βάσει της ιδεολογίας που μεταφέρει ο κάθε γράφων, οπότε μέσα από αυτό βλέπουν πώς πολλές φορές η ίδια λέξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ανάλογα με το μήνυμα , που θέλει να δώσει κάποιος. Εε κάνουμε διάλογο πάνω σε διάφορα θέματα επικαιρότητας από κάτι που θα βρεθεί εκείνες τις μέρες , από ένα επίκαιρο θέμα, με αφορμή τον τίτλο μιας είδησης και εε ή τον τρόπο παρουσίασης ενός γεγονότος, να δούμε την οπτική της αφήγησης πώς το παρουσιάζει ο δημοσιογράφος το θέμα, πώς ο λογοτέχνης και γενικότερα προσπαθούμε μέσα από τέτοιους τρόπους να δούμε ότι η γλώσσα έχει πολλές άλλες σημασίες, που δεν φαίνονται με την πρώτη επιφανειακή ανάγνωση, αλλά που θέλει λιγάκι να το ψάξουμε... Εε ακόμα κι από ένα έργο τέχνης από έναν πίνακα , τι θέλει εδώ πέρα να δείξει, από ένα τραγούδι. Επίσης , πολλές φορές συζητάμε για τη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία , πολλές φορές συζητάμε για την

αργκό των νέων, για τον τρόπο, που εκφράζονται οι διάφορες κοινωνικές ομάδες, κάποιος που μιλάει πιο εξειδικευμένα, άλλος που μιλάει πιο χύμα πώς να το πούμε πιο εεεε, αλλά σίγουρα η γλώσσα κι ο τρόπος έκφρασης και τα ίδια τα παιδιά πολλές φορές το παρατηρούνε δείχνει ότι υπάρχει κι ένα έτσι επίπεδο κοινωνικό. Θα δεις, δηλαδή τη διαφορά με κάποιον που έχει μία σχετική καλλιέργεια, που έχει διαβάσει. Αυτό φαίνεται και στη γλώσσα και στον τρόπο, που εκφράζεται και θα δεις και τη διαφορά με κάποιον που δεν υπάρχει καλή έκφραση κι αυτό δείχνει το γενικότερο πρόβλημα που υπάρχει, που δεν ασχολούνται τα παιδιά τόσο με το λογοτεχνικό κείμενο και τον γραπτό λόγο. Ή, επίσης, είναι σαν ένας τρόπος διγλωσσίας, διαφορετική γλώσσα χρησιμοποιούμε, όταν μιλάμε για παράδειγμα σε ένα γιατρό, σε άλλη γλώσσα με τους ομήλικους, με τους γονείς μας, με άλλη προς τους καθηγητές. Αυτό το κατανοούν και το γνωρίζουν τα παιδιά, εντελώς από κάποιες ακραίες περιπτώσεις, που είναι εντελώς αντισυμβατικά και μιλούνε προς όλους και προς τους πάντες με τον ίδιο τρόπο. Τα παιδιά έχουν το αισθητήριο αυτό και ξέρουν ότι με άλλο τρόπο θα μιλήσουν, ανάλογα δηλαδή με το κοινωνικό περιβάλλον και με την περίπτωση την επικοινωνιακή. Αυτό το κατανοούν. Επίσης, μέσα στα κείμενα εντοπίζουμε και στερεότυπα, ιδίως και στην περίπτωση που σε ένα σχετικά αθώο κείμενο μπορεί να υπάρχουνε και λέξεις και δείκτες κειμενικοί, που το δείχνουν αυτό. Προσπαθούμε να το επισημάνουμε ή να τους δώσουμε το έναυσμα, τι λέτε εδώ πέρα, τι αντίληψη επικρατεί πάνω σε αυτό το θέμα ή ποια η αντίληψη εδώ του κειμενογράφου κτλ.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος « χειραφέτησης » , που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγησης;

Κ17: Προσπαθούμε μέσα από τα κείμενα του διδακτικού εγχειριδίου, όπου κι εκεί υπάρχει η ελευθερία των επιλογών. Εεε και γενικότερα και μέσα από κείμενα που βρίσκουμε εεε σας είπα περισσότερο κι από κείμενα επικαιρότητας ή προβληματισμού ή από δοκίμια που αναφέρονται σε κάποια θέματα τέτοια. Ή μέσα από κείμενα των ΜΜΕ, δίνουν την εικόνα και την πραγματικότητα, που θέλουνε ή που τους έχουνε ας πούμε πει ότι πρέπει να δώσουνε. Και πολλές φορές εντάζει, επειδή τα παιδιά, αλλά και εμείς οι ενήλικες δεν έχουμε πάντα εε τη δυνατότητα να ελέγχουμε την πληροφορία και να δούμε. Προσπαθώ να τους δώσουμε εε τις διάφορες οπτικές, για να οδηγηθούν τα ίδια να βγάλουνε την αλήθεια, ας πούμε ή να προσπαθήσουν αυτά να βγάλουν κάτι. Ότι εδώ πέρα πράγματι υπάρχει και μια χειραγώγηση πολλές φορές, που πρέπει να το καταλάβουνε, ώστε μέσα από αυτό να διατυπώσουνε το δικό τους λόγο. Επίσης, ο λόγος

χειραφέτησης τους βοηθάει να σέβονται και να ακούνε και τη γνώμη του άλλου, γιατί οι περισσότεροι, όταν μιλάμε ακούμε μόνο τον εαυτό μας. Αλλά μπαίνουν τα παιδιά σε αυτή τη διαδικασία να μπορέσουν να ακούσουνε, να αναδιατυπώσουν την άποψή τους και πολλές φορές να υποχωρήσουν σε κάτι που το θεωρούσαν ως δεδομένο, δηλαδή δεν υπάρχουνε σταθερές και δεδομένα. Μπορούνε ακούγοντας και την άποψη κάποιου άλλου, να το δούνε κάπως διαφορετικά, να επιχειρηματολογούνε, να ψάχνουν. Να ψάχνουν κάτω από την επιφάνεια των πραγμάτων και αυτό, που τους δίνεται. Βέβαια, η δυσκολία στο όλο εγχείρημα είναι πως τα παιδιά είναι σε μια εποχή που δεν έχουν αγαπήσει τον λόγο. Ο λόγος τους είναι συνθηματικός, δεν αγαπούνε να εκφράζονται γραπτά, με τα μηνύματα, με τα γκρίκλις και γενικά αυτό τους είναι πολύ δύσκολο κι αυτό διαπιστώνεται και με τα άλλα μαθήματα. Δηλαδή προσπαθούμε να τους δώσουμε ότι η γνώση της γλώσσας είναι κάτι, που δεν είναι απλώς, για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των εξετάσεων. Προσπαθούμε να τους δώσουμε να καταλάβουν ότι αυτό το μάθημα θα βοηθήσει και στην ευρύτερη καλλιέργειά τους και σε όσους δεν ασχολούνται καθόλου με τη λογοτεχνία τους δίνεται αυτή η δυνατότητα. Γιατί δεν είναι μόνο γλώσσα με την έννοια της γλώσσας, αλλά και με την έννοια της λογικής, γιατί πολλές φορές διαπιστώνουμε ότι και σε ένα διαγώνισμα δεν μπορούν να κατανοήσουν τι ζητάει η άσκηση. Και δεν φταίνει απόλυτα και τα παιδιά.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως «όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ17: Είναι λίγα τα παιδιά, πιστεύω, που θα το αντιληφθούν αυτό και θα προσπαθήσουν ή θα πάρουν κάποια μηνύματα, εεε, αλλά από εκεί και πέρα είναι ένα μήνυμα που προσπαθούμε να τους το δώσουμε είτε μέσα από παραδείγματα και από άλλα μαθήματα και γενικότερα προσπαθούμε το μάθημα να το κάνουμε ευχάριστο, δηλαδή να αισθάνονται ότι μπορούν να συμμετέχουν, δηλαδή να πουν την άποψή τους και να μην τους πεις ότι είναι λάθος. Το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών δεν έχει κατανοήσει πως η γλώσσα είναι συστατικό κάθε μαθήματος.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ17: Εε είναι δύσκολο να επιτευχθεί, θα πρέπει κάποιος καθηγητής να μπορέσει να βοηθήσει τα παιδιά, αλλά δεν είναι δυνατόν, γιατί στην Γ Λυκείου κακά τα ψέματα ελάχιστα παιδιά θα ασχοληθούν με το τι γίνεται στο σχολείο. Τα περισσότερα παιδιά ασχολούνται με τις

υποχρεώσεις τους με το φροντιστήριο και την προετοιμασία τους εκεί. Γιατί πιστεύω πως υπάρχει και μια γενικότερη απαξίωση στο έργο του εκπαιδευτικού για την προετοιμασία των πανελλαδικών.

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

K17: Ναι όλα αυτά ενισχύονται μέσα από το γλωσσικό μάθημα και κυρίως με το να δίνεις στα παιδιά τη δυνατότητα από την ανάγνωση κάποιου κειμένου, από την επιμονή στην επιλογή της λέξης και στο τι σημαίνει αυτό, κινητοποιείς, δηλαδή τη λογική τους, κινητοποιείς την κρίση τους. Λες ότι υπάρχει κάτι βαθύτερο εδώ, γίνεται όλος αυτός ο διάλογος, κάπου τα παιδιά βοηθούνται, ακόμη και μια περίληψη να γράψουν καλλιεργείται η αφαιρετική τους ικανότητα, γιατί θα ξεχωρίσουν τα επουσιώδη από τα ουσιώδη ή όταν ψάχνουν να βρουν τη συνώνυμη λέξη νομίζω ότι γίνεται μία διεργασία μέσα στο μυαλό τους, και σίγουρα να κριτικάρουν, να μπαίνουν σε αυτή τη διαδικασία.

Εβ Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

K17: Απαντήθηκε

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

K17: Ναι πολλές φορές τα παιδιά γνωρίζουν πράγματα και δεν έχουν την επίγνωση ότι τα γνωρίζουν. Εεε Ξεκινώ πολλές φορές με κάποιον τρόπο, που τους δείχνει ότι αυτό παιδιά το ξέρετε και το έχετε συναντήσει. Δηλαδή κάνουμε αυτή την αφόρμηση, δηλαδή προσπαθούμε να ενεργοποιήσουμε την προηγούμενη γνώση κ.τ.λ., αλλά πολλές φορές μέσα από ερωτήσεις αντιλαμβάνονται ότι υπάρχουν πράγματα και το χαίρονται αυτό ότι το γνώριζαν, ότι δεν το είχαν σχεδιάσει κι από εκεί και πέρα αποκτούν τη βάση, για να προχωρήσουν στο επόμενο βήμα, για να μάθουν κάτι περισσότερο. Και γενικότερα είναι πολλές φορές η μέθοδος και η σωματική απορία, η προσποίηση της άγνοιας, ότι παιδιά πολλοί δεν το γνωρίζουν αυτό, εσείς τι λέτε; Μέσα από αυτό τους δίνεις να καταλάβουν ότι ξέρουν κάποια πράγματα, αλλά χρειάζονται και κάτι ακόμη.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

K17: Ναι, και εννοιολογικούς χάρτες, τώρα, ας πούμε, επειδή δουλέψαμε με τις τηλεδιασκέψεις τον τελευταίο ενάμιση χρόνο πχ. με τη χρήση του *roling* ή με κάποια εεεε, το *roling* είναι αρκετά δημιουργικό για τα παιδιά και τους ελκύει. Η άλλη τεχνική είναι να διαχειρίζονται σωστά το χρόνο τους, ή να γράψουν μία περίληψη ή να εκφράσουν γραπτά τις απόψεις τους πάνω σε κάποιο θέμα με επιχειρήματα σε μια δομημένη παράγραφο, αυτά όλα γενικώς τους βοηθούνε. Και η δημιουργική γραφή, που σας είπα είναι πάρα πολύ δημιουργικό για τα παιδιά.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

K17: Ναι χρειάζεται, βέβαια, και η ανάλογη ηλικία και η ωριμότητα από τα παιδιά, αλλά σιγά-σιγά τους βοηθάει, γιατί πάνω σε αυτό μπορούν να βασιστούνε και να κάνουν δικά τους ανοίγματα, δηλαδή να το ψάξουν και να μην περιμένουν το έτοιμο και τη μασημένη τροφή, αλλά να έχουν μάθει ένα τρόπο, που να κατακτούν, να ψάχνουν και να κατακτούν και άλλα γνωστικά αντικείμενα βασισμένα στην προηγούμενη γνώση, να μπορούν να την εφαρμόζουν σε κάτι άλλο σε μία παρόμοια περίπτωση, σε ένα άλλο κείμενο, σε κάποια άλλη... τους βοηθάει.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

K17: Εεε είναι αρκετά απαιτητικό από δύο απόψεις, δηλαδή και από τους δύο φορείς που βρίσκονται σε διάδραση, δηλαδή και από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος πρέπει να ψάξει και να κάνει δουλειά, να βρει πράγματα, να ετοιμάσει υλικό εε για τα παιδιά, να έχει προετοιμάσει πάρα πολλά πράγματα, γιατί αυτά δε γίνονται τελευταία ώρα κ.τ.λ. εεε και βασικά να μπει και ο ίδιος σε αυτή τη διαδικασία, γιατί, όπως σας είπα, δεν μας ενημέρωσαν απόλυτα και πολύ σίγουρα οι σύμβουλοι, ας πούμε και οι υπεύθυνοι μέσα από το ΙΕΠ και οι ίδιοι ακόμη δεν ήταν απόλυτα σίγουροι για τον τρόπο αξιολόγησης και για τον τρόπο προετοιμασίας, οπότε δεν μας είπαν, γιατί πατάς σε ένα έδαφος αχαρτογράφητο και δεν ξέρεις πώς να δουλέψεις, οπότε πρέπει να είσαι πολύ καλά προετοιμασμένος κι ανά πάσα στιγμή να έχεις κι άλλο υλικό έτοιμο, να έχεις

διάφορες εναλλακτικές και θέματα που να τραβούν το ενδιαφέρον των περισσότερων μαθητών, αλλά και από την άποψη των παιδιών αυτό είναι πολύ απαιτητικό. Πρώτα- πρώτα την πρώτη χρονιά που εφαρμόστηκε αυτό ήταν εξαιρετικά δύσκολο να βγάλεις από το μυαλό των μαθητών τη νοοτροπία του πάγιου, του σταθερού, του βαδίζουμε πάνω σε αυτή την πεπατημένη και κάνουμε έτσι, αν και υπήρχαν ασκήσεις που έπρεπε να αναγνωρίζεις πράγματα, αλλά ήταν δύσκολο για τα παιδιά, γιατί έχουν το άγχος πώς θα βαθμολογηθούνε και πολλές φορές δεν μπορούνε να ξεφύγουν από αυτό. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι τόσο πολλές οι γνώσεις πάνω στο κομμάτι της λογοτεχνίας, που δεν έχει δουλευτεί πάρα πολύ από όλα τα παιδιά. Υπάρχει μια μεγαλύτερη εξοικείωση στο κομμάτι αυτό από τα παιδιά της θεωρητικής. Αλλά υπάρχουν και κάποια παιδιά που έρχονται με συγκεκριμένες απόψεις και δε θέλουν να προσπαθήσουν. Αλλά και εμείς χρειαζόμαστε περισσότερες επιμορφώσεις, για να είμαστε καλύτερα προετοιμασμένοι, κι αυτό να μεταφερθεί και στα παιδιά. Δηλαδή μαθαίνουμε κι εμείς παράλληλα. Όπως έγινε και με το webex που η επιμόρφωση έγινε μετά από ένα χρόνο.

E: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

K17: Είναι αλήθεια ότι με τις ορολογίες αυτές κριτικός γραμματισμός, κριτική γλωσσική επίγνωση κάπου έχουμε χαθεί. Εεε βέβαια, εντάξει λέμε κριτικός γραμματισμός είναι πώς μέσα από τη γλώσσα μπορούμε να μεταδώσουμε νοήματα ή να τα αμφισβητήσουμε κ.τ.λ., πώς μπορούμε να επεξεργαστούμε κείμενα και πώς αυτά τα κείμενα ανταποκρίνονται στην κοινωνική πραγματικότητα. Από εκεί και πέρα όχι κάτι ιδιαίτερο, γιατί αυτό το θεωρούμε και σαν ένα παιχνίδι όρων, και προσπαθούμε πιο απλοποιημένα να τα δώσουμε στα παιδιά. Εδώ δυσκολεύονται με τους όρους κείμενο, συγκεκριμένο κτλ. Οι όροι γενικότερα είναι πολύ ασαφείς, αν και κριτικός γραμματισμός είναι να κοιτάμε κάτω από την επιφάνεια των κειμένων και να βάζουμε ερωτήσεις. Γιατί είναι αυτό; Θα μπορούσε να γίνει και αλλιώς; Επίσης, θέλω να πω πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην ετυμολογία των λέξεων, γιατί βοηθάει πάρα πολύ στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου και στην κατανόηση των κειμένων.

E: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ 18

E1. Πόσα χρόνια διδάσκετε το μάθημα της γλώσσας στη Γ Λυκείου;

K18: Τα τελευταία πέντε χρόνια.

Ε: α) Σας έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή ουσιαστική επιμόρφωση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο λύκειο σύμφωνα με τις αρχές της ΚΓΕ ;

K18: Ναι, έχω παρακολουθήσει επιμορφώσεις σχετικά με τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος σχετικά με την κριτική αφύπνιση, τον κριτικό γραμματισμό. Βέβαια, φέτος λόγω του κορωνοϊού μας ενημέρωσαν περισσότερο για τη διδασκαλία και την αξιολόγηση μέσω webex. Η επιμόρφωση , βέβαια, δεν ήταν ουσιαστική. Δεν έχουμε κατανοήσει απόλυτα τους νέους όρους κριτική γλωσσική επίγνωση και κριτικός γραμματισμός. Εγώ προσωπικά διαβάζω, ενημερώνομαι και μόνος μου από έγκυρες σελίδες στο διαδίκτυο.

Ε: γ) Ποιες είναι οι και οι απόψεις σας και οι στάσεις σας για τον νέο τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος;

K18: Είμαι πολύ θετικός στον νέο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης. Εεε, έπρεπε τα πράγματα να ξεφύγουν από την απομνημόνευση και το γλωσσικό μάθημα να διδάσκεται πιο κριτικά και δημιουργικά και να αξιολογείται ανάλογα. Εε, τώρα υπάρχει και μεγαλύτερη ελευθερία ως προς την επιλογή κειμένων κι αυτό είναι πολύ θετικό. Το μόνο που κατά την άποψή μου είναι τρωτό σημείο του συστήματος είναι πως περιορίζεται λίγο η αναλυτική ικανότητα των μαθητών. Κατά την άποψή μου δίνεται έμφαση στην κριτική ικανότητα και όχι στην αναλυτική, στην ανάλυση μιας θέσης με επιχειρήματα, ολοκληρωμένα.

Ε:3) Ποιοι κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος , ώστε να εναρμονίζονται με τη νέα «παιδαγωγική φιλοσοφία»;

K18: Όπως φαίνεται από τις οδηγίες του Υπουργείου στόχος βασικός είναι η ενδυνάμωση και άσκηση της κριτικής ικανότητας των μαθητών , η ικανότητά τους να διαβάζουν κριτικά ένα κείμενο, να καταλαβαίνουν το βαθύτερο μήνυμά του. Επίσης, στόχος θα μπορούσε να είναι η συνειδητοποίηση ότι η γλώσσα μεταφέρει ιδεολογίες, συνδέεται με την εξουσία, μεταφέρει σχέσεις κοινωνικής δομής ,αλλά και ανισότητες. Αυτό είναι πολύ σημαντικό και δεν γίνεται αμέσως αντιληπτό από τους μαθητές, αλλά με τη δική μας καθοδήγηση το κατανοούν

Ε:4 α) Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη δύναμη της γλώσσας;

K18: Χρησιμοποιώ κυρίως πολυτροπικά κείμενα, που βρίσκω πάρα πολλά στο διαδίκτυο, ή τον καταγισμό ιδεών, για να κάνω αφόρμηση ή τον διάλογο και τη συζήτηση ή παιχνίδια ρόλων,

όπου φαίνεται πως κάθε κοινωνική ομάδα μέσα από τη συγκεκριμένη εκφορά του λόγου μεταφέρει και στοιχεία κοινωνικής δομής.

Ε: Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε στη διδασκαλία σας, ώστε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές σας τη σύνδεση της γλώσσας με την ιδεολογία και κάθε είδους εξουσία; (π.χ. πολυτροπικά κείμενα, ομαδικές εργασίες, διάλογος, αφόρμηση από τις εμπειρίες των μαθητών, αποδόμηση κειμένων, διδασκαλία με βάση τα κειμενικά είδη, εστίαση στη σχέση της γλώσσας με την κοινωνία και τους θεσμούς, σχολιασμός και ερμηνεία έργων τέχνης, κατασκευή πραγματικότητας από έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας και τον ηλεκτρονικό τύπο, εντοπισμός στερεοτύπων στον προφορικό ή το γραπτό λόγο....

Κ18: Επίσης, τα παιδιά μέσα πχ από πολιτικές ομιλίες, δοκίμια , κείμενα από τα ΜΜΕ, τα οποία πολλές φορές διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα διαπιστώνουν πως η γλώσσα συνδέεται με την εξουσία και την προπαγάνδα.

Ε: Μια από τις βασικές παραδοχές της ΚΓΕ είναι ο λόγος «χειραφέτησης» », που αντιμετωπίζει τους μετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων. Μέσα από ποια κείμενα ασκείτε τους μαθητές, παράλληλα με τις υπαγορεύσεις του ΑΠΣ, στην απελευθέρωσή τους από κάθε είδους ιδεολογική χειραγώγηση;

Κ18: Χρησιμοποιώ κυρίως κείμενα , που έχουν κάποιου είδους χειραγώγηση ή καθοδήγηση όπως τα κείμενα για τις σχέσεις των δύο φύλων ή άλλα κείμενα που περιέχουν στερεοτυπικές αντιλήψεις, με σκοπό να τις εντοπίζουν οι μαθητές και να ασκούνται στην ελευθερία, την ισότητα, την αξιοκρατία. Εε ή κείμενα , που αναφέρονται στη σχέση εργαζόμενου- εργοδότη ή στη σχέση δάσκαλου- μαθητή , για να καταλάβουν τους ισχυρούς λόγους, αλλά και τους λόγους αποκλεισμού, που μεταφέρονται μέσω της γλώσσας.

Ε: Πιστεύετε πως οι μαθητές σας έχουν κατανοήσει πως η γλώσσα αποτελεί βασικό συστατικό κάθε μαθήματος κι επομένως « όχημα» για την προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου και προϋπόθεση για την επιτυχία τους σε όλα τα μαθήματα;

Κ18: Δυστυχώς είμαι απαισιόδοξος ως προς αυτό πιστεύω πως στη πλειοψηφία τους δεν το έχουν κατανοήσει ακόμα και στην Γ Λυκείου. Στο μυαλό τους κυριαρχούν οι πανελλήνιες. Βλέπουν τα πράγματα χρησιμοθηρικά και υποτιμούν το σχολείο και τους καθηγητές τους .Ισως για αυτό τον λόγο κατά την άποψή μου τα γραπτά των μαθητών στη γλώσσα είναι πολύ χαμηλού επιπέδου, παρόλη την προσπάθειά μας να διδάξουμε με άξονα την ΚΓΕ και τον κριτικό γραμματισμό.

Ε: Με ποιους τρόπους θεωρείτε πως μπορεί να επιτευχθεί αυτό δεδομένης της διαπίστωσης ότι η Γ Λυκείου είναι εν πολλοίς εξετασιοκεντρική;

Κ18: Εε, ναι, είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί. Ίσως με κάποιο τρόπο οι πανελλαδικές να αποδεσμευτούν από τη Γ Λυκείου. Ίσως είναι αλλαγή νοοτροπίας από το δημοτικό ακόμη. Δεν ξέρω...

Εα: Θεωρείτε πως η κριτική ματιά στη διδασκαλία της γλώσσας ενισχύει τις νοητικές διεργασίες της σκέψης των εφήβων, όπως ο επιστημονικός συλλογισμός, η αφαιρετική ικανότητα, η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, η μνήμη, η επίλυση προβλημάτων;

Κ18: Ασφαλώς στη Γ Λυκείου οι μαθητές έχουν αναπτύξει τον επιστημονικό συλλογισμό. Εξετάζουν την ορθότητα των απόψεών τους, τις αναθεωρούν, βλέπουν, αν επιβεβαιώνονται από την πραγματικότητα. Έτσι, γίνονται πιο ειλικρινείς και δίκαιοι. Επίσης, αναπτύσσουν την αφηρημένη σκέψη και την αφαιρετική ικανότητα, κατανοούν αφηρημένες έννοιες, προσπαθούν να συνδέσουν αυτά που μαθαίνουν στη θεωρία με την πράξη ή να τα εφαρμόσουν, όπου είναι εφικτό και στην καθημερινή τους ζωή στην επίλυση προβλημάτων. Ναι, ασφαλώς, στην ηλικία αυτή έχουν ωριμάσει όλες αυτές οι νοητικές διεργασίες.

Εβ Με ποιον τρόπο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό στο γλωσσικό μάθημα;

Κ18: Η γλώσσα συνδέεται με τη σκέψη, όταν αποδομούμε ένα κείμενο, για να αντιληφθούμε τα βαθύτερα μηνύματά του ή όταν γράφουμε μια περίληψη, όταν επισημαίνουμε τις σχέσεις ισχύος και ιδεολογίας, που μεταφέρονται μέσω της γλώσσας ενεργοποιούνται όλες αυτές οι παραπάνω νοητικές διεργασίες. Ή, όταν εξετάζουμε τη συντακτική δομή, την επιλογή του λεξιλογίου ή τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες μέσα στις οποίες έχει παραχθεί ένα κείμενο.

Εα: Μια πολύ βασική συνιστώσα για την κατάκτηση της γνώσης και της γνωστικής ωρίμανσης είναι η μεταγνωστική ικανότητα, δηλαδή η γνώση για τη σκέψη και τις διαδικασίες της. Πώς το μαθητοκεντρικό κι αλληλεπιδραστικό πλαίσιο της ΚΓΕ συντελεί στην απόκτηση αυτής της ικανότητας της σκέψης;

Κ18: Η ΚΓΕ εφαρμόζεται μέσα σε ένα μαθητοκεντρικό και αλληλεπιδραστικό πλαίσιο. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να εκφράζονται ελεύθερα, να οικοδομούν το δικό τους νόημα από τα κείμενα. Με αυτό τον τρόπο η γνώση δεν τους παρέχεται έτοιμη, αλλά είναι μια εξελισσόμενη διαδικασία αναζήτησης. Ιδιαίτερα κατά την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας οι μαθητές συνεργάζονται μεταξύ τους, μιλούν για τη σκέψη τους και για τα βήματα, που ακολούθησαν για την επίτευξη ενός στόχου κι έτσι καταλαβαίνουν τα λάθη τους ή τι πρέπει να διορθώσουν.

Εβ: Υπάρχουν κάποιες τεχνικές που μπορούν να ενισχύσουν τη μεταγνωστική ικανότητα και την αποτελεσματική μάθηση κάνοντας παράλληλα το μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές και εμπλέκοντάς τους ενεργά στη μάθηση; (π.χ. διαγράμματα, λίστες ελέγχου, περιλήψεις, στοχαστική σκέψη, ενθάρρυνση των μαθητών να εκφράζουν τι ξέρουν και τι όχι, διατύπωση ερωτημάτων που δεν έγιναν κατανοητά, αυτογνωσία, διατύπωση στόχων του μαθήματος, σωστή διαχείριση χρόνου, αυτοαξιολόγηση, συνεπής πρακτική άσκηση, μοντελοποίηση συμπεριφορών από τον καθηγητή....).

K18: Ναι , βέβαια, στο τέλος του μαθήματος γίνονται κάποιες ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, διατύπωση ερωτημάτων, που δεν έγιναν κατανοητά. Τώρα , μάλιστα με την τηλεκπαίδευση εφαρμόζουμε το *roling* ως μέθοδο αξιολόγησης και τα παιδιά το θεωρούν πολύ δημιουργικό και ασκούνται μέσω αυτού και στη σωστή διαχείριση χρόνου, που είναι μια βασική τεχνική για την ενίσχυση της μεταγνωστικής ικανότητας. Για να είμαστε , όμως, ειλικρινείς η μεταγνωστική ικανότητα δεν καλλιεργείται στη Γ Λυκείου και θεωρείται χάσιμο χρόνου λόγω των πανελληνίων.

Ε: Η μεταγνωστική ικανότητα πιστεύετε ότι οδηγεί σταδιακά στην αυτονομία των μαθητών ως προς την κατάκτηση της γνώσης τους και την κατάκτηση δεξιοτήτων δια βίου μάθησης;

K18: Σίγουρα, κι αυτός είναι κι ο απώτερος στόχος του σχολείου, να καταστήσει τους μαθητές αυτόνομους στην πορεία τους προς τη μάθηση. Εεε να έχουν μάθει δηλαδή πώς να μαθαίνουν και να εφαρμόζουν τις στρατηγικές μάθησης και σε άλλους τομείς της ζωής τους. Η αυτονομία αυτή είναι σίγουρα μία δεξιότητα δια βίου μάθησης.

Εα: Πόσο απαιτητικό είναι για έναν φιλόλογο της Γ Λυκείου να διδάξει το γλωσσικό μάθημα κριτικά, να με τις επιταγές του κριτικού γραμματισμού και της ΚΓΕ;

K18: Είναι πολύ απαιτητικό. Εε χρειάζεται καλή προετοιμασία, διάβασμα και των οδηγιών κι από έγκυρες ιστοσελίδες, γιατί στη γλώσσα δεν είσαι ποτέ επαρκής. Μεγάλη δυσκολία είναι και η τεράστια ύλη σε σχέση με το πρόγραμμα, η προσήλωση των μαθητών στις πανελλαδικές, αλλά και η αδιαφορία και η ανωριμότητά των μαθητών τις περισσότερες φορές, που τους κάνει να μην θέλουν να εμπλακούν στο νέο τρόπο γλωσσικής διδασκαλίας. Τέλος, επειδή οι νέες μέθοδοι είναι ασαφείς και δυσνόητες χρειαζόμαστε περισσότερη επιμόρφωση, για να είμαστε αποτελεσματικοί για τα παιδιά.

Ε: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο συμπληρωματικά σε όσα ειπώθηκαν;

K18: Όχι, καλή επιτυχία στην έρευνά σας.

Ε: Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που μου διαθέσατε.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

Χαρίκλεια Βελαλή